

***DIAGNOZA SYTUACJI
SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ,
PRZESTRZENNEJ I FINANSOWEJ
MIASTA JAROSŁAWIA***

Jarosław, 2024 r.

Wprowadzenie do diagnozy - ogólna charakterystyka Miasta

A. Wymiar społeczny

1. Bezpieczeństwo, porządek i ochrona zdrowia
2. Infrastruktura społeczna, aktywność obywatelska (organizacje pozarządowe, ciała przedstawicielskie, Rady Dzielnic), pomoc społeczna
3. Obsługa mieszkańców
4. Dziedzictwo kulturowe, kultura i rozrywka
5. Turystyka, sport i rekreacja

Obszary diagnostyczne przypisane do wymiaru:

1. Bezpieczeństwo i porządek
2. Ochrona zdrowia
3. Infrastruktura społeczna
4. Aktywność obywatelska (działalność organizacji pozarządowych, Rad Dzielnic, ciał przedstawicielskich)
5. Pomoc społeczna
6. Kultura
7. Dziedzictwo kulturowe (zabytki)
8. Turystyka
9. Sport i rekreacja

B. Wymiar gospodarczy

1. Podmioty gospodarcze (w tym gospodarstwa rolne)
2. Bezrobocie i rynek pracy
3. Edukacja

Obszary diagnostyczne przypisane do wymiaru:

1. Podmioty gospodarcze
2. Rolnictwo
3. Bezrobocie
4. Rynek pracy
5. Edukacja

C. Wymiar przestrzenny

1. Infrastruktura techniczna, usługi komunalne i zarządzanie przestrzenią
2. Środowisko, zieleń, czystość i estetyka

Obszary diagnostyczne przypisane do wymiaru:

1. Infrastruktura techniczna i usługi komunalne (infrastruktura drogowa, wodno-kanalizacyjna, oświetlenie, komunikacja itp.)
2. Środowisko przyrodnicze (stan, gospodarka odpadami, OZE)
3. Czystość i estetyka

D. Sytuacja finansowa Miasta

1. Majątek Miasta
2. Dochody i wydatki oraz płynność finansowa
3. Inwestycje, zadłużenie i Wieloletnia Prognoza Finansowa

Wprowadzenie do diagnozy - ogólna charakterystyka Miasta

Przystępując do sporządzenia diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Jarosławia należy pamiętać, iż podstawą do oceny obecnego stanu Miasta (dla zaznaczenia, że chodzi o jedno, konkretne miasto, będziemy pisać go z dużej litery) oraz wyciągnięcia wniosków co do potrzeb, celów i kierunków jego zrównoważonego rozwoju jest splot wielu istotnych uwarunkowań, m. in. historycznych, geograficznych, gospodarczych czy społecznych składających się na unikalną całość. Jej naszkicowanie pozwoli lepiej zrozumieć dalszą część diagnozy obejmującą, z jednej strony, analizę przeprowadzoną w wymiarach społecznym, gospodarczym, przestrzennym i finansowym, a z drugiej, wyciągnąć wnioski potrzebne dla opracowania Strategii Rozwoju Jarosławia na lata 2021-2027.

Na początku wypada podkreślić, iż motorem wszelkiego rozwoju, w tym rozwoju miast są ludzie. Oni odpowiadają za tworzenie i zmienianie otaczającej ich rzeczywistości, mogą też świadomie albo nieświadomie doprowadzać do kryzysów i zapaści rozwojowych.

Ten ostatni scenariusz doskonale obrazuje nam sytuacja, w jakiej znalazła się część średnich miast w Polsce zaliczonych do grona 122 ośrodków, które doświadczają silnej utraty swoich funkcji oraz mocno niekorzystnej sytuacji społeczno-gospodarczej. Należy do nich także Jarosław, który został sklasyfikowany na 11 miejscu tej listy.

Na przykładzie naszego Miasta bardzo dobrze widać, że ani długie lata jego świetności, bogactwo i ogromne niegdyś znaczenie na terenie Rzeczypospolitej ani posiadane obecnie potencjały, takie jak bogata historia, cenne zabytki, dogodne położenie geograficzne czy tradycje wielkiego przemysłu, nie znaczą wiele bez odpowiednich działań tworzących to Miasto ludzi.

Chcąc jak najlepiej oddać specyfikę Jarosławia nie można się ograniczyć jedynie do suchych danych statystycznych, wykresów i tabel. Bardzo istotnym czynnikiem jest historia Miasta.

W oparciu o źródła historyczne przyjmuje się, że Jarosław założył w 1031 r. książę kijowski Jarosław Mądry, od którego imienia otrzymało ono swą nazwę. Za datę nadania praw miejskich przyjmuje się 1323 r., niemniej w pełni udokumentowana lokacja Miasta przez Władysława Opolczyka miała miejsce w roku 1375. Moment ten stanowił ważny impuls do przemian układu przestrzennego istniejącej osady.

Na przestrzeni wieków obszar, na którym ulokowany jest Jarosław, był terenem ważnych zdarzeń, co wynikało głównie ze strategicznego położenia na skrzyżowaniu szlaków handlowych ze Śląska na Ruś i z Gdańska na Węgry, a także przy drodze wodnej, jaką był San.

To położenie sprzyjało rozwojowi Miasta i jego wzmocnieniu jako ośrodka handlowego i rzemieślniczego. Przyczynił się do tego także status miasta prywatnego, którego właściciele zabiegali o prawa i przywileje kupieckie. Już na początku XV w. było ono znaczącym ośrodkiem handlu i rzemiosła. W 1501 r. otrzymało prawo składu, co zmuszało przejeżdżających kupców do zatrzymania się i wystawienia swoich towarów.

Największy rozkwit Miasta przypada na XVI i XVII w. Odbywające się tu jarmarki należały do największych w kraju, a nawet w Europie (podobno w XVI w. najbliższy większy jarmark odbywał się we Frankfurcie n. Menem), na które przyjeżdżali kupcy zarówno z Polski, jak i z zagranicy, głównie z Niemiec, Włoch, Węgier, Armenii i Turcji. O rozmiarze jarmarku jarosławskiego świadczy liczba przebywających w Mieście osób. Liczba ta wynosiła 30 tysięcy, przy liczbie stałych mieszkańców wynoszącej 3 tysiące. Wynajem lokali był dla właścicieli kamienic źródłem znaczących zysków.

Okres jarmarku był również dobrym czasem dla jarosławskich rzemieślników: piekarzy, rzeźników, piwowarów, krawców, szewców, kowali, stelmachów i przedstawicieli innych cechów, a także dla biedoty miejskiej.

Jarmarki odbywały się trzy razy w roku. Ten największy odbywał się w święto Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, pozostałe w Popielec i na św. Andrzeja.

Inną dziedziną, w której wyróżniał się Jarosław, była edukacja. To właśnie tutaj powstało pierwsze na ziemiach ruskich kolegium jezuickie, słynące z bardzo wysokiego poziomu nauczania. Była to elitarna szkoła kształcąca osoby należące do wyższych warstw społecznych, która w wyniku odbudowy w 1605 r. zaliczana była do największych i najpiękniejszych w całej prowincji polskiej.

Niestety, okres rozwoju Jarosławia został przerwany przez splot niekorzystnych wydarzeń, które znacznie nadwyrężyły jego zasoby. W 1648 r. nastąpił najazd kozacki, w wyniku którego Miasto zostało splądrowane. W niedługim czasie dotknęły je epidemie oraz najazdy Szwedów i kolejne Kozaków. Po niespokojnym okresie w XVII w. już nie odbudowało swojej świetności i znaczenia w kraju.

Zahamowanie rozwoju Miasta związane było również z wydarzeniami w kraju i Europie. W 1772 r. Jarosław znalazł się pod zaborem austriackim, którego władze prowadziły politykę nakierowaną na spowolnienie rozwoju przemysłu w zaborze. Przełamanie tych niekorzystnych zjawisk nastąpiło dopiero w drugiej połowie XIX w., kiedy to ruchy narodowościowe wewnątrz cesarstwa austriackiego zmusiły władze do stopniowej liberalizacji prowadzonej polityki. Równocześnie następowało przekształcanie Jarosławia w garnizon wojskowy mający bronić przepraw na Sanie. Ponownie zaczęły rozwijać się handel

i rzemiosło. Do 1867 r. Jarosławiem rządili Austriacy. W kolejnych latach ustawa o autonomii pozwoliła na wybór władz samorządowych, co przyczyniło się do powolnego odbudowywania znaczenia Miasta.

Według austriackiego spisu ludności z 1900 r., w 1640 budynkach w Jarosławiu, na obszarze 2617 hektarów, mieszkały 22 660 osoby, z czego 12 228 (54%) było katolikami, 5703 (25,2%) wyznawcami judaizmu, 4457 (19,7%) grekokatolikami, a 270 (1,2%) innej religii lub wyznania. Jeśli chodzi o używany język, to 19 269 (85%) było polsko -, 1448 (6,4%) ukraińsko-, 893 (3,9%) niemiecko-, a 208 (0,9%) innojęzycznymi.

Początek XX w. był dla miasta czasem ważnych przemian. Wprowadzono oświetlenie gazowe, wybudowano elektrownię, przeprowadzono kanalizację głównych ulic i koszar wojskowych. Istotnym czynnikiem rozwoju było również wybudowanie linii kolejowej prowadzącej przez Miasto. Pomimo tego, iż Jarosław pełnił nadal głównie funkcję miasta garnizonowego, co powodowało szereg ograniczeń, to następował jednak stopniowy rozwój lokalnego przemysłu.

W 1917 r. w Jarosławiu powstała Polska Organizacja Narodowa, która utworzyła Reprezentację Rządu Polskiego w Jarosławiu. W okresie międzywojennym Jarosław był miastem, któremu stacjonujące wojska nadawały szczególny charakter, zaznaczający się we wszystkich dziedzinach życia począwszy od gospodarki, a skończywszy na kulturze. Był to czas kontynuacji procesu unowocześniania Miasta, który został przerwany przez II wojnę światową.

W wyniku działań wojennych uszkodzeniu uległy liczne budynki w Mieście, w tym dworzec kolejowy, koszary i elektrownia. Okupanci wysiedlili część ludności żydowskiej za San do strefy zajętej przez Rosjan, a pozostałych Żydów przeniesiono do getta w Bełżcu i tam wymordowano. Pomimo istniejącego ryzyka, mieszkańcy Miasta w ramach Polskiego Komitetu Opiekuńczego organizowali pomoc lekarską i żywnościową dla najbiedniejszej ludności oraz dla więźniów i jeńców.

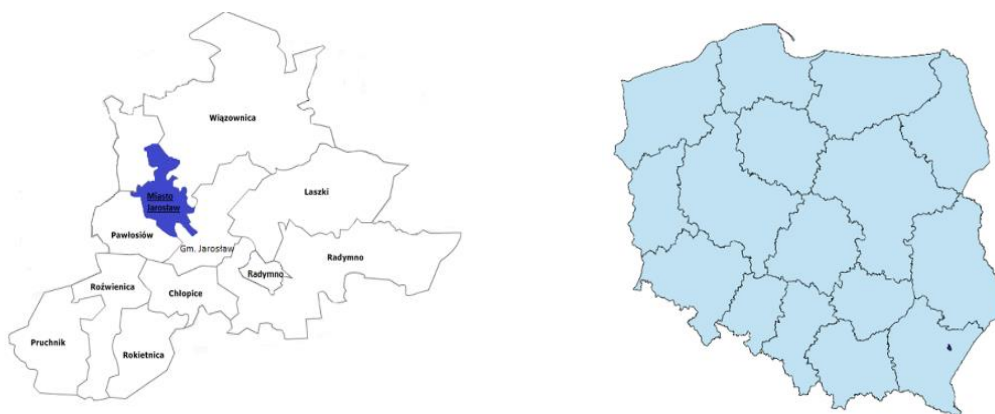
W lipcu 1944 r. do Jarosławia wkroczyły oddziały Armii Radzieckiej. Wojska niemieckie opuszczając Miasto dokonały znacznych zniszczeń wysadzając wiele budynków, w tym obiekty wojskowe, administracyjne oraz zabytkowe domy na Starym Mieście.

Po zakończeniu II wojny światowej nastąpił intensywny okres rozwoju i uprzemysławiania Jarosławia. Rozbudowano istniejące przedsiębiorstwa m.in. Zakłady Mięsne, Zakłady Przemysłu Cukierniczego. Powstały również nowe, np. Zakłady Przemysłu Dzwierskiego „Jarlan” oraz Huta Szkła Jarosław. W wyniku reformy administracyjnej z 1999 r. wprowadzającej trypoziomowy podział terytorialny kraju, Miasto znalazło się

w granicach województwa podkarpackiego. Jednocześnie stało się ono stolicą powiatu jarosławskiego, co spowodowało intensyfikację usług o charakterze publicznym i rynkowym, charakterystycznych dla lokalnych centrów rozwoju.

Jeśli chodzi o położenie, to Jarosław jest zlokalizowany geograficznie we wschodniej części województwa podkarpackiego. Miasto położone jest na pograniczu Podgórze Rzeszowskiego (zwanego również Podgórzem Jarosławskim) i Doliny Dolnego Sanu, leży w sąsiedztwie trzech gmin wiejskich: Jarosław, Wiązownica i Pawłosiów.

Rysunek nr 1. Położenie Miasta Jarosław w powiecie jarosławskim i w kraju

W położeniu geograficznym Miasta wyraźnie widać związek jego współczesnych potencjałów rozwojowych z przeszłością, ponieważ - tak jak kiedyś - Jarosław położony jest na zbiegu ważnych szlaków komunikacyjnych Polski południowej, pokrywających się z niegdysiejszymi traktami kupieckimi.

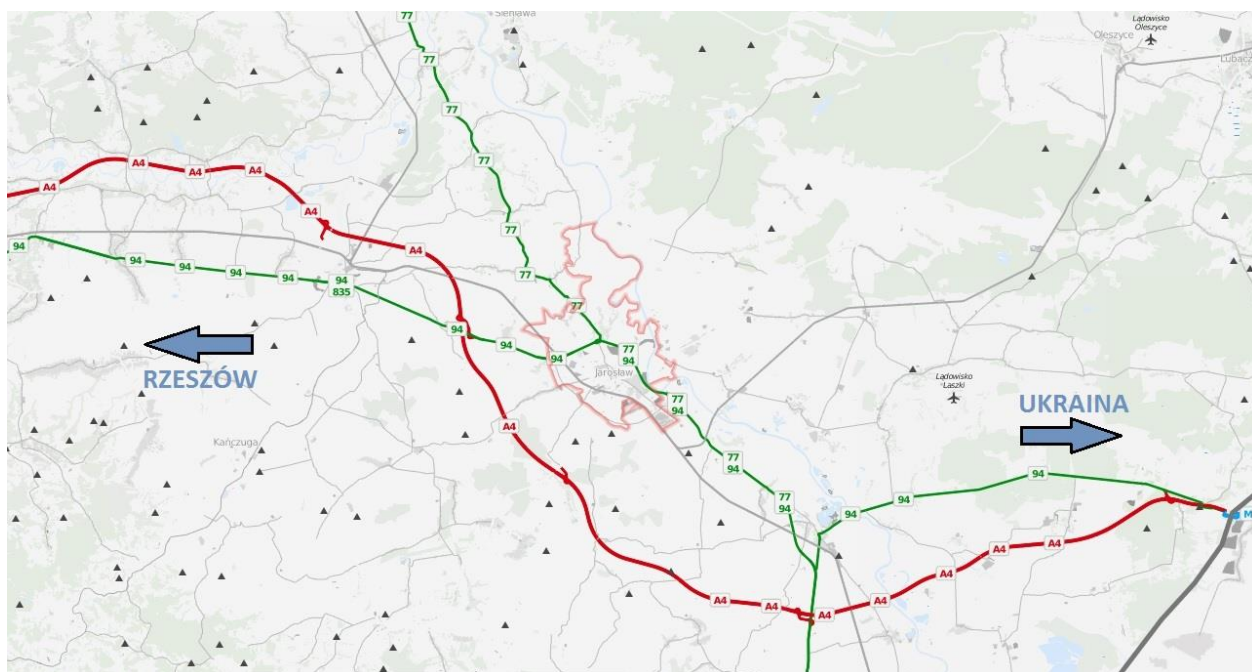
Do ważnych elementów układu drogowego należy zaliczyć autostradę A4 (dawniej Via Regia), stanowiącą - na kierunku wschód-zachód - fragment trasy europejskiej E40, a jednocześnie część III paneuropejskiego korytarza transportowego (od Jędrzychowic przy granicy z Niemcami do przejścia granicznego z Ukrainą w Korczowej), przebiegającą po południowej stronie Miasta oraz drogę krajową nr 77, tzw. Via Carpatia – biegnącą wzdłuż osi północ-południe - łączącą Jarosław z drogą ekspresową S-19.

W związku z bliskością autostrady, niedaleko Miasta znajdują się dwa węzły autostradowe: Jarosław-Zachód (łączący autostradę z drogą krajową nr 94) i Jarosław-Wschód (łączący autostradę z drogą wojewódzką nr 880). Natomiast od północnej strony Miasta biegnie droga krajowa nr 94, będąca trasą alternatywną dla autostrady.

Jarosław oddalony jest 55 km od Rzeszowa, 59 km (połączeniami drogowymi) od lotniska w Jasionce k. Rzeszowa i zaledwie 36 km od przejścia granicznego z Ukrainą w Korczowej.

W 2012 r. otwarto obwodnicę Jarosławia, posiadającą 4 zjazdy w różnych częściach Miasta.

Rysunek nr 2. Mapa połączeń drogowych Jarosławia

Przez Miasto przebiega główna linia kolejowa (ACG) nr 91 (Kraków-Przemyśl) stanowiąca część paneuropejskiego szlaku E 30.

Umożliwiają one bezpośrednie połączenia kolejowe Jarosławia m.in. z Rzeszowem, Przemyślem oraz Poznaniem, Szczecinem, Warszawą, Katowicami i Krakowem.

Bliskość nowoczesnego przejścia z Ukrainą w Korczowej, posiadającego punkt celny, stwarza, przy istniejącej sieci drogowej w Mieście, dogodne warunki do rozwoju infrastruktury logistycznej z destynacją na Ukrainę i Słowację oraz wykreowania atrakcyjnej oferty terenów inwestycyjnych.

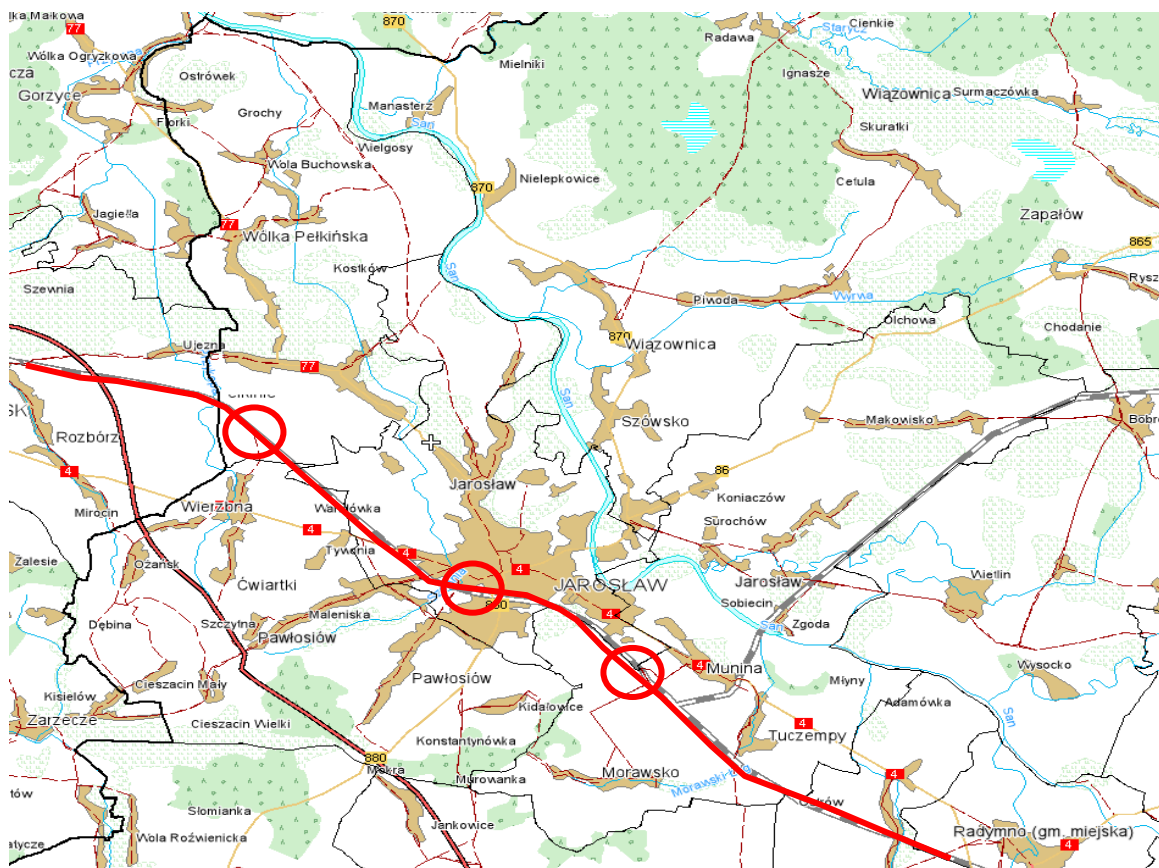
Równie sprzyjająca jest bliskość lotniska w Jasionce k. Rzeszowa, które posiada segment CARGO, a firmy działające przy nim świadczą pełen wachlarz usług transportowych. Na lotnisku operują linie PLL LOT, Lufthansa, Lufthansa Cargo, RYANAIR oraz EUROLOT z destynacjami do Bristolu, Dublinu, East Midlands, Frankfurtu, Londynu, Manchesteru, Oslo, Paryża, Rzymu oraz Warszawy. Lotnisko ofertuje także loty czarterowe na kierunkach Bułgaria, Egipt, Grecja oraz Tunezja.

Dogodne położenie geograficzne znajduje pozytywne przełożenie na wskaźniki MRL (Monitor Rozwoju Lokalnego prowadzony przez Związek Miast Polskich), ponieważ

w obszarze zatytułowanym "Dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i wewnętrzna)" wskaźnik syntetyczny wynosi 0,28, przy dynamice 0,13.

Rysunek nr 3. Przebieg linii kolejowej nr 91

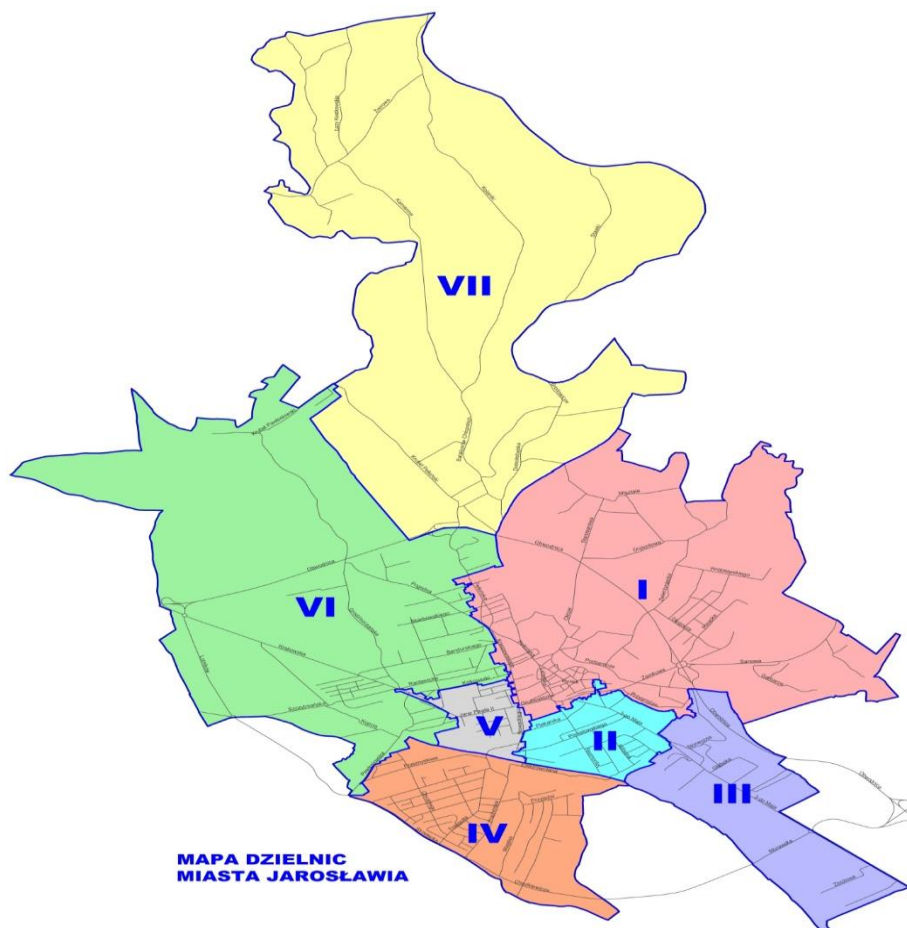
Wielkość obszaru Miasta wynosi 34,46 km², co stanowi 3,4% powierzchni powiatu i 0,2% powierzchni województwa. 72% powierzchni Jarosławia stanowią użytki rolne. Biorąc to pod uwagę oraz zważywszy na dość wysokie zaludnienie miasta na tle województwa, należy przyjąć, że centrum Miasta jest obszarem silnie zurbanizowanym.

Na obszarze Jarosławia wydzielono cztery typy obszarów o dominujących profilach:

1. profil 1 – Stare Miasto i jego bezpośrednie sąsiedztwo (średniowieczny układ staromiejski z ratuszem, a także zabudowa z XIX wieku i pierwszej połowy XX wieku) podlegające ochronie konserwatorskiej,
2. profil 2 – zabudowa współczesna (budownictwo wielorodzinne wysokie i jednorodzinne) zlokalizowana poza strefą historyczną,
3. profil 3 – dzielnica przemysłowa (w tym duże zakłady) położona we wschodniej części Miasta,
4. profil 4 – dzielnice podmiejskie z zabudową zagrodową, zlokalizowane na obrzeżach Miasta, w dość dużym oddaleniu od centrum.

Kolejnym podziałem Miasta jest podział na siedem jednostek pomocniczych zwanych dzielnicami, zgodnie z Uchwałą nr 193/XX/2016 Rady Miasta Jarosławia z dnia 25 stycznia 2016 r. w sprawie utworzenia dzielnic na terenie Miasta Jarosławia.

Rysunek nr 4. Mapa miasta z podziałem na dzielnice

1. **Dzielnica nr 1** swym zasięgiem obejmuje całą dzielnicę staromiejską wraz z Rynkiem i przyległymi ulicami. W granicach dzielnicy znajdują się zarówno osiedla z budownictwem wysokim, osiedla domków jednorodzinnych, jak i część obszaru z zabudową zagrodową typu wiejskiego (ul. Garbarze, położona po prawej stronie Sanu).

2. Dzielnica nr 2 usytuowana w śródmieściu. Jest to typowa dzielnica mieszkalna, w obrębie której znajduje się kilka osiedli z budownictwem wysokim. Dodatkowo są tutaj zlokalizowane przedwojenne osiedla domów jednorodzinnych i zespoły bloków mieszkalnych. W związku z dość dużym zaludnieniem rozwija się tutaj handel i usługi. Pod względem powierzchniowym jest to jedna z najmniejszych dzielnic.

3. Dzielnica nr 3 zlokalizowana w południowo-wschodniej części Miasta. Z jednej strony jest to obszar silnie uprzemysłowiony, z drugiej znajdują się tutaj osiedla mieszkaniowe z intensywną zabudową wysoką. W połączeniu z niewielką powierzchnią jest to dzielnica o dość wysokim poziomie zaludnienia.

4. Dzielnica nr 4 jest typową dzielnicą mieszkalną z zabudową jednorodzinną. Jednak rozwija się tutaj również przemysł, handel i usługi. Jednak rozwija się tutaj również przemysł, handel i usługi. W dzielnicy znajduje się wiele sklepów i centrów usługowych.

5. Dzielnica nr 5 jest to najmniejsza dzielnica zlokalizowana w śródmieściu. W jej granicach zlokalizowane są instytucje publiczne m.in.: starostwo powiatowe. Znajduje się najstarszy cmentarz, zwany „Starym Cmentarzem”. Ponadto rozwija się tutaj mieszkalnictwo, handel i usługi.

6. Dzielnica nr 6 położona w zachodniej części Miasta. Cechuje się najbardziej zróżnicowanym charakterem spośród wszystkich dzielnic. W jej obrębie można spotkać zarówno budynki mieszkalne i osiedla domków jednorodzinnych, jak też tereny rolnicze z zabudową zagrodową. Jest to najprężniej rozwijająca się dzielnica miasta, licząca najwięcej mieszkańców. Tereny za parkiem nazywane są Nowym Miastem.

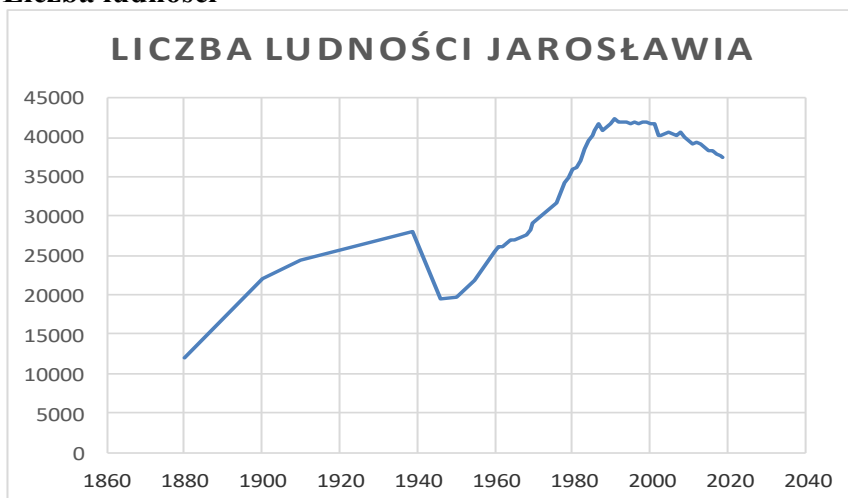

7. **Dzielnica nr 7** zlokalizowana w północnej części Miasta jest podmiejską dzielnicą o przewadze terenów rolniczych. W związku z tym dominuje tutaj zabudowa charakterystyczna dla obszarów wiejskich.

Jarosław, od końca XIX w., z racji umacniania jego znaczenia jako centrum subregionalnego, był atrakcyjnym miejscem do życia ludzi różnych narodowości i wyznań. Liczba mieszkańców wzrastała (za wyjątkiem okresu II wojny światowej) aż do czasu przekształceń ustrojowych pod koniec lat 80. i na początku 90., kiedy to - po znaczącym spowolnieniu gospodarki i zapaści zwłaszcza wielkiego przemysłu – wielu jarosławian zostało zmuszonych do poszukiwania pracy poza Miastem.

Wykres nr 1. Liczba ludności

Źródło: Opracowanie własne

Największą liczbę mieszkańców Miasto posiadało w 1991 r. - 42 352 osób, czyli o 6308 więcej niż w 2020 r., kiedy wyniosła ona 36 044 osób, z czego 19 279 (53,49%) to kobiety, a 16 765 (46,51%) mężczyźni. Liczba mieszkańców Jarosławia na dzień 31 grudnia 2024 r. wyniosła 34 122 zameldowanych na stałe oraz 909 osób zameldowanych czasowo.

Tak duży ubytek ludności to efekt utrzymującego się zarówno ujemnego salda migracji jak i ujemnego przyrostu naturalnego w Mieście. Ujemny przyrost naturalny utrzymuje się w mieście od 2013 roku, w 2021 wartość ujemnego przyrostu wzrosła od -5 do -249, w 2023 r. wyniósł -175. Zgodnie z raportem predefiniowanym ZMP wzrasta liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, od 39,8 w 2028 do 47,30 w 2022 r. Znacznie spadła liczba mieszkańców w wieku 25-34 lat na 1000 mieszkańców, od 146 w 2018 do 113,14 w 2022 r. Wskaźnik starości – odsetek osób w wieku 65 lat i więcej wrastał od 19,6 w 2018 r. do 23,00 w 2022.

W Jarosławiu jest także bardzo widoczne zjawisko starzenia się społeczeństwa. W 2023 r. liczba osób w wieku poprodukcyjnym wyniosła 9705 osób, co stanowi 27,49 % ogólnej liczby mieszkańców (dane GUS). Jednocześnie rysuje się tendencja spadkowa w liczbie osób w wieku 25-34, pogłębiana przez bardzo wysoką dynamikę ruchów migracyjnych z Miasta osób młodych (w wieku 15-39 lat), które z różnych powodów nie widzą swojej przyszłości w Jarosławiu: od 5535 do 3828 osób (dane GUS).

Zgodnie z raportem predefiniowanym demograficznym opracowanym przez Związek Miast Polskich odsetek kobiet w wieku poprodukcyjnym w 2022 roku w Gminie Miejskiej Jarosław wynosił 18,04. W obszarze otoczenia miasta (10 gmin sąsiednich) gdzie wskaźnik wyniósł 14,55 oraz 17,52 w grupie porównawczej (100 miast) widać, że utrzymuje się on na wysokim poziomie. Natomiast odsetek mężczyzn w wieku poprodukcyjnym w 2022 roku w Gminie Miejskiej Jarosław wynosił 8,83. W porównaniu do obszaru otoczenia miasta gdzie wskaźnik wyniósł 7,42 oraz 8,65 w grupie porównawczej wskaźnik w Jarosławiu jest najwyższy.

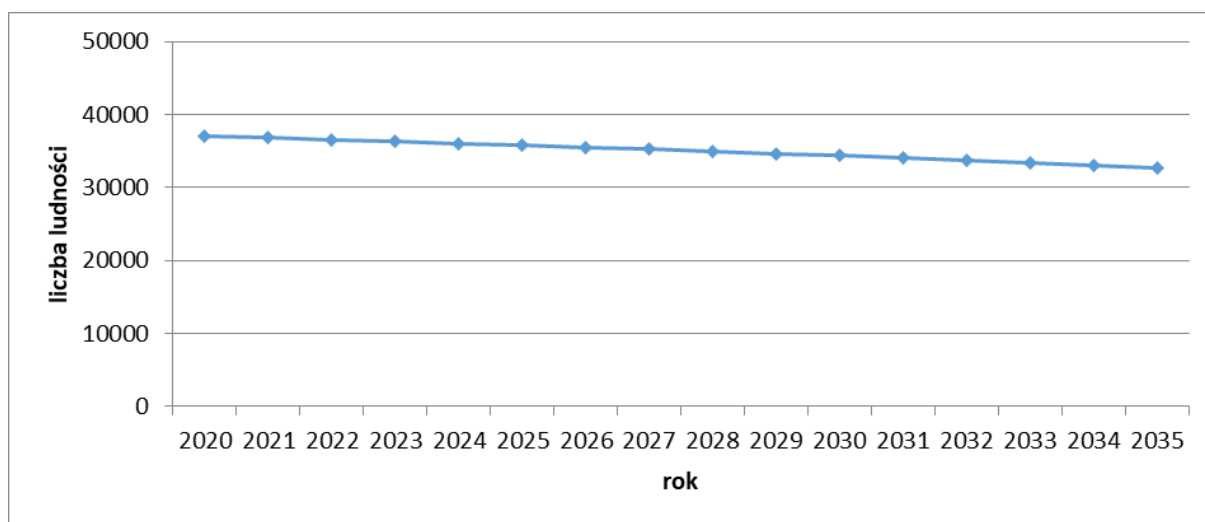
Struktura wieku ludności w mieście zmieniała się na przestrzeni lat 1997 - 2022 w następujący sposób: wzrost odsetka liczby ludności w wieku poprodukcyjnym od 12 % do 27 %, spadek odsetka ludności w wieku produkcyjnym od 60 % do 57 % i ludności w wieku przedprodukcyjnym od 28 % do 16 %. W powiecie jarosławskim mimo wzrastającej liczby ludności w wieku poprodukcyjnym od 14,5 do 22 % wzrastała również liczba ludności w wieku produkcyjnym (56%- 60 %) (raport predefiniowany demograficzny ZMP).

Na przestrzeni lat 1997-2022 zdecydowanie spadła liczna ludności w wieku 15-19 lat (4106 do 1565) i w wieku 20-24 lat (3120 do 1561) (raport predefiniowany demograficzny ZMP).

Tendencja spadkowa liczby mieszkańców będzie się utrzymywała, na co główny wpływ będzie wywierał ujemny przyrost naturalny.

Na podstawie najnowszej prognozy liczby ludności sporządzonej przez GUS dla powiatu jarosławskiego do roku 2050, opracowano prognozę dla Jarosławia do roku 2035 zilustrowaną na wykresie poniżej. Jeżeli tempo zmian utrzyma się na obecnym poziomie, to do roku 2035 liczba mieszkańców gminy spadnie o około 4280 osób, do poziomu poniżej 32 000 mieszkańców.

Wykres nr 2. Prognoza liczby ludności do 2035 r.

Źródło: Opracowanie własne

A. Wymiar społeczny

1. Bezpieczeństwo, porządek i ochrona zdrowia

1.1. Bezpieczeństwo, porządek

Poczucie bezpieczeństwa to jedna z podstawowych potrzeb człowieka, której zaspokojenie pozwala mu na prawidłowe funkcjonowanie i rozwój. Bezpieczeństwo może odnosić się do wielu dziedzin życia. Dalej odniesiemy się do bezpieczeństwa i porządku w miejscach publicznych, która to dziedzina należy jedynie w wąskim, ustawowo określonym zakresie, do kompetencji każdej gminy. Należy podkreślić, iż główny ciężar odpowiedzialności w tej materii spoczywa na służbach podległych administracji rządowej typu policja, straż pożarna czy sanepid.

Mieszkańcy zdecydowanie popierają konieczność rozwoju monitoringu wizyjnego ulic Miasta oraz potrzebę realizacji programu edukacyjno-profilaktyczno-wychowawczego w kontekście poprawy bezpieczeństwa publicznego w Jarosławiu.

Ze strony Miasta zagadnieniami bezpieczeństwa i porządku zajmuje się przede wszystkim Straż Miejska. Podejmuje ona interwencje, nakłada kary i udziela upomnień o charakterze wychowawczym dotyczące wykroczeń związanych w szczególności z ochroną środowiska, gospodarką odpadami, porządkiem w miejscach publicznych, złym parkowaniem oraz utrzymaniem czystości w gminie. Obok czynności podejmowanych przez patrole prowadzi także monitoring miejski funkcjonujący w oparciu o 97 kamer w tym 36 obrotowych.

Głównym celem działania Straży Miejskiej jest utrzymanie porządku publicznego i bezpieczeństwa mieszkańców miasta poprzez ochronę spokoju i porządku w miejscach publicznych, a także ochronę obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej. Ma też czuwać nad porządkiem i kontrolować ruch drogowy (w zakresie określonym w przepisach o ruchu drogowym). Analizując kwestie związane z bezpieczeństwem i porządkiem w Gminie Miejskiej Jarosław za 2022 - 2024 należy przyjrzeć się działalności Straży Miejskiej funkcjonującej w strukturze Urzędu Miasta

W kwestii pozostałych wyników działań za okres 2022-2024:

- konwojowano **1570** dokumentów, przedmiotów wartościowych lub wartości pieniężnych na potrzeby gminy.

Zrealizowane kontrole na terenie miasta:

- miejsc publicznych (parków, placów zabaw, orlików, osiedl itp.) **543** kontrole,
- Posesji w liczbie **1645**

Interwencje podjęte przez Straż Miejską w raportowanym okresie 2022-2024r

- wykroczenia odnośnie ładu i porządku publicznego **225**,
- związane ze zwierzętami w liczbie **109**
- wykroczeń w ruchu drogowym w liczbie **5093**
- udzielono wsparcia **43** osobom w rozruchu samochodów,
- utrzymanie czystości w liczbie **765**,
- spożywanie alkoholu w miejscach publicznych **422**

Do podstawowych zadań Monitoringu Wizyjnego należy w szczególności obserwowanie i rejestrowanie obrazu zdarzeń w miejscach publicznych objętych działaniem kamer w celu utrwalania dowodów popełnienia przestępstwa lub wykroczenia, przeciwdziałania przypadkom naruszenia spokoju i porządku w miejscach publicznych, ochrony obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej. W latach 2022- 2024 monitoring dysponował 97 kamerami służącymi do obserwowania i rejestrowania obrazu zdarzeń w miejscach publicznych w tym 61 kamer stacjonarnych oraz 36 kamery obrotowe. Ogółem przekazano **1806** informacji z obserwacji miejsc publicznych za pomocą kamer monitoringu miejskiego oraz od mieszkańców zgłoszonych na numer straży miejskiej i telefon alarmowy 986 – **3171 zgłoszeń**.

1. 2. Ochrona zdrowia

W latach 2022-24 Miasto Jarosław podjęło liczne i różnorodne działania obejmujące zagadnienia profilaktyki zdrowotnej oraz przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii.

W 2022 r. przeprowadzono m.in. akcje : „Witaminożercy”, „Uzależnienia to nie dla nas” (realizacja przez Szkołę Podstawową nr 2 w Jarosławiu , liczba uczestników 557), „Zachowaj Trzeźwy Umysł” oraz „SMART znaczy mądrze” (realizacja przez wszystkie jarosławskie szkoły podstawowe, liczba uczestników ok. 1200), „Zdrowy i bezpieczny senior” (materiały profilaktyczne trafiły do jarosławskich klubów i domów seniora), „Dbam o zdrowie mamy, taty i swoje „ (realizacja przez Miejskie Przedszkole nr 3 w Jarosławiu , liczba uczestników 137), „Zdrowy Przedszkolak-Zdrowy Uczeń” (realizacja przez Miejskie Przedszkole

nr 8 w Jarosławiu , liczba uczestników 125), „ Profilaktyka przez kulturę i sport” , „Uzależnienia kradną marzenia” (realizacja przez Szkołę Podstawową nr 10 w Jarosławiu , liczba uczestników 300), „Bezpieczne i zdrowe dzieciństwo” (realizacja przez Miejskie Przedszkole nr 9 w Jarosławiu ,liczba uczestników 125), „Promocja zdrowia -Profilaktyka przez zabawę” (realizacja przez Miejskie Przedszkole nr 10 w Jarosławiu , liczba uczestników 100), piknik profilaktyczny pod hasłem „...że nic nad zdrowie , ani lepszego, ani droższego...” (realizacja przez Szkołę Podstawową nr 7 w Jarosławiu , liczba uczestników 147).

W 2023 r. miały miejsce m.in. akcje edukacyjne : „STOP Używkom ” (realizacja przez Szkołę Podstawową nr 1 w Jarosławiu , liczba uczestników 400), „Dbam o zdrowie mamy, taty i swoje” (realizacja przez Miejskie Przedszkole nr 3 w Jarosławiu , liczba uczestników 138) , „Bezpieczne Wakacje 2023” oraz „Dopalacze i inne środki” (realizacja przez KPP w Jarosławiu), „Zdrowy przedszkolak –zdrowy uczeń ” (ok.125 uczestników), „Profilaktyka przez kulturę i sport” oraz „Uzależnienia kradną marzenia” (realizacja przez Szkołę Podstawową nr 10 w Jarosławiu , ok. 350 uczestników), „Zdrowe życie bez uzależnień” (realizacja przez Szkołę Podstawową nr 4 w Jarosławiu , liczba uczestników 250) , piknik profilaktyczny pod hasłem „ Największym bogactwem jest zdrowie ” (realizacja przez Szkołę Podstawową nr 7 w Jarosławiu , liczba uczestników 150).

W 2024 r. wśród najważniejszych działań profilaktyczno – edukacyjnych znalazły się : „STOP Używkom ” (realizacja przez Szkołę Podstawową nr 1 w Jarosławiu , liczba uczestników 200) „Dbam o zdrowie mamy, taty i swoje (realizacja przez Miejskie Przedszkole nr 3 w Jarosławiu , liczba uczestników 138), „Bezpieczne i zdrowe dzieciństwo” (realizacja przez Miejskie Przedszkole nr 9 w Jarosławiu , liczba uczestników 125), „Profilaktyka przez zabawę” (realizacja przez Miejskie Przedszkole nr 10 w Jarosławiu , liczba uczestników 103), „Rower Tak , uzależnienia Nie” (realizacja przez Szkołę Podstawową nr 9 w Jarosławiu , liczba uczestników 100), „Ruch i zabawa to zdrowia podstawa” (realizacja przez Miejskie Przedszkole nr 11 w Jarosławiu, liczba uczestników 100), „ To wiadome- nasze przedszkolaki są zdrowe i uzależnień świadome” (realizacja przez Miejskie Przedszkole nr 12 w Jarosławiu, liczba uczestników 100) , „Bezpieczne Wakacje 2024” (realizacja przez KPP w Jarosławiu), piknik profilaktyczny pod hasłem „Co za dużo to niezdrowo” (realizacja przez Szkołę Podstawową nr 7 w Jarosławiu , liczba uczestników 220).

Szczególną popularnością cieszy się akcja pn.: „Ulica Zdrowia”, która w opinii jarosławian jest istotna, potrzebna i powinna być rozszerzana. Jest ona skierowana do wszystkich mieszkańców Jarosławia oraz gości odwiedzających Miasto.

W latach 2022 - 2024 wzięło w niej udział:

2022 r. – 320 osób

2023 r. - 218 osób

2024 r. – 225 osób.

W ramach tego przedsięwzięcia mieszkańcy Jarosławia mieli możliwość skorzystania z bezpłatnych badań w zakresie: badania słuchu, wzroku, stóp, pomiaru ciśnienia tętniczego krwi, poziomu cholesterolu, glukozy, oceny stanu uzębienia dzieci i leczenia zębów. Ponadto mogli wykonać test na HCV, skorzystać z porad pielęgniarek i dietetyków, uczestniczyć w instruktażu z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej, zapoznać się z działaniami w zakresie profilaktyki nowotworu piersi. Dodatkowo mogli uzyskać konsultację w zakresie szkodliwego działania alkoholu, narkotyków i substancji psychoaktywnych, obejmującą użycie narzędzi edukacyjnych symulujących negatywny wpływ alkoholu na organizm oraz skutków używania narkotyków lub przedawkowania leków, typu „alkogogle” i „narkogogle”. W punkcie Narodowego Funduszu Zdrowia można było uzyskać informacje na temat kont osobistych pacjenta, leczenia uzdrowskiego, leczenia za granicą, rehabilitacji itp.

Warto wspomnieć, że w mobilnym punkcie poboru krwi, tzw. krwiobusie, oddawano honorowo krew, której objętość wyniosła: 2022 r. – 137 l., 2023 r. – 95,9 l., 2024 r. – 100,2 l.,

Liczne i ciekawe działania w zakresie profilaktyki i ochrony zdrowia podejmują szkoły podstawowe w Jarosławiu, przy czym tematyka ta pojawia się już od pierwszej i występuje m.in. w ramach zajęć z różnych przedmiotów w kolejnych klasach aż do ósmej.

Edukacja zdrowotna realizowana m.in. przez Szkołę Podstawową nr 1 w klasach 1-3 odbywała się w ramach zajęć edukacji wczesnoszkolnej. Realizowano działania: jak zdrowo, a zarazem kolorowo się odżywiać poprzez pogadanki, prelekcje oraz warsztaty zdrowego odżywiania, higienę ciała i umysłu oraz zdrowia fizycznego i psychicznego, część klas uczestniczyła w projektach i akcjach promujących zdrowe odżywianie z udziałem dietetyka. W klasach starszych 4-8 przeprowadzono edukację zdrowotną podczas zajęć: z przyrody, biologii, geografii, chemii, lekcji wychowawczej, plastyki, w-f. Przeprowadzono młodzieżowy Ogólnopolski program Instytutu Profilaktyki Zintegrowanej "Nawigacja w każdą pogodę" wzmocnienie kondycji psychicznej uczniów w sytuacjach kryzysowych (w tym COVID-19), którego celem Ogólnopolski program Instytutu Profilaktyki Zintegrowanej "Nawigacja w każdą pogodę" wzmocnienie kondycji psychicznej uczniów w sytuacjach kryzysowych

(w tym COVID-19) kondycji psychicznej uczniów i zapobieganie problemom mogącym wynikać z jej pogorszenia. Udostępniony w ramach działania pakiet umożliwia on wykonanie autodiagnozy środowiska szkolnego oraz realizację działań profilaktycznych opartych na wynikach tej diagnozy.

Działania z edukacji zdrowotnej realizowano również w Szkole Podstawowej Nr 4 w Jarosławiu. Dla klas 1 – 3 podczas zajęć z: edukacji polonistycznej, edukacji społecznej, edukacji przyrodniczej, edukacji plastycznej, edukacji informatycznej, wychowania fizycznego. W klasach 4 – 8 przeprowadzono edukację zdrowotną poruszano podczas zajęć z: języka polskiego, języka angielskiego, przyrody, biologii, chemii, geografii, matematyki, informatyki, techniki, zajęć z wychowawcą, doradztwa zawodowego, wychowania fizycznego, edukacji dla bezpieczeństwa. Przeprowadzono profilaktyczny program w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych „Żyj zdrowo bez uzależnień” .

Miejskie Przedszkole Nr 3 przeprowadziło zajęcia z udzielania pomocy w ramach edukacji dla bezpieczeństwa. Przeprowadzono podczas zajęć dla 75 dzieci i 75 rodziców **Program Przedszkolnej Edukacji Antytytoniowej z udziałem Rodziców i Opiekunów „Czyste Powietrze Wokół Nas”** organizatorem jest SANEPID – Jarosław, którego celem był wzrost kompetencji rodziców w zakresie ochrony dzieci przed ekspozycją na dym tytoniowy, zwiększenie wiedzy na temat skutków palenia papierosów, zwiększenie wrażliwości dzieci na szkodliwość dymu papierosowego, wykształcenie umiejętności rozpoznawania różnych źródeł dymu.

Tematykę z edukacji zdrowotnej poruszono w **Miejskim Przedszkolu Nr 4. Zrealizowano Ogólnopolski Projekt Edukacyjno – Społeczny „Każdy inny – wszyscy równi”**, którego celem było uwrażliwienie na obecność i potrzeby osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; rozwijanie empatii wobec osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; kształtowanie tolerancji wobec osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; likwidowanie uprzedzeń na temat osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; przygotowanie do współuczestniczenia z osobami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w życiu. Wsparcie realizowano dla dzieci w wieku 3-6 lat. Zajęcia obejmowały działania: wyświetlane były przedszkolakom tematyczne filmy edukacyjne. Ponadto przeprowadzano pogadanki na temat niepełnosprawności z jakimi borykają się ludzie, uwrażliwiających ich na otaczający świat i ludzi

których spotkają lub mogą spotkać na swojej drodze. Dzieci próbowały wyobrazić sobie jak mogą się czuć osoby z niepełnosprawnościami, a to prowadziło do zainteresowania jak można pomóc na co dzień, czego nie robić, a jakie zachowanie jest wręcz pożądane wśród osób niepełnosprawnych.

W Miejskim Przedszkolu Nr 9 im. Jana Brzechwy realizowano działania z promocji zdrowia i ogólnopolski program „Czyste powietrze wokół nas”, program edukacji antytytoniowej „Mamo, tato – nie pal”, Cyberprzemoc w Internecie, Bezpieczny Internet – „Działajmy razem”. Udział w programach przyczynił się do poszerzenia działań placówki w obszarze bezpieczeństwa dzieci oraz profilaktyki uzależnień wśród dorosłych. Otrzymanie przez przedszkole Krajowego Certyfikatu Przedszkola Promującego Zdrowia w dniu 27.11.2019r. w Warszawie.

Tematykę z edukacji zdrowotnej poruszono również **Miejskim Przedszkolu Nr 10**. Zrealizowano kreatywne działania dla dzieci 3-, 4-, 5-letnie. na rzecz zdrowego żywienia i stylu życia.. Podejmowano były działania związane ze zdrowym stylem życia i zdrowym odżywianiem z uwzględnieniem problemów cywilizacyjnych i ekologicznych. Kontynuowano zeszłoroczne wdrożenia (szwedzki stół, aktywność fizyczna, wspólne pieczenie i przygotowywanie przekąsek). Założona została odwrócona osmoza – cała społeczność przedszkolna korzysta z wody z kraniku założonego w kuchni przedszkolnej. Zmodyfikowany został jadłospis: usunięto cukier oraz substancje zawierające jego znaczne ilości, wprowadzono zdrowe zamienniki; wyeliminowane zostały gotowe produkty np. jogurty, ciasta, soki; wprowadzono znaczne ilości kasz do obiadów, owsianki. Promowane były zabawy i zajęcia outdoorowe.

Miejskie Przedszkole Nr 11 podejmowało realizację programu_E –twinning „**Dobre jedzenie to dobry nastrój**” - („**Good food is good mood**”), którego głównym celem była promocja zdrowego odżywiania wśród najmłodszych uczniów wszystkich grup wiekowych. Zadania wykonane podczas projektu: piramida żywieniowa, rękodzieło owocowo-warzywne, mały mistrz w kuchni, nasze słynne narodowe danie, oglądanie animacji o dobrym jedzeniu, pacynka z owocami i warzywami, mali artyści malują kolorami uzyskanymi z soków owoców i warzyw, dopasowanie owoców. W obszarze aktywności zrealizowano Projekt ogólnopolski **#MOVEWeekPoland 2024**, którego celem było Propagowanie aktywności fizycznej poprzez

ruchową przerwę w czasie zajęć albo poranny rozruch, udostępniano także uczestnikom gotowe do wykorzystania filmy przygotowane przez specjalistów, dostępne online.

Innowacja pedagogiczna „**Joga Przedszkolaków**” była realizowana w grupie 25 czterolatków „Stokrotki” w **Miejskim Przedszkolu Nr 12** w roku szkolnym 2023/2024. Innowacja opracowana została uwzględniając potrzeby rozwojowe dzieci oraz popierając działania przedszkola należącego do szkół i placówek promujących zdrowie. Słowo JOGA oznacza „*połączenie*”. Techniki jogi znane są już od 5000 lat. Jedną z najważniejszych nauk jogicznych jest dążenie do podporządkowania ciała kontroli umysłu. Jogę uprawia się dla zachowania zdrowia, giętkości ciała oraz spokoju umysłu. Również zrealizowano Europejski Tydzień Sportu „**MoveWeek**”, którego celem było zwiększenie świadomości całej społeczności przedszkolnej, by ruch stał się nieodłącznym elementem codzienności, ukazanie, że aktywność fizyczna jest fajna, po prostu, promocja zdrowego stylu życia i wyrabianie dobrych nawyków, jednoczenie społeczności przedszkolnej stanie się częścią dużej międzynarodowej społeczności zjednoczonej wokół wspólnego celu. Now We MOVE. Projekt obchodzony jest w całej Europie i od swojej pierwszej edycji zgromadził już ponad 4 miliony uczestników, stając się tym samym jednym z największych wydarzeń sportowych na świecie, promujących korzyści z regularnej aktywności fizycznej. Europejski Tydzień Ruchu to coroczna, globalna inicjatywa, która ma na celu promocję aktywności fizycznej. Nasze przedszkole aktywnie uczestniczyło w XIII edycji Tygodnia Ruchu (Move Week) stając się częścią wielkiego wydarzenia. Celem Move Week jest promowanie aktywności fizycznej, postaw prozdrowotnych oraz integracja przez ruch. Tydzień Ruchu trwał od 27 maja do 7 czerwca. W tym czasie realizowano aktywne działania podczas Dnia Dziecka, podczas zajęć, na treningu wspólnie z trenerem piłki nożnej, zorganizowano bieg dla dzieci. W naszym tygodniu sportu wszyscy byli sportowcami.

2. Infrastruktura społeczna, aktywność obywatelska (organizacje pozarządowe, ciała przedstawicielskie, Rady Dzielnic), pomoc społeczna

2.1. Infrastruktura społeczna

Przyjmujemy, dla potrzeb niniejszej diagnozy, iż infrastruktura społeczna obejmuje instytucje typu żłobki, przedszkola, domy i kluby seniora, domy pomocy społecznej oraz świetlice i inne placówki opiekuńcze, w tym prowadzone przez lokalne organizacje społeczne, dla których gmina zleca zadania publiczne.

Placówkami realizującymi funkcje opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne wobec dzieci w wieku do lat 3, są żłobki, a w kolejnym etapie wiekowym - przedszkola.

Z opieki w żłobkach i przedszkolach publicznych korzystają w zdecydowanej większości dzieci zamieszkałe na terenie Gminy Miejskiej Jarosław.

Lista placówek dla dzieci do lat 3 obejmuje:

- Żłobek Miejski "Radosny Zakątek"
  - placówka przy ul. Kraszewskiego dla 40 dzieci
  - placówka przy ul. Skarbowskiego dla 20 dzieci,
- Miejskie Przedszkole Nr 1 z oddziałami żłobkowymi dla 40 dzieci ,
- Miejskie Przedszkole Nr 10 z oddziałami żłobkowymi dla 37 dzieci.

W przypadku opieki przedszkolnej Gmina Miejska Jarosław w 2024 r. była organem prowadzącym dla 8 przedszkoli publicznych w całym roku kalendarzowym. Lista placówek obejmuje:

- Miejskie Przedszkole Nr 1
- Miejskie Przedszkole Nr 3 im. M. Kownackiej
- Miejskie Przedszkole Nr 4
- Miejskie Przedszkole Nr 8 Montessori
- Miejskie Przedszkole Nr 9 im. J. Brzechwy
- Miejskie Przedszkole Nr 10
- Miejskie Przedszkole Nr 11
- Miejskie Przedszkole Nr 12

W roku szkolnym 2023/2024 łączna liczba dzieci realizujących wychowanie przedszkolne w publicznych przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych wynosiła 1 141. W bieżącym roku szkolnym liczba ta zmniejszyła się. Obecnie w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych wychowaniu przedszkolnemu podlega 1 067 dzieci.

Tabela nr 1. Liczba dzieci w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych

Placówka	Liczba dzieci 2023/2024	Liczba dzieci 2024/2025	Różnica
MP 1	106	108	+2
MP 3	134	113	-21
MP 4	96	93	-3
MP 8	117	119	+2
MP 9	125	118	-7
MP 10	100	103	+3
MP 11	100	100	0
MP 12	95	98	+3
SP 1	39	0	-39
SP 2	49	48	-1
SP 4	26	24	-2
SP 5	25	16	-9
SP 6	24	22	-2
SP 7	38	36	-2
SP 9	23	19	-4
SP 10	24	25	+1
SP 11*	20	25	+5

*W roku szkolnym 2023/2024 w Szkole Podstawowej nr 11 funkcjonował integracyjny oddział przedszkolny.

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

Należy dodać, iż obok przedszkoli publicznych w Jarosławiu funkcjonuje także 7 przedszkoli niepublicznych. Ich lista obejmuje:

- Przedszkole Niepubliczne SMYK
- Przedszkole Niepubliczne Akademia Uśmiechu

- Niepubliczne Przedszkole Wyspa Skarbów
- Niepubliczne Przedszkole Specjalne Dobry Początek
- Katolickie Niepubliczne „Mikołajkowe Przedszkole” im. św. Jana Pawła II
- Niepubliczne Przedszkole Sióstr Służebniczek im. Bł. Edmunda Bojanowskiego
- Prywatne Bajkowe Przedszkole

Działania Miasta zmierzające ku poprawie funkcjonowania osób starszych w społeczeństwie oraz w zapobieganiu ich marginalizacji doprowadziły do utworzenia szeregu specjalistycznych placówek obejmujących:

- Dzienny Dom „Senior +” zlokalizowany przy ul. Dolnoleżajskiej 16, dla 20 osób;
- Dzienny Dom „Senior +”, zlokalizowany na Placu Mickiewicza 18, dla 20 osób;
- Klub „Senior+” zlokalizowany przy ul. 3-go Maja 48, dla 15 osób;
- Klub „Senior +” mieszczący się na os. Jagiellonów 1, dla 15 osób.

Taka forma udzielania pomocy, a zarazem aktywizacji osób starszych, cieszy się dużym zainteresowaniem ze strony seniorów zamieszkujących Jarosław. Pozwala na realizację ich pasji, rozwijanie zainteresowań, daje możliwość stałych spotkań i zawierania nowych znajomości.

Dzienne Domy i Kluby „Senior+” wchodzą w strukturę Działu Senior+ Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jarosławiu. Powyższe placówki są ośrodkami wsparcia dla mieszkańców miasta Jarosławia, nieaktywnych zawodowo w wieku powyżej 60 roku życia.

Bieżąca działalność wszystkich placówek jest zbliżona i w okresie sprawozdawczym polegała na zwiększeniu aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym seniorów w dostosowanych do ich potrzeb obiektach poprzez udział w zaplanowanych zajęciach i warsztatach. Umożliwiła uczestnikom korzystanie z oferty na rzecz społecznej aktywizacji, zwłaszcza oferty prozdrowotnej, obejmującej usługi w zakresie aktywności ruchowej i kinezyterapii, edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej oraz innych usług wspomagających dostosowanych do potrzeb seniorów.

Dzienne Domy są ośrodkami wsparcia dla 20 osób, natomiast Kluby dla 15 osób. Trzy placówki tj. Dzienny Dom „Senior +” przy ul. Dolnoleżajskiej 16, Dzienny Dom „Senior +” na Placu Mickiewicza 18 oraz Klub „Senior+” przy ul. 3 – go Maja 48 funkcjonują po 8 godzin dziennie od poniedziałku do piątku, z wyłączeniem dni ustawowo wolnych od pracy, natomiast Klub „Senior+” na os. Jagiellonów 1 funkcjonuje 3 razy w tygodniu w łącznym wymiarze co najmniej 20 godzin tygodniowo.

Powyższe placówki zapewniają realizację usług zawartych w ofercie, które obejmowały w szczególności:

- usługi socjalne;
- usługi edukacyjne;
- usługi kulturalno - oświatowe;
- usługi związane z aktywnością ruchową lub kinezyterapią;
- usługi sportowo - rekreacyjne;
- usługi aktywizujące społecznie;
- doraźnie świadczone usługi opiekuńcze np. z zakresu pielęgniarstwa, rehabilitacji fizycznej.

W ramach powyższych usług uczestnikom zapewniono wyżywienie tj. gorący posiłek (w jednej z placówek również śniadanie), napoje: wodę, kompot, kawę, herbatę oraz wyżywienie

i poczęstunek podczas spotkań i imprez okolicznościowych, integracyjnych oraz wyjazdów zorganizowanych. Ponadto organizowano różnego rodzaju warsztaty oraz zajęcia, w szczególności:

1. warsztat socjalno – opiekuńczy , w ramach którego uczestnikom zapewniono:

- dostęp do urządzeń higienicznych – treningi higieniczne, możliwość prania rzeczy osobistych, prasowanie (w Dziennych Domach Senior+),
- pomoc w dbaniu o higienę osobistą i wygląd zewnętrzny,
- zabiegi pielęgnacyjne i kosmetyczne dłoni i twarzy (maski, *peelingi*, *nawilżanie*) z wykorzystaniem zakupionych kosmetyków
- odpoczynek,
- pomoc przy formalnościach związanych z korzystaniem z programów pomocowych dedykowanych osobom starszym (np. Karta Mieszkańca, Jarosławska Karta Seniora, Karta Dużej Rodziny – przy wypełnianiu i składaniu wniosków),
- pomoc w sprawach medycznych, np. uzyskaniu i realizacji recept, rejestracji wizyt lekarskich, zapisach do szczepień przeciwko grypie itp.,
- pomoc w załatwianiu spraw osobistych i urzędowych (np. w gazowni, elektrowni oraz innych instytucjach), pomoc w wypełnianiu ankiet.

2. warsztat edukacyjny - w ramach którego uczestnikom zapewniono:

- korzystanie z zasobów biblioteki (książek dostępnych w placówce oraz czasopism objętych prenumeratą),
- korzystanie z komputera, TV i Internetu,
- warsztaty dotyczące nauki obsługi nowoczesnych technologii: telefonu, laptopa, aparatu fotograficznego itp,
- zajęcia komputerowe z opiekunami (zakładanie i nauka obsługi poczty e-mail, obsługa Internetu, przeglądarek i portali społecznościowych),
- zajęcia z zakresu bezpieczeństwa pod hasłem „Bezpieczny Senior” (spotkanie m.in. z Policją i pracownikami ZUS),
- warsztaty edukacyjno – profilaktyczne z różnych dziedzin, m.in.: zdrowia (zajęcia z pielęgniarką), żywienia (zajęcia z dietetykiem), kultury i sztuki, tradycji, obrzędowości i zwyczajów ludowych, poznawania regionu, ważnych postaci i dat oraz świąt wpisanych w całoroczny kalendarz (zajęcia z opiekunami).

3. warsztat kulturalno – oświatowy – w ramach działania uczestnikom zapewniono:

- organizowanie wycieczek krajoznawczych i wyjazdów do teatru, wyjść do kina i instytucji kulturalnych, zwiedzanie miasta,
- organizowanie spotkań z ludźmi kultury i sztuki, autorami książek i publikacji,
- organizowanie zajęć kulturalno – oświatowych i teatralno – muzycznych, w tym realizacja programów słowno-muzycznych oraz krótkich realizacji filmowych.
- organizowanie spotkań integracyjnych i okolicznościowych, obchody świąt i uroczystości (Dzień Babci i Dziadka, Ostatki, Śniadanie Wielkanocne, Dzień Seniora, Andrzejki, Wigilia, imieniny, urodziny, jubileusze itp.) oraz imprez okazjonalnych związanych z tradycją i historią,
- udział w wydarzeniach kulturalnych.

4. Warsztat terapii zajęciowej oraz socjalno – terapeutyczny obejmował:

- zajęcia w zakresie: prasowania, prania, pielęgnacji roślin doniczkowych, pielęgnowania terenu przy obiekcie, udział w pracach porządkowych oraz przygotowywania i porządkowania stanowisk pracy, obsługi sprzętu AGD (pralka, zmywarka, krajalnica, robot planetarny), savoir-vivre przy stole i kuchni,
- zajęcia warsztatowe, w tym:
- plastyczne, rękodzielnicze, florystyczne, kulinarne i zajęcia z krawiectwa
- działania z zakresu biblioterapii, filmoterapii, muzykoterapii oraz ludoterapii.

5. Działania aktywizujące społecznie (w tym wolontariat międzypokoleniowy) realizowane były poprzez::

- udział w spotkaniach międzypokoleniowych (z dziećmi z przedszkoli i młodzieżą szkolną oraz akademicką z terenu Gminy Miejskiej Jarosław, w tym harcerzami, dziećmi ze świetlicy Towarzystwa Przyjaciół Dzieci,
- uczestnictwo w wydarzeniach, imprezach i uroczystościach organizowanych przez ośrodki kultury i organizacje pozarządowe.
- współorganizację II Jarosławskiego Przeglądu Twórczości Kabaretowej Seniorów “Senior – Żarty czyli Kabaretowe Party”;

6. Warsztat aktywności ruchowej i kinezyterapii – warsztat obejmował:

1. organizowanie przez fizjoterapeutę zajęć na bazie wyposażenia obiektu,
2. organizację zajęć sportowo – rekreacyjnych, w tym zajęcia nordic – walking z instruktorem
3. organizację zajęć z trenerem personalnym,
4. organizację zajęć na basenie z instruktorem aqua fitness (w Dziennych Domach Senior+)

Liczbowe określenie skali działań zrealizowanych w ramach zadania:

Dzienny Dom Senior+ , ul. Dolnoleżąska 16:

Zajęcia ze specjalistami:

1. **Zajęcia z fizjoterapeutą** – odbywały się w wymiarze: 5 godz. w miesiącu/2 m-ce (styczeń, grudzień), 15 godz. w miesiącu/10 m-cy (luty – listopad).
2. **Zajęcia z pielęgniarką** – odbywały się w wymiarze 8 godzin miesięcznie.
3. **Zajęcia z dietetykiem** – odbywały się w wymiarze średnio 2 godzin w miesiącu.
4. **Zajęcia z psychologiem** – odbywały się w wymiarze 3 godzin miesięcznie.
5. **Zajęcia z terapeutą zajęciowym** – odbywały się w wymiarze 6 godzin miesięcznie.
6. **Zajęcia teatralno - muzyczne** - (realizowane były w okresie 16.09.2024 r. do 31.12.2024 r.
w łącznym wymiarze 20 godzin),
7. **Zajęcia z instruktorem aqua fitness** – zajęcia na basenie (realizowane były w miesiącu kwietniu 2024 r. w łącznym wymiarze 4 godzin).
8. **Zajęcia z trenerem personalnym** – odbywały się w wymiarze 4 godzin miesięcznie.
9. **Zajęcia socjalno - terapeutyczne w tym elementy terapii zajęciowej** - praca ciągła,
10. **Warsztaty Artystyczne** - zorganizowano cykl artystycznych warsztatów kreatywnych “Bożonarodzeniowe rękodzieło”. Warsztaty prowadzone były przez firmę: Pracownia Rękodzieła “EDYTA” i obejmowały łącznie 10 godzin.
11. **W ramach działalności zorganizowano: 6 wycieczek** jednodniowych, piknik rekreacyjno – integracyjny, Cykl "poznajemy nasze miasto", „Kulturalne Domy Seniora”, Cykl wyjść do JOKiS, Cykl wyjść do instytucji kulturalnych, wyjazd do Filharmonii Podkarpackiej. Ponadto zorganizowane zostały uroczystości okolicznościowe, m.in. Dzień Babci i Dziadka, Ostatki, Walentynki, Jubileusz Placówki, Śniadanie Wielkanocne, Dzień Matki, Dzień Seniora, Andrzejkę, Spotkanie Wigilijne.
12. **Zorganizowano także zajęcia z zakresu bezpieczeństwa dla seniorów „Bezpieczny Senior”** – spotkania z policją, pracownikami ZUS.

Dzienny Dom Senior+ , Pl. Mickiewicza 18:

Zajęcia ze specjalistami:

1. **Zajęcia z fizjoterapeutą** – odbywały się w wymiarze: 5 godz. w miesiącu/2 m-ce (styczeń, grudzień), 15 godz. w miesiącu/10 m-cy (luty – listopad).
2. **Zajęcia z pielęgniarką** – odbywały się w wymiarze 8 godzin miesięcznie.
3. **Zajęcia z dietetykiem** – odbywały się w wymiarze średnio 2 godzin w miesiącu,
4. **Zajęcia z psychologiem** – odbywały się w wymiarze 3 godzin w miesiącu.
5. **Zajęcia z instruktorem aqua fitness – zajęcia na basenie** (realizowane były w miesiącu kwietniu w łącznym wymiarze 4 godzin).
6. **Zajęcia z trenerem personalnym** – odbywały się w wymiarze 4 godzin w miesiącu.
7. **Zajęcia z terapeutą zajęciowym** – realizowane były w okresie 01.10.2024r. do 31.12.2024r. w łącznym wymiarze 18 godzin),
8. **Zajęcia socjalno - terapeutyczne w tym elementy terapii zajęciowej** - praca ciągła,
9. **W ramach działalności zorganizowano: 6 wycieczek** jednodniowych oraz piknik rekreacyjno – integracyjny, Cykl "poznajemy nasze miasto", „Kulturalne Domy Seniora”, Cykl wyjść do JOKiS, Cykl wyjść do instytucji kulturalnych, wyjazd do Filharmonii Podkarpackiej. Ponadto zorganizowane zostały uroczystości okolicznościowe, m.in. Dzień Babci i Dziadka, Ostatki, Walentynki, Śniadanie Wielkanocne, Dzień Matki, Dzień Seniora, Andrzejki, Spotkanie Wigilijne.
10. **Zorganizowano także zajęcia z zakresu bezpieczeństwa dla seniorów „Bezpieczny Senior”** – spotkania z policją i pracownikami ZUS.

Klub Senior+, ul. 3-go Maja 48:

Zajęcia ze specjalistami:

1. **Zajęcia z fizjoterapeutą** – odbywały się w wymiarze 5 godz. w miesiącu/2 m-ce (styczeń, grudzień), 8 godz. w miesiącu/10 m-cy (luty – listopad).
2. **Zajęcia z pielęgniarką** – odbywały się w wymiarze 3 godzin miesięcznie.
3. **Zajęcia z dietetykiem** – odbywały się w wymiarze średnio 2 godzin w miesiącu,
4. **Zajęcia z psychologiem** – odbywały się w wymiarze 2 godzin w miesiącu,
5. **Zajęcia z terapeutą zajęciowym** – odbywały się w wymiarze 6 godzin miesięcznie,
6. **Zajęcia z trenerem personalnym** – odbywały się w wymiarze 3 godzin w miesiącu.

7. *Zajęcia teatralno - muzyczne* - (realizowane były w okresie 01.01.2024 r. do 29.02.2024 r. w łącznym wymiarze 12 godzin),
8. *Zajęcia socjalno - terapeutyczne w tym elementy terapii zajęciowej* - praca ciągła,
9. *Warsztaty Artystyczne* - zorganizowano cykl artystycznych warsztatów kreatywnych "Bożonarodzeniowe rękodzieło". Warsztaty prowadzone były przez firmę: Pracownia Rękodzieła "EDYTA" i obejmowały łącznie 10 godzin.
10. **W ramach działalności zorganizowano: 6 wycieczek** jednodniowych oraz piknik rekreacyjno – integracyjny, Cykl "poznajemy nasze miasto", „Kulturalne Kluby Seniora”, Cykl wyjść do JOKiS, Cykl wyjść do instytucji kulturalnych. Ponadto zorganizowane zostały uroczystości okolicznościowe, m.in. Dzień Babci i Dziadka, Ostatki, Walentynki, Śniadanie Wielkanocne, Dzień Matki, Dzień Seniora, Andrzejkę, Spotkanie Wigilijne.
11. **Zorganizowano także zajęcia z zakresu bezpieczeństwa dla seniorów „Bezpieczny Senior”** – spotkania z policją i pracownikami ZUS.

Klub Senior+, os. Jagiellonów 1:

Zajęcia ze specjalistami:

1. *Zajęcia z fizjoterapeutą* – odbywały się w wymiarze 5 godz. w miesiącu/2 m-ce (styczeń, grudzień), 7 godz. w miesiącu/10 m-cy (luty – listopad).
2. *Zajęcia z pielęgniarką* – odbywały się w wymiarze 2 godzin miesięcznie.
3. *Zajęcia z dietetykiem* – odbywały się w wymiarze średnio 2 godzin w miesiącu,
4. *Zajęcia z psychologiem* – odbywały się w wymiarze 1 godziny w miesiącu,
5. *Zajęcia z terapeutą zajęciowym* – odbywały się w wymiarze 3 godzin miesięcznie,
6. *Zajęcia z trenerem personalnym* – odbywały się w wymiarze 2 godzin w miesiącu.
7. *Zajęcia socjalno - terapeutyczne w tym elementy terapii zajęciowej* - praca ciągła,
8. *Warsztaty Artystyczne* - zorganizowano cykl artystycznych warsztatów kreatywnych "Bożonarodzeniowe rękodzieło". Warsztaty prowadzone były przez firmę: Pracownia Rękodzieła "EDYTA" i obejmowały łącznie 10 godzin.
9. **W ramach działalności zorganizowano: 4 wycieczki** jednodniowe oraz piknik rekreacyjno – integracyjny, Cykl : "poznajemy nasze miasto", „Kulturalne kluby Seniora”, Cykl wyjść do JOKiS, Cykl wyjść do instytucji kulturalnych. Ponadto zorganizowane zostały uroczystości okolicznościowe, m.in. Dzień Babci i Dziadka,

Ostatki, Walentynki, Śniadanie Wielkanocne, Dzień Matki, Dzień Seniora, Andrzejkki, Spotkanie Wigilijne.

10. Zorganizowano także zajęcia z zakresu bezpieczeństwa dla seniorów „Bezpieczny Senior” – spotkania z policją i pracownikami ZUS.

Ponadto istnieje także Dom Pomocy Społecznej, Plac Mickiewicza 4, przeznaczony dla osób przewlekle chorych psychicznie, który realizuje zadania powiatu w zakresie pomocy instytucjonalnej.

2.2. Aktywność obywatelska (JBO, NGOs, ciała przedstawicielskie, Rady Dzielnic)

Miasto pozytywnie wyróżnia się w tym obszarze. Jarosław przoduje pod względem aktywności obywatelskiej na tle wszystkich miast z listy 139 wybranych jako te, które doświadczają bardzo silnej utraty funkcji społecznych oraz mają mocno niekorzystną sytuację społeczno-gospodarczą.

Aktywność społeczna mieszkańców wyraża się m. in. w podejmowaniu inicjatyw oddolnych i ich wyborze w ramach Jarosławskiego Budżetu Obywatelskiego, a także w działaniach związanych ze spędzaniem czasu wolnego.

2.2.1. Jarosławski Budżet Obywatelski

Budżet obywatelski mocno zakorzenił się w jarosławskim życiu publicznym i wciąż się rozwija, a przy okazji poprawia lub ugruntowuje wcześniejsze osiągnięcia. Już pierwsza edycja budżetu obywatelskiego w 2014 r. pokazała, że jarosławianie chcą aktywnie zmieniać swoje miasto. Kolejne edycje, zwłaszcza te od 2017 r., czyli od wprowadzenia szeregu ulepszeń do procedury zgłaszania i wyboru projektów, przyniosły kolejne sukcesy zarówno co do liczby projektów, jak i osób głosujących na nie. Potwierdzają to również liczby. W latach 2022-2024 prezentują się następująco:

1. 2022 rok - ósma edycja

Procedura wyłonienia projektów do realizacji prowadzona zgodnie z harmonogramem w 2021 roku.

69 - liczba projektów zgłoszonych do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego,

67 - liczba projektów poddanych pod głosowanie w ramach budżetu obywatelskiego,

34 - liczba projektów wybranych do realizacji w 2022 roku,

23 135 - liczba ważnych głosów oddanych w ramach budżetu obywatelskiego,

1 000 000 zł - kwota przeznaczona na realizację zadań.

2. 2023 rok – dziewiąta edycja

Procedura wyłonienia projektów do realizacji prowadzona zgodnie z harmonogramem w 2022 roku.

63 - liczba projektów zgłoszonych do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego,

60 - liczba projektów poddanych pod głosowanie w ramach budżetu obywatelskiego,

35 - liczba projektów wybranych do realizacji w 2023 roku,

28 111 - liczba ważnych głosów oddanych w ramach budżetu obywatelskiego,

1 000 000 zł - kwota przeznaczona na realizację zadań.

24 kwietnia 2023 r. Rada Miasta Jarosławia podjęła uchwałę nr 843/LXII/2023 w sprawie uchYLENIA uchwały w sprawie budżetu obywatelskiego Gminy Miejskiej Jarosław. Czasowa rezygnacja z ogłoszenia kolejnej edycji JBO podyktowana była trudną sytuacją finansową miasta spowodowaną wysoką inflacją, wzrostem cen nośników energii, usług oraz najniższego wynagrodzenia, przy równoczesnym ustawowym zmniejszeniem wpływów do budżetu z tytułu udziału w podatkach PIT i CIT.

3. 2024 rok – dziesiąta edycja

Na podstawie ww. uchwały Rady Miasta Jarosławia brak realizacji edycji z realizacją zadań w 2024 roku. Ogłoszenie dziesiątej edycji JBO odbyło się po ponownym podjęciu przez Radę Miasta Jarosławia uchwały nr 972/LXXIV/2024 z dnia 19 lutego 2024 r. w sprawie budżetu obywatelskiego Gminy Miejskiej Jarosław. Procedura wyłonienia projektów do realizacji w 2025 roku została prowadzona zgodnie z obowiązującym harmonogramem.

77 - liczba projektów zgłoszonych do realizacji w ramach budżetu obywatelskiego,

70 - liczba projektów poddanych pod głosowanie w ramach budżetu obywatelskiego,

37 - liczba projektów wybranych do realizacji w 2025 roku,

22 270 - liczba ważnych głosów oddanych w ramach budżetu obywatelskiego,

1 000 000 zł - kwota przeznaczona na realizację zadań.

W omawianym okresie mieszkańcy miasta zgłosili łącznie 209 pomysłów, 197 zostało poddanych pod głosowanie, aż 106 ciekawych zadań jarosławianie wybrali do realizacji.

2.2.2. Organizacje pozarządowe (NGOs)

Na terenie Jarosławia funkcjonuje obecnie około 130 organizacji pozarządowych. Pełna ich lista jest zamieszczona na stronie urzędu miasta - bip.miastojaroslaw.pl/urzed-miasta-jaroslawia/organizacje-pozarządowe/wykaz-organizacji-pozarządowych-działających-w-jarosławiu. Ponadto działają 4 kluby wolontariusza: Jarosławska Kuźnia Wolontariatu, Lokalne Centrum Wolontariatu przy Zespole Szkół Spożywczych i Biznesowych im. Marii Curie-Skłodowskiej w Jarosławiu, Klub Wolontariatu przy Komendzie Hufca Związku Harcerstwa Polskiego im. Baśki Puzon w Jarosławiu, Akademickie Centrum Wolontariatu przy PANS w Jarosławiu. W każdym z klubów zaangażowanych jest ok. 40 wolontariuszy.

W roku 2022 została utworzona inicjatywa miejska wolontariatu dla Ukrainy: pomoc.wolontariat@um.jaroslaw.pl.

W ramach wsparcia lokalnego wolontariatu w roku 2024 odbyło się szkolenie dla podmiotów dla przedstawicieli i członków NGOs w PSONI.

W roku 2024 w ramach Samorządu Szkolnego Koła Wolontariatu w roku szkolnym 2024/2025 przy ZSDGiL w Jarosławiu akcje zorganizowała Społeczność Witkowskiego po raz kolejny wykazała się wrażliwością na potrzeby powodzian. Zakupili również z okazji Światowego Dnia Zwierząt potrzebne artykuły spożywcze i karmę dla zwierząt,

Aktywność trzeciego sektora

Tabela nr 2. Zestawienie najaktywniejszych podmiotów i kierunków podejmowanych działań i osiągnięć

L.P.	Nazwa organizacji	Cel działalności
1.	Autonomiczne Zrzeszenie Combat Aikido, Rynek 20/4, 37-500 Jarosław,	Celem działalności Zrzeszenia jest: - propagowanie aikido jako sztuki walki oraz umiejętności wykorzystania technik aikido w sytuacjach zagrożenia, - organizowanie zajęć sportowo-rekreacyjnych, obozów, rajdów oraz imprez sportowych dla dorosłych, młodzieży i dzieci oraz profilaktyka w zakresie przeciwdziałania wadom postawy u dzieci.
2.	Diabetycy Powiatu Jarosławskiego, ul. Kraszewskiego 39, 37-500 Jarosław	Stowarzyszenia pracuje nad zmianą nawyków żywieniowych wśród młodzieży szkolnej, wspiera kształtowanie pozytywnych postaw społecznych i promuje zdrowy styl życia, turystykę rowerową, dba wśród chorych na cukrzycę o postawy prozdrowotne, organizuje, rajdy Nordic Walking, spaceru na świeżym powietrzu, badania przesiewowe dla mieszkańców.

3.	Jarosławskie Stowarzyszenie Oświaty i Promocji Zdrowia, ul. Rynek 13A, 37-500 Jarosław	Jarosławskie Stowarzyszenie Oświaty i Promocji Zdrowia zajmuje się promowaniem zdrowego stylu życia w społeczności lokalnej, w szczególności wśród dzieci i młodzieży, wspiera zdolności i talenty dzieci i młodzieży poprzez zagospodarowanie wolnego czasu w aktywny sposób (sport, turystykę, krajoznawstwo, regionalizm). Wspiera także dzieci z rodzin dysfunkcyjnych. Organizuje szkolenia dla rodziców na temat promocji zdrowego stylu życia, profilaktyki, kształtowania zachowań sprzyjających kształtowaniu postaw obywatelskich. Działa w zakresie budowy społeczeństwa obywatelskiego.
4.	Klub Sportowy Przedmieście Jarosław, ul. Burmistrza Matusza 10, 37-500 Jarosław	Klub realizuje zajęcia w zakresie kultury fizycznej dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz realizuje wychowanie dzieci i młodzieży przez kulturę fizyczną i sport, szkolenie w zakresie piłki nożnej oraz prowadzi turnusy wyjazdowe i wypoczynkowe.
5.	Klub Sportów Walki "Sokół", ul. Dolnoleżajska 51, 37-500 Jarosław,	Działalność Klubu polega na szkoleniu dzieci i młodzieży w zakresie sportu walki - kickboxing.
6.	Klub Uczelniany Akademickiego Związku Sportowego przy PWSTE, ul. Czarnieckiego 16, 37-500 Jarosław	Klub realizuje zajęcia z kultury fizycznej i turystyki, dba o podnoszenie sprawności fizycznej i polepszanie stanu zdrowia społeczności akademickiej, poprzez: - rozwijanie sportu wyczynowego w środowisku akademickim, - podtrzymywanie tradycji narodowej, rozwój świadomości narodowej i obywatelskiej, a także wychowywanie członków Związku zgodnie z tradycjami AZS - powodowanie aktywności i kształtowanie poczucia współodpowiedzialności za losy macierzystej organizacji, uczelni, szkoły, środowiska, - działanie na rzecz wyrównania szans młodzieży z rodzin w trudnej sytuacji życiowej, - działanie na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijanie kontaktów i współpracy między społeczeństwami, - działanie na rzecz organizacji wolontariatu, - przeciwdziałanie patologiom społecznym, w szczególności narkomanii, alkoholizmowi, nikotynizmowi, zagrażającym środowisku młodzieży uczącej się.
7.	Międzyszkolny Klub Sportowy SAN JAROSŁAW, os. Armii Krajowej 11/4, 37-500 Jarosław	Klub zajmuje się organizowaniem pozalekcyjnego życia sportowego uczniów, poprzez: - popularyzowanie różnych form aktywności ruchowej, - uczestnictwo i organizowanie imprez sportowych, - kształtowanie pozytywnych cech charakteru i osobowości, - organizowanie szkolenia sportowego w grach zespołowych, - zapewnienie młodzieży możliwości udziału w sporcie kwalifikowanym, - organizację turnusów sportowo – wypoczynkowych.

8.	Stowarzyszenie „Nowa Kultura” w Jarosławiu, 3-go Maja 12, Jarosław	Celem stowarzyszenia jest prowadzenie profilaktyki antyalkoholowej i szerzenie idei abstynencji, propagowanie "zdrowego stylu życia", wspieranie programów służących przeciwdziałaniu narkomanii i innym uzależnieniom, 5) zapobieganie społecznemu wykluczeniu osób zagrożonych patologią społeczną oraz stworzenie warunków prowadzących do reintegracji i rehabilitacji społecznej, rozwijanie postaw patriotycznych, działalność charytatywna na rzecz osób ubogich, chorych, cierpiących, polegająca w szczególności na świadczeniu pomocy wspierającej wydawanie posiłków dla osób ubogich i bezdomnych.
9.	Ośrodek Kultury i Formacji Chrześcijańskiej im. Służebnicy Bożej Anny Jenke, ul. Benedyktyńska 5, 37-500 Jarosław	Ośrodek jest udostępniany grupom, wspólnotom i osobom indywidualnym, a także sam organizuje dla nich spotkania formacyjne i integracyjne, dni skupienia oraz rekolekcje. Ośrodek zapewnia obsługę duszpasterską kościoła rektoralnego. Rozwija i popiera inicjatywy pastoralne na rzecz osób niepełnosprawnych umysłowo, ich rodzin i przyjaciół. Ośrodek jest otwarty na inicjatywy ze strony miasta oraz współpracę transgraniczną.
10.	Stowarzyszenie EM-ART., ul. Przemyska 15, 37-500 Jarosław	Celem stowarzyszenia jest działalność kulturalna i oświatowa na rzecz aktywizacji seniorów, poprzez propagowanie ochrony dóbr kultury, sztuki i tradycji. W szczególności organizacja dla seniorów wyjazdów wypoczynkowych i udział w przeglądach zespołów ludowych. Prezentuje bogatą ofertę kulturalną zarówno w tańcu jak też w śpiewie. Stowarzyszenie prowadzi również działalność teatralną i kabaretową.
11.	Polski Związek Niewidomych Okręg Podkarpacki Koło Powiatowe w Jarosławiu, ul. Przemyska 15, 37-500 Jarosław	Związek działa na rzecz zapobiegania wykluczeniu społecznemu oraz zawodowemu osób niewidomych i słabowidzących, zapewnia wszechstronną pomoc osobom dotkniętym chorobami narządu wzroku oraz ich rodzinom, działa na rzecz niwelowania barier mentalnych w dostępie do kultury poprzez organizację wyjazdów do teatru, filharmonii i opery oraz miejsc atrakcyjnych dla osób niewidomych i słabo widzących, organizuje warsztaty artterapii.
12.	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków - Podkarpacki Oddział Wojewódzki, ul. Lenartowicza 31, Rzeszów	Stowarzyszenie Diabetyków prowadzi nieodpłatnie działalność na rzecz poprawy sytuacji prawnej, ekonomicznej i zdrowotnej osób chorych na cukrzycę. Jako organizacja realizuje działania w zakresie ochrony i promocji zdrowia, działania na rzecz osób niepełnosprawnych i uzależnionych, edukacji diabetologicznej, działalności charytatywnej.
13.	Stowarzyszenie Kulturalno-Wychowawcze im. ks. Piotra Skargi pl. ks. Piotra Skargi 2, 37-500 Jarosław	Stowarzyszenie Kulturalno-Wychowawcze realizuje swoje zadania społeczno-socjalne na rzecz dzieci i młodzieży, ich rodzin, osób z niepełnosprawnościami. W ramach prowadzonej świetlicy środowiskowej będącej placówką wsparcia dziennego o charakterze profilaktyczno-wychowawczym, realizuje zadania w zakresie kulturalnym, szkoleniowym, rekreacyjno-sportowym, organizacji turnusów integracyjnych dla dzieci i młodzieży.

14.	Stowarzyszenie Muzyczne Laudate Dominum Jarosławska Orkiestra Dęta im. Antoniego Kulikowskiego, os. Piłsudskiego 11/28, 37-500 Jarosław	Celem Stowarzyszenia jest: organizowanie działań z zakresu kultury muzycznej, w szczególności w Jarosławiu i w okolicach, pielęgnowanie i kultywowanie 65-cio letniej tradycji orkiestry dętej działającej przy klasztorze oo. Dominikanów w Jarosławiu oraz prowadzenie działalności muzycznej: koncertowej, artystycznej, impresaryjnej i mecenatu muzycznego.
15.	Stowarzyszenie „Cor Apertum”, ul. Artura Grotgiera 1, 37-500 Jarosław	Celem stowarzyszenia jest działalność edukacyjna, działalność na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży, działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka, w szczególności pomoc w rozwiązywaniu problemów dzieci i młodzieży ze środowisk patologicznych oraz wspieranie rodzin wielodzietnych, działalność na rzecz osób niepełnosprawnych bądź dotkniętych chorobą, działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym, pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób, podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości ora rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i dziedzictwa narodowego; wspieranie inicjatyw regionalnych promujących historię, kulturę i lokalne zwyczaje, realizowanie zadań w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury, turystyki krajoznawstwa.
16.	Stowarzyszenie Piłki Ręcznej JKS SAN Jarosław, ul. Grunwaldzka 9, 37- 500 Jarosław	Działalnością Klubu jest aktywność sportowa, a w szczególności: -organizowanie sekcji w zakresie piłki ręcznej, współzawodnictwa sportowego, obozów szkoleniowych, prowadzenie zajęć treningowych, - prowadzenie działalności wychowawczej i popularyzatorskiej w zakresie kultury fizycznej.
17.	Stowarzyszenie Reprezentacyjny Chór Mieszany "Jarosław", ul. Fredry 1A, 37-500 Jarosław	Celem stowarzyszenia jest rozwijanie i propagowanie inicjatyw, postaw i działań na rzecz rozwoju kultury i sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji poprzez działalność edukacyjną, koncertową i opiekuńczo-wychowawczą. Swą ofertę prezentuje w licznych w spotkaniach plenerowych.
18.	Stowarzyszenie Sportowe Jarosławski Klub Badmintona "JKB", os. Wojska Polskiego 2/16, 37- 500 Jarosław	Stowarzyszenie realizuje szkolenie dzieci i młodzieży w zakresie badmintona.
19.	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Jarosławiu os. Jagiellonóww 1, 37- 500 Jarosław	Towarzystwo tworzy społeczny ruch na rzecz pomocy dzieciom i rodzicom, którego celem jest troska o prawa, jakość warunków życia, wychowania i edukacji dziecka, jego wszechstronny rozwój, zdrowie, bezpieczeństwo, podmiotowość, godność i równość szans życiowych. Głównie swą działalność skupia się na prowadzeniu świetlicy środowiskowej w ramach, której organizuje zajęcia pozalekcyjne oraz prowadzi turnusy wakacyjno- wypoczynkowe dla dzieci.

20.	Towarzystwo Sportowe Międzyszkolny Klub Sportowy SAN Jarosław, ul. Blichowa 11, 37-500 Jarosław	Towarzystwo głównie zajmuje się organizowaniem gry siatkowej kobiet oraz organizacją pozalekcyjnego życia sportowego uczniów, promowaniem różnych form aktywności ruchowej, organizowaniem i uczestnictwem w imprezach sportowych, organizowanie szkolenia sportowego w grach zespołowych.
21.	Uczniowski Klub Sportowy TOP 9 ul. Łązy Kostkowskie 14, 37-500 Jarosław	Klub jest realizatorem programów sportowych dla dzieci i młodzieży, organizuje wypoczynek letni dla dzieci i młodzieży w ramach promowania zdrowego stylu życia bez nałogów, prowadzi szkolenia dla dzieci i młodzieży w zakresie piłki nożnej.
22.	Uczniowski Klub Sportowy TRAMP, ul. Św. Ducha 1, 37-500 Jarosław	Celem Uczniowskiego Klubu Sportowego TRAMP jest rozwój dyscypliny łucznictwa, organizowanie aktywnego sportowego trybu życia, wyłanianie talentów sportowych. Klub organizuje alternatywne formy spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży, szkolenia dzieci i młodzieży w zakresie łucznictwa sportowego.
23.	Uczniowski Klub Sportowy Football Academy, os. Witosa 16/4, 37-500 Jarosław	Uczniowski Klub Sportowy Football Academy prowadzi szkolenie dzieci i młodzieży w zakresie piłki nożnej. Football Academy prowadzi zajęcia dla dzieci z piłki nożnej i tenisa stołowego.
24.	Jarosławskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego, ul. Strzelecka 48, 37-500 Jarosław	Stowarzyszenie prowadzi działalność służącą rozwojowi programów sportowych piłki nożnej dla dzieci i młodzieży, organizuje turnusy i rozgrywki międzyklubowe na terenie kraju, w tym szkolenia dla dzieci i młodzieży w zakresie piłki nożnej.
25.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Oddział Jarosław, ul. Przemyska 15, 37-500 Jarosław	Związek zrzesza emerytów, rencistów, inwalidów w celu: poprawiania ich warunków socjalno-bytowych oraz uczestniczenia w życiu społecznym, realizuje działania na rzecz integrowania i aktywizowania emerytów, rencistów i inwalidów, wspiera organizowanie dla osób starszych różnych form życia kulturalnego, artystycznego, sportowego i turystycznego.

26.	Stowarzyszenie "Muzyka Dawna" w Jarosławiu, ul. Rynek 6, 37-500 Jarosław	Stowarzyszenie zajmuje się propagowaniem dobrego stylu życia opartego na tradycji poprzez namysł nad nią, dokumentowanie jej, badanie, upowszechnianie wyników tych badań oraz czynne jej praktykowanie. Stowarzyszenie jest od ponad 30 lat corocznie organizatorem Festiwalu Muzyki Dawnej w Jarosławiu, dzięki któremu Jarosław jest żywym miejscem muzycznych podróży z udziałem wielkich muzyków.
27.	Stowarzyszenie Rodzina Kolpinga w Jarosławiu, ul. 3-go Maja 49, 37-500 Jarosław	Stowarzyszenie realizuje zadania m.in. w zakresie: pomocy społecznej, działalności charytatywnej i środowiskowej, ochrony i promocji zdrowia, działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, wypoczynku dzieci i młodzieży, kultury, edukacji, upowszechniania kultury fizycznej i sportu, organizowania wymiany międzynarodowej dzieci i młodzieży, organizowania kół i sekcji zainteresowań, promocji i organizacji wolontariatu.
28.	Parafialny Klub Sportowy Kolping - Jarosław, ul. 3-go Maja 49, 37-500 Jarosław	Celem Klubu jest propagowanie sportu, w szczególności: tenisa stołowego, piłki nożnej, ręcznej, siatkowej i koszykówki, tenisa ziemnego, turystyki rowerowej i innych. W Klubie działa także sekcja judo. Organizuje rekreację, rehabilitację i imprezy sportowe dla osób z niepełnosprawnościami.
29.	Stowarzyszenie "Dziedzictwo Kresów", ul. 3-go Maja 30, 37-500 Jarosław	Celem działalności Stowarzyszenia jest dbałość o historię i pamięć wielu polskich rodzin zmuszonych do opuszczenia swoich domów na Kresach oraz podtrzymywanie tradycji narodowej oraz zachowanie, pielęgnowanie i ochrona świadomości narodowej, obywatelskiej, kulturowej, ochrona pamięci narodowej dotyczącej kresów wschodnich RP, wspieranie rozwoju kultury, sztuki, ochrona dóbr kultury i tradycji.
30.	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Jarosławiu, ul. Wilsona 6a, 37-500 Jarosław	Celem Stowarzyszenia zajmuje się udzielaniem wsparcia dla osób z niepełnosprawnością intelektualną od wieku dziecka do dorosłości, w tym oferuje formy wsparcia: edukację, rehabilitację, opiekę, indywidualnego asystenta, mieszkania chronione, przygotowanie do pracy, aktywność zawodową, Platformę self-adwokatów.
31.	Polski Związek Wędkarski -Koło Jarosław „Miasto, ul. Chopina 1/3, 37-500 Jarosław	Związek zajmuje się organizowaniem i rozwojem wędkarstwa, rekreacji, sportu wędkarskiego, ochroną wód, działaniami na rzecz ochrony przyrody, edukacją i kształtowaniem etyki wędkarskiej oraz upowszechnianiem wiedzy o warunkach ochrony i połowu ryb.
32.	Stowarzyszenie Jarosławskie Włóczykije, Osiedle Imienia Marszałka Józefa Piłsudskiego 21 /11, 37-500	Stowarzyszenie działa na rzecz integracji i rozwoju lokalnego środowiska społecznego, poprzez wspieranie inicjatyw ruchowych i społecznych, w tym aktywnego „chodzenia z kijkami”, jako treningów Nordic Walking.

	Jarosław	
33.	Stowarzyszenie Miłośników Sztuk Walki "IWARASHI" os. Słoneczne 3/6, 37-500 Jarosław	<p>Stowarzyszenie swą aktywność koncentruje na krzewieniu kultury fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych, wychowywaniu przez kulturę fizyczną i sport oraz propagowaniu zdrowego i aktywnego trybu życia. W ramach działalności klubowych prowadzi zajęcia z dwóch odmiennych systemów walki:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zajęcia z Ju-Jitsu w zakresie samoobrony i opartym głównie na systemach szkoły Toshu Kakuto Ju-Jutsu • Zajęcia z szermierki szablą japońską. Dojo Szkoły Sztuk Walk Seimeikan.
34.	Stowarzyszenie Rozwój Sportowy Jarosławia i Okolic Oddział Jarosław, os. Piłsudskiego 26/54, 37-500 Jarosław	Celem Stowarzyszenia jest prowadzenie działalności sportowej, w szczególności prowadzenie drużyny futsalowej Tech - Project Futsal Team Jarosław zrzeszającej młodzież w wieku szkolnym z terenu Jarosławia i okolic oraz upowszechnianie kultury fizycznej, podnoszenie sprawności i polepszanie zdrowia dzieci i młodzieży, wychowywanie dzieci i młodzieży przez kulturę fizyczną i sport.
35.	Regionalny Związek Pszczelarzy w Jarosławiu, Maleniska 7B, 37-500 Jarosław	Związek wspiera pszczelarzy w zakresach: edukacyjnym (szkolenia, konferencje), organizacyjnym i materialnym przy realizacji programów związanych z zaopatrzeniem w sprzęt pasieczny, sprzęt do gospodarki wędrowniej, leki, matki oraz pakiety pszczele. Wspomaga poszczególne Koła przy organizowaniu wewnętrznych i zewnętrznych imprez pszczelarskich, współpracuje ze szkołami propagując wiedzę o pszczelarstwie, o pszczołach i ich produktach, organizując nasadzenia krzewów, drzew oraz innych roślin miododajnych.
36.	Klub Sportowy Łączy Nas Sport, os. Kopernika 1 lok. 11, 37-500 Jarosław	Głównym celem Klubu jest podniesienie poziomu sportowego zawodników oraz organizowanie zajęć sportowych w tenisie stołowym, akrobatyce, pływaniu, piłce nożnej, a także aktywizacja mieszkańców miasta w zakresie kultury fizycznej i propagowanie zdrowego stylu życia.
37.	Dziecięcy Klub Sportowy Progres Jarosław, os. Piłsudskiego 26/54, Jarosław	Działalnością Klubu jest krzewienie kultury fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych, Klub prowadzi Akademię i poprzez zajęcia sportowe w piłce nożnej wpływa na poprawę zdrowia i rozwija swoich zawodników zarówno fizycznie, jak i kształtuje charaktery. Klub oprócz walorów sportowych przedkłada dużą uwagę na istotę kształtowania młodzieży i dzieci zgodnie z wartościami lokalnymi, kulturą lokalną oraz utożsamianiem się z pochodzeniem jarosławskim.

38.	Klub Sportowy JKS Jarosław, ul. Bandurskiego 1, 37-500 Jarosław	Klub zajmuje się krzewieniem kultury fizycznej, głównie piłki nożnej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych, zajmuje się również wychowywaniem dzieci i młodzieży przez kulturę fizyczną i sport oraz propagowanie zdrowego i aktywnego trybu życia, zawodów, imprez sportowo-kulturalnych i rekreacyjnych. Prowadzi szkolenia dla różnych grup wiekowych, w tym: Juniorzy starsi, Trampkarze starsi, Młodzicy starsi, Młodzicy młodszy.
39.	Jarosławska Grupa Biegowa Sokół, ul. Poniatowskiego 61/22, 37-500 Jarosław	Stowarzyszenie realizuje działania na rzecz integracji i rozwoju lokalnego środowiska poprzez wspieranie inicjatyw społecznych m.in.: w obszarach: kultura fizyczna i sport, oświata, edukacja, ochrona środowiska, ochrona zdrowia, rozwój regionalny i lokalny, pomoc społeczna, promocja i upowszechnianie biegania jako najprostszej formy ruchu. Klub organizuje w szczególności imprezy biegowe oraz cykliczne spotkania biegowe, wspiera społeczną aktywność obywateli w zakresie kultury fizycznej i sportu, promuje aktywny i zdrowy styl życia.
40.	Towarzystwo Brata Alberta, ul. Jasna 4, 37-500 Jarosław	Towarzystwo opiera działania na niesieniu pomocy osobom bezdomnym oraz ubogim, starszym, chorym, z niepełnosprawnościami, ofiarom przemocy i innym osobom potrzebującym pomocy – w duchu patrona, św. Brata Alberta. Towarzystwo prowadzi placówkę wsparcia całodobowego kobiet.
41.	Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych ONZ Koło nr 3 w Jarosławiu, ul. Czarnieckiego 14/4, 37-500 Jarosław	Stowarzyszenie podejmuje działania na rzecz integracji weteranów misji oraz stymulowanie ich aktywności w życiu społecznym. Wyjaśnianie społeczeństwu znaczenia i roli ONZ i innych organizacji międzynarodowych w zapewnieniu pokoju i bezpieczeństwa, wygaszaniu konfliktów w świecie oraz budowy wzajemnego zaufania i współpracy,
42.	Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich, 3 Maja 4, 37-500 Jarosław	Towarzystwo wspiera osoby, którym bliskie jest dziedzictwo historyczne i kulturowe oraz dzieje współczesne Lwowa i Kresów Południowo - Wschodnich dla podtrzymania stosunków koleżeńskich oraz udzielanie wzajemnej pomocy, pielęgnuje upowszechnianie prawdy o dziejach Lwowa i Kresów Południowo - Wschodnich oraz pielęgnowanie dorobku historycznego tych ziem, dba o utrzymywanie bliskich kontaktów z Polakami oraz organizacjami polskimi działającymi we Lwowie i na Kresach.
43.	Stowarzyszenie Miłośników Jarosławia, Rynek 11, 37-500 Jarosław	Podstawową formą aktywności Stowarzyszenia były i są spotkania o charakterze naukowym poświęcone historii miasta, zabytkom i ludziom zasłużonym dla rozwoju Jarosławia. Stowarzyszenie organizuje także wystawy malarstwa, grafiki, fotografii, plakatów i pocztówek. Stowarzyszenie zajmuje się także ochroną zabytków oraz pamiątek przeszłości, wspiera działalność na rzecz estetycznego wyglądu miasta i jego wszechstronnego rozwoju oraz porządku i bezpieczeństwa publicznego, działalności edukacyjnej.

44.	Towarzystwo Przyjaciół Anny Jenke, ul. Kraszewskiego 37, 37-500 Jarosław	Towarzystwo Przyjaciół Anny Jenke ma charakter religijno-kulturowy i realizuje działania w zakresie gromadzenia i zabezpieczania wszelkich pamiątek pozostałych po Annie Jenke, a także zbieranie wszelkich świadectw jej życia i działalności na podstawie zeznań osób, które znały ją osobiście, wspiera prowadzenie działań na rzecz rozpowszechniania wiedzy o Annie Jenke jako człowieku wiary, żyjącym na co dzień miłością oraz jako pedagogu. Organizuje sesje, konkursy na temat życia i działalności Anny Jenke, podczas których wygłaszane są referaty na tematy działalności Sługi Bożej Anny Jenke i pielęgnuje stawianie jej jako przykład do naśladowania we współczesnej rzeczywistości.
45.	Polski Związek Działkowców Stowarzyszenie Ogrodowe w Warszawie Rodzinny Ogród Działkowy Słoneczne w Jarosławiu, ul. Sanowa 2d, 37-500 Jarosław	Stowarzyszenie organizuje przestrzeń rekreacyjno-wypoczynkową, kulturalną, edukacyjną, ochrony przyrody, zdrowia, realizuje też potrzeby socjalne członków społeczności lokalnych poprzez zapewnienie im powszechnego dostępu do infrastruktury ROD, sali konferencyjnej, biblioteki oraz działek dających możliwość prowadzenia upraw ogrodniczych na własne potrzeby, a także podniesienie standardów ekologicznych otoczenia.
46.	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Powiatu Jarosławskiego, ul. Benedyktyńska 5, 37-500 Jarosław	Stowarzyszenie zajmuje się propagowaniem idei rozwoju społeczno-gospodarczego Powiatu Jarosławskiego poprzez wspieranie i realizację wszelkich inicjatyw lokalnych, głównie skupia się na organizacji zawodów sportowych, w tym biegów i maratonów, a także wielu inicjatyw dla młodzieży.
47.	Fundacja Regionalny Klaster Ekonomii Społecznej i Innowacji Centrum Rozwoju, ul. Czernieckiego 16, 37-500 Jarosław	Celem porozumienia jest podejmowanie wspólnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, w tym edukacyjnych, na rzecz rozwoju lokalnego, lokalnej polityki społecznej, rynku pracy, a w szczególności rozwoju ekonomii społecznej, przedsiębiorczości oraz społecznej odpowiedzialności biznesu w powiatach: jarosławskim, lubaczowskim, przemyskim, przeworskim. Najważniejsze działania to: organizowanie cyklicznie targów dla podmiotów ES, oferowanie produktu turystycznego - spływów kajakowych, organizowanie pikników rodzinnych, seminariów.
48.	Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca w Jarosławiu, ul. Sienkiewicza 11, 37-500 Jarosław	Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca prowadzi działania zmierzające do wszechstronnego, intelektualnego, społecznego, duchowego, emocjonalnego i fizycznego rozwoju człowieka, a w szczególności: kształtowania osobowości człowieka odpowiedzialnego, przy poszanowaniu jego prawa wolności, godności, umacniania w społeczeństwie przywiązanie do wartości: wolności, prawdy, sprawiedliwości, demokracji, samorządności, równouprawnienia, tolerancji i przyjaźni, upowszechnianie wiedzy o świecie przyrody.

49.	Stowarzyszenie Katolicki Ruch Antynarkotyczny KARAN, ul. Pułaskiego 9, 26-605 Radom	Stowarzyszenie KARAN jest organizacją pożytku publicznego, która zajmuje się promocją zdrowego stylu życia, przeciwdziałaniem występowaniu wszelkich patologii społecznych w środowisku dzieci i młodzieży, w tym głównie uzależnieniu od różnego rodzaju środków narkotycznych oraz pogłębianiem wartości moralno-duchowych. Misją Stowarzyszenia KARAN jest niesienie pomocy terapeutycznej i psychologicznej, socjalnej i moralnej osobom znajdującym się w ciężkiej sytuacji życiowej (rodzinom, dzieciom, młodzieży i osobom starszym), w szczególności osobom uzależnionym od środków zmieniających świadomość, narażonym na przemoc i agresję oraz promowanie zdrowego stylu życia.
50.	Stowarzyszenie Akademia Trzeciego Wiek, ul. Czarnieckiego 16, 37-500 Jarosław	Działalnością Stowarzyszenia jest: prowadzenie edukacji w różnych dziedzinach nauk, szczególnie w zakresie medycyny i profilaktyki zdrowia, nauk humanistycznych, kultury i sztuki, nauk społecznych, ekonomicznych i technicznych dla osób starszych. Propaguje różne formy aktywności intelektualnej, psychicznej i fizycznej dla seniorów oraz upowszechnia wiedzę o Ziemi Jarosławskiej i Podkarpaciu.
51	Ninja Kids Academy os. Armii Krajowej 15/73, 37-500 Jarosław	Ninja Kids Academy zajmuje się promowaniem kultury fizycznej i wychowywaniem dzieci oraz młodzieży poprzez sport i aktywność fizyczną. Realizuje swoje cele poprzez organizację zawodów, warsztatów, zajęć sportowych i wydarzeń rekreacyjnych, a także współdziałanie z władzami sportowymi, państwowymi i samorządowymi oraz organizacjami krajowymi i zagranicznymi. Akademia zapewnia szkolenie, opiekę wychowawczą i rozwój młodych sportowców, wspierając ich aktywność na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

Tabela nr 3. Zestawienie podmiotów Ekonomii Społecznej

Rodzaj podmiotu	Forma	Data powołania	Rodzaj działalności
Spółdzielnia Socjalna Ogród Dokumentów	spółdzielnia socjalna	25-02-2013	Usługi dla firm, organizacji i administracji publicznej, porządkowanie domów i ogrodów.
Przedsiębiorstwo Społeczne OMNES	spółka non profit (sp. z o.o.)	23-04-2010	Pozostała produkcja i przemysł, usługi dla firm, organizacji i administracji publicznej.
Przedsiębiorstwo Społeczne Sanlento Sp. z o.o.	spółka non profit (sp. z o.o.)	23-02-2018	Gastronomia.
Fundacja Pomocy Edukacyjnej dla Młodzieży im. Heleny i Tadeusza	fundacja	13.02.1992	Działalność gospodarcza dotyczy własnej stacji paliw oraz wynajmu nieruchomości, uzyskane dochody w całości

Zielińskich			przeznaczone są na pokrycie wydatków statutowych.
G MAP TRAVEL Sp. z o.o.	spółka non profit (sp. z o.o.)	12-06-2018	Działalność agentów turystycznych
Przedsiębiorstwo Społeczne Protect.	spółka non profit (sp. z o.o.)	04-12-2017	Działalność agentów i brokerów ubezpieczeniowych.

Źródło: <http://www.bazaps.ekonomiaspoleczna.gov.pl/powiat-12-250-jaroslawski.html>

2.2.3. Ciała przedstawicielskie

W Mieście powołano szereg ciał przedstawicielskich celem prowadzenia dialogu obywatelskiego z różnymi środowiskami. Poniżej zaprezentowano najważniejsze z nich.

- *Młodzieżowa Rada Miejska* - jest ważnym organem doradczym Burmistrza w sprawach dotyczących osób uczących się,
- *Rada Seniorów* - zadaniem Rady jest inicjowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji społecznej seniorów, wzmacnianie ich aktywności obywatelskiej, współpraca z władzami samorządowymi miasta przy opiniowaniu i rozstrzygnięciu istotnych problemów dotyczących potrzeb osób w wieku senioralnym, w tym konsultowanie, doradzanie czy analizowanie projektów przygotowywanych przez Radę Miasta i Burmistrza,
- *Miejska Rada Działalności Pożytku Publicznego* – to organ konsultacyjny i opiniodawczy w zakresie współpracy Miasta z organizacjami pozarządowymi w poczynaniach na rzecz mieszkańców. Dba także o podnoszenie standardów współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi. Niestety od 2019 roku jest nieaktywna,
- *Rada Rozwoju Miasta Jarosławia* - jej zadaniem jest współpraca przedstawicieli różnych środowisk, w tym kluczowych instytucji, organizacji, stowarzyszeń oraz przedsiębiorców na rzecz wypracowania kierunków rozwoju w Strategii Rozwoju Miasta na lata 2021-2027 i wdrożenia Planu Rozwoju Instytucjonalnego i Planu Rozwoju Lokalnego,
- *Rada ds. Sportu* - jest organem opiniodawczo – doradczym Burmistrza Miasta Jarosławia w sprawach dotyczących kultury fizycznej, sportu i turystyki – od 2025 jest nie aktywna.

2.2.4. Rady Dzielnic

Działalność Rad Dzielnic utworzonych uchwałą Rady Miasta Jarosławia z dnia 25 stycznia 2016 Nr 193/XX/201 można scharakteryzować w skrócie następująco:

- utworzone na terenie miasta Jarosławia Dzielnice aktywnie korzystają z większości przypisanych im w statucie kompetencji,
- wszystkie Rady Dzielnic wyraziły opinię na temat przedstawionego przez Burmistrza Miasta projektu budżetu miasta Jarosławia na 2024 rok i prawie wszystkie zgłosiły propozycje budżetowe z terenu dzielnicy,
- przewodniczący niektórych Rad Dzielnic aktywnie uczestniczyli w pracach komisji Rady Miasta nad projektami budżetów miasta Jarosławia na lata 2022 - 2024 i sesjach budżetowych,
- przewodniczący Rad Dzielnic każdorazowo zapraszani są na obrady sesji Rady Miasta Jarosławia i część z nich z tego przywileju chętnie korzysta,
- przedstawiciele niektórych Dzielnic oraz jej mieszkańcy składają wnioski na realizację zadań w swojej dzielnicy w ramach budżetu obywatelskiego,
- Rady Dzielnic składały propozycje nadania nazw nowo powstałym w Jarosławiu ulicom i rondom,
- dzielnice aktywnie uczestniczyły w kolejnych edycjach konkursu „Kwitnąca Dzielnica”, w której to mieszkańcy tworzą oryginalne i pomysłowe aranżacje terenów zielonych,
- dzielnice organizowały spotkania z mieszkańcami z udziałem Burmistrza Miasta Jarosławia,
- zgodnie z przypisanymi kompetencjami Rady Dzielnic występowały do Burmistrza i Rady Miasta z postulatami i wnioskami w sprawach należących do miasta, a dotyczących Dzielnicy,
- większość Rad Dzielnic aktywizuje miejscową społeczność w sprawach estetyki, organizuje imprezy okolicznościowe i zgłasza priorytety inwestycyjne,
- członkowie Rad Dzielnic aktywnie współpracują z odpowiednimi instytucjami w sprawach sygnalizacji, oznakowania dróg i ulic, a także w zakresie utrzymania bezpieczeństwa i porządku w Dzielnicy,
- Rady Dzielnic prowadzą stałą współpracę z radnymi miasta ze swego okręgu wyborczego. Zdecydowana większość Przewodniczących Rad Dzielnic powiadamia

radnych miasta każdorazowo o terminie spotkań, utrzymuje z nimi bieżący kontakt, który ma na celu sprawniejszą realizację potrzeb Dzielnicy.

2.3 Pomoc społeczna

Zjawiska takie jak ubóstwo rodzin i osób samotnych, zwłaszcza starszych, bezrobocie, problemy egzystencji osób samotnych, starszych i niepełnosprawnych, uzależnienia i przemoc w rodzinie, stanowią zespół problemów społecznych, których rozwiązywaniem na poziomie lokalnym zajmuje się samorząd, a w jego ramach wyspecjalizowane instytucje pomocy społecznej.

W latach 2022 - 2024 najczęstszymi powodami przyznawania pomocy była niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba oraz bezrobocie, a więc beneficjentami Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jarosławiu były w przeważającej części rodziny borykające się z trudną sytuacją zdrowotną, na co w dużej mierze wpływa wysoka liczba osób starszych w mieście. Dlatego też działania skupiały się na osobach w podeszłym wieku (osób w wieku 60 lat i więcej na koniec 2024 r. było 10 604 osób (w tym 6 439 K i 4 165 M – dane własne z dnia 31.12.2024) w szczególności po to, aby zapobiec zjawisku wykluczenia społecznego. Niejednokrotnie także udzielano pomocy osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc domową. Przyjęcie Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Jarosław na lata 2021-2027 pozwala na eliminowanie bądź chociaż częściowe ograniczanie uciążliwości problemów społecznych, które są obecne w życiu mieszkańców gminy.

Niejednokrotnie, także udzielano pomocy osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc domową. Przyjęcie Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Jarosław na lata 2021-2027 pozwala na eliminowanie, bądź chociaż częściowe ograniczanie uciążliwości problemów społecznych, które są obecne w życiu mieszkańców gminy.

Z danych zawartych w sprawozdaniach z działalności Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw Przeciwdziałania Przemocy Domowej w Gminie Miejskiej Jarosław za lata 2022-2024 wynika, że liczba wszczynanych przez podmioty uprawnione procedur "Niebieskie Karty" miała tendencję wzrostową, natomiast w roku 2024 liczba wszczętych procedur zmniejszyła się, co świadczy o tym, że problem przemocy domowej nieznacznie się zmniejsza.

Tabela nr 4. Liczba formularzy „Niebieska Karta-A” wszczynających procedurę

Nazwa podmiotu sporządzającego formularz NK- A	Liczba formularzy „Niebieska Karta-A” wszczynających procedurę		
	2022 r.	2023 r.	2024 r.
Policja	39	36	30
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jarosławiu	4	8	5
Gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych	0	0	0
Oświata	1	4	5
Ochrona zdrowia	0	0	2

Źródło: Opracowanie własne

W latach 2022 - 2024 procedury "Niebieskie Karty" prowadzone były w kierunku występowania w rodzinach głównie przemocy fizycznej i psychicznej, jednakże w kilku przypadkach wskazywano na przemoc ekonomiczną, seksualną i zaniedbanie. Przemoc w rodzinach nią dotkniętych występowała z różną częstotliwością, przy czym zdecydowaną większość przypadków stanowiła przemoc jednorazowa.

Osobami, które zdecydowanie częściej są ofiarami przemocy to kobiety i dzieci. Wśród ofiar przemocy zdarzają się także mężczyźni.

Analizując dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jarosławiu można stwierdzić, że najliczniejszą grupę klientów w ostatnich latach stanowią seniorzy, w związku z czym to właśnie ta grupa powinna zostać objęta szczególną opieką ze strony odpowiednich instytucji. Istotną kwestią jest to, aby zapobiec wykluczeniu społecznemu w tej grupie mieszkańców. Ważne jest, aby objąć osoby starsze i samotne systemem wsparcia, który umożliwi najpełniejsze i najdłuższe funkcjonowanie tych osób w środowisku sąsiedzkim i rodzinnym, w miejscu zamieszkania. Często osoby starsze to osoby samotne, nieposiadające

rodziny, która udzieliłaby im odpowiedniej pomocy. Osoby starsze wymagają również pomocy materialnej, medycznej oraz wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności życiowych.

Nasilający się proces starzenia się ludności stawia przed administracją rządową i samorządową zadania, wymagające sformułowania takich celów działania, których realizacja sprzyjała będzie zaspokajaniu specyficznych potrzeb osób starszych.

Problem niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby jest kluczowym problemem społecznym w skali ogólnokrajowej. Bez wątpienia wpływ na skalę omawianego problemu ma starzenie się społeczeństwa. Charakterystyczną cechą tego problemu, w odróżnieniu od innych jest fakt, iż nie ma działań ograniczających jego występowanie jak ma to miejsce np. w przypadku ubóstwa, bezrobocia, alkoholizmu.

Główne działania wobec osób niepełnosprawnych lub dotkniętych chorobą opierały się o pomoc w formie pieniężnej, świadczeń w naturze, jak i pomocy środowiskowej.

Do świadczeń pieniężnych realizowanych przez gminę, z których mogły korzystać osoby niepełnosprawne zaliczano:

- zasiłek stały - wypłacany z tytułu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy, z tytułu wieku;
- zasiłek pielęgnacyjny
  - wypłacany niepełnosprawnemu dziecku;
  - osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
  - osobie, która ukończyła 75 lat;
  - osobie, która legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia.

Poza wsparciem finansowym skierowanym bezpośrednio do osób niepełnosprawnych, realizuje się także pomoc w formie wypłaty świadczeń w związku ze sprawowaniem opieki nad niepełnosprawnymi członkami rodzin.

Do świadczeń tych zalicza się:

- dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego - wypłacany rodzicowi,
- świadczenie pielęgnacyjne - z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej;
- specjalny zasiłek opiekuńczy,

- zasiłek dla opiekuna jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia żywego dziecka, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie oraz nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym w okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu.

Tabela nr 5. Liczba świadczeń pieniężnych wypłacanych przez MOPS w Jarosławiu w związku z niepełnosprawnością

Rodzaj świadczenia	2022	2023	2024
Zasiłek stały	222	214	213
Zasiłek pielęgnacyjny	1413	1630	1606
Świadczenie pielęgnacyjne	292	363	440
Specjalny zasiłek opiekuńczy	35	26	14
Zasiłek dla opiekuna	5	3	2
Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	161	177	167
Jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia żywego dziecka, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie oraz nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym w okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu	72	34	21

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

Oprócz wypłaty świadczeń finansowych, MOPS w Jarosławiu zapewnia osobom niepełnosprawnym pomoc w formie usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Wśród seniorów uczęszczających do placówek wsparcia dziennego w Jarosławiu (Dzienne Domy i Klub "Senior+") ok. 30 osób to osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności.

Prawo do świadczeń z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom, których posiadane dochody nie przekraczają kryteriów dochodowych ustalonych w oparciu o ustawę o pomocy społecznej, przy jednoczesnym wystąpieniu przynajmniej jednej z okoliczności wymienionej w w/w ustawie.

Wśród świadczeń pomocy społecznej wyróżnia się dwa podstawowe rodzaje świadczeń: świadczenia pieniężne oraz niepieniężne. Do świadczeń pieniężnych zaliczają się: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy, wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd. Natomiast do świadczeń niepieniężnych realizowanych przez MOPS należą: praca socjalna, opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne, opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne, pomoc rzeczowa, sprawienie pogrzebu, schronienie, posiłek, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i ośrodkach wsparcia, specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i ośrodkach wsparcia, mieszkanie chronione, kierowanie oraz ponoszenie opłat za pobyt osób w domach pomocy społecznej. Rodzaj, forma i rozmiar przyznanego świadczenia uzależnione są od okoliczności uzasadniających udzielenie świadczenia.

Podstawowym działaniem MOPS jest praca socjalna i świadczenie usług socjalnych. Świadczenia materialne stanowią uzupełnienie tych działań.

Praca socjalna jest to działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi, należąca do zadań obowiązkowych gminy.

Kolejną istotną formą pomocy udzielanej przez MOPS jest świadczenie usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Tego typu pomoc przysługuje osobom samotnym, które z powodu wieku, choroby, niepełnosprawności, wymagają pomocy innych osób, a którym opieki nie może zapewnić najbliższa rodzina.

Usługi opiekuńcze - przeznaczone są dla osób, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, ze względu min. na samotność, niemożność zapewnienia właściwej opieki przez rodzinę. Usługi te obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktu z otoczeniem.

Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych:

2022 r. - 147 osób

2023 r. - 116 osób

2024 r. - 106 osób

Specjalistyczne usługi opiekuńcze - usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych:

2022 r. - 18 osób

2023 r. - 13 osób

2024 r. - 12 osób

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi - usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. Usługi te obejmują czynności polegające na: uczeniu i rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia oraz pielęgnacji jako wspieraniu procesu leczenia.

Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi :

2022 r. - 40 osób

2023 r. - 41osób

2024 r. - 49 osób

Osoby, które były w stanie samodzielnie funkcjonować i którym nie można było zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych, a które wymagały całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, były kierowane przez MOPS do Domów Pomocy Społecznej.

Pozostałymi formami pomocy świadczonymi przez MOPS były:

- **zasilek stały:**

2022 r. - 222 świadczeń;

2023 r. - 214 świadczeń;

2024 r. - 213 świadczenia;

- **zasilek okresowy:**

2022 r. - 251 świadczeń;

2023 r. - 200świadczeń;

- 2024 r. - 138 świadczenia;
- **zasilek celowy:**

2022 r. - 152 świadczeń;

2023 r. - 412 świadczeń;

2024 r. - 403 świadczenia;
  - **zasilek specjalny celowy:**

2022 r. - 28 świadczeń;

2023 r. - 34 świadczeń;

2024 r. - 118 świadczenia;
  - **składka na ubezpieczenie zdrowotne:**

2022 r. - 256 osoby;

2023 r. - 255 osób;

2024 r. - 273 osoby;
  - **schronienie dla osób z Jarosławia:**

2022 r. - 27 osoby;

2023r. - 26 osób;

2024 r. - 27 osób;
  - **skierowania do Środowiskowego Domu Samopomocy:**

2022 r. - 56 korzystających

2023 r. - 59 korzystających

2024 r. - 60 korzystających

Również ważnym instrumentem wsparcia mieszkańców w ramach Wieloletnich Rządowych Programów jest dożywianie, a jego zakres oddziaływania przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 6. Świadczenia przyznawane w ramach Wieloletnich Rządowych Programów „Posilek w szkole i w domu” na lata 2019-2023 oraz „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014- 2019 (ilość osób)

	Świadczenia pieniężne na zakup żywności	Posilek	Posilek w stołówce szkolnej
2018 r.	617	63	438
2019 r.	531	66	396
2020 r.	512	52	313

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

Od 1 stycznia 2018 r. do chwili obecnej realizowany jest na terenie Miasta program pod nazwą Jarosławska Karta Seniora. Program ten został przyjęty Uchwałą Rady Miasta Jarosławia nr 607/LVI/2017 z dnia 23 października 2017 r. w sprawie przyjęcia Programu Jarosławskiej Karty Seniora i ma charakter otwarty i ewolucyjny. Zakłada stałe poszerzanie się kręgu beneficjentów Programu oraz podmiotów, które w ramach prowadzonej działalności wyrażają wolę stosowania zniżek i ulg dla jarosławskich seniorów.

Program skierowany jest do osób powyżej 60 roku życia, zamieszkujących Gminę Miejską Jarosław, a jego celem jest:

- wspieranie i wzmacnianie potencjału Seniorów oraz aktywizowanie ich poprzez uczestnictwo w życiu społecznym;
- wspieranie aktywności Seniorów umożliwiając im starzenie się w zdrowiu, przy zachowaniu samodzielności, niezależności i satysfakcji z życia;
- ułatwianie Seniorom dostępu do kultury, sportu i rozrywki;
- stwarzanie warunków sprzyjających zaangażowanie Seniorów w życie społeczno-gospodarcze.

Cele powyższe realizowane są poprzez wdrożenie systemu ulg i zniżek beneficjentom Programu przez instytucje kulturalne, sportowe i rekreacyjne miasta Jarosławia oraz inne instytucje publiczne i podmioty gospodarcze biorące udział w Programie.

Jarosławska Karta Seniora jest wydawana bezpłatnie i bezterminowo. Do 2022 r. wydano 1527 kart, do 2023 r. wydano 1619 kart.

MOPS w Jarosławiu realizował także działania w ramach programu ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny (KDR). Pomoc ta przysługuje rodzinom z przynajmniej trójką dzieci, niezależnie od dochodu. Karta wydawana jest bezpłatnie, każdemu członkowi rodziny. Rodzice mogą korzystać z Karty dożywotnio, dzieci do 18 r. życia lub do ukończenia nauki, nie dłużej niż do 25 roku życia. Od 1 stycznia 2018 r. istnieje możliwość przyznawania karty elektronicznej, która ma formę aplikacji na smartfony. Aplikacja posiada kilka funkcji, np. posiadanie na jednym smartfonie kart swoich dzieci oraz małżonka, wyszukiwanie partnerów KDR wg kategorii czy lokalizacji, dodawanie listy partnerów do listy „ulubionych”. Aplikacja pozwala również na informowanie członków rodzin o aktualnych zniżkach i nowych partnerach oraz informuje o konieczności złożenia nowego wniosku.

Karta Dużej Rodziny oferuje system zniżek oraz dodatkowych uprawnień - jej posiadacze mogą korzystać z katalogu oferty kulturalnej, rekreacyjnej czy transportowej na terenie całego kraju. Zniżki mogą oferować nie tylko instytucje publiczne, ale również przedsiębiorcy

prywatni. Dzięki karcie osoby z rodzin wielodzietnych mogą korzystać m.in. z ustawowych zniżek na przejazdy kolejowe, zniżek w opłatach paszportowych, a także darmowych wstępów do parków narodowych, muzeów i innych dóbr kultury.

Od 01.01.2019 r. prawo do posiadania KDR przysługuje rodzicom, którzy mieli na utrzymaniu kiedykolwiek co najmniej troje dzieci bez względu na ich wiek. W dniu 24.03.2014 r. Rada Miasta Jarosławia na wniosek Burmistrza Miasta Jarosławia przyjęła program Jarosławska Karta Dużej Rodziny.

Tabela nr 7. Liczba wydanych Kart Dużej Rodziny (narastająco)

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób
2022	788	3352
2023	1633	4948

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

Zgodnie z raportem predefiniowanym opracowanym przez Związek Miast Polskich liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców oraz gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. W 2022 roku w mieście Jarosław na 1000 mieszkańców przyznano 171 dodatków mieszkaniowych. W grupie porównawczej było do 134 dodatki, natomiast w obszarze otoczenia miasta liczba dodatków wynosiła 64. Wskaźnik ten pokazuje, że Gminę Miejską Jarosław zamieszkuje znaczna część osób o niewielkim dochodzie. Dodatkowo wskaźnik pn. „Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców” pokazuje, że w Gminie Miejskiej Jarosław w 2022 roku liczba gospodarstw wynosiła 18,53. W grupie porównawczej było to 20,99 a w obszarze otoczenia miasta 19,03. Pokazuje to, że wskaźnik w Gminie Miejskiej Jarosław znacząco nie odbiega od wartości grupy porównawczej ani obszaru otoczenia miasta.

Jarosławska Karta Miejska

Od marca 2024 r. prawo do posiadania JKM przysługuje mieszkańcom miasta, która zapewnia pakiet specjalnych zniżek i ulg w ramach Programu Jarosławska Karta Mieszkańca. Jest instrumentem usług dla mieszkańców i pozwala zaprezentować unikalną ofertę swoich usług i produktów, oraz zbudować trwałe i pozytywne relacje z klientami, jakość i innowacyjność. Liczba osób którym wydano karty na dzień 10 stycznia 2025 wynosi 5 648 szt.

3. Obsługa mieszkańców

Na parterze Urzędu Miasta Jarosławia w budynku Rynek 1 znajduje się Kancelaria Ogólna, czynna od wtorku od piątku w godz. od 7.30-15.30, a w poniedziałek w wydłużonym czasie pracy 7.30-18.00. Kancelaria pozwala mieszkańcom na załatwienie wszystkich spraw w Urzędzie. Dysponuje czterema stanowiskami pracy, które bezpośrednio obsługują petentów. W 2024 r. Kancelaria czynna od poniedziałku, środy i czwartku w godz. od 7.30-15.30, we wtorek w wydłużonym czasie pracy 7.30-17.00 a w piątek od 7.30-14.00.

Stanowisko ogólne obsługuje pracownik Wydziału Organizacyjno-Administracyjnego, który jest zobowiązany do następujących zadań:

- a. wydawania odpowiednich druków i formularzy w celu załatwienia sprawy,
- b. informowania o możliwości załatwienia konkretnej sprawy i kierowania strony do konkretnego merytorycznie pracownika, dyrektora Wydziału, Zastępcy Burmistrza czy Burmistrza, jeżeli sprawa wymaga podjęcia decyzji na wyższym szczeblu,
- c. przyjęcia korespondencji wpływającej do Urzędu do poszczególnych Wydziałów merytorycznych.

Stanowisko ds. finansowych obsługuje pracownik Wydziału Finansowo-Księgowego, który jest zobowiązany do następujących zadań:

- a. przyjmowania dyspozycji kasowej w zakresie podatków i opłat lokalnych, opłaty skarbowej,
- b. wydawania druków Wydziału Finansowo-Księgowego, pomocy w należyтым ich wypełnieniu,
- c. informowania mieszkańców o stanie bieżących opłat i zaległości finansowych.

Stanowisko ds. finansowych w zakresie odpadów komunalnych obsługuje pracownik Wydziału Finansowo-Księgowego, który jest zobowiązany do następujących zadań:

- a. przyjmowania dyspozycji kasowej za odpady komunalne od osób fizycznych i podmiotów gospodarczych,
- b. przyjmowania wniosków nadpłaty za odpady komunalne oraz generowania rozliczeń finansowych za odpady komunalne,
- c. pomocy w wypełnianiu druków i deklaracji oraz wyjaśniania zasad segregowania śmieci.

Stanowisko ds. związanych z gospodarowaniem odpadami komunalnymi obsługuje pracownik Wydziału Gospodarki Komunalnej, Klimatu i Ochrony Środowiska, który jest zobowiązany do następujących zadań:

- a. przyjmowania, weryfikacji informacji od właścicieli nieruchomości, wydawania decyzji, przyjmowania wniosków oraz wprowadzania danych w rejestrze właścicieli psów,
- b. informowanie o możliwości elektronicznego znakowania psów (czipowania) i korzyści z tego wynikających.
- c. przyjmowania informacji o przedsiębiorcach i obsługi systemu informatycznego,
- d. nadzór nad działaniami w zakresie selektywnego zbierania odpadów przez osoby fizyczne i przedsiębiorców, a także pomoc przy wypełnianiu deklaracji i wniosków z zakresu Wydziału,
- e. pomocy w rozwiązywaniu problemów, dot. gospodarowania odpadami komunalnymi,
- f. stały kontakt z pracownikiem jednostki podległej w celu rozwiązania problemu i szybszego załatwienia sprawy,
- g. możliwość zaopatrzenia się w worki do selekcji odpadów na życzenie strony.

Na parterze znajduje się również kasa Urzędu Miasta, czynna od wtorku do piątku w godz. 7.30 - 14.30, a w poniedziałek 7.30-18.00, w której można dokonać wszystkich płatności gotówką, karta płatniczą i blikiem. Osoby starsze i z niepełnosprawnościami nie muszą wychodzić na górę, ponieważ mogą swoje sprawy załatwić na parterze.

Na dole w budynku Urzędu Miasta Jarosławia, ul. Rynek 1, mieści się również Wydział Spraw Społecznych i Obronnych, który obsługuje interesantów w zakresie dowodów osobistych, spraw meldunkowych, obsługi wyborów, działalności gospodarczej. Strony są załatwiane w danym dniu, większość jest umówiona na konkretny dzień i godzinę, co wpływa na szybsze i efektywniejsze załatwienie sprawy. Ze względu na zniesienie właściwości miejscowej w przypadku działalności gospodarczej przyjmuje się interesantów nie tylko z naszego Miasta, ale również z terenu powiatu. Pracownicy odpowiedzialni za obsługę stron w Urzędzie podlegają ciągłym szkoleniom i podnoszą swoje kwalifikacje w obszarze swojego zakresu czynności.

Ponadto na parterze budynku Urzędu Miasta Jarosławia (Ratusz) znajduje się:

- tablica ogłoszeń z wizualnym rozkładem pomieszczeń,
- infokiosk,
- toaleta przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Wejście do obu budynków Urzędu Miasta Jarosławia nie jest dostosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich z uwagi na istniejące progi w drzwiach wejściowych (zabytkowe drzwi). Dlatego zainstalowano dzwonki przywoławcze. W Kancelarii Ogólnej lada jest obniżona do wysokości pozwalającej obsługiwać osoby poruszające się na wózku. Przy wejściu zamontowano tablice informacyjne typograficzne dla osób z niepełnosprawnością.

Istnieje możliwość skontaktowania się z Urzędem Miasta Jarosławia zdalnie, za pomocą Internetu. Możliwość korzystania z Internetu przy załatwianiu spraw urzędowych pozwala przede wszystkim zaoszczędzić czas związany z odwiedzaniem urzędu. To również nowoczesna forma kontaktu mieszkańca z urzędem, jednak w tej formie dla załatwienia sprawy przez e-PUAP niezbędne jest posiadanie podpisu kwalifikowanego przez mieszkańca.

Do kontaktu z mieszkańcami wykorzystywana jest strona internetowa Miasta, która szybko i przystępnie z nurtem aktualności przedstawia najważniejsze informacje zarówno własne, jak i pochodzące ze źródeł zewnętrznych – alarmy pogodowe, ostrzeżenia, zapowiedzi itp. Ponadto zawiera wiele danych o lokalnym samorządzie, jego strukturze, kompetencjach, kadrze zarządzającej gminy i podziale zadań. Z kolei BIP jest miejscem publikacji lokalnych aktów prawnych, obowiązujących i historycznych, danych o przetargach, naborach, programach i politykach miejskich. Zawiera dane wymagane prawem, jednak ich organizacja w niektórych obszarach jest mało przejrzysta dla przeciętnego odbiorcy. Np. katalogi usług czy aktów prawnych nie są jednolite, co utrudnia znalezienie niektórych pozycji. Osłabia to wrażenie transparentności działań samorządu.

Profile urzędu i burmistrza na Facebooku są redagowane w sposób merytoryczny, rzetelny i wyważony, a ponadto spójny z przekazem w pozostałych formach. Burmistrz szybko i osobiście odpowiada na posty z pytaniami adresowanymi na FB do niego.

Konferencje prasowe burmistrza miasta służą przekazaniu mediom informacji o największym znaczeniu dla miasta, a także udzieleniu niezbędnych wyjaśnień i odpowiedzi na pytania. Szereg zapytań od mediów wpływa drogą telefoniczną bądź mailową do urzędu, odpowiedzi udziela Biuro Informacji i Promocji przedstawiając stanowisko burmistrza.

Dostęp do usług publicznych świadczonych przez Miasto jest częściowo wzmocniony w sferze informatycznej poprzez program e-urząd, a także elementy tzw. wirtualnego biura obsługi (na stronie internetowej miasta i w BIP) z wykazami usług i wzorami druków urzędowych.

Warunki techniczne na stanowiskach pracy umożliwiają elektroniczne procedowanie części spraw na poziomie interakcyjnym. Zrealizowano projekt e-Jarosław, dzięki któremu

rozpoczęto proces, który uwzględnia e-usługi: e- usługi – usługa mobilna, e-podatki, e-dzienniczek (dla szkół), e-podatki, pozwolenia na sprzedaż alkoholu, e-zgłoszenia (dla sytuacji uszkodzeń, zagrożeń, awarii itp.). Ze strony internetowej urzędu można też przejść na platformę ePUAP. Brakuje odpowiedniej konfiguracji e-usług i integracji wykorzystywanych systemów informatycznych.

Wyposażenie stanowisk pracy zapewnia niezakłóconą i efektywną obsługę obywateli i podmiotów oraz realizację procesów wewnętrznych, z zachowaniem procedur ochrony danych (RODO) oraz adekwatnych reguł zabezpieczeń przed wzrastającymi zagrożeniami w cyberprzestrzeni. Jednakże biorąc pod uwagę szybki postęp w dziedzinie informatyki, należy dokonać unowocześnienia rozwiązań oraz zakupu nowego sprzętu w celu dalszego realizowania działań w sposób niezakłócony i efektywny.

4. Dziedzictwo kulturowe, kultura i rozrywka

4.1. Dziedzictwo kulturowe

Jarosław należy do miast, które zachowały w ogólnym zarysie swe średniowieczne rozplanowanie lokacyjne. Bogata kultura i tradycje pozwoliły na zachowanie się na jego obszarze zabytków o znaczeniu regionalnym oraz krajowym.

W 2009 roku utworzono Park Kulturowy obejmujący obszar Zespołu Staromiejskiego oraz Zespołu Klasztornego oo. Dominikanów.

W wymiarze materialnym bogata historia Miasta do dziś jest doskonale widoczna w zachowanym układzie urbanistycznym Starego Miasta, w szczególności Rynku i jego okolic. Świadczą o tym także liczne wysokiej klasy zabytki na skalę regionalną i krajową. Do kluczowych obiektów, o szczególnej wartości możemy zaliczyć Kamienicę Orsettich, Ratusz, Cerkiew, Klasztor Sióstr Benedyktynek, Kościół pw. św. Mikołaja i Stanisława biskupa oraz Kolegiatę Bożego Ciała.

W wymiarze niematerialnym na szczególną uwagę zasługuje dziedzictwo kulturowe Jarosławia zakotwiczone w tradycji jarmarcznej i rzemieślniczej. Nawiązanie do korzeni w zakresie silnych dawniej kompetencji handlowych w połączeniu z obecnym potencjałem Miasta w zakresie przedsiębiorczości może prowadzić do powrotu do tradycji jarmarcznych powiązanych z organizacją cyklicznych wydarzeń o charakterze handlowo-kulturalnym. Znaczna liczba zabytków oraz bogate dziedzictwo kulturowe mogą stanowić podstawę dalszego rozwoju gminy, szczególnie w zakresie turystyki oraz uczynić z miasta ważny

ośrodek kultury w regionie. Powrót do ożywienia kulturalnej funkcji Rynku przez organizację wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych, jest coraz bardziej widoczny wśród mieszkańców.

Zgodnie z danymi GUS, wydatki budżetowe Gminy Jarosław na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wykazują tendencję malejącą. W 2018 r. wydatki wyniosły: 13 786 621,24 zł., w 2019 roku wyniosły: 7 311 988,92 zł. w 2020 roku wyniosły: 5 994 314,09 zł, w 2021 roku wyniosły: 6366 665,74 zł, w 2022 roku wyniosły: 7151 201,33 zł, w 2023 roku wyniosły: 6868 812,07 zł

W XVI i XVII wieku w Jarosławiu odbywały się słynne „jarmarki jarosławskie”, uważane wówczas za największe w Europie. Zbieg szlaków handlowych przyciągał tysiące kupców z całej Europy i bliskiego wschodu. Miasto było znane z handlu bydłem, a ogromne, rozbudowane piwnice pod kamienicami służyły do składu towarów.

W nawiązaniu do sławnej przeszłości, co roku na Rynku organizowany jest od kilku lat Jarmark Jarosławski, ożywiający kupieckie tradycje Miasta.

Jarosław jest miastem typowo kresowym, miastem wielokulturowym. Od najdawniejszych czasów spotykał się tu wschód z zachodem i północ z południem. Pozostałością po tych barwnych czasach są nazwy jarosławskich kamienic: Orsettich i Attavantich czy nazwa ulicy Ormiańskiej. Do dnia dzisiejszego w mieście zachwyca wielość świątyni różnych religii i obrządków. Obok świątyni rzymskokatolickich możemy podziwiać monumentalną cerkiew konkatedralną pw. Przemienienia Pańskiego, w której znajduje się cudowna ikona „Brama Miłosierdzia”. Pamiątką po wyznawcach obrządku wschodniego jest także prezbiterium dawnej cerkwi pw. Zaśnięcia NMP, znajdujące się w Parku Czesławy „Baśki” Puzon.

Przez Jarosław prowadzi Szlak Chasydzki, dzięki któremu można poznać liczne obiekty pozostałe po żydowskiej społeczności Jarosławia. W mieście znajdują się dwie synagogi, budynki pożydowskie, jak np. budynek Towarzystwa Żydowskiego Jad-Charuzim oraz cmentarz żydowski – kirkut, położony na obrzeżach miasta. Kres społeczności żydowskiej w mieście położyła masowa eksterminacja podczas II wojny światowej. Przez pewien okres czasu Jarosław posiadał także świątynię protestancką, którą za czasów austriackich stanowił kościółek św. Ducha, zamieniony na zbór ewangelicki.

W mieście można odnaleźć ślady bytności Węgrów i ich kultury. Jedna z ulic nosi nazwę ulicy Węgierskiej, a na terenie opactwa siostr benedyktynek, gdzie po upadku powstania

antyhabsburskiego przebywał książę Franciszek Rakoczy, znajduje się baszta Węgierska. W mieście również usytuowane są dwa kopijniki oraz pomnik przyjaźni polskowęgierskiej. Imprezą, która wspaniale ukazuje wielokulturowy charakter Jarosławia, jest Międzynarodowy Festiwal Kultury Kresowej, organizowany we wrześniu.

Mimo znaczącego potencjału turystycznego, nie jest on odpowiednio wykorzystany. Przyczyną może być m. in. zły stan i niedostosowanie obiektów zabytkowych dla potrzeb turystyki oraz niezadawalający stan techniczny oraz poziom wyposażenia instytucji kultury. Sytuacja ta uległa poprawie w ostatnich latach. Dzięki realizacji projektów dofinansowanych ze środków unijnych wyremontowano m. in. Piwnice Ratusza, Bramę Krakowską oraz wyremontowano i doposażono budynek Jarosławskiego Ośrodka Kultury i Sztuki. Zakończyła się modernizacja południowej i zachodniej części płyty rynku.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym wśród mieszkańców w 2020 do według młodzieży oferta spędzania czasu wolnego (w tym kulturalna) w Mieście jest postrzegana jako bardzo wąska i niedostosowana do potrzeb młodych ludzi. Na pytanie co zachęca do zamieszkania w Jarosławiu a co do jego opuszczenia, 42,18% respondentów odpowiedziało, że oferta kulturalna i sportowa zachęca do opuszczenia. Na pytanie dla kogo Jarosław jest dobrym miejscem do życia i rozwoju? 61,40% respondentów odpowiedziało, że dla osób starszych.

Obserwuje się małe zaangażowanie społeczeństwa w życie kulturalne Miasta oraz słabą znajomość oferty dostępnej w zakresie kultury. Umożliwienie współtworzenia poszczególnych wydarzeń przez mieszkańców, zwłaszcza przez młodzież, przyczyniłoby się do wzrostu atrakcyjności tych wydarzeń i zwiększenia frekwencji uczestników. Oferta kulturalna powinna być skierowana do wszystkich kategorii wiekowych, a w szczególności młodzieży i ludzi młodych. Promocja tej oferty przy wykorzystaniu nowoczesnych środków przekazu umożliwiłaby dotarcie do grona ludzi młodych.

4.2. Kultura i rozrywka

Jarosław jest jednym z prężniejszych ośrodków kulturalnych, organizującym wiele wydarzeń artystycznych, imprez kulturalnych, sportowych, koncertów czy przedsięwzięć o charakterze rozrywkowym. W Mieście funkcjonują instytucje zajmujące się szeroko rozumianą kulturą i sztuką. Wśród nich znajdują się Jarosławski Ośrodek Kultury i Sztuki w Jarosławiu, Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Miejska Biblioteka Publiczna im. Aleksandra Fredry czy Muzeum w Jarosławiu – Kamienica Orsettich. Jednakże Miastu brakuje jednej szeroko rozpoznawalnej marki turystyczno-kulturowej.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Aleksandra Fredy w Jarosławiu jest samorządową instytucją kultury. Siedziba Główna Biblioteki mieści się przy ul. ks. Jakuba Makary 1. Na terenie miasta działają dwie filie biblioteczne; Filia nr 2 przy ul. Skarbowskiego 10, Filia nr 4 na os. Kopernika 5, które obsługują mieszkańców osiedli odległych od centrum Miasta.

Od 2006 r. Miejska Biblioteka Publiczna w Jarosławiu pełni funkcję biblioteki powiatowej. Biblioteka Publiczna w Jarosławiu jest wiodącą biblioteką na Podkarpaciu. Posiada przestronny, funkcjonalny lokal, jest w pełni skomputeryzowana. W ramach biblioteki działa nowoczesne Centrum Multimedialne z Czytelnią Internetową i salą kinową z odsłuchem muzyki. Księgozbiór liczy ponad 90 tys. woluminów i jest stale uaktualniany. Oprócz książek w formie tradycyjnej gromadzone są zbiory specjalne, wśród nich kolekcje audiobooków i filmów. Wszystkie rodzaje zbiorów są zarejestrowane w bibliotecznym katalogu online.

Czytelnikom proponuje bogaty księgozbiór i ciekawą ofertę kulturalną, tj. spotkania autorskie, promocje książek, warsztaty, wystawy, konkursy. Wymienione imprezy czytelnicze poruszają tematy z zakresu kultury, literatury, życia społecznego, historii. Biblioteka wspiera proces edukacyjny jarosławskich szkół i placówek oświatowo-wychowawczych. Biblioteka proponuje również dostęp do e-usług, w tym: elektroniczny katalog zbiorów, internetowe konto czytelnika, system zamawiania i rezerwacji książek, dostęp do platform książek elektronicznych. Biblioteka jest w pełni przystosowana jest dla osób z niepełnosprawnością ruchową oraz osób niewidomych i niedowidzących. Nie ma dostępności dla osób niesłyszących i osób z niepełnosprawnością intelektualną. Biblioteka nie posiada miejsca parkingowego, w tym dla osób z niepełnosprawnościami.

W ramach **Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Aleksandra Fredry w Jarosławiu** w 2024 r. funkcjonowały agendy:

- **Wypożyczalnia dla Dorosłych** w siedzibie głównej biblioteki przy ul. ks. Jakuba Makary 1. W roku 2024 zarejestrowano 2 260 czytelników, którym wypożyczono 42 431 książek. Największą popularnością cieszyła się literatura piękna dla dorosłych, której wypożyczono 35 682 woluminów. W ciągu roku wypożyczalnię odwiedziło 17 305 czytelników. W 2024 r. Wypożyczalni dla Dorosłych zorganizowano 4 spotkania autorskie, w których wzięło udział 275 uczestników. W Wypożyczalni dla Dorosłych funkcjonuje Dyskusyjny Klub Książki, który skupia czytelników, którzy szczególnie interesują się literaturą piękną. W raportowanym roku zorganizowano 10 spotkań, w których wzięło udział 92 osoby;

- **Wypożyczalnia dla Dzieci**, w której w 2024 r. zarejestrowano 1 899 czytelników, a wypożyczono 24 190 książek. W omawianym okresie odnotowano 9 852 odwiedzin i udzielono 4 225 informacji.

W ciągu całego roku prowadzone są imprezy czytelnicze, tj. spotkania autorskie, głośne czytanie, lekcje biblioteczne, konkursy, projekcje filmowe, inscenizacje, gry i zabawy. Dla dzieci pozostających w mieście zorganizowano szereg zajęć podczas ferii zimowych i wakacji. Wszystkie prowadzone formy pracy miały na celu popularyzację książki i podnoszenie kultury czytelniczej wśród dzieci. W 2024 r. w Wypożyczalni dla Dzieci przeprowadzono m.in. 62 spotkania z książką (1 646 uczestników), 31 dyskusji nad książką (778), 16 lekcji bibliotecznych, w których wzięło udział 395 uczniów, 1 konkurs (35 uczestników);

- **Czytelnia Główna i Multimedialna** posiada 15 442 woluminy książek i czasopism oprawnych oraz 4 260 pozycji multimedialnych. W 2024 r. prenumerowała na bieżąco 23 tytułów czasopism. Czytelnia prowadzi udostępnianie prezencyjne i krótkoterminowe na zewnątrz oraz wypożyczenia międzybiblioteczne.

W 2024 r. Czytelnię Główną odwiedziło 5 824 użytkowników, którym:

- udostępniono na miejscu 2 041 książek i czasopism oprawnych,
- wypożyczono krótkoterminowo na zewnątrz 6 293 książek i 3 878 jednostek zbiorów multimedialnych, udzielono 5 484 informacji.

W czytelni systematycznie prowadzone były lekcje biblioteczne i warsztaty dla uczniów wszystkich szczebli szkół. W 2024 r. przeprowadzono 12 lekcji bibliotecznych dla 297 uczniów szkół ponadpodstawowych.

- **Filia nr 2** mieści się przy ul. Skarbowskiego 10, posiada wypożyczalnię dla dorosłych i dzieci, jest skomputeryzowana, posiada 3 stanowiska komputerowe z dostępem do Internetu, w tym 2 dla czytelników.

Na Filii nr 2 w ciągu roku prowadzone są różne imprezy czytelnicze, tj. lekcje biblioteczne, głośne czytanie, konkursy, warsztaty i turnieje gier planszowych. W 2024 r. zorganizowano m.in. Rodzinny Turniej Gier Planszowych oraz Noc Gier Planszowych w ramach X Nocy Bibliotek 2024, w tych imprezach wzięło udział łącznie 38 osób.

Przeprowadzono 1 lekcję biblioteczną dla 22 uczniów, zorganizowano również book folding czyli warsztaty „rzeźbienia” w książkach, w których uczestniczyło 5 osób.

Czytelnicy Filii nr 2 mogą skorzystać z czytelni internetowej i prasy, kąciaka dziecka oraz strefy gier.

W 2024 r. Filię nr 2 odwiedziło 7 931 użytkowników, którym:

- udostępniono na miejscu 104 tytułów czasopism bieżących i 17 gier planszowych,
- wypożyczono na zewnątrz 20 500 książek i 198 gier planszowych,
- udzielono 2 528 informacji.

• **Filia nr 4** przy os. Kopernika 5, posiada wypożyczalnię dla dorosłych i dzieci. Jest skomputeryzowana, posiada 2 stanowiska komputerowe z dostępem do Internetu (1 dla czytelników).

W Filii nr 4 funkcjonuje Dyskusyjny Klub Książki, który skupia czytelników interesujących się literaturą piękną. W 2024 zorganizowano 6 takich spotkań, w których wzięło udział 33 osoby.

W ciągu całego roku w Filii nr 4 prowadzone są imprezy czytelnicze, tj. zajęcia z edukacji czytelniczej (głośne czytanie), lekcje biblioteczne, konkursy, gry i zabawy. W 2024 r. przeprowadzono m.in. 6 spotkań z książką (108 uczestników), 6 lekcji bibliotecznych (128 uczniów), zorganizowano również 3 wystawy.

W 2024 r. Filię nr 4 odwiedziło 11 408 użytkowników, którym:

- udostępniono na miejscu 32 tytułów czasopism bieżących,
- wypożyczono na zewnątrz 25 945 książek i czasopism oprawnych,
- udzielono 1 299 informacji.

Czytelnicy filii mogą skorzystać z czytelni internetowej, prasy oraz kącika dziecka.

Stan zbiorów bibliotecznych Miejskiej Biblioteki Publicznej w Jarosławiu na dzień 31 grudnia 2024 roku wynosił: 92 733 jednostek o wartości 1 671 110 zł, w tym 92 733 książek o wartości 1 563 628 zł i 4 312 zbiorów multimedialnych o wartości 100 298 zł. W 2024 r. wpłynęło 2 662 jednostek na łączną kwotę 78 838,83 zł, w tym 2 423 woluminów księgozbioru na kwotę 71 468 zł oraz 239 jednostek multimediiów na kwotę 7 371 zł.

Korzystanie z zasobów bibliotecznych Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Aleksandra Fredry w Jarosławiu jest bezpłatne i ogólnodostępne dla wszystkich mieszkańców miasta Jarosławia.

Jarosławski Ośrodek Kultury i Sztuki (dalej zwany JOKiS) to samorządowa instytucja kultury. Początki działalności sięgają 1945 roku. Misją JOKiS-u jest zapewnienie stałego i zrównoważonego rozwoju kultury i sztuki oraz dostępu do kultury Jarosławia na wielu polach działania, poprzez wszechstronne tworzenie, wspieranie i realizację zadań wynikających

z potrzeb społecznych i tradycji kulturowych, a także animowanie i edukacja oraz bogata współpraca w zakresie kultury w oparciu o rozwój bazy kulturalnej i zasobów ludzkich.

JOKiS jest organizatorem licznych koncertów, festiwali, spektakli teatralnych, przeglądów, pokazów, wystaw, konkursów, konferencji naukowych, imprez miejskich, wydarzeń artystycznych w przestrzeni miejskiej Jarosławia.

Są to zarówno wydarzenia organizowane od dziesięcioleci, mające olbrzymi wkład w życie kulturalne Jarosławia i promujące Miasto w kraju i za granicą jak: Ogólnopolski Festiwal Kolęd i Pastorałek, Teatralne Spotkania Jasełkowe, Międzynarodowy Konkurs Fotograficzny „Tylko Jedno Zdjęcie”, Wojewódzki Przegląd teatralny „Kacperek”, Ogólnopolski Przegląd Teatralny „Na dziedzińcu”, Jesienne Impresje Artystyczne, Ogólnopolski Festiwal Piosenki Ojczyznej „Serce w plecaku”, konkurs plastyczny „W świecie dziecięcych marzeń”, jak też wydarzenia młodsze: Międzynarodowy Konkurs Fotograficzny „Kuferek”, Jarosławskie Dni Sztuki, działania kulturalne w Dzielnicach, Ogólnopolski Festiwal Teatrów „Drobny”, prezentacje multimedialne i online „Zapisani w jarosławskiej kulturze”.

Ośrodek jest też współorganizatorem wielu wydarzeń: Międzynarodowego Festiwalu Kultury Kresowej, Jarmarku Jarosławskiego, Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego, Narodowego Czytania, Przeglądu Twórczości Dziecięcej, Europejskich Dni Dziedzictwa.

Działalność Jarosławskiego Ośrodka Kultury i Sztuki prowadzona jest w zabytkowym budynku (projektu Teodora Talowskiego należącego kiedyś do Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”), o wysokich walorach artystycznych i historycznych – to obiekt użyteczności publicznej udostępniony dla różnych grup wiekowych dzieci, młodzieży, dorosłych seniorów, a także osób z niepełnosprawnościami.

W ośrodku aktywnie działają pracownie, w których zajęcia prowadzi wykwalifikowana kadra instruktorów. Są to: pracownia teatralna - Kameralna Scena Młodych im. Izabelli Melińskiej (Teatr Plaster, Teatr Kąt, Teatr Plasterek, Teatr Cienie, Teatr Kącik, Teatr Jednego Aktora), Jarosławskie Centrum Ceramiki Artystycznej, Jarosławska Scena Piosenki Aktorskiej, pracownia wokalna, Szkoła rysunku i malarstwa, Pracownia Fotografii i Filmu, Klub fotograficzny Atest70, pracownie plastyczne – Plastusie i Klub Małego Artysty Odkrywcy, pracownia grafiki warsztatowej „Łączymy pokolenia”, pracownia rękodzieła artystycznego, działają aktywnie seniorzy - Stowarzyszenie Em-art., grupa baletowa.

W Ośrodku działają galerie wystawiennicze: Mała Galeria, Galeria Dziecięca i Młodzieżowa „W Korytarzu”, Projektor Sztuki, Galeria Rysunku i Grafiki, Galeria Teatralna oraz kino „IKAR”. W ramach działalności JOKiS funkcjonują również, mieszczące się w kamienicy

w Rynek 6: Księgarnia Jarosławski Kuferek Artystyczny wraz z galerią odsprzedażową prac lokalnych artystów Kufer Jarosławski pod patronatem PLSP w Jarosławiu oraz Galeria Rynek 6 mającą ponad trzydziestoletnią historię. Od 2019 r. do JOKiS należy Centrum Edukacji Kulturalnej mieszczące się w piwnicach Ratusza oraz w Bramie Krakowskiej. CEK jest przestrzenią bogato wyposażoną i przygotowaną do zwiedzania oraz prowadzenia zajęć z historii sztuki, edukacji kulturalnej, dziedzictwa kulturowego Jarosławia. Odbywają się tam warsztaty, spotkania, nagrania, a w przestrzeni Bramy Krakowskiej wystawy, koncerty i prezentacje multimedialne.

Jarosławski Ośrodek Kultury i Sztuki przez ostatnie lata był organizatorem oraz współorganizatorem wielu wydarzeń kulturalnych, realizatorem projektów ogólnopolskich i regionalnych. W szczególności zaś współpracował z Narodowym Centrum Kultury, Urzędem Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego, Urzędem Miasta Jarosławia, Centrum Kulturalnym w Przemyślu, Teatrem im. Wandy Siemaszkowej w Rzeszowie, Miejską Biblioteką Publiczną im. Aleksandra Fredry w Jarosławiu, Muzeum Kamienica Orsettich w Jarosławiu, Powiatowym Ogniskiem Baletowym im. Lidii Nartowskiej w Jarosławiu, Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w Jarosławiu, Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, ze szkołami, placówkami wychowawczymi i oświatowymi wszystkich szczebli oraz z całym szeregiem stowarzyszeń. Prowadzi również działania kulturalne w Dzielnicach Miasta we współpracy z Radami Dzielnic. Jarosławski.

Ośrodek Kultury i Sztuki pragnie rozwijać i poszerzać swoją działalność kulturalną w oparciu o oczekiwania odbiorców i z zachowaniem wysokiego poziomu artystycznego.

Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu jest ośrodkiem kultury działającym na terenie Miasta, który realizuje wielopłaszczyznową politykę kulturalną w wymiarze środowiskowym, regionalnym oraz ponadregionalnym/międzynarodowym. Działająca od 2009 roku instytucja, upowszechnia, popularyzuje, promuje, a także tworzy i chroni kulturę. Swoją działalnością jednostka obejmuje teren Gminy Miejskiej Jarosław oraz obszary kulturowo i etnicznie z nią związane.

Podstawowe zadania realizowane przez CKiP to m.in.: prowadzenie wielokierunkowej działalności, uwzględniającej indywidualne i zbiorowe formy uczestnictwa w kulturze, organizowanie imprez kulturalnych i rekreacyjnych, popularyzacja, promocja i upowszechnianie kultury – w szczególności lokalnych twórców, edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę, inicjowanie i tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, kół, klubów zainteresowań, sekcji i zespołów.

Ponadto instytucja jest jedynym w mieście ośrodkiem kulturalnym prowadzącym działania z zakresu kultury wyższej, adresowane głównie do młodzieży powyżej 16 roku życia, osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. CKiP samodzielnie organizuje oraz włącza się w organizację szeregu różnego rodzaju imprez.

Wsparciem działalności instytucji kultury byłoby stworzenie dogodnej infrastruktury umożliwiającej organizowanie imprez plenerowych, m.in. zakup mobilnej sceny oraz wykorzystanie potencjałów jakimi jest rzeka San wraz z Bulwarami.

Jednym z kluczowych obszarów działalności Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu jest działalność ekspozycyjna i wystawiennicza. Przedmiotowe działania jednostka realizuje dwójako: zarówno poprzez całoroczną działalność wystawienniczą – w oparciu o trzy galerie usytuowane w kamienicy Attavantich, w siedzibie Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu – oraz sezonowo w przestrzeni publicznej, w oparciu o plenerowy modułowy system wystawienniczy oraz mobilny system wystawienniczy.

Obok działalności wystawienniczej, galerie w założeniu pełnią funkcję edukacyjną. Poza galeriami zlokalizowanymi w kamienicy Attavantich (Galeria Główna u Attavantich, Galeria Debiutów, Galeria w Holu u Attavantich) centrum ma do dyspozycji jeszcze galerie plenerowe usytuowane w przestrzeni Starego Miasta. Oprócz działalności wystawienniczej w Galerii Głównej u Attavantich realizowane są zajęcia plastyczne pn. Pracownia Rysunku Odręcznego i Malarstwa.

W ramach prowadzonej działalności statutowej Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu wydaje publikacje o tematyce kulturalnej oraz turystycznej. W 2020 r. przygotowano 8 wydawnictw:

Kalejdoskop Jarosławski (periodyk),

Notatnik Jarosławski,

ulotki/broszury/foldery:

folder „Jarosław-warto zobaczyć”,

folder o Podziemnym Przejściu Turystycznym w Jarosławiu, - ulotka „Jarosław”,

Kalendarz ścienny „Jarosław 2021”,

Kalendarz biurowy 2021 Podziemne Przejście Turystyczne,

questing

Kupiecka Historia Jarosławia.

W Jarosławiu funkcjonują szkoły artystyczne: Zespół Szkół Plastycznych im. Stanisława Wyspiańskiego w Jarosławiu oraz Zespół Państwowych Szkół Muzycznych w Jarosławiu, których potencjał i możliwości w zakresie rozwoju kultury są nie wykorzystywane.

Zgodnie z raportem predefiniowanym opracowanym przez ZMP uczestnicy zajęć Centrów, Domów i Ośrodków Kultury na 10 tyś. mieszkańców dla miasta Jarosławia w 2022 roku wynosił 78,63. W grupie porównawczej wskaźnik wynosił 217,01, natomiast dla obszaru otoczenia miasta wynosi 95,06. Przywrócenie funkcji budynku przy ul. Jana Tarnowskiego 1 w Jarosławiu pozwoli na zwiększenie oferty kulturalnej na terenie Miasta.

5. Turystyka, sport i rekreacja

Na terenie Miasta Jarosławia jest 7 - nieoznakowanych w terenie - szlaków lokalnych, jedna trasa oznakowana i szereg szlaków ponadlokalnych.

5.1. Szlaki lokalne nieoznakowane

Szlak Kupiecki – długość 500 m, czas przejścia około godziny. Podążając jego śladami można poznać historię dawnych kamienic kupieckich, zobaczyć jak wyglądały obiekty, które tworzą historię miasta Jarosławia. Miejsca, które były nieodłączną częścią „złotego wieku”, słynnych jarmarków jarosławskich, a dziś są poniekąd wizytówkami Jarosławia. Są to: ratusz (siedziba władz miasta, jego istnienie potwierdzone jest od XV w.), studnia (odkryta przypadkowo podczas prac remontowych w roku 1956), kamienica Gruszewiczów (kamienica wiatowa, której Wielka Izba ozdobiona jest dekoracją sakralną – rzadko spotykane w kamienicach świeckich), kamienica Rydzikowa (to tutaj mieści się Podziemna Trasa Turystyczna im. prof. Feliksa Zalewskiego otwarta w 1984r.), kamienica Attavantich (cenny zabytek architektury mieszczańskiej, siedziba Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, w tym Centrum Informacji Turystyczno-Kulturalnej), kamienica Orsettich (jedna z najpiękniejszych i najlepiej zachowanych kamienic mieszczańskich w Polsce), ulica Grodzka (niegdyś główna ulica miasta, która prowadziła do wnętrza grodu), a także Brama Krakowska.

Szlak Wielokulturowy – długość szlaku 1,1 km, czas przejścia oscyluje w granicach 2,5 h. Szlak Wielokulturowy, jak sama nazwa wskazuje, jest wspomnieniem multikultury, mieszanek narodowości z różnych stron świata, które niegdyś tu, w Jarosławiu, żyły obok siebie na co dzień. Początek trasy znajduje się na ulicy Grodzkiej – głównej ulicy prowadzącej do wnętrza jarosławskiego grodu. To stąd turyści wyruszają, by poznać mieszanek ówczesnych kultur. Kolejno zobaczyć można: ulicę Węgierską (prowadzi wzdłuż dawnej fosy i murów miejskich),

Kopijnik majora Leona Czechowskiego (w formie rzeźbionej, drewnianej, figury), duża oraz mała synagoga, ulica Ormiańska, ulica Tatarska, cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego (zbudowana na miejscu dawnego zamku, można w niej podziwiać ikonę Matki Bożej „Bramy Miłosierdzia”).

Szlak Kultury Wschodniej – trasa o długości 3,1 km, przejście zajmuje ok. 1,5 h. Przedstawia miejsca związane z prawosławiem oraz obrzędkiem grecko-katolickim. Podziwiać można zarówno budynki świeckie, jak i obiekty sakralne, a wśród nich: cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego (zbudowana na miejscu dawnego zamku, można w niej podziwiać ikonę Brama Miłosierdzia), pierwsza świątynia prawosławna (ulożona na wzgórzu św. Jana – obecne miejsce kolegiaty pw. Bożego Ciała), kamienica Stanisława Ludkiewicza (kompozytor ukraiński), dawny cmentarz grecko-katolicki (obecny park Czesławy Puzon, zwanej „Baską”), bursa szkolna dla młodzieży grecko-katolickiej.

Szlak Kultury Polskiej – liczy 3,3 km, a przejście zajmuje około 3 godziny. Na szlaku można zobaczyć obiekty zarówno religijne, jak i budynki użytkowe czy mieszkalne. Trasa obejmuje następujące zabytki: dawny plac targowy, ratusz (siedziba władz miasta, jego istnienie potwierdzone jest od XV w., kamienicę Orsettich (siedziba Muzeum w Jarosławiu), Attavantich (siedziba Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, w tym Centrum Informacji Turystyczno-Kulturalnej), kamienicę Gruszewiczów (kamienica wiatowa, której Wielka Izba ozdobiona jest dekoracją sakralną – rzadko spotykane w kamienicach świeckich), Marysieńki (ukochana Jana III Sobieskiego) czy Rydzikową (to tutaj mieści się Podziemna Trasa Turystyczna im. prof. Feliksa Zalewskiego otwarta w 1984r.), plac św. Michała (miejsce po kolegiacie pw. Wszystkich Świętych), Kolegiatę pw. Bożego Ciała (najstarszy pojezuicki kościół w Polsce), opactwo ss. Benedyktynek (pierwszy żeński klasztor w diecezji przemyskiej), bazylikę Matki Bożej Bolesnej (miejsce kultu maryjnego od 1381r.), reprezentacyjną kamienicę Feliksa Wojciechowskiego, kościół pw. Św. Ducha (dawny kościół obronny), gmach Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” (siedziba Jarosławskiego Ośrodka Kultury i Sztuki), zespół kościelno-klasztorny oo. Reformatorów (kościół Świętej Trójcy, wybudowany w XVIII w.), Stary Cmentarz (jeden z najstarszych zamiejskich cmentarzy w Europie).

Szlak Kultury Żydowskiej – długość 5,3 km, czas przejścia około 1,5 h. Historia, sztuka oraz kultura żydowska, zwłaszcza w XVII/XVIII w., zapisała się na kartach historii Jarosławia, co można zobaczyć na trasie szlaku, którego zwiedzanie obejmuje: bibliotekę i salę modlitw

(kamienica Rynek 15, niegdyś siedziba Żydowskiego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Tarbud”), Jad Charuzim (siedziba Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Rękodzielników Żydowskich), kahał – gminę żydowską oraz dom Kalek i Starców (mieszczące się przy pl. Mickiewicza, kolejno nr 8 i nr 6), dużą i małą synagogę (wybudowane w XIX w.), mykwa – łaźnię rytualną (początkowo szkoła dwuklasowa, obecnie siedziba drukarni), kirkut – cmentarz żydowski (oddalony około 5 km od pozostałych zabytków).

Szlak Dziedzictwa Pokoszarowego – najdłuższy, około 7,6 km, czas przejścia ok. 4 godziny.

Jarosław był ważnym miastem wojskowym, czego dowodem jest stacjonowanie garnizonu wojskowego, czwartego, co do wielkości w Galicji. Ponadto procentowo liczba wojska przewyższała ludność cywilną. Miejsca, które składają się na dziedzictwo pokoszarowe: koszary św. Anny (ul. Benedyktyńska), koszary klasztorne (ul. Jezuicka), koszary Robinsona (ul. Podzamcze), koszary Pfeffera (ul. Blichowa), koszary Artyleryjskie (ul. Głęboka), koszary Kawalerii (ul. Poniatowskiego), dawne kasyno wojskowe (ul. Poniatowskiego), koszary Franciszka Józefa I (ul. Poniatowskiego), koszary Piechoty – Baracken Lager (ul. Czarnieckiego – ul. Pruchnicka), koszary Goldfingera (ul. Konarskiego), koszary miejskie (ul. Jana Pawła II), koszary Piechoty – Baracken Kaserne (ul. Kościuszki), koszary Obrony Krajowej nr 34 (ul. Kościuszki).

Pieszy szlak „Drogi integralnej Odnowy Człowieka Via Reginae” – długość ok. 6 km. To trasa o tematyce kultu maryjnego, na której znajduje się 5 jarosławskich zabytków, nazywanych „stacjami”. Wyszczególniono V stacji: Stacja I: Opactwo Benedyktyńskie (dawne opactwo ss. Benedyktynek – pierwszy żeński klasztor w diecezji przemyskiej), Stacja II: Kolegiata rzymskokatolicka pw. Bożego Ciała (najstarszy pojezuicki kościół w Polsce, miejsce kultu Matki Bożej Śnieżnej Królowej Rodzin), Stacja III: Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego (miejsce kultu Matki Bożej „Bramy Miłosierdzia”), Stacja IV: Parafia rzymskokatolicka pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski (tytuł Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski kościół uzyskał w 1977 r.), Stacja V: Klasztor oo. Dominikanów (Bazylika Matki Bożej Bolesnej – miejsce kultu maryjnego od 1381 r.).

5.2. Trasa oznakowana w terenie

Pieszy Szlak Historyczny Miasta Jarosławia – nazywany także **Pieszym Szlakiem Dziedzictwa Kulturowego Miasta Jarosławia**. Liczy nieco ponad 5 km, na jego przejście trzeba

poświęcić ok. 1,5 h. Obejmuje najważniejsze obiekty miasta Jarosławia, które świadczą o jego bogatej historii: rynek, cerkiew greckokatolicka pw. Przemienienia Pańskiego (zbudowana na miejscu dawnego zamku), skarpa staromiejska (punkt widokowy), dawne kolegium Jezuitów i dawny kościół Jezuitów (najstarszy pojezuicki kościół w Polsce – kolegiata pw. Bożego Ciała), dawny zespół kościelno-klasztorny panien Benedyktynek (opactwo ss. Benedyktynek – pierwszy żeński klasztor w diecezji przemyskiej), fragment (prezbiterium) dawnej cerkwi greckokatolickiej (w parku Czesławy Puzon ps. „Baśka”), zespół kościelno-klasztorny oo. Franciszkanów Reformatów (kościół pw. Trójcy Świętej z XVIII w.), zespół kościelno-klasztorny oo. Dominikanów (Bazylika Matki Bożej Bolesnej), Stary Cmentarz (jeden z najstarszych zamiejskich cmentarzy w Europie), gmach dawnego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” (siedziba Jarosławskiego Ośrodka Kultury i Sztuki), fragment murów obronnych z relikami Bramy Krakowskiej.

5.3. Szlaki ponadregionalne

Szlak św. Jakuba – przez Jarosław przebiega część szlaku św. Jakuba, a dokładnie część drogi św. Jakuba Via Regia. Szlaki Jakubowe biegną przez całą Europę – w Polsce obejmują około 900 km i dzielą się na 22 oznakowane odcinki. W Jarosławiu szlak obejmuje 2,5 km trasy, a jego przejście zajmuje ok. 2 godziny. Fragmenty wyznaczone w Jarosławiu: Punkt Informacji Drogi św. Jakuba Via Regia (Biblioteka Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Jarosławiu), cerkiew grecko-katolicką pw. Przemienienia Pańskiego (Sanktuarium Maryjne „Brama Miłosierdzia”), bazylika Matki Bożej Bolesnej i klasztor oo. Dominikanów (miejsce kultu maryjnego od 1381r.), tablica informacyjna i kierunkowskaz na parkingu przed założeniem klasztoro-kościelnym ul. Dominikańska. Ponadto dwa słupy kilometrowe usytuowane kolejno w kampusie Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Jarosławiu (3993km) oraz na skwerze Małego Rynku (3990 km).

Szlak Chasydzki – biegnie m.in. przez Jarosław, liczy około 600 km i jest trasą, której celem jest przedstawienie terenów związanych z dziedzictwem kultury oraz religii żydowskiej. Obecnie szlak obejmuje 25 miejscowości z terenów Podkarpacia i Lubelszczyzny. Planowane jest jego rozszerzenie na dalsze obszary Polski, a także Ukrainy. Na trasie zwiedzania: Mała i Duża Synagoga (wybudowane w XIX w.), Jad Charuzim (siedziba Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Rękodzielników Żydowskich) oraz cmentarz żydowski (oddalony około 5 km od pozostałych zabytków).

Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej – trasa, która obejmuje aż 8 województw (podkarpackie, lubelskie, łódzkie, małopolskie, mazowieckie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie), a jego celem jest przedstawienie najcenniejszych obiektów oraz miejsc, które były nieodłącznym tłem zdarzeń w latach 1914–1918. W Jarosławiu na szlaku znajdują się następujące obiekty: cmentarz wojenny w dzielnicy Garbarze, cmentarz wojenny na Widnej Górze.

Żółty szlak pieszy i rowerowy na trasie Jarosław – Radawa – trasa odnowiona w 2016 r.

Fragment dłuższego szlaku łączącego Horyniec Zdrój z Jarosławiem, docelowo z Pruchnikiem. Trasa rozpoczyna swój bieg na ul. Sobieskiego, przy cerkwi pw. Przemienienia Pańskiego. Szlak bogaty jest w wiele miejsc historycznych, m.in.: Miejsce Kaźni i Męczeństwa w Koniaczkowie (krematorium wojenne), cmentarze z okresu I Wojny Światowej w Cetuli oraz w Radawie. Inne miejsca na trasie stanowią miejsca przyrodnicze, np. edukacyjna ścieżka Nadleśnictwa Jarosław czy miejsca widokowe, jak rozległa panorama Podgórze Jarosławskiego wraz z Jarosławiem, którą można dostrzec z granicy lasów.

Niebieski szlak rowerowy dookoła Jarosławia – trasa licząca niespełna 42 km, czas przejazdu wynosi ok. 3 h, a jej poziom trudności jest skierowany do osób średniozaawansowanych. Trasa rozpoczyna się i kończy w Jarosławiu, a w trakcie jej trwania przejechać można przez następujące miejscowości: Sobiecin, Wietlin, Wysocko, Radymno, Łowce, Chłopice, Kidałowice, Widna Góra.

Czerwony szlak rowerowy w gminie Jarosław – szlak, którego długość wynosi nieco ponad 75 km, czas potrzebny na przebycie trasy to niecałe 8 h. Poziom trudności trasy określony jest jako zaawansowany. Szlak rozpoczyna i kończy się w Jarosławiu, a w trakcie podróży przejeżdża się przez: Zarzecze, Pruchnik, Kramarzówkę, Helusz, Wolę Węgierską, Tuligłowy, Rokietnicę.

5.4. Oferta turystyczna

Do bogatej oferty turystycznej Miasta należy zaliczyć szlaki turystyczne wymienione w pkt. 5.1. – 5.3., a także wskazane poniżej atrakcje/zabytki.

1. Zespół zabudowy staromiejskiej – rynek

Teren obecnego rynku jest miejscem drugiej lokacji Jarosławia do której doszło w 1375 r. wykonanej przez Władysława Opolczyka. Rynek w Jarosławiu przypomina swoim kształtem

rynek krakowski. Jest placem trapezoidalnym, z krótszą podstawą w pierzei północno-zachodniej, a dłuższą w południowo-wschodniej. W wykonanym planie miasta tzw. szwedzkim z 1704 r., rynek przedstawiony z trzech stron otoczony jest podcieniami.

Jedynie czwarta strona była wolna, ponieważ tu znajdował się kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych. Po katastrofie budowlanej świątyni w 1804 r. kilka lat później doszło do jego rozbiórki. Rynek z przyległymi parcelami przypuszczalnie wpisano w układ dwóch ważnych dróg handlowych. Dzisiaj pozostałością tych traktów są trzy ulice – Grodzka, Sobieskiego i Spytka.

2. Podziemne Przejście Turystyczne w Jarosławiu

Powstało w wyniku realizacji projektu „Jarosław – Użgorod: inicjatywa na rzecz podniesienia atrakcyjności turystycznej historycznych miast partnerskich”. Od 2015 r. przyciąga jak magnes turystów do Jarosławia. Całe Przejście o łącznej długości około 187 m obejmuje podziemia trzech kamienic kupieckich: Orsettich, Attavantich oraz

Gruszewiczów, których atmosfera przenosi w minione stulecia. Nowoczesna atrakcja turystyczna łączy w sobie tradycyjną ekspozycję ze sporą ilością urządzeń multimedialnych oraz malowniczą scenografią, dzięki której zwiedzanie jest rozrywką dla większych, jak i mniejszych turystów. Wybierając się do Podziemnego Przejścia Turystycznego można m. in. poznać bogatą historię miasta Jarosławia w XVI czy XVII w., jak i dowiedzieć się o największej w dziejach Polski katastrofie budowlanej z II połowy

XX w. Instytucja zarządzająca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu.

3. Podziemna Trasa Turystyczna im. prof. Feliksa Zalewskiego, Kamienica Rydzikowa

Podziemna Trasa Turystyczna im. prof. Feliksa Zalewskiego to druga podziemna trasa w mieście. Znajduje się we wschodniej pierzei rynku, w rozległych podziemiach pod kamienicą Rydzikową (Rynek 14) z początku XVII w., u zbiegu Rynku z ulicą Kasztelańską.

Kamienica Rydzikowa sama w sobie jest również atrakcją – reprezentuje najlepiej zachowany przykład tzw. kamienicy jarosławskiej – typu kamienicy, który charakteryzuje się m.in. krytym dziedzińcem zwany wiatą. Podany typ budowli wzorowany jest na orientalnych domach – *fonduku*, o konstrukcji wiatowej, dostosowanej do funkcji domu handlowego, z zapleczem wielokondygnacyjnych piwnic oraz chodników.

Podziemna Trasa Turystyczna im. prof. Feliksa Zalewskiego została otwarta 1 czerwca 1984 roku z inicjatywy Zespołu Naukowego z Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

Trasa o długości około 150 m, przy różnicy poziomów sięgającej do 8,5 m głębokości, zwana potocznie „lochami”, składa się z podziemnych komór, piwnic i korytarzy obudowanych cegłą.

Obiekt znajduje się w rękach prywatnych. Właściciel deklaruje chęć udostępniania atrakcji zwiedzającym.

4. Muzeum, Kamienica Orsettich

Jedna z najpiękniejszych renesansowych kamienic mieszczańskich w Polsce – unikalny na skalę Polski przykład zachowanego domu mieszczańskiego z XVII w. Kamienica zachowała oryginalny układ przestrzenny, sklepienie oraz belkowy strop w Wielkiej Izbie. Od 1945 r. mieści się w niej Muzeum wnętrza i kultury mieszczańskiej Jarosławia. Warte zobaczenia ekspozycje są podporządkowane dawnemu charakterowi kamienicy, kiedy to mieszkało na piętrze. Funkcje handlowe i reprezentacyjne załatwiano na parterze, gdzie obecnie są eksponowane muzealia związane z historią miasta i regionu. Natomiast na piętrze wystawy prezentują stylizowane wnętrza mieszczańskie. W piwnicach mieści się Podziemne Przejście Turystyczne.

Właścicielem kamienicy jest placówka powiatu jarosławskiego – Muzeum w Jarosławiu Kamienica Orsettich.

5. Centrum Edukacji Kulturalnej

Od 2019 roku w piwnicach Ratusza – od strony studni miejskiej oraz w Bramie Krakowskiej mieści się Centrum Edukacji Kulturalnej – fascynujący świat sztuki, gdzie interaktywne urządzenia i aplikacje multimedialne ułatwią poznanie ważnych zagadnień związanych m. in. z architekturą, malarstwem, muzyką czy rzeźbą. W placówce (w części znajdującej się w Bramie Krakowskiej – zachowany fragment fortyfikacji miejskich z połowy XVI w., zwiedzający zapozna się z detalami architektonicznymi zabytków jarosławskich, biografiami wybitnych Jarosławian. Do innych z dostępnych atrakcji w Centrum Edukacji Kulturalnej zaliczymy także wirtualny spacer po szlaku pokoszarowym czy odkrycia zasad sztuki planowania. Na najmłodszych czekają multimedialne gry edukacyjne. Instytucja zarządzająca: Jarosławski Ośrodek Kultury i Sztuki.

6. Ratusz, wieża zegarowa

Ratusz okazały budynek, który w swojej historii przechodził wiele okresów rozkwitu i upadku. Obecnie siedziba władz miasta. Pierwsza wzmianka pochodzi już z ostatniej ćwierci XV w., gdzie zapewne drewniany spłonął w 1600 r. w pożarze. Odbudowano go, jako murowany. Niespełna 25 lat później spłonął w wyniku ponownego pożaru. Po odbudowaniu uzyskał styl późnego renesansu, jako budowla na rzucie kwadratu z podcieniami oraz kilkukondygnacyjnymi piwnicami. Austriacy w 1782 r. zajęli ratusz na warsztaty wojskowe. Kilkakrotnie przebudowany i remontowany. Na I piętrze warto zwrócić uwagę na fragmenty malowideł ściennych z XVII w., w Sali Narad sztukaterie z pocz. XX w.

W czasie przebudowy ratusza w 1896 r. została wzniesiona wieża zegarowa. Zegar i jego mechanizm powstały w Fabryce Zegarów Wieżowych Richarda Liebinga w Wiedniu. Mechanizm jest ręcznie nakręcany minimum co 36 godzin. Szczyt kwadratowej wieży zegarowej wieńczy iglica z metalową kulą oraz wiatrowskaz w postaci orła i strzałki.

Obiekt udostępniany do zwiedzania okazjonalnie.

7. Studnia Miejska

W północnej części rynku, blisko ratusza znajduje się studnia miejska pochodząca z okresu późnego średniowiecza. Odkryta przypadkowo w 1965 r. podczas prac ratunkowozapobiegających Starego Miasta przed katastrofą budowlaną. Sięga ok. 30 m głębokości – oczyszczona do poziomu ok. 12 m. Oryginalna jest dolna część studni, natomiast górna stanowi rekonstrukcję. Zniszczoną cegłę zastąpiono współczesną, a całość przykryto drewnianym zadaszeniem. Dawniej pełniła rolę zbiornika zaopatrującego mieszkańców rynku i przybyszy w wodę, dziś atrakcja turystyczna.

Obiekt ogólnie dostępny.

8. Kamienica Attavantich

Kamienica Attavantich poważnie ucierpiała w 1625 r., w czasie pożaru. Następnie budynek został zakupiony i przywrócony do stanu świetności przez włoskiego kupca Juliusza Attavantiego, któremu także zawdzięcza swoją obecną nazwę. W latach 1796– 1814 pełniła rolę ratusza miejskiego. W II poł. XIX w. stała się budynkiem dwupiętrowym z jednopiętrową oficyną. Kamienica u schyłku XIX w. zyskała sztukateryjny wystrój sali balowej ulokowanej na II piętrze – Sala Lustrzana. W XX w. swoje siedziby w budynku posiadały m. in.: szkoła ludowa,

biblioteka miejska, muzeum miejskie oraz w 1904 r. założone przez pianistkę Marię Turzańską – Towarzystwo Muzyczne im. Fryderyka

Chopina. Obecnie od 2009 r. mieści siedzibę Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu. Na parterze znajduje się Centrum Informacji Turystyczno-Kulturalnej oraz Galeria w Holu. Galeria Główna zajmuje I piętro wraz z sąsiadującą Galerią Debiutów. Natomiast ostatnią kondygnację Sala Lustrzana, będąca miejscem imprez kulturalnych i koncertów. W piwnicach mieści się Podziemne Przejście Turystyczne. Kamienica udostępniana w godzinach pracy Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu. Ważne – na parterze zlokalizowana informacja turystyczna.

9. Kamienica Gruszewiczów

Kamienica Gruszewiczów zlokalizowana również w zwartej zabudowie południowowschodniej pierzei rynku. Najprawdopodobniej powstała na pocz. XVII w., była własnością rodziny aptekarzy jarosławskich Gruszewiczów i to im zawdzięcza swoją obecną nazwę. Budynek stanowi przykład późnorenesansowej zabudowy rynku. Reprezentuje typ kamienicy mieszczańskiej wiatowej, z wewnętrznym dziedzińcem, schodami i krytym świetlikiem. W obiekcie znajduje się Wielka Izba – obecnie Sala Ślubów – sala nakryta sklepieniem kolebkowym z lunetami, ozdobiona polichromią datowaną na I połowę XVII w., z bardzo rzadkimi w budownictwie świeckim scenami Męki Pańskiej i postaciami ewangelistów. Na pierwszym piętrze kamienicy mieści się obecnie jedna z najstarszych galerii wystawienniczych w Jarosławiu – „Galeria Rynek 6” o bogatych tradycjach i wkładzie w życie artystyczne Miasta, na parterze Księgarnia Jarosławski Kuferek Artystyczny prowadząca galerię odsprzedażową prac lokalnych artystów. W piwnicach mieści się Podziemne Przejście Turystyczne.

Wielka Izba – Sala Ślubów jest udostępniana do zwiedzania okazjonalnie.

10. Kamienica Marysieńki

Kamienica „Marysieńki” zbudowana na przeł. XVI i XVII w., jako podcieniowa z wiatą i Wielką Izbą. Należała do rodziny Zamoyskich od 1649 r., w tym do Jana „Sobiepana” i jego małżonki Marii Kazimiery, późniejszej Sobieskiej, której swoją nazwę zawdzięcza. Książę Konstanty Czartoryski, ówczesny właściciel kamienicy w 1859 r. zlikwidował podcienia i przebudował fasadę w styl klasycystyczny. Kamienica od 1867 do 1939 należała kolejno do rodzin: Strisowerów, Grunerów, Kremerów i Gerberów. Siedziba Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia od 1977 r.

Obiekt udostępniany do zwiedzania okazjonalnie.

11. Brama Krakowska

Brama Krakowska to jedna z trzech głównych bram wjazdowych wchodzących w skład dawnych obwarowań miejskich z I połowy XVI w., położona na zamknięciu ul. Grodzkiej. Brama, przez którą wjeżdżało się do miasta od strony Krakowa. Jej istnienie zawdzięczamy Spytkowi III Jarosławskiemu, który zadbał także o obronność miasta. Brama Krakowska stanowiła część całego systemu obronnego, do którego zaliczały się wały, parkany oraz mury obronne z basztami. Obecnie mieszkańcy, jak i turyści mogą podziwiać fragmenty Bramy. W piwnicach mieści się Centrum Edukacji Kulturalnej Jarosławskiego Ośrodka Kultury i Sztuki.

12. Ulica Grodzka

Ulica Grodzka, dawniej Krakowska lub Niemiecka. Była jedną z głównych ulic miasta, która przechodziła bezpośrednio w trakt krakowski. Obecna nazwa ulicy – grodzka, pochodzi od „grodu”, a rozwój zabudowy na jej długości współgrał z rozwojem Jarosławia. Spacerując ul. Grodzką można zauważyć pomiędzy kamienicami 15 i 17 – najwęższą w mieście – kamieniczkę o około 2,5 m. Możemy podziwiać pod nr 7 jedyną w Polsce kamienicę mieszczańską z częściowo zachowanym i rzadkim zegarem słonecznym z XVII w. Natomiast na elewacji kamienicy nr 10 zobaczymy rzadki fryz o motywie renesansowej arabeski, w postaci szyszki pinii i rozłupanym owocem granatu wykonanej techniką sgrafitto. To niektóre z wielu ciekawostek ulicy Grodzkiej warte poznania.

13. Miejska Wiata Targowa

Pierwszy budynek w Jarosławiu łączący nowoczesną konstrukcję z historyczną formą zewnętrzną, a zarazem jeden z najstarszych wielkich bazarów na ziemiach polskich. Budowę wiaty targowej rozpoczęto w 1913 r., jest to budynek o konstrukcji żelbetowej, ze ścianami murowanymi z cegły na planie zbliżonym do prostokąta. Pod względem konstrukcyjnym nawiązuje do hali targowej we Wrocławiu wzniesionej wg projektu R. Plueddemanna i F. Friese. W środku, na północnej ścianie, znajduje się zegar (nieczynny), który sygnowany jest znakiem firmy zegarmistrzowskiej z inicjałami G. B. – Gustava Beckera, producenta jednych z najlepszych zegarów na świecie.

14. Punkt Widokowy

Punkt Widokowy położony w obrębie Małego Rynku, znajduje się na skarpie staromiejskiej z pięknym widokiem na Dolinę Dolnego Sanu, w tym na wzgórze św. Michała – miejsce

pierwszej lokacji miasta, na którym mieści się dawne opactwo pp. Benedyktynek. U podnóża skarpy płynął San do około 1870 r., kiedy to przesunięto jego koryto 1 km na wschód. Pod Jarosławiem w tym miejscu wiosną 1656 r. doszło do bitwy wojsk polskich ze szwedzkimi. Wydarzenie to zostało upamiętnione przez Henryka Sienkiewicza w powieści „Potop”.

15. Gmach Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”

Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Jarosławiu powstało 20 marca 1889 r. jako dziesiąty z kolei oddział „Sokoła” lwowskiego. Organizacja początkowo nie posiadała własnej siedziby, sali gimnastycznej i boiska. Dopiero w 1892 r. rozpoczęto starania o budowę siedziby na placu o powierzchni około 800 m², wydzielonym z części ogrodów im. A. Mickiewicza. Już w 1900 r. budynek projektu Teodora Talowskiego był przykryty dachem. Połączenie cegły, kamienia i płaskorzeźb to elementy charakterystyczne, wyróżniające obiekt na tle innych. Gmach niezmiennie zaliczany jest do jednego z piękniejszych obiektów „Sokoła” w Polsce. Obecnie budynek jest siedzibą Jarosławskiego Ośrodka Kultury i Sztuki.

16. Duża i mała synagoga

W życiu społecznym Żydów synagogi były miejscem o ważnym znaczeniu, gdzie nie tylko odprawiano nabożeństwa czy studiowano Torę. Były również przestrzenią do dyskusji i wymiany informacji lokalnego środowiska. W Jarosławiu pierwszą synagogę zbudowano w II połowie XVII w. Podczas zamieszek w 1708 r. została zniszczona. Na jej miejscu przy ul. Opolskiej wzniesiono nowy, kubaturowy budynek nakryty mansardowym dachem, zwany Dużą Synagogą. Prace związane z jej budową były prowadzone w latach 1807 – 1811. Obecnie w budynku znajduje się Zespół Szkół Plastycznych im. Stanisława Wyspiańskiego. Obok Dużej Synagogi, przy placu Bóżnic pod koniec XIX w. wzniesiono drugą – tzw. Małą Synagogę, w której oprócz modlitw organizowano uroczystości ślubne, szabatowe i inne. Do 1995 r. mieściły się w niej Pracownie Konserwacji Dzieł Sztuki, obecnie nieużytkowana.

17. Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego, ikona Brama Miłosierdzia

Cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego zbudowana w latach 1717-1749 na wzgórzu zamkowym, na fundamentach zrujnowanego już zamku Kostków i Ostrogskich. Pierwotnie jednonawowa, w latach 1911-1912 przebudowana w stylu pseudobizantyjskim wg projektu inż. Mieczysława Dobrzańskiego. Na wnętrze świątyni składało się bogate wyposażenie z rozebranej cerkwi pw. Objawienia Trójcy Przenajświętszej oraz znajdująca się w niej do dziś, ikona Matki Bożej „Brama Miłosierdzia” – *Myłoserdia Dweri*. Ikona, przeniesiona z podmiejskiej cerkwi pw. Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny, została uznana za cudowną przez papieża Piusa VI w 1779

r., a w 1996 r. uroczystie koronowana. W 2015 r. na prośbę papieża Franciszka ikona była w Watykanie, goszcząc na otwarciu roku Miłosierdzia Bożego i stając się Jego symbolem.

18. Cerkiew pw. Zaśnięcia NMP, park miejski im. Cz. Puzon ps. „Baśka”

Dawniej świątynia drewniana, a od połowy XVII wieku murowana, która w 1789 r. została zamieniona przez Austriaków na arsenał. Po wystawieniu na licytację została w 1791 r. odkupiona przez Ukraińców, dzięki pomocy ówczesnych proboszczów parafii. Wówczas wykonano renowację przebudowując zachowane prezbiterium na kaplicę mszalną. Około połowy XIX w. cerkiew została częściowo rozebrana. Wnętrze zachowanego prezbiterium cerkwi zdobi dekoracja malarska z XVIII oraz XIX/XX w. ze scenami 7 Sakramentów

Świętych, wizerunkami ewangelistów i proroków.

19. Kolegiata pw. Bożego Ciała

Kościół pw. św. Jana, ówczesna kolegiata pw. Bożego Ciała, powstał w latach 1580–1594 z fundacji Zofii ze Sprowy, jest najstarszym jezuickim kościołem w Polsce. Jezuici przybyli do miasta w 1573 r., opuszczając go w 1773 r. po kasacie klasztoru przez papieża Klemensa XIV. Do wnętrza kościoła prowadzą Drzwi Tysiąclecia – monumentalne drzwi projektu jarosławskiego artysty-rzeźbiarza, Stanisława Lenara, przedstawiające sceny z dziejów Polski i Jarosławia. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Bożej Śnieżnej Królowej Rodzin, który ocalał z pożaru świątyni w 1862 r. Otoczony jest szczególnym kultem. Przed kościołem znajduje się galeria rzeźb przedstawiająca patronów świątyni oraz świętych jezuickich – oryginały autorstwa wybitnego rzeźbiarza Tomasa Huttera.

20. Jarosławskie Opactwo – dawne opactwo ss. Benedyktynek; Czarna Kaplica

Anna Ostrogska z Kostków, właścicielka Jarosławia w 1611 roku wydając akt fundacyjny sprowadziła Benedyktyнки z Chełmna na Pomorzu do miasta w miejsce, w którym pierwotnie miasto było lokowane. Na wzgórzu wybudowano kościół wraz z zespołem klasztornym – od tego czasu zaczęto go nazywać wzgórzem Anny. W czasie zaborów, w ramach kasaty józefińskiej w 1782 roku zakon Benedyktynek w Jarosławiu został zlikwidowany, a mniszki zostały zmuszone do opuszczenia jarosławskiego klasztoru, do którego powróciły w 1991 r. W tym czasie kościół stał się magazynem, a klasztor koszarami. Stąd również wzięła się późniejsza nazwa klasztoru, do dziś używana „Anna Kasarnia”. W dawnym opactwie ss. Benedyktynek znajduje się kaplica rekolekcyjna, tzw. „Czarna Kaplica”, jedyna na świecie kaplica zawdzięczająca swoje istnienie pożarowi, będąca pamiątką czasów II wojny światowej.

W 1944 r. hitlerowcy podpalili zgromadzone w kaplicy środki chemiczne licząc na wybuch, który zniszczy klasztor. Wysoka temperatura jedynie stopiła cegłę, tworząc charakterystyczne sople i zabarwiając wnętrze na czarno. Opactwo wewnątrz którego znajduje się kaplica otaczają fortyfikacje porównywane do francuskiego Carcassonne.

21. Zespół kościelno-klasztorny oo. Dominikanów, ołtarz relikwii, studzienka

Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej jest jedną z najpiękniejszych świątyń Jarosławia. W tym miejscu 20 sierpnia 1381 r. pasterze znaleźli na drzewie gruszy figurę Piety, co było początkiem kultu maryjnego. Również w pobliżu kościoła znajduje się tzw. Studzienka, murowana kaplica z 1752 r., gdzie wypływa źródło o cudownych właściwościach wody. Jest licznie nawiedzana przez turystów. Do jednych z najcenniejszych zabytków zalicza się także Ołtarz Relikwii, powstały w latach 1708–1709 r. Mieści niemal 200 relikwii męczenników i świętych, żyjących od III do XVII wieku, w tym relikwie krwi ojca świętego Jana Pawła II. W przeszklonych relikwiarzach, pośród jedwabnych kwiatów i barwnych tkanin zobaczyć można fragmenty kości, obiekty z miejsc otaczanych czcią oraz przedmioty związane ze świętymi pierwszych wieków chrześcijaństwa: dziewicami, męczennikami i wyznawcami znanymi z litanii do Wszystkich Świętych. W mensie ołtarza spoczywają relikwie św. Teofila w liturgicznych szatach – patrona rycerstwa kresowego żyjącego w VIII w.

22. Zespół kościelno-klasztorny oo. Franciszkanów Reformatów

Franciszkanie Reformacji przybyli do Jarosławia w 1700 r. na prośbę Antoniego Kwołka, bogatego mieszczanina i osiedlili się w drewnianej kaplicy. W latach 1710–1716 powstał zespół klasztorny wraz z kościołem pw. Trójcy Świętej – konsekrowany przez biskupa przemyskiego Jana Kazimierza Bokuna. Jednonawową świątynię ozdobiono siedmioma ołtarzami, a w 1753 malowidłami na tęczu kościoła. W latach 1909–1911 malarz Jan Tabiński wykonał polichromię na ścianach i sklepieniu kościoła. Zasadnicza bryła świątyni i klasztoru, jak i ukształtowanie wnętrz oraz ich wyposażenie w stylu baroku zachowały się do dnia dzisiejszego bez wielkich zmian. W latach 80. XX w. dobudowano kaplicę Bożego Miłosierdzia wg projektu architekta Zygmunta Strączyka. Przykościelny plac otaczają XVIII-wieczne kaplice Drogi Krzyżowej z obrazami Męki Pańskiej Mariana Strońskiego z Przemyśla.

23. Kościół pw. Świętego Ducha

Kościół znajdujący się przy ulicy Grunwaldzkiej, będący dawniej kościołem szpitalnym związanym z fundacją dla ubogich w 1462 r. W latach 1689–1690 zbudowany na miejscu drewnianego. Otwory strzelnicze pod okapem nasuwają domysł, że ten kościół mógł być

związany z systemem obronnym miasta zrealizowanym przez Jana III Sobieskiego w 1690 roku. Dziś kościół filialny, należy pod zarząd duszpasterski parafii Bożego Ciała przy kolegiacie w Jarosławiu.

24. Klasztor ss. Niepokalanek, figura Matki Bożej Niepokalanej

W miejscu gdzie kiedyś istniał folwark jezuicki położony jest obecnie klasztor ss. Niepokalanek, nad rzeką San. Folwark po kasacie zakonu stał się własnością hrabiów Siemieńskich. Pod budowę klasztoru grunt zakupiła Marcelina Darowska, gdzie budowę domu zakonnego zakończono pod koniec września 1875 r. Natomiast w kaplicy oddanej do użytku w sierpniu 1876 r. znajduje się figura Matki Bożej Niepokalanej. Wykonana w marmurze kararyjskim przez znanego artystę Oskara Sosnowskiego. Figura ta została koronowana w 1946 r. w podzięce za ocalenie klasztoru od ataków artyleryjskich i lotniczych podczas II wojny światowej.

5.5. Wsparcie oferty turystycznej

W ramach Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu działa Centrum Informacji Turystyczno-Kulturalnej (ul. Rynek 5) oraz Punkt Informacji Turystycznej (ul. Sikorskiego 2a). Podstawowym zadaniem ww. podmiotów jest promocja Miasta i regionu oraz świadczenie usług w zakresie informacji turystycznej i kulturalnej.

W CITK mieszkańcy i turyści mogą uzyskać potrzebne informacje, otrzymać bezpłatne plany miasta, ulotki i foldery dotyczące atrakcji turystycznych i aktualnie organizowanych wydarzeń. Prowadzona jest także sprzedaż pamiątek związanych z miastem, do których zalicza się także bogata oferta wydawnicza, która wspiera środowiska lokalnych twórców poprzez promowanie ich dokonań.

O wyjątkowo wysokim standardzie oferowanych usług świadczy przyznany przez Polską Organizację Turystyczną – najwyższy z obowiązujących – czterogwiazdkowy (****) certyfikat. Dzięki współpracy z Green Velo, Centrum Informacji Turystyczno-Kulturalnej to również miejsce przyjazne turystyce rowerowej. Pracownicy CITK zajmują się także kompleksową obsługą Podziemnego Przejścia Turystycznego, wiodącej atrakcji turystycznej miasta.

Miasto obfituje w atrakcje turystyczne, które warto byłoby wykorzystać do przygotowana we współpracy z innymi gminami Podkarpacia i zainteresowanymi partnerami samorządowymi z zagranicy, wspólnej pakietowej oferty łączącej atrakcje turystyczne z kulturalnymi, sportowymi czy rekreacyjnymi. Wsparciem w zakresie podnoszenia standardu usług turystycznych, byłyby szkolenia dla osób zajmujących się obsługą ruchu turystycznego.

Na terenie Miasta Jarosławia funkcjonują obiekty hotelowe:

1. Hotel Turkus – 27 pokoi, do 70 miejsc noclegowych
2. Hotel Jarosław ADM – 30 pokoi, do 110 miejsc noclegowych
3. Hotel Coloseum – 50 pokoi (2-osobowe), do 120 miejsc noclegowych
4. Dwór Hetman – 13 pokoi (2-osobowych), do 30 miejsc noclegowych
5. Hotel Krakowiak – 10 pokoi, do 30 miejsc noclegowych.
6. Hotel Sanova – 32 pokoje.

Prócz hoteli w mieście funkcjonują również inne obiekty noclegowe: Lwi Dworek, Dom Pielgrzyma „Przystań Benedykta”, Szkolne Schronisko Młodzieżowe, Motel Pegaz, Hotelik u Królowej przy kościele NMP, Noclegi Horyzont, K&B Residence, Apartamenty Pruchnicka.

Poniżej wykaz wydawnictw turystycznych w całości o Jarosławiu albo uwzględniających Miasto.

1. Folder „Jarosław Miasto Olśnień” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2021.
2. Folder „Jarosław – Warto zobaczyć” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław, Jarosław 2020.
3. Folder „Jarosław – Tu warto być” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2020.
4. Folder „Podziemne Przejście Turystyczne w Jarosławiu” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2020.
5. „Notatnik Jarosławski” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2020.
6. „Jarosław. Fotoalbum” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2020.
7. „Warto zobaczyć... Jarosław – szlak dziedzictwa pokoszarowego” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2016.
8. Jarosław. Plan miasta – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2019.
9. „Spacer po Opactwie. Podkarpackie Carcassonne”, Iwona Lis – wydawca: Ośrodek Kultury i Formacji Chrześcijańskiej im. sł. Bożej Anny Jenke w Jarosławiu, Jarosław 2019.

10. „Polska pod ziemią”, Mikołaj Gospodarek – wydawca: Pascal, Bielsko-Biała 2021.
11. „Polska Wschodnia”, Adam Bujak – wydawnictwo: Biały Kruk, Kraków 2018.
12. „Droga św. Jakuba w Polsce”, Łukasz Mróz – Wydawnictwo Edytorial, Przeworsk–Rzeszów 2019.
13. „Garnizon wojskowy w Jarosławiu. 1772 – 1867 – 1918., Wojciech Rybicki, wydawnictwo Stowarzyszenie Młody Mołodycz, Mołodycz 2024.
14. „Legionistów wspomnienia niedokończone...Szpital rezerwowy Czerwonego Krzyża ss. niepokalanek w Jarosławiu (1914-1917)” ,Joanna Lusek. Wydawca Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej. Przemyśl 2022.
15. „Kościoły pierwszej parafii jarosławskiej”, Joanna Kociuba. Wydawca – Stowarzyszenie Kulturalno-Wychowawcze i Parafia Bożego Ciała przy Kolegiacie w Jarosławiu. Jarosław 2022.
16. „Krótka opowieść o mieście Jarosławiu w województwie podkarpackim leżącym”, Krystyna Kieferling. Wydawca – Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu. Jarosław 2021
17. „Historia i pamięć w twórczości jarosławskiego artysty rzeźbiarza Stanisława Lenara”, Stanisław Lenar. Wydawca – Stowarzyszenie Kulturalno-Wychowawcze i Parafia Bożego Ciała przy Kolegiacie w Jarosławiu. Jarosław 2019.
18. „Jarosławski Hufiec Harcerzy. Zarys historii w latach 1911–1949”, Edward Płocica. Wydawnictwo Edytorial. Rzeszów 2017.
19. „Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Jarosławiu. Legioniści w walce o niepodległość ”, Jerzy Czechowicz. Wydawnictwo Edytorial. Rzeszów 2018.
20. „Szkice do dziejów Jarosławia. Tom 2”, Andrzej Wondaś. Wydawnictwo Edytorial. Rzeszów 2018.
21. „Szkice do dziejów Jarosławia. Szkic uzupełniający Jarosław w pierwszych latach ery samorządowej (1867-1889). Tom 3”, Andrzej Wondaś. Wydawnictwo Edytorial. Rzeszów 2018.
22. „Jarosław i jego ludzie”, Jan Harlender. Wydawnictwo Edytorial. Rzeszów 2020.
23. „W kręgu doktora Kazimierza Gottfrieda”, Zdzisław Paszyński. Wydawnictwo Edytorial. Rzeszów 2013.
24. „Podkarpacia Historia”, czasopismo historyczne. Wydawca Tradycja sp. z o.o. Rzeszów.
25. „Rocznik młodych. Zeszyt 3”. Wydawca Stowarzyszenie Miłośników Jarosławia. Jarosław 2016
26. „Pollywood”. Wydawnictwo – Blue Bird. Warszawa 2015

27. „Bucket list Polska. 365 nieoczywistych miejsc”, Mikołaj Gospodarek. Wydawnictwo Pascal. Bielsko – Biała 2021.
28. „Generał brygady Waclaw Scaevola-Wieczorkiewicz 1890-1969. Krótka biografia wojskowa”, Jerzy Majka. Wydawnictwo Libra. Rzeszów 2018.
29. „Monografia Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia”. Wydawca Stowarzyszenie Miłośników Jarosławia. Jarosław 2016
30. „Album Jarosław”. Wydawca – Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu. Jarosław 2023.
31. „Harcerze Odkrywczy i Leśnicy Jarosławskiego Zasania”, Jan Kuca. Wydawnictwo Edytorial. Rzeszów 2022.
32. Folder „Podziemne Trasy Turystyczne Polski” – wydawca: Stowarzyszenie Podziemne Trasy Turystyczne Polski, 2019.
33. Mapa turystyczna: „Województwo podkarpackie – 101 atrakcji turystycznych” – wydawnictwo: Compass.
34. Mapa „Rzeczpospolita w epoce Wazów (1587-1632-1648-1668)” – wydawnictwo: Kartografia, Warszawa 2020.
35. Mapa „Galicja- Mapa rozwoju sieci dróg bitych i kolei żelaznych (od 1772 do 1918) uzdrowiska, kopalnie” – wydawnictwo: Kartografia, Warszawa 2019.
36. Mapa „Wschodni szlak rowerowy – Green Velo” – wydawnictwo: Euro Pilot, Warszawa 2015.
37. Mapa „Królestwo rowerowe Pogórze Karpackie – Green Velo” – wydawnictwo: Euro Pilot, Warszawa.
38. „Atlas rowerowy – województwo Podkarpackie – Green Velo” – wydawca: Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, Departament Promocji Turystyki i Współpracy Gospodarczej.
39. „Wschodni szlak rowerowy – Green Velo” – wydawca: Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego, Kraków 2014.
40. „Przewodnik Szlak Maryjny, Światło ze wschodu” – wydawnictwo Compass, Rzeszów 2019.
41. „Szlakiem obiektów UNESCO po pograniczu polsko-słowackim” – wydawca: Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, Departament Promocji i Współpracy Gospodarczej, Rzeszów.
42. Ulotka „Podziemne Przejście Turystyczne w Jarosławiu” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2019.

43. Ulotka „Podziemia Jarosławskie” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław.
44. Ulotka „Jarosław Stare Miasto i Śródmieście” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław.
45. Ulotka „Jarosław – Perła Podkarpacia” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław.
46. Ulotka „Jarosław – Miasto Olśnień” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław.
47. Ulotka „Jarosław Miasto po drodze” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2021.
48. Ulotka „Jarosław Sanktuaria” – wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2021.
49. Puzzle „Pozdrowienia z Jarosławia”. Wydawca – Muzeum Kamienica Orsettich. Jarosław
50. Klasery: „Jarosław na dawnych pocztówkach” i „Jarosław miasto Olśnień”. Wydawca – Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław
51. „Kroniki Jarosławskiego Biskopata”, Piotr Kaplita. Wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław.
52. „Jarosławskie memory”. Wydawca – Podkarpackie Stowarzyszenie dla Aktywnych Rodzin. Rzeszów 2018.
53. „Podkarpacka mozaika”, gra planszowa. Wydawca – Podkarpackie Stowarzyszenie dla Aktywnych Rodzin. Rzeszów 2024.
54. „Podkarpackie wędrówki, edukacyjne maxi puzzle”. Wydawca – Podkarpackie Stowarzyszenie dla Aktywnych Rodzin. Rzeszów.
55. „Kupiecka historia Jarosławia”, quest. Wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu. Jarosław.
56. „Kalendarz Jarosław 2025”. Wydawca: Centrum Kultury i Promocji w Jarosławiu, Jarosław 2024.
57. „Podkarpacka Księga Łamigłówek” – wydawnictwo: PSAR, Rzeszów 2018

5.6. Sport i rekreacja

Wiodącą rolę w organizacji życia sportowego i rekreacji pełni **Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji im. Burmistrza Adolfa Dietziusa w Jarosławiu**, którego celem jest realizacja zadań własnych gminy, głównie w zakresie promocji i szerzenia wychowania fizycznego, sportu, rekreacji, rehabilitacji, turystyki i wypoczynku. Cel ten realizowany jest przy wykorzystaniu posiadanej bazy sportowo-rekreacyjnej, urządzeń i sprzętu oraz poprzez organizację imprez i zawodów sportowych.

MOSiR posiada **halę sportowo-widowską**, która cieszy się dużym zainteresowaniem ze strony potencjalnych użytkowników, do których należą szkoły, stowarzyszenia, organizacje sportowe, zakłady pracy oraz rekreacyjne grupy niezrzeszone i osoby fizyczne. Sala posiada stałą widownię z 402 miejscami, 7 trybun przestawnych, na których pomieścić się może około 400 osób oraz 400 krzeseł składanych. MOSiR posiada również krytą pływalnię. Jest to obiekt, którego powierzchnia lustra wody wynosi 520 m². Pływalnia posiada dwie niecki, mniejszą i większą z atrakcjami wodnymi takimi jak: bicz wodny, masaże podwodne, gejzery podwodne, grzybek, kurtyna wodna, „dzika rzeka”, oraz zjeżdżalnię rurową o długości 80 m, wannę z masażem oraz widownię na 130 miejsc siedzących. Obiekt posiada pełne zaplecze socjalno-sanitarne. Hala basenowa może jednorazowo pomieścić 130 osób, ale istnieje zapotrzebowanie na większą. Obsługa klientów odbywa się za pomocą elektronicznego systemu, dzięki czemu nie ma potrzeby wcześniejszej rezerwacji wstępu. Obiekt jest w pełni przystosowany dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Ponadto na terenie pływalni funkcjonuje: bar - kawiarnia z widokiem na halę basenową, sala konferencyjna przystosowana do prezentacji multimedialnych oraz Centrum Rehabilitacji i Odnowy Biologicznej. Problemem jest brak parkingów przy MOSiR oraz innych obiektach sportowych i rekreacyjnych, w szczególności dla autokarów turystycznych. W 2024 roku wykonano kompleksową termomodernizację obiektu.

Na terenie ośrodka jest również **pływalnia sezonowa**. Do dyspozycji użytkowników oddana jest niecka rekreacyjna oraz brodzik dla dzieci, a także teren do leżakowania, boisko rekreacyjne do gier zespołowych oraz pełne zaplecze socjalno-sanitarne.

Obok MOSiR usytuowany jest jednogwiazdkowy **Hotel „Turkus”** czynny całodobowo i całorocznie. Hotel pełni również rolę zaplecza noclegowego dla organizowanych imprez sportowych rozgrywanych na obiektach MOSiR, jak również zgrupowań sportowych. Hotel posiada 27 pokoi, w których jest 70 miejsc noclegowych. Na terenie hotelu jest restauracja, która oferuje całodzienne wyżywienie.

MOSiR dysponuje ponadto **stadionem miejskim lekkoatletycznym** z boiskiem piłkarskim ze sztuczną nawierzchnią. Użytkownicy obiektu mają do dyspozycji: boisko do piłki nożnej oraz do mini piłki nożnej ze sztuczną nawierzchnią, boisko do siatkówki, bieżnie, skocznie do skoku w dal, o tyczce, wzwyż oraz rzutnię do pchnięcia kulą. Płyta boiska posiada oświetlenie umożliwiające przeprowadzenie treningów oraz rozgrywek mistrzowskich w porze nocnej. Wokół bieżni wybudowane zostały trybuny ziemne. Łączna liczba siedzisk na trybunach ziemnych wynosi 1830. Przy wejściu od ul. Piekarskiej wybudowana została trybuna zadaszona zawierająca 82 miejsca siedzące.

Na terenie Miasta jest również **stadion miejski (piłkarski)** przy ulicy Bandurskiego. Stadion Miejski w swojej strukturze posiada boisko do piłki nożnej z naturalną nawierzchnią trawiastą oraz trybunami o pojemności 1200 miejsc, boisko treningowe i kort tenisowy. Na obiekcie znajduje się budynek z pełnym zapleczem socjalno-sanitarnym.

MOSiR zarządza również **lodowiskiem**, które jest obiektem sezonowym posiadającym tafle lodu sztucznie mrożoną o pow. 600 m². Obiekt wyposażony jest w trybuny oraz posiada pełne zaplecze socjalno-sanitarne.

Zaplecze sportowe pozwala na prowadzenie różnego rodzaju zajęć, brak środków finansowych sprawia, że oferta sportowa i rekreacyjna wśród dostępnych form spędzania czasu wolnego jest ciągle niezadawalająca.

W Jarosławiu działa ok. 30 klubów sportowych, z których część osiąga bardzo dobre wyniki np.:

Sokolów S.A./Kolping Frac Jarosław: brązowy medalista DMP sezon 2020/21, drużynowy Mistrz Polski sezon 2019/20, brązowy medalista DMP, sezon 2018/19, złoty medal – Drużynowe Mistrzostwa Polski, zdobywcy Pucharu Polski - 2018

(Warszawa), brązowy medal Drużynowych Mistrzostw Polski - 2016, zdobywcy Pucharu Polski - 2016 (Bydgoszcz), mistrzostwo I ligi i awans do Superligi (2012),

Eurobud Grupa JKS Jarosław/SPR JKS Jarosław: awans do superligi 2019/2020, udział w rozgrywkach I ligi kobiet w piłce ręcznej 2018/2019, brązowy medal Mistrzostw Polski Seniorek (1997),

TS MKS San-Pajda Jarosław: udział w rozgrywkach I ligi, w 2017 finał Mistrzostw Polski U-23 – miejsce III (30.04.2017 Legionowo), pierwsze miejsce w rundzie zasadniczej w rozgrywkach II ligi kobiet w sezonie 2018/2019,

SPR JKS San Jarosław: udział w rozgrywkach I ligi kobiet sezon 2020/2021,

Klub Uczelniany AZS PANS: - sekcja koszykówki mężczyzn funkcjonuje od 6 lat, obecnie rywalizuje w III lidze (wcześniej występującym w ekstraklasie od 2006 r. klubie MKS Znicz Jarosław),

Klub Sportów Walki „SOKÓŁ”: I miejsce Mistrzostw Świata seniorów full contact 2015, 28.11.2015 Dublin (Irlandia), I miejsce złoty medal Mistrzostw Polski Jun. w formule low Kick i K-1 Warszawa 2018, srebro Pucharu Świata jun. w formule K-1 – Budapeszt 2018, III miejsce brązowy medal Puchar Świata K-1 juniorów Macedonia (Skopje) – 2017, II miejsce srebrny medal Mistrzostw Polski Kadetów w formule kick light (Bronowski Igor) – 2018, III miejsce w Pucharze Świata WAKO w formule K-1, II miejsce w Pucharze Europy Slovak Open w formule K-1 w 2018, II miejsce Mistrzostw Polski młodzieżowców semi contact 2006, Węgrów.

Na terenie Miasta Jarosławia działają prężnie uczniowskie kluby sportowe, m.in.:

UKS TOP - 9 Jarosław, liczba zawodników amatorów - 32 os. (w 2020 r.), liczba członków klubu – 11 os., liczba trenerów – 2 os., liczba instruktorów – 2 os.,

Tech Project Futsal Team Jarosław, liczba zawodników amatorów – 75 os., liczba członków klubu – 115 os., liczba trenerów – 5 os.,

KS PRZEDMIEŚCIE JAROSŁAW, liczba zawodników amatorów - 62 os. (w 2020 r.), liczba członków klubu – 15 os., liczba trenerów – 2 os., liczba instruktorów – 2 os.,

PKS Kolping Jarosław, liczba zawodników amatorów - 27 os. (w 2020 r.), liczba członków klubu – 44 os., liczba trenerów – 4 os.,

Uczniowski Klub Sportowy "TRAMP" Jarosław, liczba zawodników amatorów - 37 os. (w 2020 r.), liczba członków klubu – 43 os., liczba trenerów – 2 os., liczba instruktorów – 1 os.,

Stowarzyszenie Sportowe Jarosławski Klub Badmintona JKB, liczba zawodników amatorów - 8 os. (w 2020 r.), liczba członków klubu – 10 os., liczba trenerów – 2 os., liczba instruktorów – 1 os.,

TS MKS SAN Jarosław (piłka siatkowa), liczba zawodników amatorów - 48 os. (w 2020 r.), liczba trenerów – 5 os., liczba instruktorów – 2 os.,

Klub Sportów Walki Sokół Jarosław, liczba zawodników amatorów - 12 os. (w 2020 r.), liczba członków klubu – 2 os., liczba trenerów – 2 os., liczba instruktorów – 2 os.,

PZW Koło/Klub "Jarosław - Miasto", liczba zawodników amatorów - 11 os. (w 2020 r.), liczba członków klubu – 824 os., liczba trenerów – 3 os., liczba instruktorów – 9 os.

Tabela nr 8. Wykaz klubów sportowych

L.p.	Klub sportowy/ grupa nieformalna/ inna aktywność	Dziedzina sportu
1	Towarzystwo Sportowe Międzyszkolny Klub Sportowy - SAN w Jarosławiu	Głównie siatkówka halowa i plażowa, a poza tym także MMA i CROSSFIT
2	Stowarzyszenie Klub 100 - JKS Jarosław w Jarosławiu	piłka nożna
3	Międzyszkolny Klub Sportowy "Znicz" w Jarosławiu	koszykówka
5	Szachowy Klub Sportowy "Ikar" w Jarosławiu	szachy
6	Okręg Polskiego Związku Wędkarskiego	wędkowanie
7	Autonomiczne Zrzeszenie Combat Aikido	sztuki walki
8	Stowarzyszenie Rozwój Sportowy Jarosławia i okolic	futsal
9	Miejski Szkolny Związek Sportowy w Jarosławiu	organizator zawodów różnych dyscyplin np., sztafetowe biegi przełajowe, szachy, koszykówka, mini piłka ręczna, tenis stołowy, mini koszykówka, piłka nożna
10	Klub Sportów Walki SOKÓŁ	sztuki walki
11	Klub Sportowy "ŁĄCZY NAS SPORT"	tenis stołowy, oraz akrobatyka i TEQBALL
12	Stowarzyszenie Piłki Ręcznej JKS Jarosław	piłka ręczna
13	Uczniowski Klub Sportowy TOP 9	piłka nożna
14	Stowarzyszenie Sportowe Jarosławski Klub Badminton JKB	badminton
15	Klub Uczelniany AZS PWST-E	koszykówka, pływanie,
		boks i karate
16	Parafialny Klub Sportowy KOLPING	tenis stołowy
17	EUROBUD GRUPA JKS JAROSŁAW	piłka ręczna
18	Dziecięcy Klub Sportowy Progres Jarosław	piłka nożna
19	Uczniowski Klub Sportowy TRAMP	łucznictwo
20	Klub Sportowy PRZEDMIEŚCIE JAROSŁAW	piłka nożna
21	Klub Sportowy JKS Jarosław	piłka nożna
22	Uczniowski Klub Sportowy FOOTBALL ACADEMY	piłka nożna
23	Jarosławskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego	piłka nożna
24	Międzyszkolny Klub Sportowy SAN JAROSŁAW	piłka nożna i orientacja sportowa
25	Jarosławska Grupa Biegowa Sokół	biegi
26	Uczniowski Klub Sportowy START Jarosław	piłka nożna
27	Jarosławski Klub Karate KYOKUSHIN w Jarosławiu	sztuki walki
28	Wielosekcyjny Klub Sportowy Błysk Jarosław	głównie pływanie i piłka nożna
29.	JKS 1909	piłka nożna
30.	SPR JKS SAN Jarosław	piłka ręczna

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

B. Wymiar gospodarczy

B. Wymiar gospodarczy

1. Podmioty gospodarcze (w tym gospodarstwa rolne)

W Jarosławiu po roku 1945 zaczął się prężnie rozwijać przemysł. Rozbudowano istniejące przedsiębiorstwa m.in. Zakłady Mięsne, Zakłady Przemysłu Cukierniczego. Powstały również nowe np. Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Jarlan” oraz Huta Szkła Jarosław. Było to jednym z głównym czynników zachęcających do osiedlania się w Mieście. Niestety po upadku komunizmu i przemianach ustrojowych nastąpiła stagnacja gospodarcza, a część z firm upadła lub została wykupiona przez zagranicznych inwestorów.

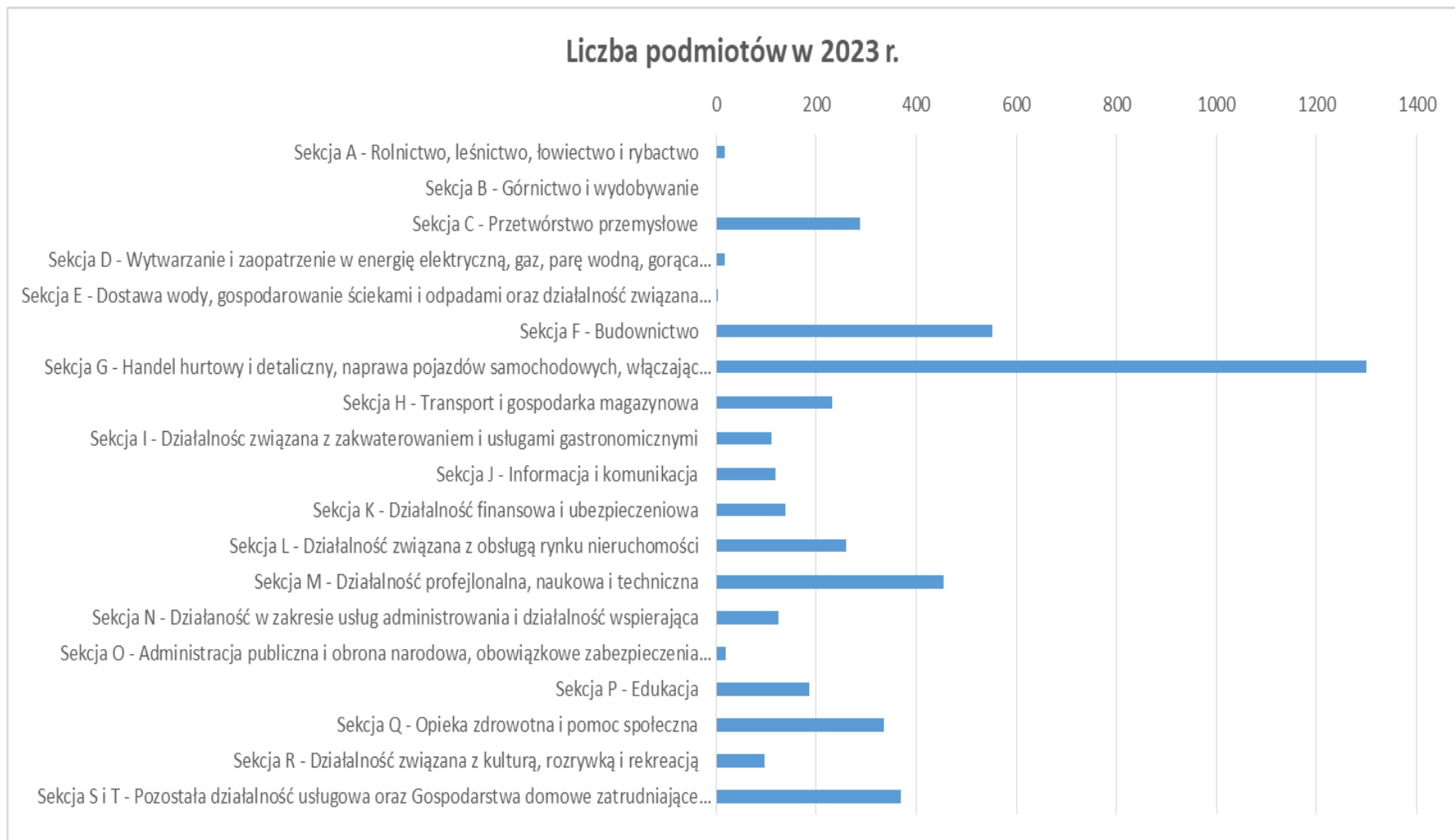
Mimo znaczących problemów rozwojowych Jarosław nadal stanowi ważny ośrodek produkcyjny, usługowy i handlowy zarówno z perspektywy przedsiębiorców, jak również mieszkańców dwóch powiatów (jarosławskiego i przeworskiego). Koncentrują się tutaj usługi niemal we wszystkich najpotrzebniejszych branżach. Miasto pełni funkcję centrum handlowego i dystrybucyjnego dla okolicznych miejscowości.

Warto wspomnieć o sztandarowych firmach jakie zainwestowały w Mieście. Lear Corporation należąca do amerykańskiego producenta siedzeń, komponentów elektronicznych i oprogramowania dla sektora motoryzacyjnego. Produkcję poszycia siedzeń w Jarosławiu rozpoczął w 2004 r. Drugim, dużym zakładem produkującym na skalę międzynarodową, jest huta szkła Owens-Illinois, specjalizująca się w produkcji opakowań szklanych dla produktów spożywczych. Jest to największa huta opakowań szklanych w Europie. Swoje zakłady mają tutaj również Sokołów S.A., zajmujący się przetwórstwem mięsnym oraz Mondelēz International, globalny koncern spożywczy zajmujący się wytwarzaniem produktów żywnościowych i napojów.

W strukturze podmiotów gospodarki narodowej najliczniejszą grupę stanowią przedsiębiorstwa działające w sekcji G - handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów, które stanowią około 28 % wszystkich firm działających w mieście. Do istotnych obszarów działalności zaliczyć należy również sekcję F – budownictwo – około 11,9 % ogółu i sekcję M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – około 9,8 %.

Na wykresie pokazano rozkład liczbowy przedsiębiorstw w poszczególnych sekcjach branżowych.

Wykres nr 3. Rozkład liczbowy przedsiębiorstw w poszczególnych sekcjach branżowych

Źródło: GUS

Poniższa tabela przedstawia liczbę podmiotów gospodarczych w Jarosławiu w latach 2013-2023. Spośród wszystkich podmiotów prowadzących działalność na terenie gminy, najczęściej zatrudniało od 1 do 9 osób. Na koniec 2023 roku funkcjonowało 4 444 takich jednostek. Drugą pod względem liczebności grupę stanowiły podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób – 150 jednostek. Kolejne pozycje zajęły podmioty zatrudniające od 50 do 249 osób – 39 jednostki oraz zatrudniające od 250 do 999 pracowników – 7 jednostek.

Tabela nr 9. Podmioty gospodarcze wg rejestru REGON w latach 2013-2023

Liczba podmiotów wg rejestru REGON			
Rok	Liczba ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny
2013	4306	169	4137
2014	4286	170	4116
2015	4302	169	4133
2016	4290	170	4120
2017	4347	164	4183
2018	4347	166	4181
2019	4314	166	4148
2020	4 439	168	4238
2021	4504	166	4338
2022	4548	166	4382
2023	4600	164	4436

Źródło: GUS

Miasto należy do najstarszej w Polsce Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec, która ma działać do dnia 31 grudnia 2026 roku. Podstrefa Jarosław SSE liczy ogółem 14,5 ha. W mieście wyznaczonych zostało 6 terenów inwestycyjnych, w różnych lokalizacjach miasta, które łącznie mają powierzchnię ok. 58 ha, nie wszystkie jednak zostały do tej pory całkowicie uzbrojone. Dokładniejsze dane na temat poszczególnych terenów inwestycyjnych znajdują się w opracowanym folderze dotyczącym oferty inwestycyjnej

miasta Jarosławia. Jednakże brakuje w nim również informacji o budynkach będących własnością gminy, które mogą być wykorzystane do prowadzenia działalności gospodarczej.

Dla sprawnego działania przedsiębiorców w mieście ważne są również tzw. instytucje otoczenia biznesu (w Jarosławiu funkcjonuje we współpracy z PWSTE m.in. Rada Biznesu) oraz dobra dostępność usług publicznych. Będąc siedzibą powiatu Jarosławskiego w Mieście zlokalizowane są wszystkie najważniejsze instytucje publiczne, co ułatwia przedsiębiorcom prowadzenie działalności.

Dzięki posiadaniu tak dużego potencjału w obszarze gospodarczym oraz posiadaniu opracowanej oferty terenów inwestycyjnych w mieście Jarosławiu został powołany profesjonalny Punkt Obsługi Inwestora, którego działalność usprawniła i ułatwiła funkcjonowanie inwestorów na rynku lokalnym. Osoba zatrudniona w ramach punktu obsługi inwestora na bieżąco aktualizuje wiedzę na temat lokalnej przedsiębiorczości, która wskazuje kierunki działań a samorząd stara się je realizować. Pierwsze kroki w tym kierunku stanowiły uchwalone ulgi podatkowe od środków transportu i nieruchomości. Można jednak zauważyć, że uchwalane ulgi nie przyjmują postaci pakietów/programów dla przedsiębiorców, a ponadto ze względu na dużą zmienność prawodawstwa i stawek podatkowych nie są one na bieżąco monitorowane i aktualizowane.

Przy okazji prowadzenia prac nad wnioskiem w ramach Polsko-Szwajcarskiego Programu Rozwoju Miast w 2024 roku przeprowadzono ankietę wśród jarosławskich przedsiębiorców. Wynika z niej m.in., że ok. 36% ankietowanych przedsiębiorców ocenia stosunek władz lokalnych do przedsiębiorców i inwestorów jako obojętny. W kolejnych odpowiedziach najwięcej przedsiębiorców wskazało, że raczej istotnym i kluczowym dla osób zakładających działalność gospodarczą w mieście Jarosław byłyby:

- wprowadzenie ulg podatkowych,
- wsparcie finansowe w zakresie rozpoczęcia działalności gospodarczej,
- doradztwo księgowo-podatkowe,
- wsparcie merytoryczne i szkoleniowe w zakresie rozpoczęcia działalności gospodarczej,
- stworzenie kompleksowego programu inkubacji innowacyjnych start-upów,
- doradztwo prawne dla działających firm,
- pomoc w poszukiwaniu pracowników dla firm.

Według ankiety przeprowadzonej w 2024 roku wśród uczniów klas maturalnych jarosławskich szkół ponadpodstawowych dla 49,44% młodych ludzi to dobry pomysł na biznes mógłby skłonić ich do podjęcia własnej działalności gospodarczej.

Ponad 43 % badanych przedsiębiorców uważa, że miasto Jarosław jest dobrym miejscem do życia, natomiast wśród nastolatków wskaźnik ten wynosi ponad 44 %.

Pracę w międzynarodowych firmach młodzi ludzie mogą podejmować w Rzeszowie, ponieważ dzięki wybudowanej autostradzie A4 z dwoma zjazdami, obwodnicy miasta oraz łatwemu dostępowi do nowoczesnego lotniska w Rzeszowie, podróż do Rzeszowa zajmuje ok. 30 minut. W tym przypadku można założyć, że w wyniku poprawy jakości życia, środowiska naturalnego oraz oferty kulturalno-rozrywkowej miasto Jarosław mogłoby stać się dobrym miejscem do życia dla młodych, nawet jeśli pracowaliby poza jego granicami.

Rolnictwo

W strukturze gruntów Miasta dominują tereny rolne i stanowią około 24,81 km², tj. 72 % ogółu powierzchni. Gleby należące do czarnoziemów i zaliczane do I-II klasy bonitacyjnej dają dobre możliwości rozwoju rolnictwa, zwłaszcza ekologicznego.

W Jarosławiu jest 360 gospodarstw rolnych, w tym 10 z nich to małe gospodarstwa rodzinne - do 1 ha. 64 gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą ma powierzchnię przekraczającą 10 ha. Tylko 69 gospodarstw prowadzi uprawy przemysłowe. Zdecydowaną większość upraw stanowią zboża.

Jeśli chodzi o zwierzęta hodowlane, to najwięcej jest drobiu. Łączna powierzchnia gospodarstw zajmowała 3502,33 ha, z czego 91,76 % to użytki rolne. Struktura ta nie odbiega zasadniczo od przeciętnej w powiecie jarosławskim i w całym województwie podkarpackim.

Przeciętna powierzchnia gospodarstwa w Jarosławiu wynosiła 9,73 ha i była większa od średniej w powiecie jarosławskim – 8,25 ha i całym województwie podkarpackim - 5,97 ha.

W strukturze gruntów zdecydowanie przeważały użytki rolne – 91,99 %, w tym pod zasiewami 67,94 %. Pozostałe, mniejsze użytki rolne to łąki – 19,50 % oraz pastwiska – 1,51 %.

2. Bezrobocie i rynek pracy

Emigracja z Jarosławia do większych ośrodków miejskich (głównie przez osoby młode) ma swój skutek w wymiarze gospodarczym oraz na lokalnym rynku pracy. Z jednej strony, oznacza to brak lub niedostateczną kadre wykwalifikowanych pracowników dla lokalnych przedsiębiorców i potencjalnych inwestorów zewnętrznych, co uniemożliwia lub utrudnia ich rozwój. Z drugiej strony, wpływa to na liczbę i jakość oferowanych miejsc pracy na rynku lokalnym.

Stopa bezrobocia to jeden z głównych mierników pomocnych w ocenie zjawiska bezrobocia i kondycji rynku pracy. Stopa bezrobocia w Polsce, województwie podkarpackim oraz powiecie jarosławskim w 2023 roku przyjmowała tendencję stałą lub spadkową.

W Polsce w okresie styczeń - grudzień 2023 roku stopa bezrobocia kształtowała się na poziomie od 5,4% (marzec) do 5,1% (grudzień). Wskaźnik stopy bezrobocia w Polsce na koniec roku 2023 – 5,1% był niższy o 0,1 punkt procentowy w porównaniu do końca 2022 roku (5,2%).

Na obszarze województwa podkarpackiego stopa bezrobocia w okresie styczeń-grudzień 2023 roku przyjmowała wartości od 8,9% (marzec) do 8,7% (grudzień). Na koniec 2023 roku stopa bezrobocia w województwie podkarpackim wyniosła 8,7% i była niższa o 0,1 punktu procentowego w porównaniu do końca 2022 roku (8,8%).

W powiecie jarosławskim wskaźnik stopy bezrobocia w okresie styczeń-grudzień 2023 roku przyjmował wartości od 11,2% (marzec) do 10,6% (grudzień). Na koniec 2023 roku stopa bezrobocia w powiecie jarosławskim wyniosła 10,6% i była niższa o 0,7 punktu procentowego w porównaniu do końca 2022 roku (11,3%). Bezrobocie rejestrowane w 2023 roku w Jarosławiu wynosiło 6,5 %.

Z powyższego wynika, że Miasto nie oferuje wystarczająco atrakcyjnej perspektywy zatrudnienia i rozwoju, co może mieć decydujący wpływ na rezygnację młodych ludzi z osiedlenia się w nim. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych na koniec 2022 r. na 1000 mieszkańców wyniosła 38,42 (*Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego*).

Oferty pracy na 1000 mieszkańców mają wskaźnik -0,22, (ilość oferowanych miejsc wynosi 0,86, a liczba bezrobotnych do 25 roku życia na 1000 mieszkańców wyniosła 3,12).

Wskaźnik dotyczący długotrwale bezrobotnych na 1000 mieszkańców wynosi 24,04. Wskaźnik bezrobocia ogółem utrzymywał się na poziomie 38,42. Bezrobotni zarejestrowani w Mieście Jarosław na koniec grudnia 2023 r. to 1299 osób (656 kobiet, 643 mężczyzn).

Również w tym obszarze niezwykle ważne są instytucje otoczenia biznesu i rynku pracy. Naturalnym bowiem jest, że większość zadań publicznych dotyczących bezrobocia obejmuje Powiatowy Urząd Pracy. Istnieje jednak instytucja, która pośrednio może wspierać lokalny rynek pracy m.in. poprzez organizowanie kursów i stażów. Jest to działalność Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Jarosław-Przeworsk oraz Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Instrumenty oraz możliwości pozyskiwania funduszy przez oba te podmioty mogą znacząco polepszyć sytuację na rodzimym i lokalnym rynku pracy.

3. Edukacja

W stosunku do nienajlepszego stanu lokalnego rynku pracy, dobrze rozbudowany system edukacji w Mieście pozytywnie się wyróżnia i obejmuje kształcenie ogólnokształcące, jak również zawodowe: geodezyjne, budowlane, spożywcze, chemiczne, odzieżowe i mechaniczne.

W Mieście znajduje się Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna im. ks. Bronisława Markiewicza (PWSTE).

W roku szkolnym 2023/2024 system edukacji na terenie miasta Jarosławia obejmował 4626 dzieci i młodzieży w wieku od 3 do 16 lat.

W tym:

- wychowaniem przedszkolnym objętych było 1 698 dzieci,
- do szkół podstawowych uczęszczało 2 928 uczniów.

W placówkach publicznych edukacją objętych było 3930 uczniów i wychowanków w wieku od lat 3 do 16 lat, w tym:

- wychowaniem przedszkolnym objętych było 1120 dzieci,
- do szkoły podstawowej uczęszczało 2810 uczniów.

W placówkach niepublicznych natomiast edukacją objętych 696 dzieci w wieku od lat 3 do 16 lat, w tym:

- wychowaniem przedszkolnym objętych było 578 dzieci,
- do szkoły podstawowej uczęszczało 118 uczniów.

Gmina Miejska Jarosław obecnie jest organem prowadzącym dla siedemnastu publicznych placówek oświatowych w tym: ośmiu przedszkoli publicznych oraz dziewięciu szkół podstawowych. Są nimi:

Publiczne Szkoły Podstawowe:

- 1) Szkoła Podstawowa nr 1 im. św. Królowej Jadwigi, ul. 3-go Maja 30,
- 2) Szkoła Podstawowa nr 2 im. ks. Stanisława Konarskiego, ul. Jana Pawła II 26,
- 3) Szkoła Podstawowa nr 4 im. Stefana Żeromskiego, ul. Stefana Żeromskiego 4,
- 4) Szkoła Podstawowa nr 5 im. Bałki Puzon, ul. Romualda Traugutta 16,
- 5) Szkoła Podstawowa nr 6 im. ks. Piotra Skargi, ul. Spytka z Jarosławia 2,
- 6) Szkoła Podstawowa nr 7 im. ks. Stanisława Staszica, ul. Dolnołęzajska 110,
- 7) Szkoła Podstawowa nr 9 im. Tadeusza Kościuszki, ul. Łazy Kostkowskie 14,
- 8) Szkoła Podstawowa nr 10 im. Wojska Polskiego, os. Słoneczne 7,
- 9) Szkoła Podstawowa nr 11 z Oddziałami Integracyjnymi im. Adama Mickiewicza, ul. Ignacego Kraszewskiego 39.

Przedszkola Publiczne:

- 1) Miejskie Przedszkole nr 1, os. Armii Krajowej 9,
- 2) Miejskie Przedszkole nr 3 im. Marii Kownackiej, ul. Legionów 11,
- 3) Miejskie Przedszkole nr 4, ul. Artura Grottgera 32,
- 4) Miejskie Przedszkole nr 8 Montessori, os. Słoneczne 6,
- 5) Miejskie Przedszkole nr 9 im. Jana Brzechwy, ul. Stanisława Wyspiańskiego 3,
- 6) Miejskie Przedszkole nr 10, os. Kombatantów 22,
- 7) Miejskie Przedszkole nr 11 w Jarosławiu, ul. Kraszewskiego 1,
- 8) Miejskie Przedszkole nr 12, Al. Pułkownika Wojciecha Szczepańskiego 2.

Sieć publicznych placówek na terenie miasta uzupełniają placówki niepubliczne, w tym siedem przedszkoli i jedna szkoła podstawowa:

- 1) Szkoła Podstawowa SS. Niepokalanek, im. bł. M. Marceliny Darowskiej, ul. Głęboka 1,
- 2) Niepubliczne Przedszkole SS Służebniczek im. E. Bojanowskiego, ul. 3-go Maja 12,
- 3) Niepubliczne Przedszkole „Akademia Uśmiechu”, ul. Skarbowskiego 14/U,
- 4) Przedszkole Niepubliczne „SMYK”, ul. Brzostków 9/11,
- 5) Niepubliczne Przedszkole Integracyjne „WYSPA SKARBÓW”, ul. Pruchnicka 2D,
- 6) Niepubliczne Profilowane Przedszkole dla Dzieci z Autyzmem „DOBRY POCZĄTEK”,

- 7) Katolickie Niepubliczne Mikołajkowe Przedszkole im. Jana Pawła II, ul. Benedyktyńska 5,
- 8) Prywatne Bajkowe Przedszkole w Jarosławiu, os. Piłsudskiego 23/60.

Na terenie Gminy Miejskiej Jarosław funkcjonują placówki opieki nad dziećmi do lat 3, które są pod nadzorem Burmistrza Miasta Jarosławia. Należy jednak nadmienić, że żłobki nie podlegają pod resort oświaty, a należą do odrębnego systemu w dziale „rodzina”, regulowanego ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3.

Placówkami opieki nad dziećmi do lat 3 w naszym mieście są:

- 1) Miejski Żłobek Radosny Zakątek ul. Kraszewskiego 1 oraz ul. Skarbowskiego 10,
- 2) Oddziały Żłobkowe w Miejskim Przedszkolu nr 1 os. Kombatantów 22,
- 3) Oddziały Żłobkowe w Miejskim Przedszkolu nr 10 os. Armii Krajowej 9.

Tabela nr 10. Liczba uczniów uczęszczających do publicznych i niepublicznych placówek edukacyjnych w roku szkolnym 2023/2024

RODZAJ PLACÓWKI	LICZBA UCZNIÓW
Przedszkola publiczne	861
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych publicznych	259
Szkoły podstawowe publiczne	2810
Przedszkola niepubliczne	554
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych niepublicznych	24
Szkoły podstawowe niepubliczne	118

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

Dane dotyczące rekrutacji do publicznych placówek przedszkolnych na rok szkolny 2023/2024 wskazują, że wszystkie dzieci, których rodzice złożyli wnioski w rekrutacji uzupełniającej o przyjęcie do placówki wychowania przedszkolnego zostały przyjęte.

W jarosławskich placówkach funkcjonują oddziały integracyjne, pozwalające na realizację obowiązku nauki dzieciom niepełnosprawnym w dostosowanych dla nich

warunkach. W roku szkolnym 2023/2024 funkcjonowało 16 oddziałów integracyjnych (w tym 13 oddziałów w SP 11 i 3 oddziały w SP 6).

W roku szkolnym 2020/2021 w Szkole Podstawowej Nr 1 im. Św. Królowej Jadwigi oraz w Szkole Podstawowej Nr 6 im. Ks. Piotra Skargi utworzono po raz pierwszy oddziały klas dwujęzycznych z językiem angielskim. W roku szkolnym 2023/2024 w Szkole Podstawowej Nr 1 im. św. Królowej Jadwigi funkcjonowały dwa oddziały klas szóstych o profilu dwujęzycznym z językiem angielskim. Dodatkowo w roku szkolnym 2023/2024 uczniowie uczyli się w oddziałach sportowych w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi im. Adama Mickiewicza (klasa VI) oraz w Szkole Podstawowej Nr 2 im. Ks. Stanisława Konarskiego (klasa V). Pozostałe oddziały to oddziały ogólnodostępne.

W Jarosławiu znajduje się również bardzo duża ilość szkół ponadpodstawowych, do których uczęszcza bardzo duża liczba ludzi młodych:

Tabela nr 11. Liczba uczniów uczęszczających do publicznych i niepublicznych ponadpodstawowych placówek edukacyjnych w latach 2021-2023

	LICZBA UCZNIÓW OGÓŁEM		
	2021	2022	2023
I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika	775	799	862
Zespół Szkół Budowlanych i Ogólnokształcących im. Króla Kazimierza Wielkiego	632	609	685
Zespół Szkół Drogowo-Geodezyjnych i Licealnych im. Augusta Witkowskiego	681	772	766
Zespół Szkół Ekonomicznych i Ogólnokształcących im. Marii Dąbrowskiej	585	637	670
Zespół Szkół Innowacyjnych	839	839	905
Zespół Szkół Spożywczych, Chemicznych i Ogólnokształcących im. Marii Curie-Skłodowskiej	813	849	795

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących	886	919	944
Publiczne Katolickie Liceum Ogólnokształcące Parafii p.w. Bożego Ciała w Jarosławiu	105	131	113

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Jarosławiu

Ogółem do jarosławskich szkół ponadpodstawowych uczęszczało na koniec 2023 roku 5740 uczniów.

Najczęściej pojawiającymi w badaniu odpowiedziami dotyczącymi tego, co miasto powinno zrealizować aby przyszli maturzyści chcieli związać z nim swoje plany życiowe były:

- stworzenie atrakcyjnej przestrzeni miejskiej: parki, place, deptaki, ścieżki rowerowe, zieleń,
- zapewnienie lepszej i bardziej dostępnej opieki zdrowotnej i psychologicznej,
- zwiększenie atrakcyjności oferty kulturalnej, rekreacyjnej i rozrywkowej,
- zwiększenie dostępności mieszkań,
- poprawa bezpieczeństwa.

Można zatem założyć, że w wyniku poprawy jakości życia, środowiska naturalnego oraz oferty kulturalno-rozrywkowej miasto Jarosław mogłoby stać się dobrym miejscem do życia dla młodych, nawet jeśli pracowaliby poza jego granicami. Jednocześnie istniejąca sieć dużych zakładów przemysłowych może stanowić dobre wzorce do rozwoju przedsiębiorczości. Należy również promować własną działalność gospodarczej oraz lokalne małe i średnie przedsiębiorstwa, rozwijać ideę buy local oraz rozważyć utworzenie wyspecjalizowanego podmiotu, którego celem będzie wspieranie rozwoju gospodarczego w Mieście oraz w skali powiatu jarosławskiego i Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Jarosław–Przeworsk. Ponadto Miasto posiada duży potencjał w postaci dojeżdżającej młodzieży do szkół ponadpodstawowych z okolicznych gmin, osoby te mogą w przyszłości osiedlić się w mieście Jarosławiu, o ile w czasach młodości poczują z nim więź, przede wszystkim dzięki poczuciu sprawczości i współdecydowaniu o politykach lokalnych Miasta.

C. Wymiar przestrzenny

Infrastruktura techniczna, usługi komunalne i zarządzanie przestrzenią

Infrastruktura techniczna i usługi komunalne

Miasto wyposażone jest w sieć wodociągową, kanalizacyjną oraz gazową. Według danych PWiK Jarosław Sp. z o.o. z 2024r., z miejskich urządzeń wodociągowych korzysta 96 % mieszkańców. Wg danych GUS w 2023 r. korzystający z kanalizacji w mieście to 94,5 %, natomiast w województwie podkarpackim 81,7 %.

Zaopatrzeniem Miasta w wodę zajmuje się Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. Woda pobierana jest za pomocą trójkomorowego, żelbetowego ujęcia brzegowego, zlokalizowanego na lewym brzegu rzeki San, a uzdatnianie jej odbywa się w Zakładzie Uzdatniania Wody w Muninie, którego zdolność produkcyjna wynosi 11 280 m³/dobę. Średnie zużycie wody na 1 mieszkańca Jarosławia w okresie 01.I.2024r. - 13.XII. 2024 r. wyniosło 28,74 m³. W 2023 zużycie wody na mieszkańca wg danych GUS wyniosło 30,6 m³ i było wyższe od zużycia wody w województwie podkarpackim – 24 m³. W zakresie dostępu do sieci kanalizacyjnej Miasto cechuje się korzystnym wskaźnikiem, powyżej przeciętnej w województwie. Z urządzeń kanalizacyjnych, według danych PWiK Jarosław Sp. z o.o. z grudnia 2024r., korzysta 94 % mieszkańców (wartość szacunkowa). Wg danych GUS w 2023 r. z kanalizacji w mieście korzystało 84,1 % mieszkańców, natomiast w województwie podkarpackim 73,5 %.

Jarosław wyróżnia się bardzo wysokim dostępem do sieci gazowej, w 2023 z sieci korzystało - 95,3 % mieszkańców, w województwie podkarpackim 78,5 % (GUS).

Pozytywnym zjawiskiem, ze względu na niską uciążliwość dla środowiska, jest wzrost zużycia gazu do celów grzewczych. Wynika to z faktu budowy osiedlowych kotłowni gazowych i zamianę istniejących instalacji węglowych na paliwo gazowe. Mieszkańcy Jarosławia średnio zużyli w 2023 r. 3114,5 kWh gazu na mieszkańca rocznie, przy średniej wojewódzkiej 1660,4 kWh gazu na mieszkańca rocznie (GUS).

W 2023 roku liczba odbiorców energii elektrycznej na terenie Miasta wynosiła 15444, natomiast zużycie energii wyniosło 589,19 kWh na mieszkańca, przy średniej wojewódzkiej 585,56 kWh na mieszkańca rocznie.

W Mieście zgodnie z uregulowaniami prawnymi zorganizowany jest system gospodarki odpadami. Podmiotem odbierającym odpady komunalne od mieszkańców Jarosławia jest Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jarosławiu Sp. z o.o.

Na terenie Miasta działa oczyszczalnia ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów. Wielkość ścieków oczyszczonych w okresie 01.I.2024r. – 30.XI.2024r. wyniosła 2264 dam³. Całkowita ilość ścieków dopływająca do oczyszczalni ścieków została oczyszczona.

Mieszkalnictwo i nieruchomości

Na terenie Miasta znajdują się ogółem 5135 budynki mieszkalne (2023 r.-dane GUS). W roku 2019 oddano do użytkowania 35 budynków mieszkalnych o łącznej powierzchni użytkowej 7580 m². Należy zauważyć, iż liczba mieszkań oddawanych do użytku w ciągu ostatnich lat rośnie. Przeciętna powierzchnia mieszkania w Jarosławiu wynosi 70,9 m², a na 1 mieszkańca przypada 28,8 m², podczas gdy średnio w regionie wielkości te kształtują się na poziomie 84,8 m² i 29,5 m² (2023 r – GUS).

Na koniec 2023 r. Gminie Miejskiej Jarosław przysługiwało prawo własności do: nieruchomości o łącznej powierzchni 421,90 ha, w tym:

- 64,80 ha – drogi publiczne gminne,
- 50,47 ha – oddane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym i prawnym,
- 51,62 ha – oddane w użytkowanie (Polski Związek Działkowców),
- 25,25 ha – cmentarze (Stary, Nowy, Lotników-Szczytniańska, Garbarze, Wojenny, Żydowski),
- 26,52 ha – drogi wewnętrzne,
- 14,91 ha – oddane w trwały zarząd na rzecz gminnych jednostek organizacyjnych,
- 10,90 ha – parki,

pozostałe grunty (m. in. rowy, nieużytki, inne);

160 budynków mieszkalnych (właściciel, współwłaściciel), w tym:

- 141 budynków wielolokalowych,
- 10 budynków jednolokalowych (Grodzka 13B, Grottgera 22, Słowackiego 9A, Spytka 9, Lubelska 5A, Nad Sanem 21, Węgierska 1, Zamkowa 3A, 3B, 3C),
- 9 budynków socjalnych (Wróblewskiego 16A, 20A, 20B, 20C, 20D, Siemieńskiego 1, Boczna Szczytniańskiej 15, Zwierzyniecka 24,26);

733 lokali, w tym:

- 641 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 30 213 m²,
- 92 lokali niemieszkalnych o łącznej powierzchni 4 718 m².

Miasto posiada prawo użytkowania wieczystego gruntu Skarbu Państwa ustanowione na niżej wymienionych nieruchomościach:

działka nr 2660/28 obręb nr 5, udział 1/46 (ul. Legionów 20/kotłownia),

działka nr 1111, 1112/1 obręb nr 5, udział 2160/81648 (ul. Słowackiego 6),

działka nr 1849/2 obręb nr 4, udział 1/1.

Ponadto w 32 nieruchomościach gruntowych Gmina Miejska Jarosław posiada udziały w prawie własności bez udziałów związanych z prawem własności do lokali.

Sieć transportowa

Miasto położone jest na przebiegu ważnych szlaków komunikacyjnych Polski południowej. Jarosław oddalony jest:

55 km od Rzeszowa (układem drogowym),

36 km od przejścia z Ukrainą w Korczowej,

59 km od lotniska w Jasionce k. Rzeszowa.

Ważnymi elementami układu drogowego jest przebiegająca w kierunku wschód-zachód, będąca elementem korytarza E-94, autostrada A-4 Korczowa – Katowice – Kraków - Zgorzelec oraz w kierunku północ-południe - droga krajowa nr 77 Warszawa - Lublin – Przemysł - Medyka. Ponadto przez obszar Miasta przebiegają drogi wojewódzkie: nr 865 oraz nr 880, a sieć dróg uzupełniają również drogi powiatowe i gminne.

Łączna długość dróg publicznych w Mieście wynosi: 132,80 km w tym:

drogi gminne – 69,8 km,

drogi powiatowe - 50,3 km,

drogi wojewódzkie - 3,6 km,

drogi krajowe – 9,1 km (w tym obwodnica 6,7 km)

Przez Miasto przebiega główna linia kolejowa (ACG) nr 91 (Kraków-Przemysł) stanowiąca część pan-europejskiego szlaku E-30. Linia ta umożliwia bezpośrednie połączenie kolejowe Jarosławia m. in. z Rzeszowem, Przemysłem oraz Poznaniem, Szczecinem, Warszawą, Katowicami i Krakowem.

Kolejowe usługi przewozowe świadczą przewoźnicy należący do grupy PKP S.A., w tym: PKP Przewozy Regionalne (PR), PKP IC oraz PKP Tanie Linie Kolejowe (TLK). W zakresie przewozów świadczonych przez IC i TLK (dalekobieżne) oferta obejmuje ok. 12-14 kursów pociągów na dobę (w każdym kierunku), natomiast PR - 17-18 kursów pociągów (w każdym kierunku). Przy uwzględnieniu pociągów IC, TLK i PR, częstotliwość kursów pociągów

w godzinach szczytu wynosi ok. 10 do 45 min. dla porannego i 15 min. do 1 godz. dla popołudniowego.

Czas przejazdu do Rzeszowa (52 km) wynosi:

dla IC i TLK – 36 do 39 min., co daje średnią prędkość na poziomie 82 km/h. Należy to uznać za poziom dobry w układzie aglomeracyjnym (przy zastrzeżeniu, iż jest to wynik dla pociągów dalekobieżnych),

dla PR – 43 do 50 min., co daje średnią prędkość na poziomie ok. 66 km/h. Należy to uznać za poziom akceptowalny (graniczny) w układzie aglomeracyjnym.

Czas przejazdu lokuje Jarosław jako skrajne miasto aglomeracji rzeszowskiej (przy przyjęciu kryterium czasu). Natomiast częstotliwość kursowania nie zapewnia swobody wyboru środka komunikacji i planowania podróży.

Gorsze parametry czasu dojazdu i prędkości handlowej występują dla dojazdów do Przemyśla. Czasy są niemal zbliżone, jak dla dojazdu do Rzeszowa przy odległości wynoszącej 35 km, co sprawia, iż prędkości wynoszą od ok. 55 km/h dla IC i TLK i 52,5 km/h dla PR.

Uzupełnieniem kolejowego transportu pasażerskiego z Jarosławia jest samochodowa komunikacja zbiorowa, zarówno krajowa, jak i międzynarodowa, we wszystkich kierunkach: Rzeszów, Kraków, Zakopane, Lublin, Warszawa oraz Ukraina - Lwów. W Mieście funkcjonują liczne biura oraz przystanki większości międzynarodowych przewoźników.

W dniu 6 grudnia 2022 roku na skutek łączenia spółek Miejski Zakład Komunikacji Sp. z o.o. w Jarosławiu zostaje przejęty przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Jarosławiu Sp. z o.o. na podstawie art.492 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks Spółek Handlowych. Po połączeniu spółek Komunikacja Miejska na terenie miasta Jarosławia prowadzona jest przez PWiK Jarosław Sp. z o.o. gdzie zostaje utworzony Dział Komunikacji Miejskiej, który zajmuje się całokształtem spraw związanych z publicznym transportem zbiorowym.

Komunikacja Miejska prowadzona jest na 7 liniach (0, 8, 9, 10, 14, 15, 16) większość z nich kursuje po terenie miast jedynie linia nr 10 kursuje do Kostkowa oraz Osady Leżachowskiej, linia 9 przejeżdża po granicy miasta z gminą Pawłosiów. Linie podmiejskie nr 2 oraz 12 kursowały do dnia 31.08.2019 roku, zostały zlikwidowane ze względu na ponoszone straty. Do obsługi transportu miejskiego używanych jest 14 autobusów, 13 z nich to autobusy

spalinowe (diesel) o normie emisji spalin EURO IV – 2 autobusy (MAN) oraz EURO V – 11 autobusów (SOR) oraz 1 autobus elektryczny marki Autosan, przekazany przez UM na podstawie umowy użyczenia. Komunikacja Miejska w większości prowadzona jest na terenie miasta, obecnie wykonywane jest 82 kursy w dni robocze, 21 kursów w soboty oraz 14 kursów w niedziele.

Miasto Jarosław położone jest w pobliżu nowoczesnego przejścia z Ukrainą w Korczowej posiadającego punkt celny. To stwarza, przy istniejącej sieci drogowej w mieście, dogodne warunki do rozwoju infrastruktury logistycznej z destynacją na Ukrainę i Słowację oraz wykreowania atrakcyjnej oferty terenów inwestycyjnych.

Stosunkowo blisko Miasta zlokalizowane jest również lotnisko w Jasionce k. Rzeszowa, posiadające segment CARGO. Firmy działające przy nim świadczą pełen wachlarz usług transportowych.

W ostatnich latach wykonano w Mieście łącznie 502 parkingi/miejsca postojowe. Poniżej w tabeli zamieszczono wykaz ogólnodostępnych parkingów miejskich

Tabela nr 12. Parkingi/miejsca postojowe wykonane w okresie 2018-2023

Parkingi ogólnodostępne oraz miejsca parkingowe wykonane w latach 2018-2023						
Lp.	Lokalizacja	Płatny	Otwarty dla wszystkich	Liczba miejsc	Liczba miejsc dla osób z niepełnosprawnościami	miejsca dla autobusu/ a. ciężarowego
1	ul. Benedyktyńska	X	tak	18	1	2
2	ul. Legionów	X	tak	23	1	X
3	ul. Przyklasztorna	X	tak	15	X	X
4	ul. Gębarowicza	X	tak	5	X	X
5	oś. 1000-lecia	X	tak	55	2	X
6	ul. Konfederacka	X	tak	11	1	X

7	ul. Ordynacka	X	tak	13	2	X
8	ul. Zielińskiego - przy blokach	X	tak	5	X	X
9	ul. Popieła	X	tak	11	X	X
10	ul. Szczytniańska - obok Kaplicy	X	tak	130	7	X
11	os. Wojska Polskiego	X	tak	22	X	X
12	ul. Skarbowskiego	X	tak	50	X	X
13	Centrum przesiadkowe	nie	tak	73	2	6
14	ul. Opolska	tak	tak	65	2	X
15	ul. Tatarska - "Mały Rynek"	X	tak	30	X	X
16	Stadion Miejski	X	tak	10	X	X
17	ul. Szczepańskiego	X	tak	42	X	X
18	Bulwary	X	tak	75	X	X
19	Przy ul. Boczna Szczytnianska - PSZOK	X	tak	12	1	X
20	przy ul. Czesławy Puzon ps. Baśka	X	tak	30	X	X
21	Przy budynku Rynek 5	X	tak	20	X	X
22	Parking przy Lear Corporation	X	tak	38	X	3

--	--	--	--	--	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne

Dodatkowo opracowano koncepcję umiejscowienia parkingów i miejsc postojowych w obrębie Starego Miasta dla 17 ulic. Łączna liczba zorganizowanych miejsc parkingowych przewidziana jest na 357 miejsc, w tym 142 miejsca wzdłuż ulic, 58 miejsc na parkingach przy ulicach na działkach nieulicznych oraz 157 miejsc na parkingach poza ulicami.

Jeżeli chodzi o oświetlenie uliczne, to zgodnie z aktualnymi danymi na terenie Miasta funkcjonuje ok. 3292 opraw, 2065 opraw sodowych, 632 oprawy rtęciowe, 45 opraw halogenowych i 550 opraw LED. Spośród 3292 opraw 1011 jest własnością Miasta, a pozostałe 2281 jest własnością PGE.

W 2024 r. sytuacja uległa znacznej poprawie (dane Wydziału Infrastruktury Drogowej):

Punkty świetlne na terenie miasta (zgodnie z elektroniczną inwentaryzacją): około 4477 szt.

Źródła światła LED około 2589 szt., w tym lampa LED (ok. 1200) oraz żarówka LED w oprawie SGS - ok. 1400.

Źródła światła sodowe: około 1853 szt.

Źródła światła metalohalogen: około 31 szt.

Źródła światła świetlówka: 4 szt.

Ścieżki rowerowe

W chwili obecnej na terenie Miasta Jarosławia wykonano ciąg pieszo - rowerowy na ul. Baski Puzon o długości ok. 240 m; ścieżkę rowerową oraz ciąg pieszo – rowerowy na ul. Kraszewskiego o długości ok. 690 m; ciągi pieszo – rowerowe na terenie Bulwarów nad Sanem o długości ok. 1 km. Trwają również prace polegające na budowie ciągu pieszo – rowerowego wzdłuż ul. Pełkińskiej o długości ok. 900 m . Planowana jest również budowa ciągu pieszo- rowerowego wzdłuż nowo projektowanej ul. Misztale (1557 m) .

W 2019 r. opracowano koncepcję ścieżek i szlaków rowerowych w obrębie Starego Miasta w ulicach: Grodzka, Rynek, Przemyska, Sobieskiego, Ludkiewicza, Cygańska Góra, Strzeleckiego, Mały Rynek, Jezuicka, Świętojańska i Spytka.

W 2023 roku opracowano dokumentację projektową dotyczącą budowy kładki rowerowej nad rzeką San wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

W 2023 - 2024 roku opracowano dokumentację projektową dotyczącą budowy ścieżek rowerowych oraz pieszo – rowerowych w rejonie rzeki San oraz dokumentację dotyczącą przebudowy i rozbudowy ulic w celu budowy ścieżek rowerowych w mieście Jarosławia.

Zarządzanie przestrzenią

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP) przewiduje dla Jarosławia funkcję ośrodka subregionalnego – miejskiego ośrodka rozwoju o kierunkach rozwojowych:

- aktywności społeczno- gospodarczej,
- restrukturyzacji gospodarki,
- rozwoju turystyki i wypoczynku.

Dodatkowo Jarosław reprezentuje obszar historycznego układu urbanistycznego przewidzianego do objęcia szczególną ochroną. Uwagę zwracają zaznaczone w PZPWP korytarze rozwoju osadnictwa i obszary koncentracji procesów urbanizacyjnych. Wzdłuż Sanu występują obszary zalewowe przewidziane do ochrony wałami rzecznyymi. W części diagnostycznej PZPWP określa funkcje Miasta jako ośrodka produkcyjno-przemysłowego z aktywną przedsiębiorczością oraz jako ośrodka rozwoju szkolnictwa wyższego i średniego o znaczeniu ponadlokalnym i kulturalno-turystycznego. Zwraca uwagę pewien dualizm w podejściu do ochrony wartości środowiskowych, zwłaszcza doliny Sanu, wyrażający się w odmiennym podejściu do sposobów ochrony korytarzy ekologicznych i ochrony przeciwpowodziowej, a także tworzeniu obszarów urbanizacji.

Uwarunkowania wynikające ze „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Jarosławia”.

W procesie opracowania strategii rozwoju Miasta należy dążyć do zachowania spójności z ramami rozwoju przestrzennego określonymi w dokumentach z zakresu planowania przestrzennego.

Dokumentem sporządzonym dla całego obszaru gminy, określającym w sposób ogólny politykę przestrzenną i lokalne zasady zagospodarowania, jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Jarosławia, przyjętym Uchwałą Nr 442/XXXI/2001 Rady Miasta Jarosławia z dnia 23 kwietnia 2001 roku ze zmianami.

W dokumencie tym określono następujący, główny cel rozwoju Miasta Jarosławia: „Osiągnięcie zrównoważonego i trwałego rozwoju miasta, zapewniającego przyjazne dla mieszkańców warunki życia i utrzymanie jego wartości kulturowych - w drodze rozwoju przedsiębiorczości, wyspecjalizowanych usług i turystyki przy wykorzystaniu położenia geograficznego, unikatowych zabytków, rozwiniętej bazy usługowej, w tym oświatowej i utworzenia systemu zachęt dla inwestorów”.

Za cele strategiczne zapewniające spełnienie celu głównego w Studium uznano:

1. Ochronę dóbr publicznych oraz racjonalne i efektywne wykorzystanie istniejących wartości, stanowiących podstawę atrakcyjności Miasta.
2. Rozwijanie wielokierunkowej działalności gospodarczej, z uwzględnieniem reaktywowania funkcji Miasta jako znaczącego ośrodka wymiany handlowej, rozwoju przemysłu oraz lokalnej przedsiębiorczości, jako głównych ekonomicznych funkcji Miasta.
3. Rozwijanie funkcji: turystycznej, usługowej i administracyjnej o charakterze ponadlokalnym oraz funkcji rolniczej jako uzupełniających, ekonomicznych funkcji Miasta.
4. Zapewnienie przyjaznych warunków życia i rozwoju społeczności lokalnej oraz sprawnego funkcjonowania Miasta jako miejsca zamieszkania, pracy, obsługi, wypoczynku i innych aktywności jego mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem:
  - a) wysokiego standardu zamieszkania w mieście, przy zróżnicowanej ofercie zamieszkania,
  - b) wysokiego standardu wyposażenia w urządzenia usługowe i dostępności usług,
  - c) zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców.
5. Zapewnienie prawidłowej obsługi komunikacyjnej, w tym dogodnych warunków dostępności terenów i wewnętrznej obsługi komunikacyjnej Miasta oraz dogodnych powiązań z terenami zewnętrznymi, ze szczególnym uwzględnieniem wsi na terenie powiatu jarosławskiego, a także dogodnych warunków funkcjonowania komunikacji przelotowej.
6. Zapewnienie prawidłowego poziomu wyposażenia Miasta w infrastrukturę techniczną poprzez modernizację i rozbudowę istniejących urządzeń.

W Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Jarosławia określono następujące obszary strategiczne, wymagające prowadzenia przez władze publiczne aktywnej strategii realizacyjnej, jako warunku osiągnięcia celów rozwoju Jarosławia:

1. Strefa centralna Miasta - UC, wymagająca restrukturyzacji, z zachowaniem wymagań konserwatorskich, w tym zwłaszcza na obszarze funkcjonalnym UC 1 - Starego Miasta, z Zespołem Pojezuickim, Opactwem Benedyktynek i ich otoczeniem,
2. Obszar funkcjonalny MS3 w strefie rozwoju funkcji mieszkaniowo-usługowej, stanowiący nową, śródmiejską dzielnicę Miasta,
3. zachodnia część obszaru MP2 w strefie rozwoju funkcji mieszkaniowo-usługowej, wymagająca restrukturyzacji,
4. Strefa DP pełni - jako dominującą - funkcję przemysłową z udziałem funkcji składowej, technicznej obsługi miasta strefy rozwoju działalności gospodarczej i technicznej obsługi Miasta. Polityka przestrzenna w strefie DP polega na utrzymaniu, modernizacji i rozwijaniu działalności gospodarczej w wyżej wymienionym zakresie, a także na uzupełnianiu wyposażenia strefy w niezbędne urządzenia towarzyszące (komunikacja, infrastruktura techniczna, zieleń izolacyjna). W strefie DP wyróżnia się m. in. obszary funkcjonalne:
  - a) DP1 z przeznaczeniem podstawowym pod produkcję, składy, magazyny, Park Naukowo-Technologiczny i usługi materialne – obszar przy ul. Morawskiej,
  - b) DP3 z przeznaczeniem podstawowym pod zabudowę produkcyjną, magazynową i składy – obszar przy ul. Kruhel Pełkiński,
  - c) DP4 z przeznaczeniem podstawowym pod tereny obiektów produkcyjnych, składów i magazynów – obszar przy ul. Hetmana Jana Karola Chodkiewicza.
5. Strefa DG, która pełni funkcje mieszane: przemysłową, obsługi technicznej miasta, obsługi komunikacji oraz lokalnej przedsiębiorczości. Polityka przestrzenna w strefie DG polega na utrzymaniu, modernizacji i rozwijaniu istniejącej działalności gospodarczej w zakresie zgodnym z funkcjami strefy, a także na uzupełnianiu wyposażenia terenu w niezbędne urządzenia towarzyszące (komunikacja, infrastruktura techniczna, zieleń izolacyjna). W strefie DG wyróżnia się m. in. obszary funkcjonalne - DG1 - w rejonie ul. Krakowskiej z przeznaczeniem podstawowym pod zabudowę usługową oraz obiektów produkcyjnych, składów i magazynów, DG3A - w rejonie ul. Kamiennej

z przeznaczeniem podstawowym pod rozwijanie przedsiębiorstw typu usługowego pod warunkiem prowadzenie ich w sposób nieuciążliwy dla otoczenia.

Studium nie jest aktem prawa miejscowego, lecz jego ustalenia są wiążące przy sporządzaniu planów miejscowych. Realizując zapisy polityki przestrzennej Miasta oraz wychodząc naprzeciw procesom cywilizacyjnym, społecznym i gospodarczym, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego podlega ciągłej aktualizacji. Za aktualizacją Studium jako dokumentu strategicznego podążają działania Miasta związane z ustalaniem prawa miejscowego w postaci miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wyznaczonych obszarów Miasta. Obecnie Miasto posiada 36 obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla 16,41 % jego powierzchni. Mając na uwadze fakt perspektywy rozwoju na okres nie dłuższy niż 30 lat, należy wyznaczyć nowe tereny pod zabudowę w celu uniknięcia zahamowania rozwoju gospodarczego gminy.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie miejskiej Jarosław

Kluczowe uwarunkowania rozwojowe gminy Miejskiej Jarosław

Gmina Miejska Jarosław jest średniej wielkości gminą miejską. Jej kręgosłupem komunikacyjnym są autostrada A-4 prowadząca w kierunku Rzeszowa, oddalonego o ok. 50 km, gdzie dodatkowo zlokalizowane jest lotnisko, przebiegające przez Miasto drogi wojewódzkie, a także linia kolejowa w kierunku Przemyśl-Rzeszów dalej Kraków-Katowice-Wrocław.

Niemalże centralnie położone w powiecie jarosławskim Miasto Jarosław pełni rolę ośrodka administracyjno-usługowego i gospodarczego o znaczeniu lokalnym. W skali Miasta występuje dość duże zróżnicowanie wewnętrzne, m.in. pod względem problemów społecznych, zasobów środowiska naturalnego, stref aktywności gospodarczej oraz stopnia wyposażenia w infrastrukturę techniczną. Linia podziału – w uproszczeniu – przebiega jak trasa obwodnicy (DK 94) przez środek jednostki, dzieląc ją na gęściej zaludniony i silniej rozwinięty południowy-zachód (co wynika w dużej mierze z historii Miasta i dostępności transportowej) oraz – charakteryzujące się gorszymi parametrami północny-wschód, który jednocześnie posiada potencjał przyrodniczy w postaci zasobów środowiska naturalnego (rzeka San), pól rolnych oraz atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej, ale również dużych obszarów leżących w strefie zalewowej. Niżej zestawiono przykładowe rysunki przedstawiające uwarunkowania istotne dla modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Miasta Jarosławia.

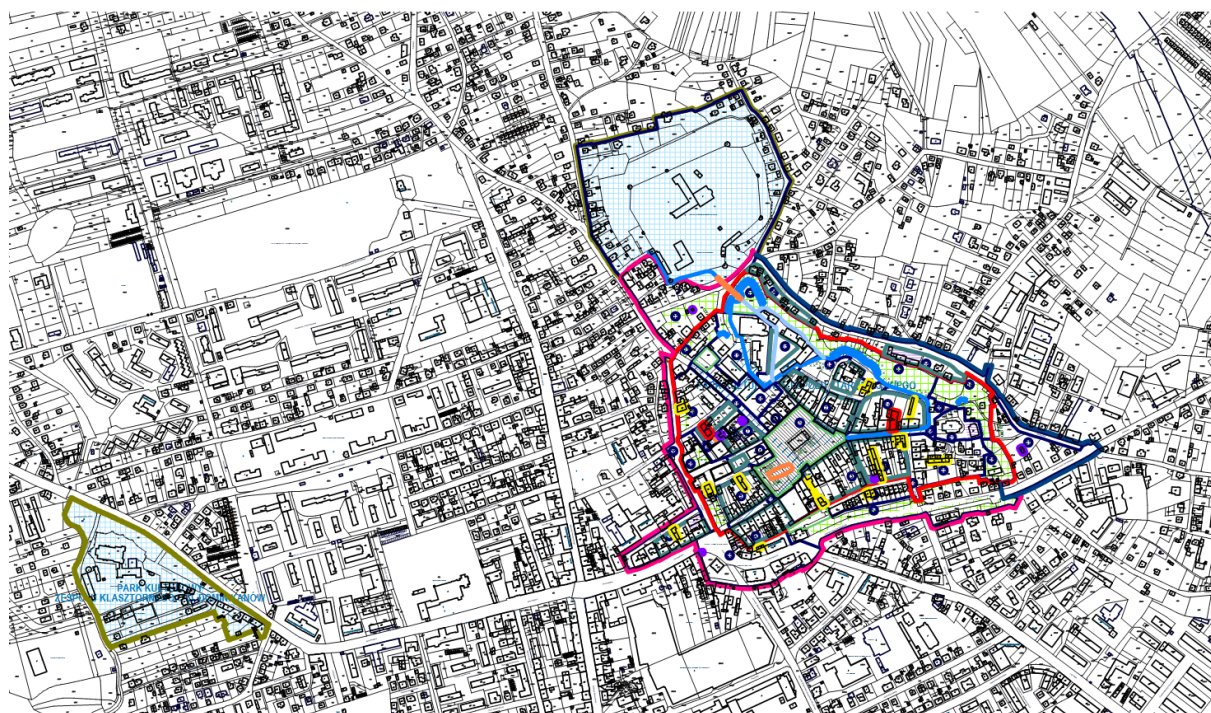

Rysunek nr 7. Obszary szczególnego zagrożenia powodziowego na terenie Gminy Miejskiej Jarosław (stan na koniec 2020 r.)

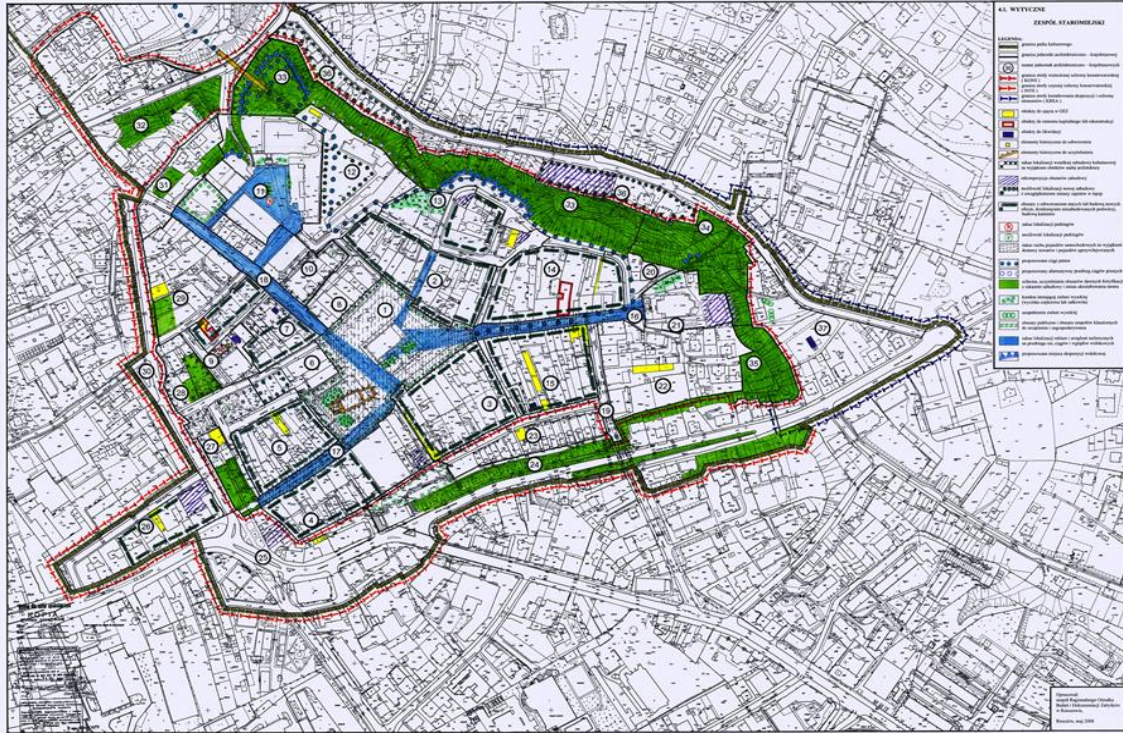
Źródło: Opracowanie własne na podstawie EW MAPA – wersja dla Urzędu Miasta Jarosławia.

Rysunek nr 8. Zasoby dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy Miejskiej Jarosław – Jarosławski Park Kulturowy.
Poniżej przedstawiono główne zasoby dziedzictwa kulturowego Miasta.

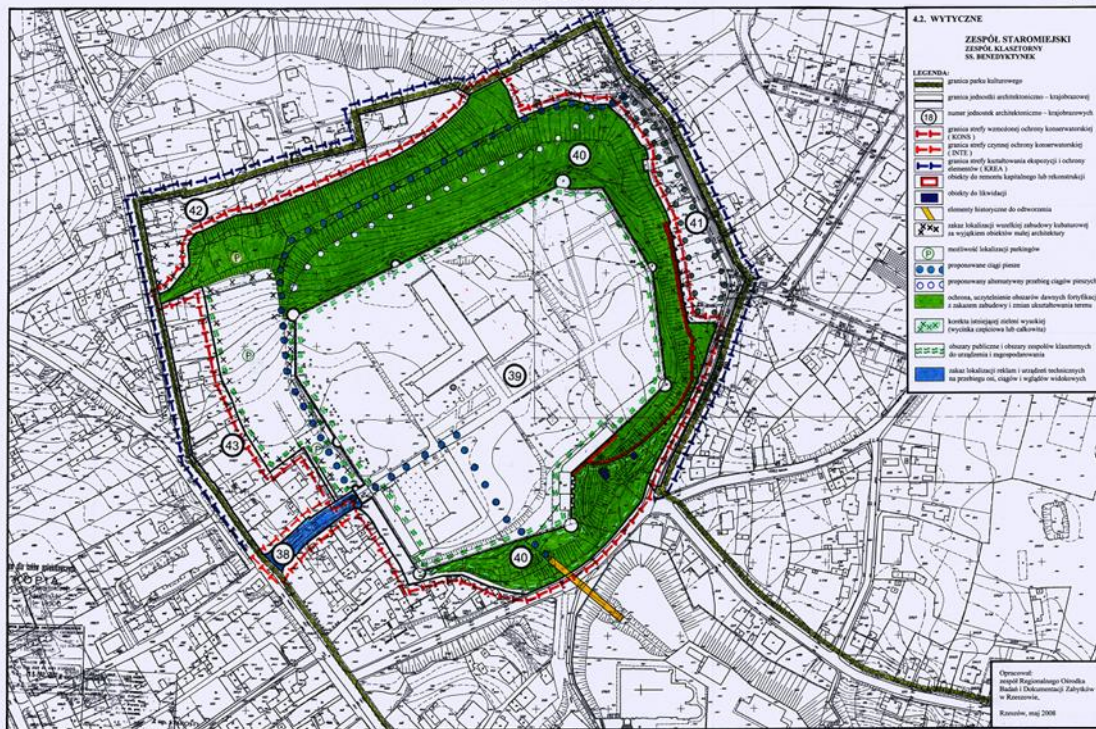

**PARK KULTUROWY ZESPOŁU STAROMIEJSKIEGO
ORAZ ZESPOŁU KLASZTORNEGO OO. DOMINIKANÓW W JAROSŁAWIU**

**PARK KULTUROWY ZESPOŁU STAROMIEJSKIEGO
ORAZ ZESPOŁU KLASZTORNEGO OO. DOMINIKANÓW
W JAROSŁAWIU**

ZESPÓŁ STAROMIEJSKI

LEGENDA:

	granica parku kulturowego
	granica jednostki architektoniczno – krajobrazowej
	numer jednostek architektoniczno – krajobrazowych
	granica strefy wzmożonej ochrony konserwatorskiej (KONS)
	granica strefy czynnej ochrony konserwatorskiej (INTE)
	granica strefy kształtowania ekspozycji i ochrony elementów (KREA)
	obiekty do ujęcia w GEZ
	obiekty do remontu kapitalnego lub rekonstrukcji
	obiekty do likwidacji
	elementy historyczne do odtworzenia
	elementy historyczne do uczytelnienia
	zakaz lokalizacji wszelkiej zabudowy kubaturowej za wyjątkiem obiektów małej architektury
	rekompozycja obszarów zabudowy
	możliwość lokalizacji nowej zabudowy z uwzględnieniem zmiany zapisów w mpzp
	obszary z odtworzeniem starych lub budową nowych oficyn, domknięciem niezabudowanych podwórz, budową kamienic
	zakaz lokalizacji parkingów
	możliwość lokalizacji parkingów
	zakaz ruchu pojazdów samochodowych za wyjątkiem dostawy towarów i pojazdów uprzywilejowanych
	proponowane ciągi piesze
	proponowany alternatywny przebieg ciągów pieszych
	ochrona, uczytelnienie obszarów dawnych fortyfikacji z zakazem zabudowy i zmian ukształtowania terenu
	korekta istniejącej zieleni wysokiej (wyciszka częściowa lub całkowita)
	uzupełnienie zieleni wysokiej
	obszary publiczne i obszary zespołów klasztornych do urządzenia i zagospodarowania
	zakaz lokalizacji reklam i urządzeń technicznych na przebiegu osi, ciągów i wglądów widokowych
	proponowane miejsca ekspozycji widokowej

Źródło: Opracowanie własne.

Infrastruktura techniczna:

Rysunek nr 10. Sieć gazowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EW MAPA – wersja dla Urzędu Miasta Jarosławia.

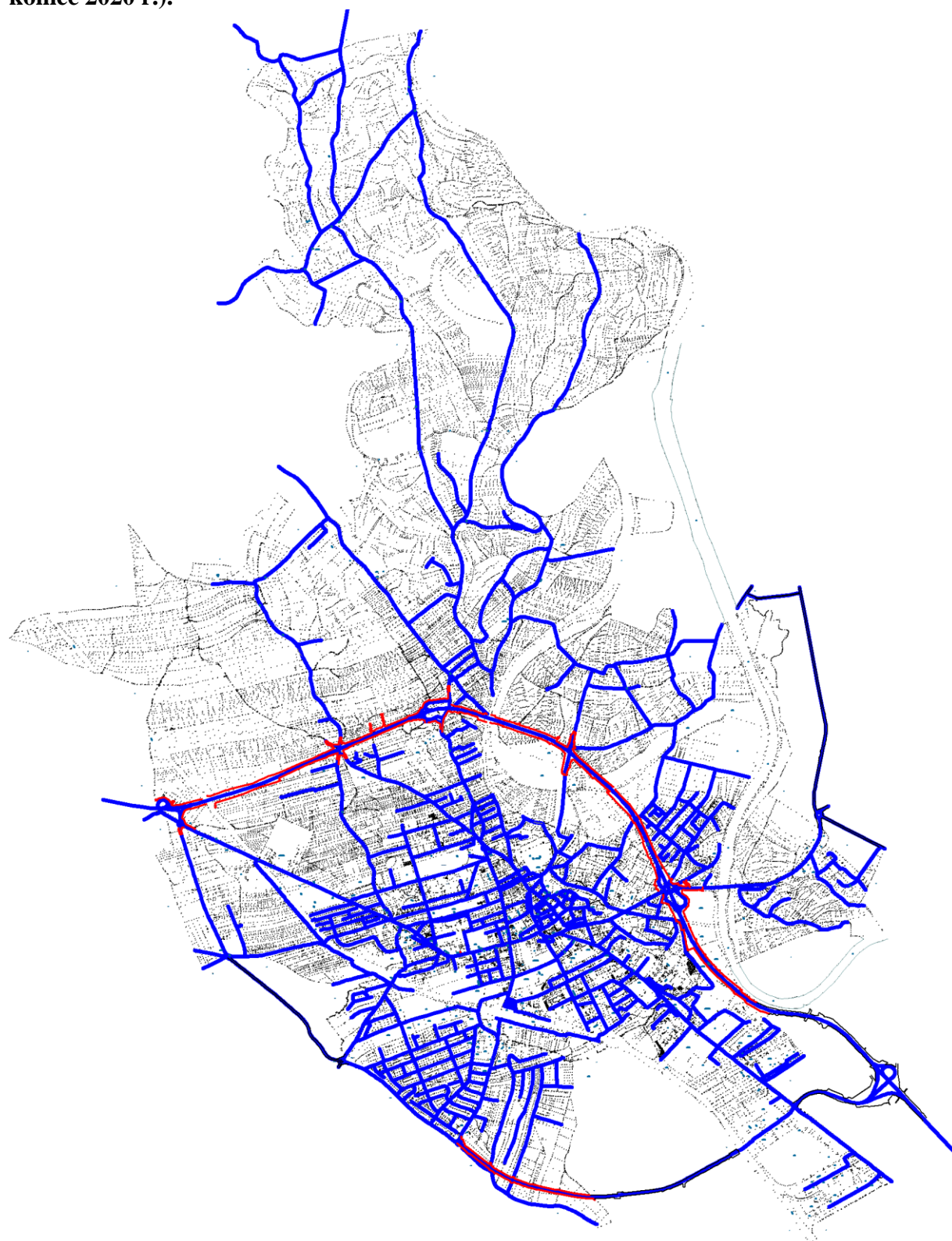
Rysunek nr 11. Sieć kanalizacyjna na obszarze Gminy Miejskiej Jarosław.

Poniżej przedstawiono graficzny obraz rozmieszczenia sieci kanalizacyjnej na obszarze Miasta. Z dostępu do miejskich urządzeń kanalizacyjnych korzysta 94% ludności Miasta.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EW MAPA – wersja dla Urzędu Miasta Jarosławia.

Rysunek nr 12. Lokalny układ komunikacyjny Gminy Miejskiej Jarosław (stan na koniec 2020 r.).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EW MAPA – wersja dla Urzędu Miasta Jarosławia.

1.3.4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Miejskiej Jarosław

Wizja rozwoju Gminy Miejskiej Jarosław

W 2027 r. Gmina Miejska Jarosław w pełni korzysta ze swojego położenia na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych, w niewielkiej odległości od centrów regionalnych. Bogate walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz zasoby materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz bazująca na nich zróżnicowana oferta turystyczna przyciągają turystów oraz gości z Polski i zagranicy. Rozwija się konkurencyjna gospodarka lokalna, powiązana z efektywnym systemem edukacji i aktywnością zawodową mieszkańców oraz nowe funkcje usługowe i handlowe, a także przemysłowe w ramach wydzielonych stref aktywności gospodarczej. Sprawne i efektywne zarządzanie publiczne, aktywna współpraca samorządów, przedstawicieli sektora biznesu i organizacji pozarządowych zapewniają wysoką jakość i dostępność usług publicznych. Przyjęty zrównoważony model rozwoju, z dbałością o środowisko i ład przestrzenny, procentuje tym, że Gmina Miejska Jarosław jest miejscem przyjaznym i atrakcyjnym do życia, pracy oraz rekreacji i wypoczynku.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Model docelowej struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Miejskiej Jarosław jest zobrazowaniem spodziewanych i zaplanowanych w strategii gminy procesów rozwoju i ich wpływu na kształtowanie się struktur przestrzennych. Z jednej strony, ze względu na ukształtowanie terenu, historycznie ugruntowane użytkowanie przestrzeni (w tym sieć osadniczą), powiązania komunikacyjne, występujące zasoby naturalne i obszary cenne przyrodniczo, a także wiele innych uwarunkowań zastanych, a z drugiej strony w wyniku zdiagnozowanych w strategii problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, wyodrębniono dwie zasadnicze strefy przestrzenne gminy:

Tereny, na których przewidywany jest rozwój zabudowy są wyodrębnione w oparciu o dominujące funkcje:

- zachowanie staromiejskiej struktury historycznej miasta Jarosławia,
- funkcje usługowe,
- funkcje mieszkaniowe,
- funkcje przemysłowe i strefy aktywności gospodarczej,

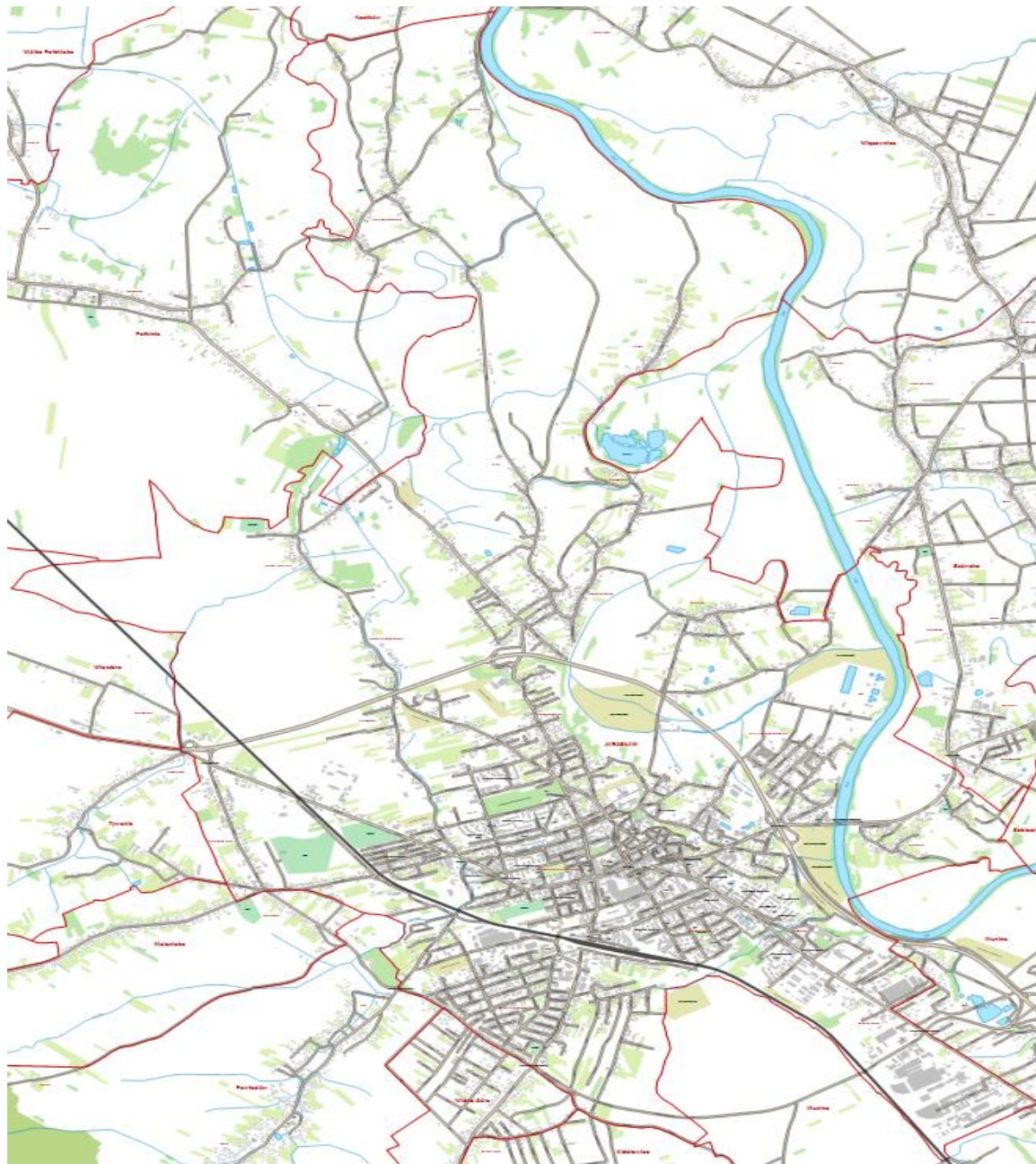
Tereny o innych dominujących funkcjach:

- tereny zieleni,
- tereny użytkowane rolniczo,

- wody.

Rysunek nr 13. Funkcje terenów w Gminie Miejskiej Jarosław

JAROSŁAW

PLAN MIASTA 1:10000

 Granice miejscowości	 Zabudowania	 Wody	 Ogrody działkowe
 Munina Miejscowości	 Drogi	 Orlenizaje	 Sały, plantacje
 Munina Mała Części miejscowości	 Kolej	 Lasy	 Parki, zadrzewienia

Źródło: Opracowanie własne

1.3.5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Miejskiej Jarosław – rozmieszczenie planowanych interwencji i planowane zmiany w przestrzeni gminy

Krótką charakterystyka obszarów i kierunki interwencji:

- Dla poprawy mobilności mieszkańców, a także wzmocnienia powiązań zewnętrznych, w tym z Miastem regionalnym, zaplanowano przebudowy i budowy nowych dróg, również w celu wyznaczenia ścieżek rowerowych oraz ciągów pieszo – rowerowych na terenie Miasta. Potencjalne konflikty: lokalizacja inwestycji w wymiarze społecznym i ekologicznym, potrzebne działania informacyjno-edukacyjne i konsultacje społeczne.
- Tereny wzdłuż ważnych dróg oraz węzłów komunikacyjnych są atrakcyjne dla inwestorów prywatnych. Możliwości zagospodarowania istniejących terenów w skali gminy zostały wyczerpane. Planowane inwestycje drogowe stanowią jednak szansę na otwarcie nowych obszarów z przeznaczeniem pod rozwój przemysłu.
- Wymagania ustawowe, wskazują na konieczność zorganizowania na terenie Gminy nowych lokali socjalnych. Planuje się budowę budynku socjalnego na co najmniej kilkunastu mieszkań, w tym dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Potencjalny konflikt społeczny co do lokalizacji inwestycji, potrzebne działania informacyjno-edukacyjne i konsultacje społeczne.
- W latach 2025- 2026 planuje się budowę 60 mieszkań w nowo budowanym budynku mieszkalnym w ramach Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej w okolicy ul. Szarych Szeregów i Konfederackiej w Jarosławiu, w tym dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, wraz z garażem podziemnym
- W obszarze Rynku i Jarosławskiego Parku Kulturowego znajdują się zabytki kultury o dużej wartości historycznej oraz potencjale rozwojowym. Wokół nich wyznaczono strefę turystyczną. W zamierzeniu działania realizowane będą poprzez współpracę strony publicznej, Organizacji Pożytku Publicznego i prywatnej.
- Jakość środowiska i komfort życia mieszkańców stanowią priorytet władz Miasta. Mając to na względzie, a także biorąc pod uwagę uwarunkowania terenu, koszty realizacji i utrzymania inwestycji, wyznaczono obszary doposażenia w siećową infrastrukturę techniczną. Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej planuje się przede wszystkim w miejscach charakteryzujących się najwyższym przyrostem udzielonych pozwoleń na budowę. W przypadku pozostałych obszarów, promowane i wspierane będą głównie rozwiązania indywidualne i sąsiedzkie.

- W przestrzeni gminy wskazano potrzebę zachowania terenów rolniczych, celem ich ochrony przed zainwestowaniem i efektywnego wykorzystania zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej. Potencjalny konflikt z właścicielami działek, którzy liczą na ich przekształcenie w działki budowlane.
- Ze względu na ponadprzeciętne walory przyrodniczo-krajobrazowo-turystyczne obszarów Miasta wzdłuż rzeki San, zaplanowano zagospodarowanie atrakcyjnych przestrzeni Bulwarów nad Sanem pod kątem aktywnego wypoczynku i turystyki kajakowo-rowerowej.
- Wydajność obecnie użytkowanych źródeł wody może być niewystarczająca w perspektywie obserwowanych zmian klimatycznych (często występujące susze). W związku z tym planuje się rozbudowę zbiorników gromadzących wodę.

Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Miejskiej Jarosław.

1. Tereny zachowania staromiejskiej struktury historycznej Jarosławia:

- Charakterystyka: Obszar położony centralnie względem granic jednostki, kluczowy dla tożsamości Miasta, mający pełnić rolę funkcjonalnego i reprezentacyjnego centrum. Wyróżnia go historyczny układ urbanistyczny, którego elementem są rynek, Jarosławski Park Kulturowy, a także rozwinięta funkcja turystyczno-usługowa.
- Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju:
  - Zachowanie historycznej tkanki i struktury przestrzennej,
  - Kulturowanie tradycji handlowych rynku,
  - Podnoszenie walorów użytkowych oraz komercjalizacja funkcji turystycznej, z wykorzystaniem zasobu historycznego jako najważniejszego komponentu,
  - Kształtowanie wizerunku Jarosławia,
  - Zachowanie „żywego centrum miasta”.
- Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:
  - Podporządkowanie nowej zabudowy historycznej kompozycji przestrzennej,
  - Zachowanie targowej funkcji części rynku,
  - Przekształcanie istniejących placów i skwerów na przestrzenie przyjazne mieszkańcom i turystom,
  - Zwiększenie udziału zieleni,

- Uspokajanie ruchu poprzez: priorytet komunikacji pieszej, rowerowej i zbiorowej, ograniczanie ruchu samochodowego, dążenie do powiększania powierzchni przeznaczonej do ruchu pieszego,
- Budowa miejsc parkingowych poza ścisłym centrum Rynku,
- Dostosowanie części rynku do organizacji wydarzeń o charakterze kulturalnym, rozrywkowym, integracyjnym, plenerowym.

2. Tereny o funkcjach usługowych:

- Charakterystyka: Obszary administracyjno-usługowe, istotne ze względu na obsługę mieszkańców Miasta oraz gmin wchodzących w skład powiatu jarosławskiego, a także skupiające miejsca pracy. W obszarach tych zlokalizowane są m.in. instytucje i obiekty użyteczności publicznej, punkty handlowo-usługowe, w tym wielkopowierzchniowe, tereny obsługi komunikacji o znaczeniu ponadlokalnym.
- Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju:
  - Budowanie roli Miasta jako lokalnego lidera usług i handlu,
  - Porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej,
  - Zwiększanie potencjału gospodarczego, w tym wzmocnienie istniejących funkcji usługowych komercyjnych,
  - Podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług.
- Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:
  - Kształtowanie czytelnej, zwartej struktury przestrzennej i dopełnianie układów urbanistycznych,
  - Kształtowanie struktury przestrzennej uwypuklające i wzmocniające znaczenie istniejących obiektów o ważnych funkcjach lokalnych i ponadlokalnych,
  - Mieszanie i dodawanie funkcji,
  - Zwiększenie udziału zieleni,
  - Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ drogowy, komunikacja zbiorowa, infrastruktura piesza i rowerowa, węzeł przesiadkowy),
  - Dobra organizacja miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach.

3. Tereny o funkcjach mieszkaniowych – zabudowa wielorodzinna:

• Charakterystyka: Obszary zabudowy mieszkaniowej z przewagą zabudowy wielorodzinnej, wpisującej się w kontekst osiedli oraz jednorodzinnej o dużym zagęszczeniu w Mieście, z częściowo obecną funkcją usługową.

• Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju:

→ Podnoszenie jakości życia i zamieszkania.

→ Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Miasta dla budownictwa wielorodzinnego o niskiej intensywności oraz jednorodzinnego o wysokiej intensywności,

→ Kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej.

• Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:

→ Kształtowanie czytelnej, zwartej struktury przestrzennej i dopełnianie układów urbanistycznych,

→ Kreowanie połączeń z układem zewnętrznym: komunikacyjnych i kompozycyjnych, w tym z terenami aktywnymi przyrodniczo,

→ Zapewnienie dla terenów zabudowy mieszkaniowej dostępności terenów zieleni oraz estetycznych i funkcjonalnych przestrzeni publicznych (integrujących mieszkańców),

→ Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ drogowy, komunikacja zbiorowa, infrastruktura rowerowa i piesza),

→ Dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (przedszkola, szkoły, place zabaw, skwery) i możliwie pełnej dostępności infrastruktury technicznej (mediów miejskich).

4. Tereny o funkcjach mieszkaniowych – zabudowa jednorodzinna:

• Charakterystyka: Obszary mieszkaniowe z przewagą zabudowy jednorodzinnej oraz zagrodowej, zlokalizowane poza centrum Miasta i przede wszystkim wzdłuż istniejących ulic, które charakteryzują się tradycyjnymi cechami rozplanowania i sposobem sytuowania zabudowy.

• Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju:

→ Podnoszenie jakości życia i zamieszkania,

→ Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Miasta dla budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego,

→ Kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej,

→ Ochrona krajobrazu kulturowego dawnych układów ruralistycznych.

• Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:

- Utrzymanie i kontynuacja istniejącej struktury przestrzennej i form zabudowy, z możliwością jej uzupełnienia,
- Dopuszczenie drugiej linii zabudowy na zapleczu istniejących budynków usytuowanych wzdłuż ulic o mniejszym zagęszczeniu zabudowy,
- Kreowanie połączeń z układem zewnętrznym: komunikacyjnych i kompozycyjnych, w tym z terenami aktywnymi przyrodniczo,
- Kształtowanie zieleni m.in. poprzez powiązanie z usługami sportu i rekreacji,
- Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej m.in. poprzez układ dróg publicznych, rowerowe połączenia z częścią historyczną miasta wzdłuż ciągów drogowych,
- Dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (przedszkola, szkoły, place zabaw, skwery),
- Prowadzenie infrastruktury technicznej ograniczone przede wszystkim do dróg publicznych, bazujące na analizie potrzeb i rachunku ekonomicznym.

5. Tereny o funkcjach przemysłowych i strefy aktywności gospodarczej:

• Charakterystyka: Obszary pełniące kluczową rolę dla rozwoju gospodarczego Miasta, zlokalizowane w większości wzdłuż linii kolejowej i drogi gminnej nr 111319 (dawnej „4”), także w sąsiedztwie planowanych inwestycji drogowych i wyznaczonych stref aktywności ekonomicznej (tereny inwestycyjne oraz SSE Mielec).

• Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju:

- Zwiększanie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy,
- Porządkowanie, uzupełnianie i kreowanie nowej struktury przestrzennej,
- Koncentracja obszarów wzdłuż obecnych i planowanych ciągów komunikacyjnych,
- Minimalizowanie negatywnych skutków dla ludzi, infrastruktury i środowiska, w tym stały monitoring.

• Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:

- Budowa drugiego mostu na rzece San,
- Połączenie z ponadlokalnym układem komunikacyjnym,
- Tworzenie układu kompozycyjno-komunikacyjnego zapewniającego dostępność oraz dobrą dystrybucję terenów i ich obsługę,
- Uwzględnienie zapotrzebowania na miejsca parkingowe dla nowej zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów,

- Ograniczenie negatywnego wpływu terenów aktywności gospodarczej na sąsiadującą zabudowę mieszkaniową, środowisko i krajobraz (np. strefowanie zabudowy, tworzenie pasów zieleni izolacyjnej i granic przestrzennych, ograniczenia w zasklepianiu gleby),
- Zwiększenie powierzchni terenów zieleni,
- Wyposażenie terenów zabudowy techniczno-produkcyjnej w kanalizację sanitarną i nakaz odprowadzania ścieków do kanalizacji sanitarnej,
- Uzbrajanie terenów proporcjonalnie do stopnia zainwestowania i zagospodarowania,
- Zapewnienie odpowiednich parametrów infrastruktury liniowej.

6. Tereny zieleni – skwery, park miejski, obszar Natura 2000 wzdłuż rzeki San:

• Charakterystyka: Obszary zieleni kluczowe dla systemu przyrodniczego, położone głównie we wschodniej i centralnej części Miasta, pełniące głównie role: klimatyczno-biologiczną, krajobrazową oraz rekreacyjno-społeczną.

• Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju:

- Zachowanie, ochrona i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego,
- Zwiększenie ilości i dostępności terenów zieleni,
- Przeciwdziałanie degradacji środowiska dla zapewnienia harmonijnego rozwoju życia mieszkańców Miasta,
- Wykorzystanie terenów zieleni oraz ich najbliższego sąsiedztwa dla realizacji programów z zakresu rekreacji i wypoczynku (także sportu czy turystyki) oraz ochrony zdrowia i edukacji (ścieżki edukacyjne, szlaki turystyczne).

• Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:

- Zachowanie i tworzenie nowych terenów zieleni,
- Wyznaczanie ścieżek edukacyjnych wyposażonych w miejsca parkingowe, infrastrukturę rowerową, tablice informacyjne i małą architekturę, umożliwiającą edukację, rekreację i wypoczynek, w szczególności w sąsiedztwie terenów zabudowy mieszkaniowej.

7. Tereny zieleni – zieleń urządzona, strefy rekreacyjno-wypoczynkowe i obszary o funkcjach turystycznych:

• Charakterystyka: Obszary dopełniające system przyrodniczy, pełniące głównie rolę rekreacyjno-społeczną i turystyczną.

• Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju:

- Zwiększenie powierzchni i dostępności terenów zieleni,

- Wykorzystanie potencjału przyrodniczego do stworzenia atrakcyjnej oferty aktywnego spędzania czasu wolnego (sport, rekreacja, wypoczynek, turystyka),
- Poprawa jakości zamieszkania oraz atrakcyjności osadniczej,
- Zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego oraz krajobrazu,
- Poprawa warunków klimatycznych.
- Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:
  - Zachowanie i tworzenie terenów zieleni, obszarów rekreacyjno-wypoczynkowych, sportowych i turystycznych z dużym udziałem terenów aktywnych przyrodniczo,
  - Porządkowanie istniejących i tworzenie nowych zespołów zieleni,
  - Zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej: pieszej, rowerowej, transportu zbiorowego oraz samochodowej,
  - Dopuszczenie lokalizacji obiektów budowlanych związanych z funkcją obszarów i usługami wspierającymi te funkcje, w tym niezbędnej infrastruktury – przy założeniu minimalizowania negatywnego oddziaływania obiektów na krajobraz,
  - Zapewnienie dużego udziału zieleni wysokiej.

8. Tereny użytkowane rolniczo:

- Charakterystyka: Grunty orne, łąki, pastwiska zlokalizowane głównie w części północno-wschodniej.
- Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju:
  - Zachowanie, ochrona przed zainwestowaniem i wykorzystanie zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej,
  - Zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego.
- Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:
  - Utrzymanie zwartych kompleksów użytków rolnych i zielonych z zadrzewieniami śródpolnymi oraz otuliną biologiczną cieków wodnych,
  - Kontynuacja rolniczego sposobu użytkowania terenów, szczególnie w obrębie zwartych kompleksów gleb o wysokiej jakości i przydatności rolniczej,
  - Przeciwdziałanie rozdrobnieniu areалу rolnego,
  - Realizacja programu zalesień gruntów najsłabszych, nieużytków i gruntów rolniczo nieprzydatnych,
  - Wprowadzenie zakazu wyznaczania nowych terenów zabudowy poza terenami istniejącego zainwestowania (możliwość uzupełnienia istniejących struktur zabudowy –

w dostosowaniu do lokalnych uwarunkowań przy pełnej ochronie wartościowych kompleksów rolnych, przyrodniczych, lokalnego krajobrazu oraz tradycji),

→ Wprowadzenie zakazu lokalizacji obiektów oraz urządzeń degradujących w szerszym zasięgu środowisko w zakresie zdolności produkcyjno-rolniczej,

→ Możliwe przekształcenia gruntów rolnych w tereny o innym użytkowaniu, jak: agroturystyka, turystyka, rekreacja, sport, wypoczynek, produkcja energii ze źródeł odnawialnych, parki i inne tereny zieleni urządzonej,

→ Priorytet dla indywidualnych lub sąsiedzkich systemów zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków.

9. Wody:

• Charakterystyka: Rzeka San, zbiorniki i ciekі wodne w przestrzeni Miasta oraz ich bezpośrednia otulina biologiczna.

• Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju:

→ Zachowanie istniejącego systemu rzeki San, zbiorników i cieków wodnych, dążenie do poprawy klas czystości wód na obszarze całej gminy,

→ Wykorzystanie rzeki San, zbiorników i cieków wodnych dla rozwoju funkcji związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem czy turystyką, przy pełnej ochronie systemu przyrodniczego,

→ Prowadzenie działań zmierzających do zagęszczenia towarzyszącej sieci ekologicznej.

• Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej:

→ Ochrona bezpośredniej otuliny biologicznej cieków wodnych zasadniczo z zakazem zabudowy kubaturowej (wyjątki: funkcje związane ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem czy turystyką),

→ Wprowadzenie zakazu podejmowania przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Rysunek nr 14. Plan Miasta z Planami nowego mostu na rzece San.

Poniżej przedstawiono załącznik graficzny do planów budowy nowej przeprawy mostowej w kierunku wschodnim. Obecnie trwają prace związane z projektowaniem przeprawy, do wykonania wybrano wariant oznaczony kolorem purpurowym. Jest to jednak wariant najmniej optymalny dla mieszkańców Jarosławia, dlatego należy zadbać o budowę kolejnego mostu w przyszłości zlokalizowanego na terenie miasta np. wariant zielony lub granatowy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EW MAPA – wersja dla Urzędu Miasta Jarosławia.

Rysunek nr 15. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy miejskiej Jarosław – rozmieszczenie planowanych inwestycji i planowane zmiany w przestrzeni Gminy.

Poniżej przedstawiono stany własności gruntów na terenie Miasta. Kolorem żółtym oznaczono tereny będące własnością Gminy miejskiej Jarosław. Kolorem żółtym z purpurową obwódką oznaczono tereny inwestycyjne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EW MAPA – wersja dla Urzędu Miasta Jarosławia.

Rysunek nr 16. SSE Europark Mielec Strefa 1 LEAR ul. 3 Maja i Strefa 2 przy ul. Krakowskiej.

Poniżej przedstawiono strefy inwestycyjne SSE Europark Mielec. Obszary zlokalizowane przy ul. Krakowskiej oraz przy ul. 3-go Maja oznaczono kolorem zielonym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EW MAPA – wersja dla Urzędu Miasta Jarosławia.

1.3.6. Obszary Strategicznej Interwencji

Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) są przejawem zintegrowanego podejścia i mają na celu ukierunkowanie działań do konkretnych obszarów i dopasowanie ich do potrzeb i możliwości tych obszarów. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 proponuje OSI jako istotny element polityki regionalnej. Wśród OSI wskazanych na poziomie krajowym, znalazły się m.in.: obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno – gospodarcze oraz Wschodnia Polska. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju w województwie podkarpackim wskazuje 11 miast średnich

tracących funkcje społeczno-gospodarcze: Przemyśl, Sanok, Jasło, Jarosław, Mielec, Krosno, Dębica, Nisko, Stalowa Wola, Tarnobrzeg, Przeworsk, dla których zostały utworzone miejskie obszary funkcjonalne na poziomie regionalnym. Z kolei do obszarów zmarginalizowanych zaliczono 65 gmin. W celu uzyskania komplementarności działań na poziomie regionalnym i lokalnym ważnym jest ukierunkowanie obszarów zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030. Strategia wojewódzka wprowadza koncept regionalnych OSI.

Samorząd Województwa do objęcia specjalnym wsparciem wskazał następujące regionalne obszary strategicznej interwencji: subregionalne bieguny wzrostu i miejskie obszary funkcjonalne, miasta powiatowe i małe, Rzeszów i Rzeszowski Obszar Funkcjonalny, obszary wiejskie, obszary zagrożone trwałą marginalizacją w województwie, obszar Bieszczad oraz obszar gmin „Błękitnego Sanu”.

Miasto Jarosław wpisuje się w poniższe Regionalne Obszary Strategicznej Interwencji:

1. policentryczne miejskie układy osadnicze, w ramach których postawiono na:
  - a. wzmocnienie roli biegunów wzrostu w świadczeniu usług publicznych oraz usług wyższego rzędu, a w szczególności wzmocnianie potencjałów wyróżniających je w skali krajowej, wśród działań założono:
    - i. umocnienie pozycji biegunów wzrostu w oparciu o ich potencjał w celu podniesienia ich pozycji w hierarchii ośrodków rozwoju na poziomie regionu i kraju,
    - ii. podejmowanie działań przeciwdziałających pogarszaniu się sytuacji społeczno-ekonomicznej w sytuacji ewentualnego zastoju gospodarczego wynikającego z uwarunkowań kryzysowych, w tym epidemii COVID-19 w 2020 r.,
    - iii. wzmocnienie rdzeni biegunów wzrostu w zakresie realizowanych funkcji miastotwórczych,
    - iv. wsparcie biegunów wzrostu w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych,
    - v. rozwój kapitału ludzkiego poprzez poprawę jakości edukacji oraz zróżnicowanie oferty edukacyjnej i popularyzującą naukę z wykorzystaniem innowacji,
    - vi. rozwój usług publicznych i podniesienie ich jakości, m.in. w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego,
    - vii. poprawa ładu przestrzennego obszaru poprzez integrację planowania przestrzennego,
    - viii. poszerzenie oferty kulturalnej i zwiększenie udziału mieszkańców w życiu kulturalnym regionu,

- ix. wykorzystanie potencjału turystycznego ośrodków poprzez kreowanie różnorodnych produktów turystycznych,
- x. wsparcie uczelni oraz szkół poprzez włączanie ich w lokalne i regionalne programy promocji, a także uwzględnienie ich funkcjonowania w ofertach inwestycyjnych;
- b. rozwój potencjału gospodarczego miast, ze szczególnym uwzględnieniem biegunów wzrostu wraz z rozprzestrzenianiem trendów rozwojowych na otaczające je obszary funkcjonalne oraz wiejskie z uwagi na podnoszenie jakości życia mieszkańców, wśród działań założono:
  - i. rozwój obszarów dla potencjalnych inwestorów pod kątem możliwości rozwoju stref działalności gospodarczej,
  - ii. wspieranie rozwoju strefy działalności gospodarczej w kierunku powstawania i efektywnego funkcjonowania przedsiębiorstw wraz z oddziaływaniem na obszary wiejskie,
  - iii. kreowanie nowych miejsc pracy oraz zwiększenie wartości PKB poprzez rozwój sektora usług i przedsiębiorstw,
  - iv. zniwelowanie istniejących barier transgranicznych i zacieśnienie współpracy gospodarczej z przedsiębiorstwami z Ukrainy i Słowacji,
  - v. wprowadzenie w ośrodkach miejskich rozwiązań wpisujących się w ideę Smart City,
  - vi. kształtowanie miejskich terenów zieleni w nawiązaniu do idei: „zielone miasta”,
  - vii. wsparcie rozwoju biegunów wzrostu z wykorzystaniem ich potencjału turystycznego i rekreacyjnego;
- c. rozwój powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów funkcjonalnych biegunów wzrostu, wśród działań założono:
  - i. zwiększenie spójności terytorialnej obszarów funkcjonalnych poprzez budowę, rozbudowę oraz modernizację infrastruktury kolejowej,
  - ii. modernizację i rozwój infrastruktury dróg lokalnych w celu zwiększenia spójności obszarów funkcjonalnych miast,
  - iii. rozwój transportu publicznego, w tym poprzez modernizację i rozwój infrastruktury w celu efektywniejszego przemieszczania się wewnątrz obszarów funkcjonalnych oraz między nimi, iv. wspieranie systemu zrównoważonego transportu wraz węzłami intermodalnymi typu P&R, B&R, v. rozwój zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych, tras rowerowych, jako alternatywy dla przemieszczania się na krótkich odcinkach oraz służących rekreacji;

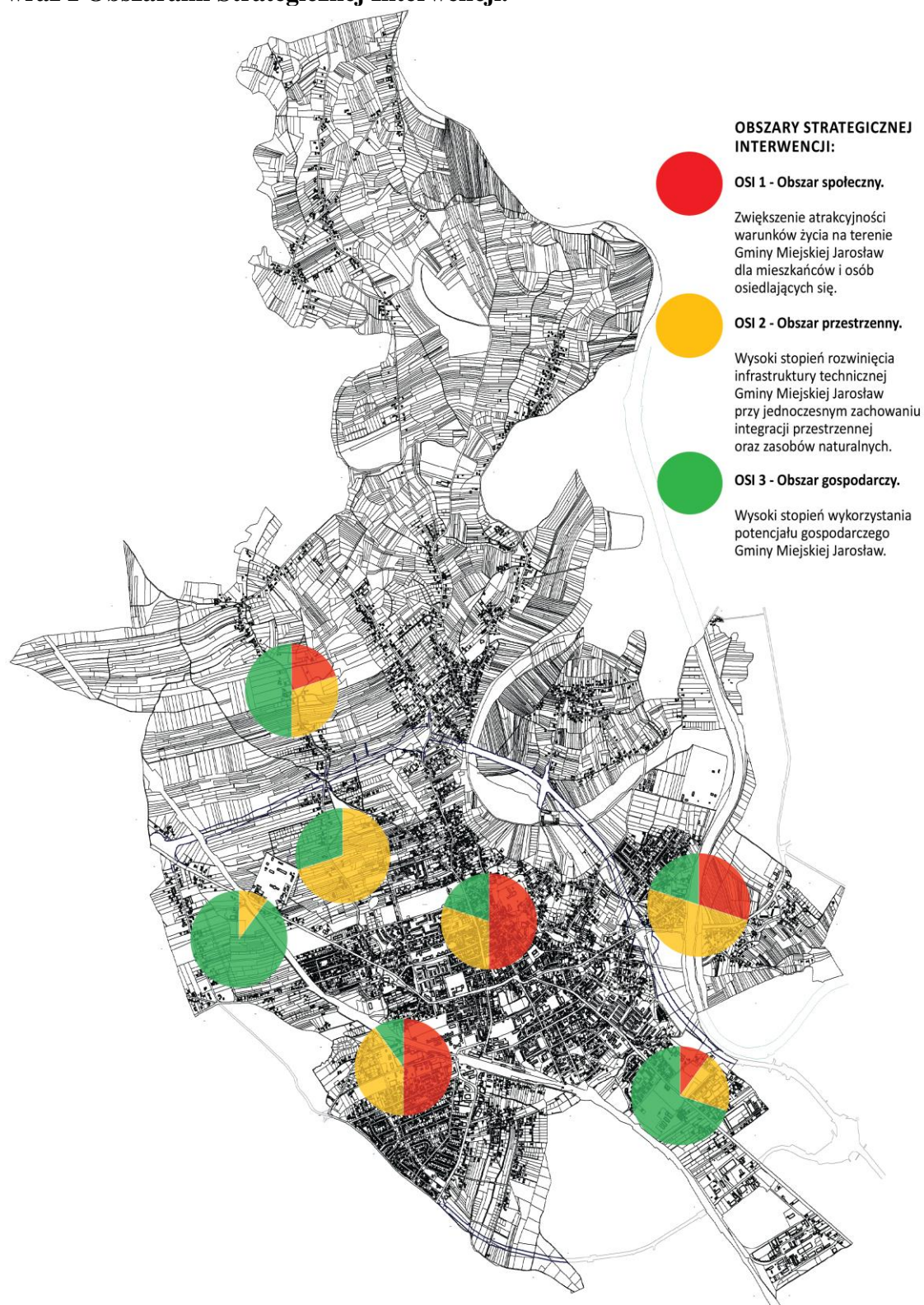
2. obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju, w ramach których postawiono m.in. na rozwój i wspieranie obszaru gmin „Błękitnego Sanu”, z uwagi na położenie gmin wzdłuż biegu rzeki San. Podejmowane działania będą miały na celu kompleksowe rozwiązanie problemów gospodarki wodno-kanalizacyjnej oraz wykorzystanie atutów dla pobudzenia rozwoju gospodarczego gmin poprzez rozwój infrastruktury turystycznej, w celu poprawy jakości życia mieszkańców.

Miasto Jarosław będąc członkiem MOF Jarosław – Przeworsk ma warunki do stymulowania procesów prorozwojowych. Ponadto ma predyspozycje do rozwoju funkcji kulturalnych oraz gospodarczych, w szczególności rozwijania powiązań z Ukrainą. Natomiast bogate zasoby materialnego dziedzictwa kulturowego predysponują do rozwoju turystyki, w tym turystyki kulturowej. W nowej perspektywie finansowej 2021-2027 instrument terytorialny – zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) będzie wykorzystywany do wspierania miejskich obszarów funkcjonalnych. Celem ZIT jest realizacja partnerskich projektów przyczyniających się do rozwiązywania problemów i wspólnego zaspokajania potrzeb obszaru objętego ZIT. Poza wskazaniem komplementarności z dokumentami strategicznymi istotnym jest określenie OSI na poziomie lokalnym i samego miasta. Podstawą wyodrębnienia lokalnym obszarów jest zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy, zdiagnozowany na podstawie identyfikacji deficytów i potrzeb rozwojowych, a także ich potencjałów stanowiących podstawę ich dalszego rozwoju. Co oznacza, że OSI na poziomie lokalnym zależą od sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy, oraz od przyjętych kierunków rozwoju. W ramach Strategii Rozwoju Miasta Jarosławia wyodrębniono 3 lokalne obszary strategicznej interwencji:

1. obszar społeczny obejmujący obszar rewitalizacji wraz z dziedzictwem kulturowym/zabytkami. Zwiększenie atrakcyjności warunków życia na terenie Gminy Miejskiej Jarosław dla mieszkańców i osób osiedlających się,
2. obszar gospodarczy wyznaczony pod strefę aktywności gospodarczej/inwestycyjne. Wysoki stopień wykorzystania potencjału gospodarczego Gminy miejskiej Jarosław,
3. obszar przestrzenny dotyczący infrastruktury i środowiska. Wysoki stopień rozwinięcia infrastruktury technicznej Gminy Miejskiej Jarosław przy jednoczesnym zachowaniu integracji przestrzennej oraz zasobów naturalnych.

Obszary strategicznej interwencji zostały przedstawione w załączniku graficznym, stanowiącym rysunek nr 15.

Rysunek nr 17. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy miejskiej Jarosław wraz z Obszarami Strategicznej Interwencji.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EW MAPA – wersja dla Urzędu Miasta Jarosławia.

1. Środowisko przyrodnicze, zielen, czystość i estetyka

2.1. Środowisko przyrodnicze i zielen (stan, ochrona, gospodarka odpadami, OZE i in.)

Jarosław usytuowany jest na pograniczu dwóch krain geograficznych: Pogórza Rzeszowskiego, często w tej części nazywanego Pogórzem Jarosławskim i Doliny Dolnego Sanu. Miasto położone jest na malowniczym wzgórzu nad rzeką San, w bezpośredniej okolicy trasy zwanej Bramą w Bieszczady. Na skutek wielokrotnego przemieszczania się rzeki San zachowały się pozostałości starorzecza, zwane Sanowiskami, co wyraźnie zaznacza się właśnie w okolicach Jarosławia. Obecnie San na wielu odcinkach płynie korytem, które przekopane zostało na przełomie XIX i XX w. podczas regulacji rzeki.

Przez teren Miasta wzdłuż rzeki San przebiega obszar mający znaczenie dla wspólnoty Dolina Dolnego Sanu, który na wysokości południowo-wschodniej granicy Miasta przechodzi w kolejny obszar Natura 2000 Rzeka San. Poza obszarami Natura 2000 na północną granicę Miasta zachodzi Sieniawski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Ze względów klimatycznych obszar Miasta znajduje się w obrębie dzielnicy rolniczoklimatycznej XVII - sandomiersko-rzeszowskiej (wg R. Gumińskiego). Dzielnica należy do typu klimatu podgórskich nizin i kotlin. Obejmuje środkową i wschodnią część Kotliny Sandomierskiej. Dzielnica charakteryzuje się stosunkowo wysokimi temperaturami latem i niskimi zimą. Średnia roczna temperatura wynosi 7,8°C, natomiast temperatura lipca osiąga wartości do 18,5°C, średnia temperatura stycznia oraz lutego to -4,5 °C. Średnie roczne sumy opadów wahają się w granicach 550-650 mm. Obszar charakteryzuje się niską wilgotnością powietrza pomimo znacznej sumy opadów. Okres wegetacyjny w rejonie dzielnicy trwa 219 dni (*Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miejskiej Jarosław na lata 2021-2024" ze strategią długoterminową na lata 2025-2030*).

2.1.1. Stan powietrza

Poziom zanieczyszczenia powietrza klasyfikuje Jarosław w czołówce najbardziej zanieczyszczonych przez smog miast w Polsce i Unii Europejskiej. Wg danych WHO z 2018 roku znalazł się na niechlubnym 20 miejscu spośród 50 najbardziej zanieczyszczonych miast w całej Europie oraz jest najbardziej zanieczyszczonym na Podkarpaciu.

Jarosław jest miastem, w którym obok Dębicy występuje najwyższe stężenie średnioroczne pyłu PM10. W 2020 r. w Jarosławiu, podobnie jak na wszystkich stacjach pomiarowych w województwie podkarpackim, nie wystąpiło przekroczenie dopuszczalnego stężenia średnioroczne pyłu zawieszonego PM10, jednak jego wartość jest jedną

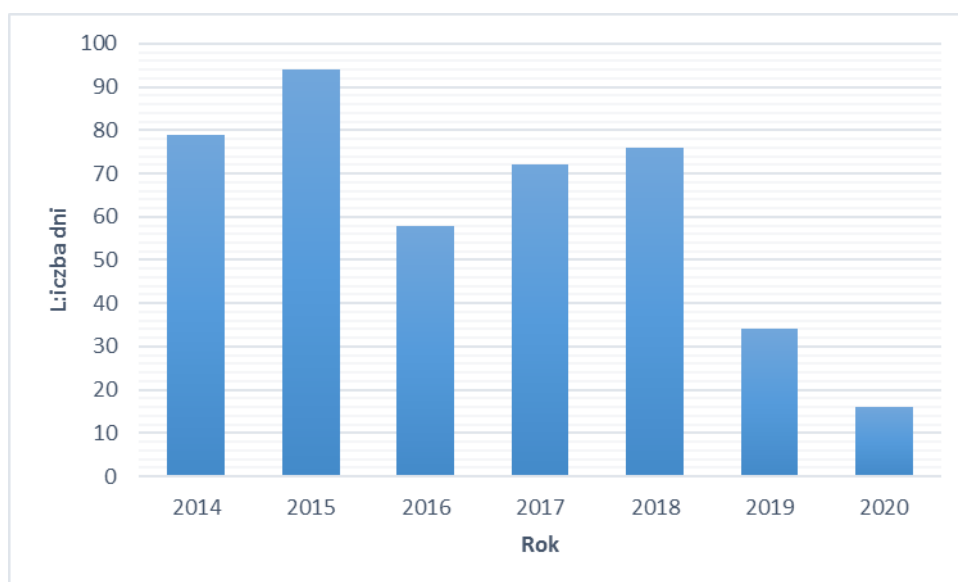
z najwyższych w województwie. Na podstawie Rocznej oceny jakości powietrza w województwie podkarpackim w 2023 r. w Jarosławiu nie nastąpiło przekroczenie dopuszczalnego stężenia średniorocznego pyłu zawieszonego PM10, jak również jego wartość nie jest wśród najwyższych w województwie podkarpackim.

Wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM10 wskazują na źródła grzewcze, jako główną przyczynę nadmiernego zanieczyszczenia powietrza. W 2023 roku wzrost średniego stężenia pyłu zawieszonego PM10 w sezonie grzewczym w stosunku do okresu letniego stanowił 24 % w Jarosławiu.

Przebieg 36 maksymalnej wartości 24-godzinowej stężenia pyłu zawieszonego PM10 na poszczególnych stanowiskach pomiarowych województwa podkarpackiego, na tle poziomu dopuszczalnego w latach 2014 - 2023 [źródło: GIOŚ] pokazuje, że wartość ta sukcesywnie spada.

W Jarosławiu w 2018 r. stwierdzono najwięcej przekroczeń 24-godzinnych stężenia pyłu PM10 powyżej 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ spośród wszystkich stacji pomiarowych w województwie podkarpackim, tj. przez 76 dni przy poziomie dopuszczalnym 35 dni. W latach 2019 i 2020 nastąpiła poprawa jakości powietrza w tym zakresie, dotrzymana została dopuszczalna liczba dni ze stężeniem dobowym wyższym od 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Wykres nr 4. Liczba dni z przekroczeniami dobowymi stężenia powyżej 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznych ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim <https://wios.rzeszow.pl>

W 2023 roku w odniesieniu do średniorocznego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5} (20 µg/m³) nie zarejestrowano przekroczeń na obszarze województwa podkarpackiego. Strefy miasto Rzeszów i podkarpacką zakwalifikowano do klasy A. W ocenie wykonano również klasyfikację dodatkową, uwzględniającą poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM_{2,5} obowiązujący do roku 2020 (faza I – 25 µg/m³). W odniesieniu do poziomu 25 µg/m³ strefy miasto Rzeszów i podkarpacką zakwalifikowano do klasy A. W strefie podkarpackiej na stacjach tła miejskiego średnioroczne stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} zawierały się w przedziale 12-17 µg/m³ (60-85% normy fazy II).

Tak jak w przypadku pyłu zawieszonego PM₁₀ wyniki pomiarów pyłu zawieszonego PM_{2,5} wskazują na źródła grzewcze jako główną przyczynę nadmiernego zanieczyszczenia powietrza. W 2023 roku wzrost średniego stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} w sezonie grzewczym w stosunku do okresu letniego stanowił Jarosław (45%).

W stosunku do roku poprzedniego w 2023 roku stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5} na stacjach pomiarowych uległy niewielkiemu obniżeniu lub pozostały na tym samym poziomie w województwie. Obniżenie stężenia średniorocznego pyłu zawieszonego PM_{2,5} na stacjach tła miejskiego w Jarosławiu wyniosło 6%.

Przebieg wartości stężenia średniego rocznego pyłu zawieszonego PM_{2,5}, na poszczególnych stanowiskach pomiarowych w województwie podkarpackim na tle poziomu dopuszczalnego w latach 2014 - 2023 wskazuje na sugestywny spadek wartości, od 2022 r. poniżej poziomu dopuszczalnego.

Powietrze w Mieście charakteryzuje się również wysokim poziomem benzo(a)pirenu w pyle PM₁₀, którego stężenie w latach 2014-2020 wynosiło od ponad 250 do ponad 550 % poziomu dopuszczalnego. Najwyższe stężenia benzo(a)pirenu zanotowane zostały w marcu, co wynika z faktu, że benzo(a)piren w powietrzu na obszarze Miasta pochodzi głównie z systemów ciepłych oraz z emisji zanieczyszczeń ze środków transportu.

Na przestrzeni lat 2014-2023 widoczny jest pozytywny trend obniżania się stężeń B(a)P zawartego w pyle zawieszonym PM₁₀ na obszarze województwa podkarpackiego. Znaczący spadek wartości stężeń B(a)P widoczny jest począwszy od 2019 roku w powiązaniu ze spadkiem zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM₁₀ i PM_{2,5}. Rok 2023 jest kolejnym, w którym zaobserwowano spadek stężeń B(a)P w pyle zawieszonym PM₁₀ w odniesieniu do lat 2019-2022. W stosunku do poprzedniego roku na stacjach miejskich w województwie podkarpackim stężenia średnioroczne B(a)P w pyle zawieszonym PM₁₀ spadły o 1-20%. W 2023 roku na stacji w Jarosławiu średnioroczne stężenia B(a)P w pyle

zawieszonym PM10 obniżyły się poniżej poziomu 1,49 ng/m³ stanowiącego wartość graniczną, powyżej której wyznacza się obszar przekroczenia.

Dla metali w pyłe PM10 wartości odniesienia zostały dotrzymane na terenie całego województwa podkarpackiego.

Wyniki pomiarów dwutlenku siarki wykazały dotrzymanie obowiązujących dla tego zanieczyszczenia poziomów dopuszczalnych dla stężenia średniorocznego i okresu zimowego na terenie całej strefy podkarpackiej w 2020 r. Zgodnie z wynikami modelowania dla strefy podkarpackiej, stężenie średnioroczne w Jarosławiu wyniosło w 2020 r. poniżej 10,4 µg/m³ przy dopuszczalnym poziomie 20 µg/m³.

Podobnie sytuacja przedstawia się w zakresie zanieczyszczenia dwutlenkiem azotu. Miasto Jarosław zlokalizowane jest w strefie, gdzie średnioroczne natężenie dwutlenku azotu kształtowało się na poziomie poniżej 10,4 µg/m³, przy dopuszczalnym stężeniu 30 µg/m³.

Wyniki pomiaru pyłu zawieszonego PM_{2,5} ze stacji monitoringu powietrza za rok 2020 wykazały przekroczenie obowiązującego dla tego zanieczyszczenia średniorocznego poziomu dopuszczalnego w kryterium ochrony zdrowia na terenie województwa podkarpackiego.

Wyniki pomiarów ozonu ze stacji monitoringu powietrza wykazały dotrzymanie obowiązującego dla tego zanieczyszczenia poziomu docelowego dla całego województwa podkarpackiego. Jeżeli chodzi o dotrzymanie poziomu celu długoterminowego (poniżej 6000 µg/m³) wyniki pokazują przekroczenie. Miasto Jarosław należy do strefy, gdzie to przekroczenie jest znaczne, poziom ozonu osiągnął wartość 9000,5-12000,4 µg/m³.

W 2019 r. na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Elektromobilności w Jarosławiu na lata 2020-2035 przeprowadzono inwentaryzację rocznej emisji zanieczyszczeń. W zakres inwentaryzacji weszły emisje bezpośrednie ze spalania paliw w budynkach, instalacjach i sektorze transportu oraz emisje pośrednie towarzyszące produkcji energii elektrycznej, ciepła i chłodu wykorzystywane przez odbiorców końcowych zlokalizowanych na terenie Gminy.

Inwentaryzacją zostały objęte emisje: dwutlenku węgla CO₂, tlenku węgla CO, tlenku siarki SO₂, tlenków azotu NO_x, pyłu PM₁₀, pyłu PM_{2,5}, benzo(a)pirenu B(a)P.

Całkowita roczna emisja CO₂ we wszystkich sektorach w mieście w 2019 r. wyniosła 140949,1 t CO₂. Największy udział w łącznym bilansie mają sektory budownictwa mieszkaniowego (61945,6 t CO₂) oraz transportu (sumarycznie 37768,9 t CO₂).

Całkowita roczna emisja CO we wszystkich sektorach w mieście wynosi 2398,0 tCO. Największy udział w łącznym bilansie mają sektory budownictwa mieszkaniowego (1902,2 tCO) oraz transportu (sumarycznie 467,1 tCO).

Całkowita roczna emisja SO₂ we wszystkich sektorach w mieście wynosi 674,7 tSO₂. Największy udział w łącznym bilansie mają sektory budownictwa mieszkaniowego (437,5 tSO₂) oraz użyteczności publicznej (158,6 tCO₂).

Całkowita roczna emisja NO_x we wszystkich sektorach w mieście wynosi 292,9 tNO_x. Największy udział w łącznym bilansie mają sektory transportu (sumarycznie 144,4 tNO_x) oraz budownictwa mieszkaniowego (76,1 tNO_x).

Całkowita roczna emisja PM₁₀ we wszystkich sektorach w mieście wynosi 177,1 tPM₁₀. Największy udział w łącznym bilansie mają sektory budownictwa mieszkaniowego (167,3 tPM₁₀) oraz transportu (5,0 tPM₁₀).

Całkowita roczna emisja PM_{2,5} we wszystkich sektorach w mieście wynosi 173,0 tPM_{2,5}. Największy udział w łącznym bilansie mają sektory budownictwa mieszkaniowego (164,5 tPM_{2,5}) oraz transportu (5,0 tPM_{2,5}).

Całkowita roczna emisja B(a)P we wszystkich sektorach w mieście wynosi 95,83 kg B(a)P. Największy udział w łącznym bilansie mają sektory budownictwa mieszkaniowego (94,72 kg B(a)P) oraz przedsiębiorstw i usług (0,89 kg B(a)P).

Na zły stan powietrza w Jarosławiu wpływa głównie:

- niska emisja generowana głównie przez kotłownie w budynkach indywidualnych, wykorzystujące przestarzałe piece na paliwo stałe,
- emisja pochodząca z transportu związana z deficytem dróg rowerowych na terenie Miasta oraz złą jakością infrastruktury drogowej i floty transportowej,
- energochłonność infrastruktury gminnej (ograniczone wykorzystanie odnawialnych źródeł energii; używanie przestarzałego oświetlenia w budynkach oraz energochłonnych lamp oświetlenia drogowego).

Na podstawie kontroli przeprowadzonych przez Straż Miejską w Jarosławiu można stwierdzić, że w domach jednorodzinnych na terenie Miasta nadal zdecydowanie przeważają kotły na paliwa stałe. Wśród skontrolowanych w 2018 roku 451 gospodarstw tylko 142 posiadało kocioł gazowy.

W 2019 roku przeprowadzono 192 kontrole, w tym odnotowano 91 kotłowni gazowych. W 2020 roku skontrolowano 350 domów jednorodzinnych, z tego 107 opalano gazem.

W 2020 r. w wyniku realizacji projektu parasolowego „Ekologiczne partnerstwo Miasta Jarosławia i Gminy Pawłosiów – realizacja planów niskoemisyjnych” dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej, z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 wymieniono w Jarosławiu 223 nieefektywne kotły na paliwo stałe na kotły gazowe kondensacyjne – 189 i kotły opalane biomasą – 34.

W 2023 r. zrealizowano projekt parasolowy Ekologiczne Miasto Jarosław w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, w ramach którego zainstalowano 310 szt. instalacji fotowoltaicznych, 50 szt. kolektorów słonecznych na budynkach mieszkalnych, 5 szt. kotłów na biomasę i 62 szt. pompy ciepła na budynkach mieszkalnych.

2.1.2. Hałas

Na potrzeby przebudowy sygnalizacji świetlnej w październiku 2019 r. dokonano pomiarów natężenia ruchu drogowego na skrzyżowaniu ulic: Grunwaldzka – Jana Pawła II / Kraszewskiego – Słowackiego. Przez główne skrzyżowanie w Mieście przejeżdża w ciągu doby około 20 000 samochodów. Zbyt duże natężenie ruchu na drogach powoduje przekroczenia dopuszczalnych wartości hałasu na odcinkach dróg wojewódzkich na terenie Miasta. Poniższa tabela ukazuje wyniki pomiarów dobowego ruchu pojazdów silnikowych na drogach krajowych i wojewódzkich zgodnie z generalnym pomiarem ruchu GDDKiA w 2020/2021:

Tabela 13. Dobowy ruch pojazdów silnikowych na drogach krajowych i wojewódzkich zgodnie z generalnym pomiarem ruchu GDDKiA w 2020/2021

Odcinek	Ogółem silnikowe	Motocykle	Samochody osobowe, mikrobusy	Samochody dostawcze	Samochody ciężarowe bez przyczepy	Samochody ciężarowe z przyczepą	Autobusy	Ciągniki
DK77 – Wólka Pełkińska - Jarosław	5814	36	4997	486	104	160	24	7
DK94 – Węzeł Jarosław Zachód – obwodnica Jarosławia (węzeł Kruhel Pełkiński)	14197	40	11527	1486	513	554	70	7
DK94 - obwodnica Jarosławia (węzeł Kruhel Pełkiński) -obwodnica Jarosławia (węzeł Centrum)	10948	44	8815	1082	265	728	14	0
DK94 - obwodnica Jarosławia (węzeł Centrum) - obwodnica Jarosławia (węzeł Tuczempy)	7321	40	6093	694	191	285	12	6
DW865 – Jarosław - Szówsko	20844	216	18005	1560	347	581	113	22
DW880 – Jarosław – Widna Góra	7170	82	3654	249	72	49	54	10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA

2.1.3. Gleby

Gleby w Mieście należą do czarnoziemów i zaliczane są do I-II klasy bonitacyjnej. Jarosław leży w obszarze, którego 61-80% gleb należy do gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych o potrzebach wapnowania (zakwaszenie gleby jest jednym ze wskaźników jej chemicznej degradacji) i 21-40% gleb o niskiej i bardzo niskiej zawartości fosforu. Występujące mady nadszańskie oraz lessy na Pogórzu Rzeszowskim sprawiają, że większość regionu jarosławskiego jest od dawna objęta intensywną gospodarką rolną. Ma to wpływ na przeobrażenia krajobrazu - istotnym jego elementem są użytki rolne oraz uprawy roślin.

2.1.4. Zasoby wodne

Gmina Miejska Jarosław położona jest na obszarze dorzecza górnej Wisły. Sieć rzeczna na terenie Miasta stanowią:

1. rzeka San - na odcinku 5 km, będąca głównym źródłem zaopatrzenia mieszkańców w wodę pitną. Wody rzeki San, zarówno poniżej Miasta jak i powyżej, zaliczane są generalnie do III klasy czystości, co oznacza, iż charakteryzują się zadowalającym stopniem jakości umożliwiającym jej spożycie po uprzednim wysokosprawnym uzdatnieniu chemicznym i fizycznym. Podkreślić należy, iż rzeka San jest również odbiorcą ścieków komunalnych m.in. z obszaru Jarosławia,
2. potok Szewnia Miłka,
3. potok Głęboki o długości: 2035 mb - rów deszczowy w posiadaniu Miasta Jarosław,
4. koryto Starego Sanowiska, o długości ok. 7100 mb wraz z urządzeniami melioracyjnymi: rowy odwadniające teren pomiędzy ul. Podgórze i ul. Jarową oraz rów odwadniający biegnący od ul. Rybackiej, które mają znaczenie irygacyjne, umożliwiające odpływ nadmiaru wody w okresach wysokich stanów oraz zasilające w wodę przyległe tereny rolnicze w okresie niedoboru wilgoci.

Udział zbiorników wód stojących w ogólnej powierzchni zarówno Miasta jak i terenów przypadających na wody powierzchniowe jest niewielki.

Miasto leży w obrębie jednostki geologicznej – Zapadliska Przedkarpackiego. W regionie przedkarpackim występują dwa użytkowe piętra wodonośne: trzeciorzędowe i czwartorzędowe. Wody w pozostałych piętrach (głównie mezozoicznym) nie są użytkowane. Badanie przeprowadzone w punkcie pomiaru wody podziemnej nr 80 w obszarze 136 zgodnie z JCWPd (wg podziału na 172 obszary) określiły jakość tych wód jako III klasy tj. wody zadowalającej jakości.

Podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę użytkową i do celów przemysłowych jest ujęcie na rzece San (ZUW w Muninie), wykorzystywane są również wody podziemne.

Na terenie Miasta znajdują się 23 studnie, które ujęte są w wykazie studni gminnych i objęte bieżącą kontrolą Powiatowego Inspektora Sanitarnego. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Jarosławiu Sp. z o.o. wytypowało 12 studni na potrzeby dostawy wody w warunkach kryzysowych.

Według podziału na jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) obszar Miasta Jarosławia mieści się w obrębie: JCWP Szewnia (RW200017225729), JCWP San do Huczek do Wisłoki, bez Wisłoki (RW2000192259) oraz Dopływ spod Kidałowic (RW200016225572).

Tabela nr 14. Charakterystyka JCWP z terenu Miasta Jarosławia

	Szewnia (RW200017225729)	San do Huczek Wisłoka, bez Wisłoka (RW2000192259)	Dopływ spod Kidałowic (RW200016225572)
Status JCWP	naturalna	naturalna	naturalna
Typ JCWP	17 – potok nizinny piaszczysty	19 – rzeka nizinna piaszczysto-gliniasta	16 – potok nizinny lessowy lub gliniasty
Stan / potencjał ekologiczny	umiarkowany	słaby	poniżej dobrego
Wskaźnik determinujący stan/ potencjał ekologiczny	fitobentos	ichtiofauna	-
Stan chemiczny	dobry	dobry	dobry
Stan JCWP	zły	zły	zły

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miejskiej Jarosław na lata 2021 - 2024 ze strategią długoterminową na lata 2025 – 2030

Zgodnie z powyższą tabelą stan chemiczny cieków wodnych powierzchniowych na terenie Gminy jest dobry, natomiast potencjał ekologicznych określony został odpowiednio jako umiarkowany, słaby oraz poniżej dobrego. Co więcej, stan jednolitych części wód powierzchniowych wszystkich rzek na terenie Gminy określony został jako zły (*Na podstawie: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miejskiej Jarosław na lata 2021 - 2024 ze strategią długoterminową na lata 2025 – 2030.*

Na terenie Jarosławia istnieje zagrożenie powodziowe związane z wylewami rzeki San oraz pozostałych cieków wodnych. Przy gwałtownych wezbraniach może dojść do lokalnych podtopień.

Tereny zalewowe:

- przy stanie wody 500-letniej – 19 km²,
- tereny zabudowane, przy stanie wody 100-letniej – 12 km²,
- tereny zabudowane zagrożone zalaniem: Garbarze, Łazy Kostkowskie, Misztale.

(Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miejskiej Jarosław na lata 2021 - 2024 ze strategią długoterminową na lata 2025 – 2030).

2.1.5. Gospodarka odpadami

. W 2023 roku łączna masa odebranych i zebranych odpadów komunalnych wyniosła 14 157,8670 Mg i była wyższa o 31,4850 Mg w stosunku do roku poprzedniego. W systemie gminnym łączna masa odebranych od właścicieli nieruchomości objętych systemem oraz zebranych w PSZOK-u odpadów komunalnych wyniosła 12 922,8910 Mg i również była wyższa w stosunku do roku poprzedniego. W tym przypadku masa odpadów była wyższa o 328,2090 Mg. Tak wysoki wzrost masy odebranych odpadów spowodowany był przede wszystkim objęciem gminnym systemem gospodarowania odpadami przedsiębiorców dopiero od miesiąca marca 2022r., zaś w analizowanym okresie masa odpadów podana jest za pełny rok. Pozostała masa odebranych odpadów pochodziła z nieruchomości, z których odbiór odpadów odbywał się na podstawie indywidualnych umów cywilno-prawnych zawartych z podmiotami odbierającymi odpady wpisanych do rejestru działalności regulowanej w tym zakresie, tj.: PGKiM w Jarosławiu Sp. z o.o., EKO WTÓR Sp. z o.o. S.K.A., Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Mirosław Olejarczyk, Zakład Usługowy EKO-88 Jan Smereka, EKO LINE Usługi Komunalne Sp. z o.o., FHU „Ekoświat-I.i.m” Izabela Nieć.

**Tabela nr 15. Ilość odpadów komunalnych zebranych od mieszkańców
w PSZOK-u**

Kod odpadu	Rodzaj odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów komunalnych [Mg]
15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe	10,5000
15 01 07	Opakowania ze szkła	7,9200
16 01 03	Zużyte opony	18,3400
17 01 01	Odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów	123,3400
20 01 01	Papier i tektura	13,5600
20 01 11	Tekstylia	10,9200
20 01 21	Lampy fluorescencyjne i inne odpady zawierające rtęć	0,1160
20 01 28	Farby, tusze, farby drukarskie, kleje, lepiszcze i żywice inne niż wymienione w 20 01 27	4,3940
20 01 32	Leki inne niż wymienione w 20 01 31	0,4200
20 01 34	Baterie i akumulatory inne niż wymienione w 20 01 33	0,5090
20 01 35	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	12,8650
20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23 i 20 01 35	10,8270

20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	200,1200
20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	281,3400

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław za 2023 rok

Tabela nr 16. Ilość odpadów komunalnych odebranych od właścicieli nieruchomości

Kod odpadu	Rodzaj odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów komunalnych (Mg)
15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	328,8300
15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	3,4800
15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe	877,7600
15 01 07	Opakowania ze szkła	513,0200
16 01 03	Zużyte opony	19,7800
17 02 03	Tworzywa sztuczne	3,0600
20 01 01	Papier i tektura	293,8000
20 01 02	Szkło	0,6300
20 01 32	Leki inne niż wymienione w 20 01 31	1,2000
20 01 35	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	7,9140

20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23 i 20 01 35	3,6800
20 01 39	Tworzywa sztuczne	0,8400
20 01 99	Inne niewymienione frakcje zbierane w sposób selektywny (odpady kuchenne i zielone)	0,0300
20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	2 842,7200
20 02 03	Inne odpady nieulegające biodegradacji	225,1000
20 03 01	Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	8 203,3700
20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	126,5800
20 03 99	Odpady komunalne niewymienione w innych podgrupach	4,8800

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław za 2023 rok

Tabela nr 17. Zebrane odpady komunalne w PHU JUT Jan Kurasz

Kod odpadu	Rodzaj odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów komunalnych [Mg]
15 01 04	Opakowania z metali	6,0220

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław za 2023 rok

Tabela nr 18. Ilość odpadów komunalnych powstałych w gminnym systemie gospodarowania odpadami

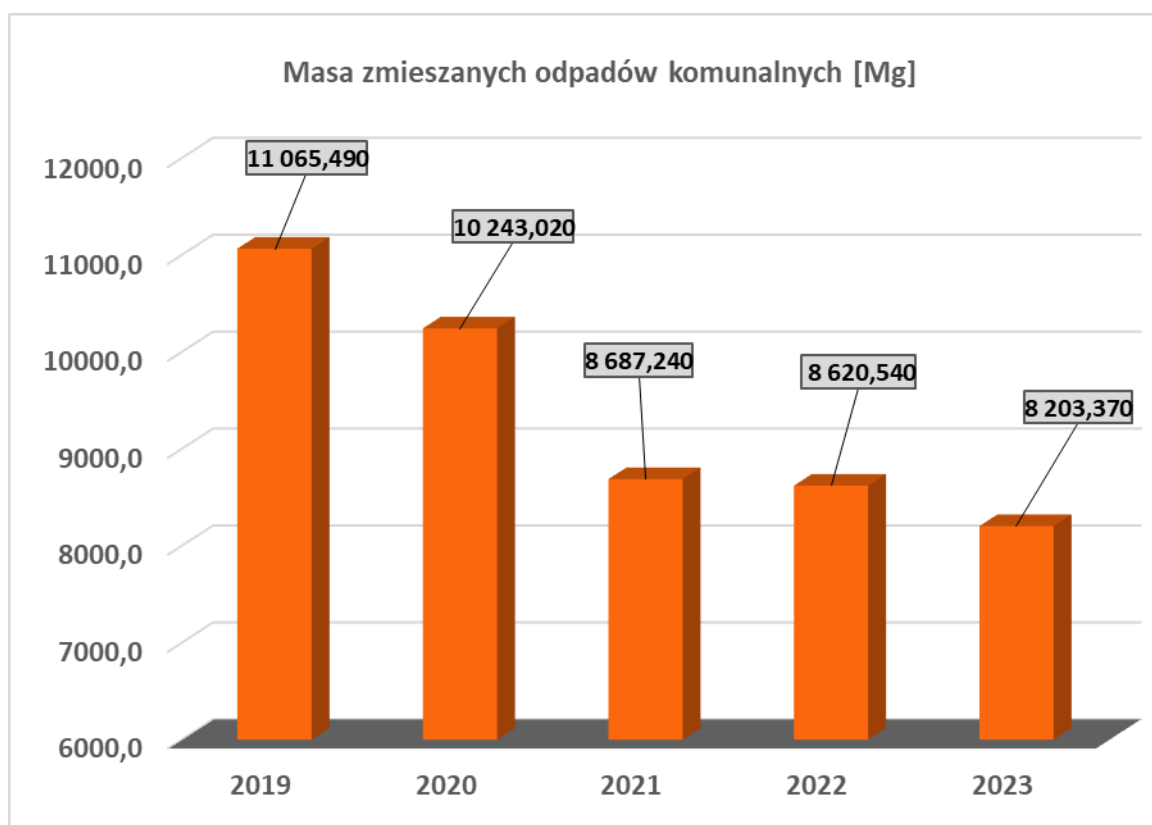
Kod odpadu	Rodzaj odpadów komunalnych	Masa odebranych odpadów komunalnych [Mg]
20 03 01	Zmieszane odpady komunalne	7 486,0800
15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe	871,3600
20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	391,7600
20 01 01	Papier i tektura	295,3800
15 01 07	Opakowania ze szkła	515,4200
15 01 01	Opakowania z tektury i papieru	138,2200
20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	3 010,8600
17 01 01	Odpady betonu oraz gruz betonowy	123,3400
16 01 03	Zużyte opony	38,1200
20 01 34	Baterie i akumulatory	0,5090
20 01 35	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	20,2850
20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23 i 20 01 35	14,5070
20 01 21	Lampy fluorescencyjne	0,1160
20 01 32	Leki	1,6200
20 01 28	Farby, tusze, kleje	4,3940
20 01 11	Tekstylia	10,9200

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław za 2023 rok

Na terenie Gminy Miejskiej Jarosław nie zlokalizowano instalacji do przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych i bioodpadów stanowiących odpady komunalne. Gmina również nie prowadzi na swoim terenie sortowania i mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych. Możliwości przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych związane są z ich zagospodarowaniem w poszczególnych instalacjach do odzysku lub unieszkodliwiania.

Z terenu Gminy Miejskiej Jarosław w roku 2023 odebrano 8 203,3700 Mg niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych o kodzie 20 03 01. Masa tych odpadów jest niższa w stosunku do roku poprzedniego o 417,1700 Mg.

Wykres nr 5 Masa zmieszanych odpadów komunalnych

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław za 2023 rok

Strumień niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych trafił do instalacji komunalnych:

- 1) Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych „Empol” Sp. z o.o. w miejscowości Młyny,

- 2) Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych w miejscowości Młyny,
- 3) Zakłady Usługowe „Południe” Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Przemyślu,
- 4) Zakład Mechaniczno-Biologicznego Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Stalowej Woli,
- 5) Instalacja Mechaniczno-Biologicznego Przetwarzania Odpadów FCC Tarnobrzeg Sp. z o.o.

Tabela nr 19. Informacja o odpadach komunalnych ulegających biodegradacji

Kod i rodzaj odpadu	Masa odebranych odpadów przekazanych do zagospodarowania (Mg)	Sposób zagospodarowania	Nazwa instalacji, do której zostały przekazane odpady
15 01 01 Opakowania z papieru i tektury	189,0000	R3	KYIV CARDBOARD AND PAPER MILL Kijów. Ukraina
15 01 01 Opakowania z papieru i tektury	138,5600	R3	Instalacja do produkcji dachowych płyt falistych w Mielcu
15 01 01 Opakowania z papieru i tektury	1,2700	R12	ATOL Rzeszów
20 01 01 Papier i tektura	1,1000	R12	Instalacja do Mechaniczno-Biologicznego Przetwarzania Odpadów FCC Podkarpacie Sp. z o.o. w Tarnobrzegu
20 01 01 Papier i tektura	161,5200	R3	Instalacja do produkcji dachowych płyt falistych w Mielcu
20 01 01 Papier i tektura	131,1800	R12	Sortownia odpadów z selektywnej zbiórki w Leżajsku

20 01 99 Inne niewymienione frakcje zbierane w sposób selektywny	0,0300	D8	Zakład Mechaniczno-Biologicznego Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Stalowej Woli
20 02 01 Odpady ulegające biodegradacji	0,3200	R3	Zakład Mechaniczno-Biologicznego Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Stalowej Woli
20 02 01 Odpady ulegające biodegradacji	2 809,1800	R3	Instalacji do przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów – Instalacja do biologicznego przetwarzania odpadów zielonych w Młynach
20 02 01 Odpady ulegające biodegradacji	33,2200	R3	Instalacji do przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów – Kompostownia osadów i biokomponentów KOMWITA w Leżajsku

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław za 2023 rok

R3 – Recykling lub odzysk substancji organicznych, które nie są stosowane jako rozpuszczalniki (w tym kompostowanie i inne biologiczne procesy przekształcania)

R12 – Wymiana odpadów w celu poddania ich któremukolwiek z procesów wymienionych w pozycji R1-R11

D8 – Obróbka biologiczna, niewymieniona w innej pozycji w wyniku której powstają ostateczne związki lub mieszanki, które są unieszkodliwiane za pomocą któregokolwiek spośród procesów wymienionych w pozycji D1-D12

Odwrotną sytuację, kolejny rok z rzędu, zauważymy w przypadku masy frakcji o kodach 20 02 01 – odpady ulegające biodegradacji oraz 20 01 99 – inne niewymienione frakcje zbierane w sposób selektywny: odpady kuchenne i zielone (bioodpady). W przypadku bioodpadów odebrano 3 042,8700 Mg, co stanowi wzrost o 394,9500 Mg (w 2022r. wzrost o 198,1600 Mg) w porównaniu do roku poprzedniego. Zaistniała sytuacja jest wynikiem wprowadzenia w gminnym systemie gospodarowania odpadami kolejnej frakcji selektywnie zbieranej – bioodpadów.

Strumień selektywnie zebranych bioodpadów skierowany był do czterech instalacji:

- Instalacja do przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów - Instalacja do biologicznego przetwarzania odpadów zielonych w Młynach,
- Instalacja do przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów - Kompostownia osadów i biokomponentów KOMWITA w Leżajsku,
- Zakład Mechaniczno-Biologicznego Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Stalowej Woli.

Przekazane do instalacji komunalnych odebrane odpady komunalne poddano procesowi sortowania. Część wytworzonych w ten sposób odpadów przekazano albo do termicznego przekształcenia albo do składowania na składowisku. Odpady powstałe po sortowaniu zmieszanych (niesegregowanych) odpadów komunalnych nieposiadające cech do jakiegokolwiek zastosowania (np. kompost nieodpowiadający wymaganiom, nienadający się do wykorzystania) zostały przekazane do składowania na składowisku. Łączna masa odpadów powstałych po sortowaniu przekazanych do termicznego przekształcenia lub składowania odpowiednio wyniosła:

1. po sortowaniu odpadów selektywnie odebranych i zebranych przekazanych do składowania – 40,9893 Mg.

Nazwa instalacji, w której wytworzono odpady, powstałe z odebranych przez podmiot odpadów komunalnych	Kod i rodzaj odpadów	Masa strumienia odpadów Mg	Nazwa instalacji, do której przekazano odpady do termicznego przekształcenia odpadów
--	-----------------------------	-----------------------------------	---

PUK Empol Sp. z o.o. Młyny	19 12 12 Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione w 19 12 11	4,3200	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Młynach
Instalacja do mechaniczno- biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych – Sortownia odpadów komunalnych zmieszanych, kompostownia frakcji podsitowej w Młynach	19 12 12 Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione w 19 12 11	36,6693	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Młynach

*Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej
Jarosław za 2023 rok*

2. po sortowaniu niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych przekazanych do składowania – 4 326,2653 Mg,

Nazwa instalacji, w której wytworzono odpady, powstałe z odebranych przez podmiot odpadów komunalnych	Kod i rodzaj odpadów	Masa strumienia odpadów Mg	Nazwa instalacji, do której przekazano odpady do termicznego przekształcania odpadów
Instalacja do mechaniczno-	19 12 12 Inne odpady (w tym	0,0380	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne

biologicznego przetwarzania odpadów FCC Podkarpacie Sp. z o.o. w Tarnobrzegu	zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione w 19 12 11		i obojętne COFINCO Poland Sp. z o.o. w Jastrzębiu-Zdroju
Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów FCC Podkarpacie Sp. z o.o. w Tarnobrzegu	19 12 12 Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione w 19 12 11	0,0520	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne „Pocieszka” PGKiM w Staszowie Sp. Gminy z o.o.
Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych – Sortownia odpadów komunalnych zmieszanych, kompostownia frakcji podsitowej w Młynach	19 12 12 Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione w 19 12 11	237,5365	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Młynach
PUK Empol Sp. z o.o. Młyny	19 12 12 Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione w 19 12 11	6,4410	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Młynach

Zakłady Usługowe „Południe” w Przemysłu	19 12 12 Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione w 19 12 11	96,9400	Zakłady Usługowe „Południe” w Przemysłu
Instalacja Komunalna Młyny	19 05 99 Inne niewymienione odpady	0,3131	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Młynach
Instalacja Komunalna Młyny	19 05 99 Inne niewymienione odpady	0,4697	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Młynach
Zakłady Usługowe „Południe” w Przemysłu	19 05 99 Inne niewymienione odpady	31,9930	Zakłady Usługowe „Południe” w Przemysłu
Zakłady Usługowe „Południe” w Przemysłu	19 05 99 Inne niewymienione odpady	0,7950	ZMBPO w Przemysłu
Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Przemysłu	19 05 99 Inne niewymienione odpady	0,9315	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne w Przemysłu
Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów FCC Podkarpacie Sp. z o.o. w Tarnobrzegu	19 05 03 Kompost nieodpowiadający wymaganiom (nienadający się do wykorzystania)	0,0210	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne ZZN w Jedlanka Stara
Zakład Mechaniczno-Biologicznego	19 05 99 Inne niewymienione	7,2860	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne

Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Stalowej Woli	odpady		i obojętne w Stalowej Woli
Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych – Sortownia odpadów komunalnych zmieszanych, kompostownia frakcji podsitowej w Młynach	19 05 99 Inne niewymienione odpady	1 605,9839	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Młynach
PUK Empol Sp. z o.o. Młyny	19 05 99 Inne niewymienione odpady	106,0800	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Młynach
Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych – Sortownia odpadów komunalnych zmieszanych, kompostownia frakcji podsitowej w Młynach	19 05 99 Inne niewymienione odpady	2 231,1176	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Młynach
Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów FCC Podkarpacie Sp.	19 05 99 Inne niewymienione odpady	0,1090	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne COFINCO Poland Sp. z o.o. w Jastrzębiu-

z o.o. w Tarnobrzegu			Zdroju
Zakład Mechaniczno-Biologicznego Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Stalowej Woli	19 12 12 Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione w 19 12 11	0,1580	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Stalowej Woli

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław za 2023 rok

3. po sortowaniu odpadów selektywnie odebranych i zebranych przekazanych do termicznego przekształcania – 2,3550 Mg.

Nazwa instalacji, w której wytworzono odpady, powstałe z odebranych przez podmiot odpadów komunalnych	Kod i rodzaj odpadów	Masa strumienia odpadów Mg	Nazwa instalacji, do której przekazano odpady do termicznego przekształcania odpadów
PUK Empol Sp. z o.o. Młyny	19 12 10 Odpady palne (paliwo alternatywne)	2,3550	Linia do produkcji paliwa alternatywnego w Gorlicach

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław za 2023 rok

4. po sortowaniu niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych przekazanych do termicznego przekształcania – 162,3842 Mg,

Nazwa instalacji, w której wytworzono odpady, powstałe	Kod i rodzaj odpadów	Masa strumienia odpadów	Nazwa instalacji, do której przekazano odpady do termicznego
---	-----------------------------	--------------------------------	---

z odebranych przez podmiot odpadów komunalnych		Mg	przekształcania odpadów
Instalacja Komunalna w Młynach	19 12 10 Odpady palne (paliwo alternatywne)	0,1228	Cementownia Małogoszcz-Lafarge Cement S.A. w Małogoszczy
Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Przemysłu	19 12 12 Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione w 19 12 11	2,0494	Instalacja Termicznego Przetwarzania z Odzyskiem Energii w Rzeszowie
Zakłady Usługowe „Południe” Sp. z o.o. w Przemysłu	19 12 12 Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione w 19 12 11	40,7400	EKOPALIWA Chełm Sp. z o.o.
Zakłady Usługowe „Południe” Sp. z o.o. w Przemysłu	19 12 12 Inne odpady (w tym zmieszane substancje i przedmioty) z mechanicznej obróbki odpadów inne niż wymienione	1,0100	PGE w Rzeszowie

	w 19 12 11		
PUK Empol Sp. z o.o. Młyny	19 12 10 Odpady palne (paliwo alternatywne)	118,4620	Cementownia „WARTA” S.A. Trębaczew

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław za 2023 rok

Wyróżniamy kilkanaście procesów odzysku, biorąc pod uwagę różne rodzaje odpadów i ich potencjał w zakresie ponownego wykorzystania. Odzyskiem energii jest także spalanie odpadów. Dokonuje się go poprzez spalanie w spalarniach, przetwarzanie odpadów w paliwo alternatywne i jego spalanie oraz poprzez współspalanie przemysłowe.

Proces termicznego zagospodarowania odebranych odpadów komunalnych oznaczony jest kodem R1 – wykorzystanie jako paliwa lub innego środka wytwarzania energii, a także kodem D10 – unieszkodliwienie odpadów polegające na ich utylizacji przez spalanie na wysypiskach. Jest to jedna z metod zdefiniowanych w Katalogu Odpadów przyjętym przez Unię Europejską.

Z otrzymanych sprawozdań od podmiotów odbierających i zbierających odpady komunalne na terenie gminy wynika, że do termicznego przekształcania przekazano masę 164,7392 Mg. W związku z tym stosunek masy odpadów komunalnych przekazanych do termicznego przekształcania do masy odpadów komunalnych wytworzonych na terenie gminy wyniósł 1,17%.

Tabela nr 20. Masa odpadów przygotowanych do ponownego użycia i poddanych recyklingowi.

Kod odpadu	Rodzaj odpadu	Masa odpadów przygotowanych do ponownego użycia i poddanych recyklingowi (Mg)
15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	456,7965
15 01	Opakowania z tworzyw	368,0173

02	sztucznych	
15 01 03	Opakowania z drewna	10,4536
15 01 04	Opakowania z metali	223,4626
15 01 05	Opakowania wielomateriałowe	16,1546
15 01 07	Opakowania ze szkła	449,8231
16 01 03	Zużyte opony	18,3610
16 02 16	Elementy usunięte ze zużytych urządzeń inne niż wymienione w 16 02 15	2,5290
17 01 01	Odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów	123,3400
19 12 02	Metale żelazne	43,7052
19 12 03	Metale nieżelazne	2,2210
19 12 04	Tworzywa sztuczne i guma	1,7400
19 12 05	Szkło	0,4690
20 01 01	Papier i tektura	157,5720
20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	3 042,8400
Łącznie		4 917,4849 Mg

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław za 2023 rok

W analizowanym okresie do ponownego użycia i recyklingu przygotowano 4 917,4849 Mg odpadów komunalnych. W roku 2022 wskaźnik ten wyniósł 2 374,1188 Mg odpadów. Tym samym osiągnięty został znaczący wzrost masy frakcji surowców wtórnych przygotowanych do ponownego użycia i poddanych recyklingowi, szczególnie w odniesieniu do problematycznej, w kontekście uzyskania odpowiedniego poziomu przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych, frakcji bioodpadów. Masa frakcji bioodpadów przygotowanej do ponownego użycia i poddanej recyklingowi wyniosła 3 042,8400 Mg, gdzie w roku poprzednim poddano tylko 851,4000 Mg.

Uzyskane poziomy przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych:

1) Poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych – co najmniej 35% wagowo do masy odpadów komunalnych bez uwzględnienia innych niż niebezpiecznych odpadów budowlanych i rozbiórkowych stanowiących odpady komunalne.

Zgodnie z art. 3b ust. 1 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, Gminy są obowiązane osiągnąć odpowiedni poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych. Rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 3 sierpnia 2021r. w sprawie sposobu obliczania poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych (Dz.U.2021.1530) określono sposób obliczania poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu oraz warunki zaliczania masy odpadów komunalnych do masy odpadów komunalnych przygotowanych do ponownego użycia i poddanych recyklingowi. W przypadku obliczania tych poziomów przez gminy uwzględnia się odpady komunalne odebrane z terenu gminy zarówno przez gminę, jak i przez podmioty odbierające odpady komunalne na podstawie umowy cywilno-prawnej z właścicielem nieruchomości oraz zebrane z terenu danej gminy zarówno przez gminę, jak i przez innych zbierających odpady komunalne.

W Gminie Miejskiej Jarosław wymagany poziom nie został osiągnięty i wyniósł 34,34%.

2) Poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania – nie więcej niż 35% wagowo całkowitej masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania.

Zgodnie z art. 3c ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach Gminy są obowiązane ograniczyć masę odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 grudnia 2017r. w sprawie poziomów ograniczenia składowania masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (Dz.U.2017.2412) nadal obowiązuje, mimo że nie jest wskazany poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazanych do składowania, jaki należy osiągnąć za 2022 rok. W akcie tym wskazany został okres tylko do 16 lipca 2020r. W tej sytuacji należy posilrkować się niniejszym rozporządzeniem do momentu wydania nowego aktu wykonawczego, tym bardziej, że w bazie ISAP figuruje jako obowiązujące.

W Gminie Miejskiej Jarosław wymagany poziom został osiągnięty i wyniósł 2,60%.

3) Poziom składowania odpadów komunalnych.

Zgodnie z art. 3b ust. 2a ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach Gminy są obowiązane nie przekraczać poziomu składowania w wysokości: 30% wagowo – za każdy rok w latach 2025-2029, 20% wagowo – za każdy rok w latach 2030-2034 i 10% wagowo – w 2035r. i za każdy kolejny rok w latach następnych. Poziom składowania oblicza się jako stosunek masy odpadów komunalnych i odpadów pochodzących z przetwarzania odpadów komunalnych przekazanych do składowania do masy wytworzonych odpadów komunalnych. Dla potrzeb obliczania poziomu składowania do odpadów przekazanych do składowania zalicza się również odpady poddane odzyskowi na składowisku odpadów.

W Gminie Miejskiej Jarosław poziom składowania odpadów komunalnych wyniósł 31,12%.

Priorytetowe założenia funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Jarosław zostały w analizowanym okresie spełnione, funkcjonujący system działał poprawnie. Gmina zrealizowała nałożone przez ustawę o utrzymaniu czystości i porządku w gminach obowiązki w zakresie organizacji odbioru odpadów i ich zagospodarowania, w tym prowadzenia selektywnego zbierania odpadów komunalnych. Głównym celem było uzyskanie przyrostu masy frakcji surowców

wtórnych przygotowanych do ponownego użycia i poddanych recyklingowi, przy jednoczesnym ograniczeniu masy niesegregowanych odpadów komunalnych. Utrzymanie tej tendencji powinno być celem gminy w latach następnych.

- Priorytetowym zadaniem dla Gminy Miejskiej Jarosław, obecnie i w najbliższych latach, jest podnieść ilość odbieranych poszczególnych frakcji odpadów, tak aby spełniać rosnące skokowo poziomy przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych. Szczególną uwagę należy zwrócić również na nieustanne uświadamianie mieszkańców w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, w celu ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów komunalnych oraz właściwego ich segregowania. Jak wykazały lata poprzednie, prowadzenie edukacji ekologicznej w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami komunalnymi miało istotny wpływ na jakość i ilość wysegregowanych poszczególnych frakcji odpadów. Nie bez znaczenia są prowadzone kontrole segregacji odpadów komunalnych w domach jednorodzinnych i budynkach wielolokalowych. Perspektywa podwyższenia wysokości opłaty (stawka dwukrotna) stanowi skuteczną przesłankę do podjęcia stosownych działań w kierunku zapewnienia właściwej segregacji odpadów. Zastosowanie środków o charakterze fiskalnym sprzyja zarówno samodyscyplinie mieszkańców, jak i społecznej kontroli przestrzegania zadeklarowanych zasad.

- Mając świadomość wyzwań jakim Gmina Miejska Jarosław musi sprostać nadzorując system gospodarowania odpadami komunalnymi należy wykorzystać wszelkie pojawiające się nowe możliwości, przede wszystkim inwestycyjne, aby zrealizować nałożone przez ustawę o utrzymaniu czystości i porządku 213 w gminach obowiązki w zakresie organizacji odbioru odpadów i ich zagospodarowania, w tym zwiększenie masy selektywnie zebranych odpadów komunalnych, osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu, jak również obniżenie kosztów funkcjonowania systemu, które finalnie przełożą się na niższą stawkę opłaty za gospodarowanie odpadami uiszczaną przez mieszkańców

2.1.6. Potencjał odnawialnych źródeł energii

Obszar województwa podkarpackiego cechuje się korzystnymi uwarunkowaniami pod względem wietrzności. Teren Gminy Miejskiej Jarosław charakteryzuje się najwyższym potencjałem technicznym rozwoju energetyki wiatrowej (powyżej 1 500 GWh). Wpływa na to duża powierzchnia terenów rolnych oraz niewielka ilość zajmowanej powierzchni przez obszary chronione. Wykluczone jest stawianie wiatraków na terenach chronionych. Tereny zurbanizowane uniemożliwiają usytuowanie dużych elektrowni wiatrowych na terenie Miasta,

lokalnie mogą powstawać małe elektrownie wiatrowe na przestrzeniach otwartych, w ciągach wietrznych lub na budynkach.

W *Strategii Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020* Miasto Jarosław zaliczono jako obszary strategicznej interwencji w województwie pod względem energetyki wiatrowej. Teren województwa podkarpackiego niemal w całości należy do zlewni Wisły, za wyjątkiem rzeki Strwiąża w powiecie bieszczadzkiem, która jest prawostronnym dopływem Dniestru. Największymi potencjałami na terenie województwa dysponują rzeki:

- odcinek górnej Wisły – 0,37 MW/km,
- San - 0,26 MW/km,
- Wisłoka – 0,11 MW/km.

Na terenie Miasta nie ma zlokalizowanej elektrowni wodnej. Potencjał energetyczny energii wodnej dla całego powiatu jest wysoki, wynosi 3-5 MW.

W powiecie jarosławskim potencjał techniczny biomasy leśnej jest na średnim poziomie (20-40 GWh), a z kolei potencjał techniczny biomasy ze słomy i siana jest dość wysoki, znajduje się w przedziale 50-70 GWh. Z możliwości pozyskania biomasy wyłączono obszary prawnie chronione.

Na Podkarpaciu wody geotermalne mogą być wykorzystane na cele produkcji ciepła, a także balneologii i rekreacji. Teren Jarosławia znajduje się w obszarze o średnim potencjale technicznym energetyki geotermalnej rzędu 5 – 10 MW.

Potencjał energetyki słonecznej zależy głównie od takich czynników jak nasłonecznienie oraz natężenie promieniowania słonecznego. Średnia roczna jednostkowa energia promieniowania słonecznego sporządzona dla gmin europejskich wynosi 1049 kWh/m²/rok. Nasłonecznienie gmin polskich, kształtuje się na porównywalnym poziomie, niemalże jednakowym.

Energia całkowitego promieniowania słonecznego w województwie podkarpackim waha się w granicach ok. 996-1048 kWh/m²/rok. Gmina Miejska Jarosław znajduje się na terenie obszaru najbardziej nasłonecznionego. Średnie nasłonecznienie dla terenów Gminy Miejskiej Jarosław osiąga wartość około 2000-2100 h/rok, z czego około 80 % przypada na sześć miesięcy sezonu wiosenno-letniego.

2.1.7. Edukacja ekologiczna

Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach nakłada na gminy obowiązek prowadzenia działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi, w szczególności w zakresie selektywnego zbierania

odpadów komunalnych. Zadania te mają istotne znaczenie dla funkcjonowania systemu gospodarki komunalnej.

Prowadzenie działań edukacyjnych jest istotne w kształtowaniu właściwych postaw społeczeństwa do problematyki związanej z gospodarką odpadami, a zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Wypełniając powyższy obowiązek od 2016 roku realizowane były kolejne edycje programu edukacji ekologicznej dla mieszkańców Miasta oraz dzieci w wieku przedszkolnym, szkolnym i gimnazjalnym pn. „Czysty Jarosław”. Program przybliżał mieszkańcom, a szczególnie w zrozumiałym sposobie dzieciom, wiedzę o zasadach prawidłowego postępowania z odpadami, z naciskiem na selektywne zbieranie odpadów. W ramach programu prowadzonych jest szereg działań edukacyjnych, m. in. organizacja przedstawień teatralnych dla dzieci w wieku szkolnym, organizacja podczas okresu wakacyjnego dla mieszkańców Miasta imprez plenerowych promocyjno-edukacyjnych w każdej z 7 dzielnic miasta, organizacja interaktywnych działań ekologicznych we wszystkich placówkach oświatowych połączonych ze zbiórką surowców wtórnych, organizacja licznych konkursów plastycznych, z wiedzy ekologicznej oraz wiele innych. Ponadto, w Parku Miejskim organizowane są w ramach obchodów „Dnia Dziecka” plenerowe akcje promocyjno-edukacyjne dla dzieci, podczas których, oprócz licznych ekozabaw dzieci mają możliwość poznać w praktyce zasady segregacji odpadów. Prezentowane treści mają na celu uświadomić uczestnikom jakie korzyści dla środowiska przynoszą działania zapobiegające powstawaniu odpadów, a także działania związane z odzyskiem surowców już w wytworzonych odpadach.

Pozostałe działania edukacyjno-informacyjne skupiły się na udostępnieniu na okres kolejnych 2 lat na stronach internetowych Urzędu Miasta Jarosławia oraz placówek oświatowych internetowej gry edukacyjnej pt. „Segreguj odpady”, a także na opracowaniu projektu graficznego i druku ulotek dla mieszkańców dot. zasad prawidłowego segregowania odpadów komunalnych w Jarosławiu. W drugiej połowie 2020 roku został wydany kolejny poradnik dot. zasad prawidłowego segregowania odpadów komunalnych tym razem uwzględniający nową frakcję bioodpadów.

Aby przygotować mieszkańców z wyprzedzeniem do wdrożenia obowiązku selektywnej zbiórki odpadów BIO (od 1 stycznia 2021 r.), a jednocześnie zapoznać z nowymi zasadami selekcji odpadów, przeprowadzono - poprzez m. in. operatora gminnego systemu „śmieciowego” - kolportaż poradników.

Edukacja ekologiczna mieszkańców, szczególnie młodego pokolenia, to przykład kierunku działania, który należy prowadzić w następnych latach, aby osiągnąć wymierne

efekty, szczególnie dot. recyklingu. Prowadzenie skutecznych działań edukacyjnych w tym zakresie jest także niezbędnym warunkiem do zrealizowania przez miasto Jarosław ustawowego obowiązku w zakresie osiągnięcia odpowiednich poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia wymienionych w ustawie frakcji odpadów komunalnych.

Tabela nr 21. Działania w zakresie edukacji ekologicznej w latach 2018-2024

Rok	Nazwa zadania	Liczba działań w ramach zadania
2018	Organizacja programu edukacji ekologicznej na rok 2018 dla mieszkańców miasta i dzieci pn. „Czysty Jarosław” w okresie 05-11.2018 r.	63
	Zakup licencji na okres 2 lat udostępnienia gry edukacyjnej pt. „Segreguj odpady” na stronach internetowych Urzędu oraz placówek oświatowych	1
	Usługa druku ulotek w formacie A5 dot. szkodliwości palenia odpadów w piecach domowych	1
2019	Organizacja programu edukacji ekologicznej na rok 2019 dla mieszkańców miasta i dzieci pn. „Czysty Jarosław” w okresie 05-11.2019 r.	54
2020	Opracowanie projektu graficznego oraz druk ulotki dla mieszkańców składanej na 3, dot. zasad prawidłowego postępowania z odpadami komunalnymi w Jarosławiu	1
	Zakup licencji na okres kolejnych 2 lat udostępnienia gry edukacyjnej pt. „Segreguj odpady” na stronach internetowych Urzędu oraz placówek oświatowych	1
	Opracowanie projektu graficznego oraz druk ulotki dla mieszkańców składanej na 3, dot. zasad prawidłowego segregowania odpadów komunalnych w Jarosławiu z uwzględnieniem nowej frakcji BIO	2
2021	Rok 2021 był kolejnym rokiem z sytuacją dotyczącą pandemii COVID-19, w związku z tym działania te zostały mocno zawężone i były prowadzone w ograniczonym zakresie.	
2022	W uwagi na niewystarczające środki finansowe działania prowadzone w ograniczonym zakresie.	

2023	W uwagi na niewystarczające środki finansowe działania prowadzone w ograniczonym zakresie.	
2024	W ramach realizacji projektu „JarosLove – z miłości do ludzi” opracowano Strategię Edukacji Ekologicznej dla Gminy Miejskiej Jarosław na lata 2024-2030, przeprowadzono działania edukacyjne we wszystkich szkołach podstawowych i przedszkolach, (prelekcje, konkursy, gry), zorganizowano i przeprowadzono piknik ekologiczny dla 5000 uczniów szkół podstawowych w dniu 21.03.2024 oraz dwudniowe warsztaty dla 4 grup uczniów klas IV-VI po 15 osób. Przeprowadzono również kampanię informacyjno – edukacyjną w mediach	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Jarosławia

W latach 2018-2021 Straż Miejska w Jarosławiu przeprowadziła ponad 200 interwencji zakończonych użyciem środków oddziaływania wychowawczego w postaci pouczeń oraz mandatów karnych (18) odnośnie wykroczeń związanych z ochroną środowiska, gospodarką odpadami oraz ustawą o utrzymaniu czystości w gminach. W roku 2018 przeprowadzono 48 interwencji, w tym 6 zakończonych nałożeniem mandatu karnego, w 2019 r. 19 interwencji, w tym 4 zakończone nałożeniem mandatu, w 2020 r. 50, w tym 5 mandatów i w 2021 r. 88, 3 mandaty. Interwencje dotyczyły wykroczeń przeciwko:

- art. 191 ustawy o odpadach – spalanie poza spalarniami – 49 wykroczeń,
- art.145 Kodeksu wykroczeń – zanieczyszczanie, zaśmiecanie miejsca publicznego – 48 wykroczeń,
- art. 10 ustawy o utrzymaniu czystości w gminach – 108.

W latach 2022-2024 Straż Miejska w Jarosławiu przeprowadziła 191 interwencji zakończonych użyciem środków oddziaływania wychowawczego w postaci pouczeń oraz mandatów karnych (13) odnośnie wykroczeń związanych z ochroną środowiska, gospodarką odpadami oraz ustawą o utrzymaniu czystości w gminach. W roku 2022 przeprowadzono 42 interwencji, w tym 2 zakończonych nałożeniem mandatu karnego, w 2023 r. 45 interwencji, w tym 9 zakończone nałożeniem mandatu, w 2024 przeprowadzono 32 interwencji w tym 2 zakończone nałożeniem mandatu. Interwencje dotyczyły wykroczeń przeciwko: art.191 ustawy o odpadach- spalanie poza spalarniami 26 wykroczeń, art.145 Kodeksu wykroczeń-

zanieczyszczenie, zaśmiecanie miejsc publicznych – 49 wykroczeń, art.10 ustawy o utrzymaniu czystości w gminach-37 .

2.1.8. Zieleń miejska i lasy

Na zły stan powietrza w Jarosławiu ma również wpływ niedostatecznie rozwinięta zieleń miejska oraz niewielki obszar lasów. Lesistość wynosi zaledwie 0,5, podczas gdy w grupie porównawczej MRL wskaźnik ten wynosi 11,78. Powoduje to, że Jarosław znajduje się na ostatnim miejscu. Równie źle wygląda udział powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej (1,3 do 2,4), przy ujemnej dynamice -0,57.

Lasy pełnią istotną funkcję w ochronie bioróżnorodności, będące siedliskiem życia największej liczby gatunków roślin i zwierząt. Lasy z terenu Miasta Jarosławia będące własnością Skarbu Państwa znajdują się pod nadzorem Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie, w zarządzie Nadleśnictwa Jarosław. Natomiast nadzór nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa prowadzony jest przez starostę, w tym przypadku Starostę Jarosławskiego, zgodnie z ustawą z dnia 28 września 1991 roku *o lasach* (Dz. U. z 2017 r. poz. 788, z późn. zm.).

Na terenie Miasta lasy i grunty leśne zajmują powierzchnię 18,76 ha, natomiast lesistość wynosi 0,5% (*Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miejskiej Jarosław na lata 2021-2024 ze strategią długoterminową na lata 2025 -2030*).

Drzewostany Nadleśnictwa Jarosław są bardzo zróżnicowane pod względem siedliskowym. Obok żyznych i zasobnych siedlisk lasowych (z dębem i bukiem) występują uboższe zbiorowiska borów i borów mieszanych, gdzie dominuje sosna - najważniejszy gatunek lasotwórczy. Pozostałe m.in dąb, olcha, buk i brzoza, występują w zdecydowanej mniejszości. Lasy Nadleśnictwa stanowią pozostałość Puszczy Sandomierskiej. W ich skład wchodzi 89 kompleksów leśnych, z których część zaliczona do lasów ochronnych pełni głównie funkcje wodochronne.

Na terenie Miasta Jarosławia ochroną pomnikową objęte jest 5 drzew.

Powierzchnia terenów zieleni miejskiej (stanowiących własność Gminy Miejskiej Jarosław i pozostające w jej utrzymaniu) z uwzględnieniem cmentarzy komunalnych, wynosi 48,05 ha, co stanowi zaledwie 1,39% powierzchni Miasta.

Na terenie Miasta Jarosławia znajdują się dwa parki: Park Miejski im. Bohaterów Monte Cassino (ok. 8 ha) i Park Miejski im. Czesławy Puzon ps. „Baśka” (ok. 0,68 ha), które zostały wpisane do rejestru zabytków.

Powierzchnia terenów zieleni w Jarosławiu charakteryzuje się tendencją wzrostową. Wynika to z włączania nowych terenów wcześniej nie ujętych w wykazach np. po komunalizacji, przejmowania terenów osiedlowych utrzymywanych wcześniej przez zarządy nieruchomości lub z tworzeniem planów inwestycyjnych placów zabaw czy publicznych terenów rekreacyjno – wypoczynkowych. Ostatnio znaczący wzrost powierzchni nastąpił poprzez włączenie terenów zieleni nad Sanem, tzw. „Bulwarów nad Sanem” - jest to pas zieleni wzdłuż rzeki San rozciągający się na długości 860 m. o pow. ok.4,4 ha.

Powierzchnia terenów zielonych i ich rodzaj jest zróżnicowany w poszczególnych dzielnicach Miasta. W dzielnicy nr 1 powierzchnia terenów zieleni miejskiej wynosi 12,74 ha, z czego charakter rekreacyjno-wypoczynkowy stanowią głównie: Park Miejski im. Czesławy Puzon ps. „Baśka” przy ul. Kraszewskiego, zieleniec przy ul. Kasztelańskiej z zewnętrzną siłownią, Bulwary nad Sanem, plac zabaw wraz z boiskiem przy ul. Starosanowej oraz cmentarz komunalny przy ul. Bocznej Sanowej. Pozostałe tereny to niewielkie skwerki i zieleń w pasach drogowych pełniące funkcje estetyczne wzbogacając tereny zurbanizowane w elementy przyrodnicze.

Tereny zieleni miejskiej w dzielnicy nr 2 stanowią 3,37 ha, z czego charakter rekreacyjno-wypoczynkowy stanowią głównie: Ogródek Jordanowski przy ul. Legionów, tereny zieleni osiedlowej usytuowane pomiędzy osiedlem Kopernika, 1000-lecia, Braci Prośbów oraz w obrębie bloków Wojska Polskiego.

W dzielnicy nr 3 tereny zieleni miejskiej zajmują 2,78 ha, z czego charakter rekreacyjno-wypoczynkowy stanowią głównie: plac zabaw z zewnętrzną siłownią w obrębie os. Słoneczne oraz plac zabaw przy zbiegu ulic Słonecznej i Na Blichu. Pozostałe tereny to zieleń uliczna oraz skarpy biegnące wzdłuż potoku Głęboka i ul. Słonecznej o niezagospodarowanej zieleni.

W dzielnicy nr 4 tereny zieleni miejskiej stanowią 1,55 ha, z czego charakter rekreacyjno-wypoczynkowy stanowi jedynie Ogródek Jordanowski przy ul. Orkana.

Tereny zieleni miejskiej w dzielnicy nr 5 zajmują 4,74 ha, z czego charakter rekreacyjno-wypoczynkowy stanowi głównie Cmentarz komunalny „Stary”, zieleniec przy ul Makary, ul. Konfederackiej oraz zieleń osiedlowa wewnątrz Osiedla Jagiellonów.

W dzielnicy nr 6 tereny zieleni miejskiej w tej przestrzeni stanowią 22,87 ha, z czego charakter rekreacyjno-wypoczynkowy stanowią głównie Park Miejski im Bohaterów Monte Cassino przy ul. Bandurskiego, Ogródek Jordanowski przy ul Kraszewskiego, plac zabaw wewnątrz osiedla Sterańczaka oraz tereny Cmentarza Komunalnego „Nowego” przy ul. Krakowskiej i przy ul. Szczytniańskiej.

W dzielnicy nr 7 tereny zieleni miejskiej nie występują.

Wskazane powyżej powierzchnie terenów zieleni (*wg definicji zawartej w art. 5 pkt 21 ustawy o ochronie przyrody tereny zieleni to - tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym*) dotyczą wyłącznie terenów, których właścicielem jest Gmina Miejska Jarosław i są przez nią utrzymywane. Nie obejmują terenów zieleni innych jednostek organizacyjnych takich jak szkoły, przedszkola obiekty sportowe zarządzane przez MOSiR, terenów zieleni osiedlowej zarządzanej przez inne jednostki jak np. spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i innych zarządców oraz tereny ogrodów działkowych.

Powyższa analiza wskazuje, że średnio na 1000 mieszkańców przypada 1,24 ha miejskich terenów zieleni, co jest wartością niedostateczną. Wartości te są różne w poszczególnych dzielnicach, ale największe znaczenie ma to w dzielnicach wysoko zurbanizowanych, tj. w dzielnicach II, III i V, gdzie takich terenów jest mało i nie ma realnych możliwości ich zwiększenia. W pozostałych dzielnicach sytuację ratuje zieleń osiedlowa, ogrody działkowe, przydomowe ogródki w zabudowie jednorodzinnej, a w dzielnicach peryferyjnych - tereny użytkowane rolniczo, które poszerzają, a nawet stanowią jedyną przestrzeń do życia i aktywności dla mieszkańców naszego Miasta.

Poważnym problemem w kwestii zieleni jest również jej stan, na który wpływa ogólne pogorszenie jakości środowiska przyrodniczego, wywołane emisją zanieczyszczeń oraz stale wzrastającą degradacją wszystkich jego komponentów tj. hydrosfery (rzeki, jeziora, morza), atmosfery, a w konsekwencji, wraz z opadami deszczu do gleb (pedosfery) i biosfery. Szczególnie wyraźnie obserwowane jest to w aglomeracjach miejskich, gdzie problem ten potęgował splot wielu niekorzystnych czynników ekologicznych dla możliwości prawidłowego rozwoju drzew i krzewów.

Jako najważniejszy czynnik należy uznać pogorszenie jakości i ilości dostępnej, naturalnej pokrywy glebowej dla roślin. Zniszczenie najważniejszej dla drzew i krzewów warstwy próchnicznej, kilkumetrowej miąższości warstwy nasypowej, wielokrotne przekopanie i głębokie wymieszanie profilu glebowego, niekontrolowane zanieczyszczenie podłoża gruzem, jonami wapnia, chloru i sodu oraz substancjami ropopochodnymi stworzyło w centrach miast martwy substrat dla rozwoju roślin. Negatywne zmiany siedlisk miejskich

ulegają pogłębieniu w miarę zbliżania się do centrów miast. Decydującym czynnikiem jest w tym przypadku gęstość (zwartość) zabudowy. Presja urbanizacyjna mierzona jest ilością przebiegającej w podłożu infrastruktury technicznej i procentem zabudowy terenu w stosunku do powierzchni wolnych od tych inwestycji głównie terenów zieleni. Aby w takich terenach utrzymać zieleń (głównie drzewa i krzewy) i zwiększyć ich trwałość, podstawą jest stworzenie im jak najlepszych warunków glebowych oraz możliwie największą przestrzeń. Nie bez znaczenia jest również dobór gatunków drzew mniej wrażliwych na niekorzystne warunki środowiskowe. Wydział Urzędu Miasta Jarosławia zajmujący się utrzymaniem terenów zieleni podkreśla również brak wystraczających środków finansowych na działania związane rozwojem i utrzymaniem terenów zielonych.

2.2. Czystość i estetyka

2.2.1. Czystość

W ostatnich trzech latach usługi dotyczące utrzymania czystości na terenach Gminy Miejskiej Jarosław, po przeprowadzeniu stosownych procedur w zakresie zamówień publicznych, były zlecane:

1. Przedsiębiorstwu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jarosławiu sp. z o. o. w zakresie:
  - a) bieżącego utrzymania czystości i porządku na terenach należących do Gminy Miejskiej Jarosław, sprzątanie po handlu okolicznościowym oraz w trakcie trwania i po zakończeniu imprez miejskich w plenerze,
  - b) interwencyjnej zbiórki zwłok bezpańskich zwierząt domowych oraz zwierząt żyjących na wolności (z ptakami włącznie) z terenów będących własnością Gminy Miejskiej Jarosław,
  - c) utrzymania czystości i porządku na przystankach autobusowych w granicach administracyjnych Miasta Jarosławia,
  - d) oczyszczania mechanicznego ulic,
  - e) utrzymania zimowego ulic.
2. Jarosławskiemu Przedsiębiorstwu Komunalnemu sp. z o.o. w zakresie bieżącego utrzymania terenów zieleni miejskiej i parków.

Powierzchnia terenów objętych ww. usługami wynosi szacunkowo:

1. w miesiącach letnich (8 miesięcy), w tym:
  - bieżące utrzymanie czystości 19,05 ha (w tym 8,26 ha interwencyjnie),

- tereny zielone 12,16 ha,
  - drogi 18,14 ha (w tym 9,07 ha interwencyjnie),
łącznie 49,35 ha (w tym 17,33 ha interwencyjnie).
2. w miesiącach zimowych (4 miesiące), w tym:
- bieżące utrzymanie czystości 19,05 ha (w tym 8,26 ha interwencyjnie),
  - tereny zielone 12,16 ha,
  - drogi 34,32 ha (w tym 20,97 ha interwencyjnie),
łącznie 65,53 ha (w tym 29,23 ha interwencyjnie).

W zakresie utrzymania czystości w mieście Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jarosławiu sp. z o.o. prowadzi dodatkowo następując akcje:

- pogotowie czystości – akcja mająca na celu prowadzenie interwencyjnego (po zgłoszeniu telefonicznym) sprzątanania administrowanych przez Miasto ulic, placów, terenów zielonych, wycinania uszkodzonych, zagrażających bezpieczeństwu konarów drzew,
- weekendowe dyżury pracowników Zakładu Oczyszczania Miasta patrolujących główne arterie miasta oraz miejsca rekreacyjne,
- poświęteczna akcja zbierania choinek sprzed posesji,
- likwidacja dzikich wysypisk śmieci.

W latach 2018-2023 usługi dotyczące utrzymania zieleni miejskiej i parków miejskich po przeprowadzeniu stosownych procedur w zakresie zamówień publicznych były zlecone Jarosławskiemu Przedsiębiorstwu Komunalnemu sp. z o.o.

Przedmiotem zamówienia są czynności polegające na całorocznym bieżącym utrzymaniu i konserwacji parków miejskich, ogródków jordanowskich, zieleńców miejskich, zieleni w strefach studni publicznych, zieleni w pasach drogowych dróg miejskich i dróg wewnętrznych stanowiących własność Gminy Miejskiej Jarosław.

Tereny zieleni miejskiej objęte usługą utrzymania i konserwacji:

1. Parki miejskie i ogródki jordanowskie obejmują:

- Park Miejski im. Bohaterów Monte Cassino przy ul. Bandurskiego,
- Park Miejski im. Czesławy Puzon ps. „Baśki” przy ul. Kraszewskiego,
- Ogródek Jordanowski przy ul. Kraszewskiego,

- Ogródek Jordanowski przy ul. Legionów,
- Ogródek Jordanowski przy ul. Orkana.

Dla tych terenów umowa przewiduje dodatkowo - całoroczne codzienne utrzymywanie porządku tj: oczyszczania terenów zieleni (placów, chodników, alejek, trawników, placów zabaw) z zanieczyszczeń: kamieni, gruzu, odpadów komunalnych, papierów, butelek, puszek, gałęzi, liści, owoców drzew, kwiatostanów, owocostanów, niedopałków papierosów, kapsli, łupin słonecznika, gum do żucia i innych zanieczyszczeń.

2. Tereny zieleni miejskiej

Obejmują: skwerki, zieleńce, osiedlowe place zabaw, zlokalizowane na gruntach Gminy Miejskiej Jarosław i gruntach będących w samoistnym posiadaniu gminy.

3. Zieleń w strefach ochronnych studni głębinowych.

4. Zieleń w pasach drogowych dróg gminnych.

Główne czynności utrzymania zieleni miejskiej i parków obejmują:

1. Utrzymanie w czystości alejek, chodników, placów, placów zabaw, trawników.
2. Utrzymanie alejek i chodników w okresie zimowym.
3. Grabienie liści, w tym grabienie jesienne (październik – listopad) i wiosenne (marzec-kwiecień).
4. Pielęgnacja trawników - koszenie trawników, zabiegi pielęgnacyjne trawników, renowacja trawników.
5. Pielęgnacja drzew, krzewów i rabat roślin wieloletnich, bylin i kwiatów jednorocznych.
6. Utrzymanie elementów małej architektury takich jak ławki, kosze na śmieci, tablice informacyjne, szalety, fontanny.
7. Utrzymanie kwietników (rabat kwiatowych jednorocznych), gazonów, donic, stojących stożków kwiatowych, donic wiszących.
8. Utrzymywanie rabat roślin wieloletnich (bylin, różanek, krzewów i drzew).
9. Utrzymanie i pielęgnacja drzew, krzewów i roślin wieloletnich.

Ogółem bieżącym utrzymaniem zieleni objęta jest powierzchnia łączna wynosząca ok. 35,16 ha, z czego ok. 29,9 ha to powierzchnia trawników wymagająca koszenia wg określonej kategorii terenu.

Dodatkowo, oddzielnymi zleceniami związanymi z zielenią miejską, objęte są zadania takie jak wycinki i pielęgnacje drzew, nasadzenia drzew, zakładanie nowo projektowanych zieleńców.

Tabela nr 22. Koszty zimowego utrzymania ulic

Lp.	Sezon	Wartość netto	Wartość brutto
1.	2018/2019	545 170,48 zł	588 784,12 zł
2.	2019/2020	190 656,57 zł	205 909,10 zł
3.	2020/2021	809 264,67 zł	874 005,84 zł
4.	2021/2022	735 975,98 zł	799 973,89 zł
5.	2022/2023	894 198,69 zł	971 955,10 zł
6.	2023/2024	1 040 381,13 zł	1 130 849,05 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Jarosławia

Tabela nr 23. Koszty mechanicznego oczyszczania ulic i koszy ulicznych

Lp.	Rok	Wartość netto	Wartość brutto
1.	2018	420 304,92 zł	453 929,31 zł
2.	2019	462 940,29 zł	499 975,51 zł
3.	2020	472 222,13 zł	509 999,90 zł
	2021	458 333,31 zł	494 999,98 zł
	2022	458 333,33 zł	495 000,00 zł
	2023	466 666,63 zł	503 999,96 zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Jarosławia

2.2.2. Estetyka przestrzeni

Jarosław to miasto o unikatowych walorach historycznych i architektonicznych. O zabytkowym charakterze centrum Miasta świadczy liczba obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków wojewódzkiego konserwatora zabytków (140 wpisów z obszaru centrum). W pozostałych częściach Jarosławia można zobaczyć zabytkowe cmentarze (m.in. Stary Cmentarz, Nowy Cmentarz, Cmentarz Wojskowy, Cmentarz Żydowski), kościoły oraz klasztory.

Zewidencjonowane w gminnej ewidencji Miasta zabytki to lista prawie 600 obiektów architektury i budownictwa. Cała dzielnica staromiejska z zachowanym układem urbanistycznym jest wspaniałym przykładem potencjału historycznego Miasta.

Rada Miasta Jarosławia przyjęła Uchwałę nr 542/XLVIII/09 z dnia 23 marca 2009 r., w sprawie utworzenia Parku Kulturowego obejmującego swoim zasięgiem: Stare Miasto,

Opactwo Sióstr Benedyktynek wraz z fortyfikacjami oraz Zespół Kościelno-Klasztorny OO. Dominikanów.

Centrum Miasta, w którym mieści się rynek z okazałym ratuszem, zabytkową studnią (XVII wiek) i renesansowymi kamienicami, jest uważane za jedno z najpiękniejszych starych miast w Polsce. Co ważne, w tym miejscu został zachowany XIV-wieczny układ urbanistyczny. Stan zachowania ww. obiektów jest różny w zależności od obiektu. Część z nich poddana została w ciągu kilku lat działaniom mającym na celu rewitalizację, rewaloryzację, konserwację czy renowację zabytków, dzięki czemu zabezpieczono je przed destrukcją i przywrócono im pierwotne walory estetyczne i historyczne przy jednoczesnym poszanowaniu ich zabytkowej substancji. Większość obiektów sakralnych oraz budynków użyteczności publicznych jest utrzymanych w dobrym stanie technicznym. Jednakże, pomimo bieżących starań o ochronę obiektów, wiele z obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków pozostaje w stanie niedostatecznym, wymagającym podjęcia odpowiednich kroków dla zachowania ich materialnego dziedzictwa. Przyczynami takiej sytuacji są przede wszystkim trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych, rosnące koszty renowacji i konserwacji obiektów zabytkowych oraz wysokie koszty utrzymania odrestaurowanych budynków. W dużej mierze zły stan techniczny obiektów zabytkowych jest również wynikiem nieuregulowanej sytuacji własnościowej.

W tabeli nr 22. przedstawiono informacje o najważniejszych pracach remontowo-konserwatorskich na obiektach zabytkowych będących własnością Miasta w latach 2018-2023.

Tabela nr 24. Prace remontowo-konserwatorskie na obiektach zabytkowych będących własnością Miasta w latach 2018-2023

Rok 2023		
L.p.	Nazwa zabytku	Zakres prac
1.	Modernizacja Płyty Rynku w Jarosławiu. Część Północna i Wschodnia wraz z Placem Św. Michała	Zakres prac obejmował: budowa sieci kanalizacji deszczowej, budowa sieci kanalizacji sanitarnej, budowa sieci wodociągowej, budowa sieci elektrycznej zasilającej oświetlenie Płyty Rynku, nowe latarnie uliczne oraz naświetlacze posadzkowe, podbudowy pod nowe nawierzchnie, obramowanie zieleńców na Placu Świętego Michała, nowe nawierzchnie o powierzchni około 5 500 m ² z porfiru, porfiru odzyskanego, granitu, bazaltu, płyt porfirowych, płyt granitowych
2.	Przebudowa i remont wraz ze	Wykonanie elewacji obiektu wraz z kolorystyką, wykonanie izolacji przeciw wilgociowej pionowej i poziomej, przystosowanie budynku do

	zmianą sposobu użytkowania części pomieszczeń dawnego budynku administracyjnego MZK przy ulicy Zamkowej 1	korzystania przez osoby niepełnosprawne (m in. przebudowa klatki schodowej zewnętrznej oraz montaż platformy dla osób niepełnosprawnych), remont wszystkich pomieszczeń budynku, wykonanie instalacji c.o. zasilanej z pieca gazowego wraz z przystosowaniem pomieszczeń do instalacji kotła, montaż agregatu prądotwórczego, dla zapewnienia zasilania awaryjnego, instalacja elektryczna oraz oświetlenia awaryjnego
Rok 2022		
1.	Remont zabytkowego muru przy ul. Podgórze	Odcinek o długości 16,22 mb obejmujący przęsła: P4 i P5 oraz przypory nr 5 i nr 6. Odcinek o długości 39,13 mb w przęsłach: od P10 do P15 wraz z przyporami nr 10 do 15. Roboty na tych odcinkach obejmują rozbiórkę i przebudowę czapy żelbetowej oraz przemurowanie trzech warstw cegieł korony muru, odprowadzenie wód powierzchniowych, prace konserwatorskie przy elewacjach, zabezpieczenie i konserwacja fundamentów.
2.	Modernizacja Płyty Rynku w Jarosławiu. Część Północna i Wschodnia wraz z Placem Św. Michała	Zakres prac obejmował: demontaż istniejącej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w części północnej i wschodniej oraz na Placu Św. Michała, rozbiórkę istniejącej nawierzchni z kostki porfirowej, granitowej i płyt z piaskowca, budowę nowej kanalizacji deszczowej z rur PEHD z pełną wymianą gruntu w części północnej i wschodniej oraz na Placu Św. Michała, budowę nowej sieci wodociągowej w części północnej i wschodniej oraz na Placu Św. Michała, budowę nowej kanalizacji sanitarnej w części północnej i wschodniej, budowę sieci kablowych zasilających oświetlenie oraz punkty medialne w części północnej i wschodniej oraz na Placu Św. Michała, nawierzchnię z kostki porfirowej odzyskanej o wymiarach 17x19 oraz 17x30 - pow. ok.1000 m2,
Rok 2021		
1.	Mur oporowy przy ul. Podgórze	Wykonanie remontu przęseł P21 do P23 i przypory nr 22 do 23. Długość odcinka wynosi 77,20 m. Rozebranie czapy betonowej (żelbetowej), ponowne jej zabetonowanie i zabetonowanie. Oczyszczenie ścian, odgrzybienie oraz wymiana osłabionych i uszkodzonych cegieł. Zaizolowanie elewacji środkiem hydrofobowym.
2.	Renowacja Cmentarza	

	Wojennego w Jarosławiu z okresu II wojny światowej jako świadectwo historii	
3.	Modernizacja Płyty Rynku -etap 1	Zakres prac obejmował: rozbiórki istniejących nawierzchni porfirowych, granitowych, z płyt z piaskowca i trylinki, budowa sieci wodociągowej zasilającej fontannę i punkty medialne, budowa sieci kanalizacji deszczowej, budowa sieci kanalizacji sanitarnej, budowa linii kablowych zasilających fontannę, punkty medialne i oświetlenie, słupy oświetleniowe i naświetlacze posadzkowe, budowa dwuelementowej fontanny składającej się z 88 dysz z oświetleniem, nowe nawierzchnie z kostki porfirowej odzyskanej, z kostki porfirowej nowej oraz z granitu wraz z podbudową o powierzchni ponad 8000 m2.
Rok 2020		
1.	Płyta Rynku	Wykonanie nowych sieci kanalizacji sanitarnej, deszczowej, wodociągowej, energetycznej, oświetlenia ulicznego, sączków wężowych, fontanny, punktów medialnych oraz nowych nawierzchni z kostki porfirowej, granitowej i bazaltu wraz z podbudową, w południowej i zachodniej części płyty Rynku.
2.	Mur oporowy przy ul. Podgórze	Wykonanie półki odciążającej żelbetowej (w tym wzmocnienie skarpy mikropalami), przemurowanie trzech warstw cegieł i wykonanie nowej czapy żelbetowej, wykonanie odwodnienia, prace remontowo-konserwatorskie elewacji, uformowanie skarpy u podstawy muru.
3.	Park B. Puzon	Remont fontanny w parku B. Puzon - wykonano dokumentację projektową oraz uzyskano pozwolenie na budowę.
Rok 2019		
1.	Mur oporowy przy ul. Podgórze	Dokończenie robót przy przebudowie przęsła 1 oraz przypór nr 1 i 2, rozbiórka i przebudowa przęseł P2 i P3 oraz przypory nr 3, wykonanie czapy żelbetowej, odwodnienie, skotwienie przypory nr 4 z przęsłem, zabezpieczenie skarpy murem oporowym z sześciu koszy kamiennych.
2.	Budynek mieszkalny przy	Remont z częściową wymianą pokrycia dachu oraz remont kominów.

	ul. Braci Prośbów 6 w Jarosławiu	
3.	Szkoła Podstawowa nr 2	Przebudowa dachu - opracowanie projektowe obejmujące inwentaryzację wraz z przebudową istniejącego dachu budynku szkoły.
4.	Budynek Rynek 1	Termomodernizacja budynku Rynek 1 - ocieplenie połaci dachowych, ułożenie nowych wewnętrznych linii zasilających na poziomach od parteru do poddasza wraz z modernizacją i uporządkowaniem rozdzielnic głównej RG na parterze.
5.	Nowy cmentarz	Budowa ogrodzenia nowego cmentarza.
6.	Płyta Rynku	Aktualizacja dokumentacji projektowej wykonanej w 2009 roku dla inwestycji pod nazwą „Modernizacja Płyty Rynku w Jarosławiu”.
Rok 2018		
1.	Budynek Bramy Krakowskiej	Adaptacja budynku Bramy Krakowskiej na Centrum Edukacji Kulturalnej w ramach projektu „Jarosław Magiczne Miasto” Zadanie rozpoczęto w roku 2017. W ramach zadania przeprowadzono remont i konserwację wnętrza Bramy Krakowskiej wraz z zabezpieczeniem przeciwwilgociowym przejścia nad bramą. Wykonano aranżację wnętrza.
2.	Budynek Ratusza	Adaptacja piwnic Ratusza na Centrum Edukacji Kulturalnej w ramach projektu „Jarosław Magiczne Miasto”. Zadanie rozpoczęto w roku 2017. W ramach zadania przeprowadzono remont pomieszczeń piwnic Ratusza oraz aranżację wnętrza.
3.	Park Miejski im. Bohaterów Monte Cassino	Rewitalizacja Parku Miejskiego im. Bohaterów Monte Cassino – realizacja w ramach projektu „Eskapady na Książęcym Szlaku” Zakończenie inwestycji rozpoczętej w 2017 r i oddanie do użytku Parku. W ramach zadania wykonano: przebudowę alejek, budowę instalacji oświetlenia i monitoringu, budowę dwóch fontann i remont jednej fontanny, remont ogrodzenia, roślinne zagospodarowanie terenu, budowę obiektów małej architektury (m.in. infokioski, altana edukacyjna, ule edukacyjne, tablice informacyjne).
4.	Gmach Towarzystwa	Zadanie rozpoczęto w 2017 r. Obejmowało remont pomieszczeń piwnic i elewacji budynku. We

Gimnastycznego „Sokół”, Jarosławski Ośrodek Kultury i Sztuki	wnętrzu budynku wykonano klatkę schodową wraz z szybem windowym.
--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Jarosławia

Oprócz prac remontowo-konserwatorskich wymienionych w tabeli nr 23. w latach 2018-2023 przeprowadzono szereg innych prac prowadzących od poprawy estetyki w Mieście.

Tabela nr 25. Prace prowadzące do poprawy estetyki Miasta w latach 2018-2023

Lp.	Nazwa zadania	Zakres robót
2023		
1.	Przebudowa drogi dojazdowej oraz utwardzenie placu na działkach miejskich nr 3228/3; 3228/4;3228/5; 3228/6; 3228/7; 3228/9; 3228/10; 3228/11; 3228/12; 3228/65 obręb 4 obok Lear Corporation	W ramach zadania wykonano: frezowanie starej nawierzchni, ułożenie nawierzchni asfaltowej, ułożenie krawężników betonowych, wykonanie nowej nawierzchni placu wewnątrz drogi dojazdowej z płyt betonowych ażurowych i kostki brukowej, zielenice utwardzone kratami z tworzywa sztucznego, chodniki z kostki brukowej obramowane obrzeżami betonowymi przebudowa studzienki ściekowej na istniejącym kanale deszczowym
2.	Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 11 z Oddziałami Integracyjnymi im. Adama Mickiewicza w Jarosławiu	Zadanie obejmowało wykonanie robót między innymi w zakresie: wykonanie izolacji pionowej przeciwwilgociowej, docieplenia ścian w gruncie, ścian zewnętrznych ponad gruntem, wykonania elewacji, docieplenia stropodachów, wymiany części zewnętrznej stolarki okiennej i ślusarki drzwiowej, wymiany oświetlenia, wymiany rynien i rur spustowych, wykonania opaski wokół budynku, robót wykończeniowych, wymiany instalacji c.o. wraz z wymianą kotłów.
3.	Zagospodarowanie Bulwarów nad Sanem	Przedmiotem zamówienia jest wykonanie zagospodarowaniu terenów nadrzecznych, zlokalizowanych na prawym brzegu rzeki San w miejscowości Jarosław i stworzeniu kompleksu w postaci

		wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej, ogólnodostępnej dla wszystkich osób.
3.	Jarosławskie Wiszące Ogrody	Budowa otwartej wiaty z maksymalną ilością stanowisk dla autobusów komunikacji miejskiej, z zadaszeniem typu zielony dach, zagospodarowaniu miejsca pod wiatą wyposażenie centrum w elementy niezbędne do prawidłowej obsługi podróżnych, zagospodarowaniu terenu, w tym elementy zieleni i małej architektury.
2022		
1.	Budowa Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych	Budowa budynku socjalno-biurowego z częścią gospodarczo-garażową wraz z wewnętrzną instalacją wodną, kanalizacyjną, elektryczną, c.o., wentylacją mechaniczną oraz klimatyzacją, wiatę do magazynowania odpadów wraz z wewnętrzną instalacją elektryczną, infrastrukturę techniczną: instalacja kanalizacji sanitarnej, instalacja kanalizacji deszczowej, instalacja elektryczna wewnętrznej linii zasilającej, wagę pomostową/najazdową, utwardzenie pod prasokontenery wraz z murkiem oporowym, place wewnętrzne i utwardzenia oraz miejsca postojowe, otwarty szczelny zbiornik na wody opadowe wraz z niezbędną infrastrukturą, ścieżkę edukacyjno – ekologiczną.
2.	Remont boiska przy Szkole Podstawowej nr 2	W ramach zadania wykonano boisko sportowe wielofunkcyjne o nawierzchni poliuretanowej o wymiarach zewnętrznych 22x24m (pole gry o wymiarze 20x40), oświetlenie, piłkochwyty i małą architekturę.
3.	Zagospodarowanie zieleni w Dzielnicy nr 5	Usytuowanie ławki solarnej.
4.	Rozbudowa cmentarza przy ulicy Szczytniańskiej – alejki	Wykonanie chodników na obszarze cmentarza.
5.	Budowa siłowni dla seniorów na os. Sterańczaka	Zadanie polegało na wykonaniu obiektu małej architektury.
6.	Skytepark Jarosław – nowa przestrzeń dla sportu i rekreacji	Wykonanie nowej nawierzchni z mieszanki mineralno-asfaltowej, wykonanie wokół nowej nawierzchni poboczy ziemnych z obsianiem nasionami trawy, usytuowanie ławek parkowych oraz koszy na śmieci, usytuowanie

		tablicy z regulaminem, montaż latarni oświetleniowych wraz z instalacją, montaż urządzeń skateparku
7.	Wyposażenie Płyty Rynku w Jarosławiu w sprzęt i wyposażenie bezpośrednio związane z funkcją: miejsca handlowe, wystawiennicze, tematyczne, do organizacji wydarzeń kulturalno – turystycznych	W ramach zadania dostarczono: Stoisko wraz z instalacją elektryczną i wod-kan - 4 szt., Parasole zewnętrzne drewniane z drewnianą podstawą i nadrukiem - 24 szt., Komplet mebli zewnętrznych (4 krzesła + ława) - 24 kpl, Ogrodzenie całych stoisk 24 mb - 4 szt., Promienniki podczerwieni - 24 szt., Donice z nasadzeniami - 24 szt., Oświetlenie - 24 kpl
8.	Ogrodzenie szkolne od ul. Kraszewskiego 39	Wymiana ogrodzenia przy Szkole Podstawowej nr 11 z Oddziałami Integracyjnymi w Jarosławiu od ul. Kraszewskiego 39
9.	Zieleń dla zdrowia, estetyka dla oka w SP11	Wymiana schodów ewakuacyjnych, awaryjnych od strony zaplecza budynku, wykonanie nasadzeń oraz zakup ławek.
10.	Czarno - niebieska loża VIP na stadionie ul. Bandurskiego 2 Czarno - niebieskie bramki na stadionie przy ul. Bandurskiego 2	Zakupiono nową, kontenerową trybunę na stadionie przy ul. Bandurskiego. Zakupiono nowe bramki piłkarskie oraz nowe, przenośne bramki treningowe.
2021		
1.	Przebudowa nawierzchni podwórza przy ul. Kraszewskiego 10	Rozbiórka starych nawierzchni, korytowanie oraz wykonanie nowych podbudów, wykonanie nowej nawierzchni z kostki brukowej betonowej gr. 8 cm
2.	Zagospodarowanie terenu na os. Jagiellonów	Wykonano ciągi piesze z kostki brukowej, usytuowano ławki, kosze na śmieci. Wykonano montaż latarni oświetleniowych wraz z instalacją, montaż drewnianych elementów z drewna struganego z połączeniem na gniazda i czopy tzw. ogrody społeczne, wykonanie trawników, nasadzenie drzew i krzewów.
3.	Zielona innowacyjna strefa rekreacji	Wykonanie ciągów pieszych z kostki brukowej, usytuowanie ławek, koszy na śmieci, montaż latarni oświetleniowych wraz z instalacją, lokalizacja oczka fontannowego, wykonanie trawników, nasadzenie drzew i krzewów.
4.	Przebudowa ul. Szczepańskiego	Wykonanie nawierzchni z mieszanki mineralno

		asfaltowej, wykonanie nawierzchni z płyt ażurowych, przestawienie słupów oświetleniowych, rozebranie ogrodzenia z siatki, montaż płyt - podmurówki betonowej ogrodzeniowej, ogrodzenie z siatki ogrodzeniowej powlekanej na słupkach stalowych, elementy ogrodzeniowe.
5.	Tworzenie miejsc opieki w miejskim żłobku nr 1 Radosny Zakątek, budowa obiektu małej architektury – plac zabaw dla dzieci wraz z ogrodzeniem, przy ul. Skarbowskiego	W ramach inwestycji wykonano nawierzchnię bezpieczną pod urządzeniami małej architektury, nawierzchnię trawiastą w części posadowienia piaskownicy, zakup i montaż urządzeń małej architektury, ogrodzenie panelowe wraz z furtką.
6	Ogólnodostępny plac treningowy Street Workout	Zamontowano urządzenia do ćwiczeń gimnastycznych, składające się z drabinki poziomej, drążków do podciągania się i drążków do ćwiczeń poziomych. Nawierzchnia pod placem jest wysypana piaskiem o granulacji 0.2-2 mm.
2020		
1.	Budowa cmentarza komunalnego przy ul. Szczytniańskiej	W ramach zadania wykonano chodnik z kostki brukowej na obszarze kwatery nr 3, montaż klimatyzacji w budynku cmentarnym.
2.	Przebudowa boiska sportowego przy Szkole Podstawowej nr 2	Wykonano dokumentację projektową oraz uzyskano pozwolenie na budowę.
3.	Utworzenie Bulwarów nad rzeką San	W ramach zadania zawarto umowę użytkowania i dzierżawy (Wody Polskie) oraz wykonano roboty budowlane w zakresie: parkingu na 75 miejsc postojowych, oświetlenie parkingu, odcinka kanalizacji kablowej, odcinek instalacji wodociągowej.
4.	Budowa siłowni zewnętrznej na Małym Rynku	W ramach zadania wykonano roboty budowlane w zakresie: wykonanie nawierzchni bezpiecznej pod urządzeniami placu fitness z nawierzchni z kostki brukowej, wykonanie chodnika z kostki brukowej, dostawa i montaż urządzeń małej architektury, plantowanie powierzchni gruntu i obsianie trawą.
5.	Budowa placu zabaw przy ul. Legionów	W ramach zadania zamontowano urządzenia zabawowe, urządzenia siłowni terenowej, nawierzchnie bezpieczne,

		dojścia do urządzeń, nasadzenia krzewów.
6.	Budowa stadionu miejskiego przy ul. Piekarskiej wraz z kompleksem lekkoatletycznym	Budowa nowoczesnego obiektu sportowego w powiecie jarosławskim oraz bazą treningową zarówno dla uczniów, jak i profesjonalnych sportowców. Boisko posiada certyfikat FIFA - Fifa Quality Programme for football turf Fifa Quality, natomiast bieżnia lekkoatletyczna wraz z urządzeniami posiada świadectwo PZLA zaliczające stadion do stadionów kategorii VA. Na stadionie można korzystać następujących boisk i urządzeń sportowych: boisko do piłki nożnej oraz do mini piłki nożnej ze sztuczną nawierzchnią, boisko do siatkówki, bieżnia 4-torowa na 400 m, bieżnia 6-torowa na 100m, skocznia do skoku w dal i trójskoku, skocznia do skoku o tyczce, skocznia do skoku wzwyż, rzutnia do pchnięcia kulą. Oświetlono płytę boiska, przebudowano trybuny, parking oraz wykonano zagospodarowanie terenu zielenią.
2019		
1.	Budowa cmentarza komunalnego przy ul. Szczytniańskiej	W ramach zadania wykonano: budowę parkingu, zagospodarowanie terenu cmentarza poprzez nasadzenie roślinności, wyposażenie kaplicy cmentarnej, zakup krzeseł konferencyjnych, wykonanie systemu monitoringu wizyjnego oraz bezprzewodowego systemu alarmowego, wykonanie systemu nagłośnienia kaplicy cmentarnej, zakup organów.
2.	Budowa otwartej strefy aktywności – wariant podstawowy – 1 obiekt przy Szkole Podstawowej nr 9	W ramach inwestycji zamontowano: urządzenia fitness, elementy małej architektury, grę edukacyjną, nasadzono roślinność, wykonano chodnik.
3.	Przebudowa parkingu, ogrodzenia i chodników w Przedszkolu nr 9	W ramach zadania wykonano roboty budowlane: docieplenie ścian fundamentowych z odbojówką – rozebranie istniejącej odbojówki wokół budynku przedszkola, plantowanie skarp oraz obsianie trawą, modernizacja ogrodzenia, wykonanie chodnika z kostki betonowej, dostawa i montaż nowych urządzeń zabawowych.

4.	Zagospodarowanie ogrodu przy budynku Senior+	W ramach zadania inwestycyjnego wykonano: chodnik oraz nawierzchnię pod altanę z kostki brukowej betonowej, nasadzenia, wyrównanie terenu oraz obsianie trawą, budowę altany drewnianej, budowę ogrodzenia panelowego.
5.	Utworzenie bulwarów nad rzeką San	W ramach zadania opracowano kompletną dokumentację projektową.
6.	Czytelnia na świeżym powietrzu przy Miejskiej Bibliotece Publicznej	W ramach inwestycji wykonano: dojścia utwardzone kostką brukową betonową, podwyższone rabaty, trejaże z siedziskami, dostawę i wykonanie nasadzeń zieleni, założenie trawników z rolki, zakup i montaż ławek oraz koszy na śmieci, a także zakup i montaż stojaka na rower.
7.	Rozbudowa placu zabaw na osiedlu Pułaskiego	W ramach inwestycji zamontowane nowe i rozbudowywano istniejące urządzenia oraz ławki z oparciem.
2018		
1.	Modernizacja alejki wraz z odwodnieniem na Starym Cmentarzu	Wykonano nowe nawierzchnie z kostki brukowej na alejkach w części południowej i wschodniej wraz z odwodnieniem alejki południowej.
2.	Ścieżka edukacyjno-zdrowotna przy Szkole Podstawowej nr 7 – II etap – budżet obywatelski	Wykonano utwardzenie terenu, nawierzchnie trawiaste, nawierzchnie z kłębka wokół urządzeń sportowo-rekreacyjnych, montaż urządzeń małej architektury, urządzeń siłowych i tablic edukacyjnych.
3.	Budowa ogrodu na skarpie – przy kolegiacie	Wykonano nasadzenia, w ramach których zagospodarowano rabaty, dokonano czyszczenia i malowania barierek oraz wykonano chodnik i schody.
4.	Budowa placu zabaw przy ul. Przygrodzie	Zagospodarowano teren nieużytkowanej działki należącej do Gminy Miejskiej Jarosław w zakresie: budowy urządzeń zabawowych, obiektów małej architektury, montażu siłowni zewnętrznej, nawierzchni bezpieczne, dojść do urządzeń, ogrodzenia placu.
5.	Modernizacja ogrodzenia stadionu miejskiego przy ul. Bandurskiego	Wykonano remont i konserwacje ogrodzeń wzdłuż ul. Bandurskiego, ul. Konfederackiej, przy kortach tenisowych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Jarosławia

D. Sytuacja finansowa Miasta

1. Majątek Miasta

Wartość mienia Gminy Miejskiej Jarosław na dzień 31 grudnia 2023 r. wyniosła 635 231 689,28 zł i wzrosła w roku sprawozdawczym o 20 748 891,53 zł. Wzrost wartości został odnotowany w każdej grupie środków trwałych. Poniżej przedstawiono strukturę majątku gminy oraz jego zmiany w ciągu roku sprawozdawczego (wartości obejmujące wszystkie jednostki organizacyjne podano w zł):

Tabela nr 26. Struktura majątku gminy

Grupa	Opis	Stan na 01.01.2023 r.	Zwiększenia	Zmniejszenia	Stan na 31.12.2023 r.
0	Grunty	220 334 704,28	5 765 580,93	4 953 037,25	221 147 247,96
1	Budynki i lokale	167 167 230,39	3 516 805,94	1 750 685,47	168 933 350,86
2	Obiekty inżynierii lądowej i wodnej	200 949 996,95	12 076 762,53	3 413 911,53	209 612 847,95
3	Kotły i maszyny energetyczne	5 690 312,98	0,00	0,00	5 690 312,98
4	Maszyny, urządzenia i aparaty ogólnego zastosowania	2 958 536,92	0,00	6 067,00	2 952 469,92
5	Maszyny, urządzenia i aparaty specjalistyczne	905 040,39	32 120,41	12 285,27	924 875,53
6	Urządzenia techniczne	5 513 009,82	9 621 732,27	734 970,01	14 399 772,08
7	Środki transportu	839 576,69	0,00	0,00	839 576,69
8	Narzędzia, przyrządy, ruchomości i wyposażenie, gdzie indziej niesklasyfikowane	7 069 112,60	606 596,54	19 682,46	7 656 026,68
A	RAZEM Środki trwałe	611 427 521,02	31 619 598,62	10 890 638,99	632 156 480,65
B	Wartości niematerialne i prawne	3 055 276,73	26 381,93	6 450,03	3 075 208,63
	PODSUMOWANIE:	614 482 797,75	31 645 980,55	10 897 089,02	635 231 689,28

Na koniec 2023 r. Gminie Miejskiej Jarosław przysługiwało prawo własności do:

1. nieruchomości o łącznej powierzchni 421,90 ha, w tym:

- 64,80 ha – drogi publiczne gminne,
- 50,47 ha – oddane w użytkowanie wieczyste osobom fizycznym i prawnym,
- 51,62 ha – oddane w użytkowanie (Polski Związek Działkowców),
- 25,25 ha – cmentarze (Stary, Nowy, Lotników-Szczytniańska, Garbarze, Wojenny, Żydowski),

- 26,52 ha – drogi wewnętrzne,
  - 14,91 ha – oddane w trwałe zarząd na rzecz gminnych jednostek organizacyjnych,
  - 10,90 ha – parki,
  - pozostałe grunty (m. in. rowy, nieużytki, inne).
2. 143 budynków mieszkalnych, których Gmina Miejska Jarosław jest właścicielem lub współwłaścicielem, w tym:
- 109 budynków wielolokalowych,
  - 10 budynków jednolokalowych (Grodzka 13B, Grottgera 22, Słowackiego 9A, Spytka 9, Lubelska 5A, Nad Sanem 21, Węgierska 1, Zamkowa 3A, 3B),
  - 733 lokali, w tym:
    - 641 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 30 213 m²,
    - 92 lokali niemieszkalnych o łącznej powierzchni 4 718 m²

Gmina Miejska Jarosław posiada prawo użytkowania wieczystego gruntu Skarbu Państwa ustanowione na niżej wymienionych nieruchomościach:

- działka nr 2660/28 obręb nr 5, udział 1/46 (ul. Legionów 20/kotłownia),
- działka nr 1111, 1112/1 obręb nr 5, udział 2160/81648 (ul. Słowackiego 6),
- działka nr 1849/2 obręb nr 4, udział 1/1.

W 32 nieruchomościach gruntowych Gmina Miejska Jarosław posiada udziały w prawie własności bez udziałów związanych z prawem własności do lokali.

Gmina Miejska Jarosław ma również udziały w spółkach prawa handlowego, których wartość na koniec 2023 r. wyniosła:

Tabela nr 27. Udziały gminy w spółkach prawa handlowego

Lp.	Nazwa spółki	Wartość udziałów
1	Jarosławskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o.	3 658 500 zł
2	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Jarosławiu Sp. z o.o.	41 238 500 zł
3	SIM Podkarpacie Sp. z o. o. z siedzibą w Boguchwale	5 456 250,00 zł
4	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Jarosławiu Sp. z o.o.	3 204 274 zł
5	Jarosławskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.	76 500 zł
	razem	53 634 024 zł

Źródło: Opracowanie własne

1. Dochody i wydatki oraz płynność finansowa

Tabela nr 28. Dochody w 2023 r.

Plan dochodów po zmianach	Wykonanie (kwota)	Wykonanie (procent)
268 355 372,79 zł	231 850 852,00 zł	86,40%
w tym dochody bieżące:		
211 796 530,92 zł	202 900 583,36 zł	95,8%
w tym dochody majątkowe:		
56 558 841,87 zł	28 950 268,64 zł	51,19%

Źródło: Opracowanie własne

Niezrealizowane dochody majątkowe w 2023 roku to głównie dochody ze sprzedaży majątku. Na rynku nieruchomości w okresie trwającej wojny na Ukrainie, rynek w dalszym ciągu reagował dużymi spadkami. Sytuacja finansowa miasta Jarosławia pozwoliła na utrzymanie płynności finansowej bez konieczności wyzbywania się majątku w tak trudnym dla wszystkich okresie. Niezrealizowany plan dochodów ze sprzedaży majątku, nie zachwiał równowagi w budżecie.

Zaplanowane na 2023 rok dotacje z Polskiego Ładu, w znaczącej wielkości wpłynęły do budżetu miasta dopiero w 2024 roku, co obniżyło realizację budżetu po stronie dochodów o ponad 20%, ale pozostało bez znaczenia dla poziomu dofinansowania, realizowanych robót i w efekcie poprawy infrastruktury miasta, gdyż dopiero efekt finalny, zaplanowany na 2024 rok wpłynie na poprawę dostępności modernizowanych terenów czy poprawę stanu bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Wykonanie dochodów w poszczególnych działach budżetu przedstawiono poniżej.

Tabela nr 29. Wykonanie dochodów

Opis działu	Plan po zmianach	Wykonanie (kwota)	Wykonanie (procent)
Rolnictwo i łowiectwo	94 973,95 zł	95 462,40 zł	100,51%
Leśnictwo	0,00 zł	42 694,80 zł	-
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną gaz i wodę	4 070 000,00 zł	584 390,96 zł	14,36%
Transport i łączność	26 927 503,23 zł	8 581 496,16 zł	31,87 %
Gospodarka mieszkaniowa	19 922 822,73 zł	12 185 964,12 zł	61,17 %
Działalność usługowa	530 105,00 zł	458 816,55 zł	86,55%
Administracja publiczna	2 955 027,97 zł	7 261 134,99 zł	245,72%

Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	225 360,00 zł	223680,00 zł	99,25%
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	7 100,00 zł	48 991,70 zł	690,02%
Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	76 485 733,68 zł	76 809 270,23 zł	100,42%
Różne rozliczenia	55 774 609,50 zł	55 874 712,97 zł	100,18%
Oświata i wychowanie	13 108 444,71 zł	11 966 287,77 zł	91,29%
Ochrona zdrowia	930,00 zł	1 098,80 zł	118,15%
Pomoc społeczna	6 027 203,63 zł	6 016 572,40 zł	99,82%
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	3 975 833,39 zł	3 727 449,25 zł	93,75%
Edukacyjna opieka wychowawcza	258 985,00 zł	181 846,37 zł	70,22%
Rodzina	21 244 580,39 zł	21 304 686,58 zł	100,28%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	33 016 884,85 zł	23 096 494,78 zł	69,95%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	585 774,76 zł	603 889,22 zł	103,09%
Kultura fizyczna	3 143 500,00 zł	2 785 911,95 zł	88,62%

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

W 2023 r. dochody budżetu zwiększyły się o kwotę 19 511 826,18 zł w stosunku do zaplanowanej wysokości, natomiast wydatki wzrosły o kwotę 26 641 636,57 zł. Zmiany te były spowodowane głównie wprowadzeniem wolnych środków wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych, związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach, zmian w kwotach dotacji celowych, zmian w subwencji oraz zmiany dochodów własnych.

Drugą stroną gospodarki finansowej gminy są wydatki. Najogólniej wydatki są dzielone na wydatki bieżące i majątkowe. Wydatki bieżące są związane m.in. z działalnością urzędu i miejskich jednostek gminnych, utrzymaniem obiektów publicznych, oświetleniem dróg oraz utrzymaniem porządku w mieście. Kwoty przeznaczane na wydatki bieżące są co roku zbliżone do siebie. Natomiast wysokość wydatków majątkowych może znacznie się różnić w poszczególnych latach i jest to uzależnione od liczby i wielkości zaplanowanych projektów, co często jest związane z pozyskaniem dodatkowych pieniędzy zewnętrznych, na przykład unijnych.

W roku 2023 wydatki Gminy Miejskiej Jarosław prezentują się jak poniżej.

Tabela nr 30. Wydatki Gminy w 2023 r.

Plan wydatków po zmianach	Wykonanie (kwota)	Wykonanie (procent)
275 573 810,92 zł	222 509 645,98 zł	80,74%
w tym wydatki bieżące:		
206 564 721,56 zł	194 625 203,80 zł	94,22%
w tym wydatki majątkowe:		
69 009 089,36 zł	27 884 442,18 zł	40,41%

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

Zaniżony wskaźnik realizacji wydatków jest konsekwencją kontynuacji oszczędnej polityki finansowej Gminy Miejskiej Jarosław. Ważnym faktem dla finansowej polityki gminy jest to, że wykonane wydatki bieżące zostały pokryte dochodami bieżącymi. Utrzymująca się sytuacja epidemiologiczna w 2023 roku oraz wojna na Ukrainie, w dalszym ciągu spowalniała realizację zadań inwestycyjnych. Niektóre z nich zostały fizycznie zrealizowane, jednak finansowe rozliczenia nastąpią w roku 2024 z uwagi na wydłużające się procedury w pracy urzędów i powiązanych instytucji.

Wzrost stóp procentowych, skutki zmian podatkowych zawartych w Polskim Ładzie i koszty wynikające z kryzysu uchodźczego powodują, że 2023 rok to kolejny, trudny, zwłaszcza dla samorządów okres, który nie pozostaje bez wpływu na bieżącą realizacją zadań Miasta Jarosławia.

Szczegółowe zestawienie wydatków w 2023 r. prezentuje się jak poniżej.

Tabela nr 31. Szczegółowe zestawienie wydatków

Opis działu	Plan po zmianach	Wykonanie (kwota)	Wykonanie (procent)
Rolnictwo i łowiectwo	107 813,95 zł	106 869,89 zł	99,12%
Leśnictwo	11 190,00 zł	10 900,00 zł	97,41%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	4 090 100,00 zł	779 196,30 zł	19,05%
Transport i łączność	43 069 764,27 zł	12 844 753,21 zł	29,82%
Gospodarka mieszkaniowa	10 021 731,44 zł	9 772 718,17 zł	97,52%
Działalność usługowa	1 384 105,00 zł	1 043 301,43 zł	75,38%
Informatyka	15 532,16 zł	15 532,16 zł	100,00%
Administracja publiczna	20 076 963,40 zł	18 113 550,67 zł	90,22%
Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	225 360,00 zł	223 680,00 zł	99,25%
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona	1 133 181,61 zł	984 523,15 zł	86,88%

przeciwpożarowa			
Obsługa długu publicznego	5 465 100,00 zł	5 465 081,40 zł	100%
Różne rozliczenia	572 628,12 zł	26 482,00 zł	4,62%
Oświata i wychowanie	85 763 325,88 zł	81 489 136,25 zł	95,02%
Ochrona zdrowia	1 355 930,00 zł	1 236 935,59 zł	91,22%
Pomoc społeczna	17 049 762,63 zł	16 119 983,99 zł	94,55%
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	3 975 833,39 zł	3 727 449,25 zł	93,75%
Edukacyjna opieka wychowawcza	473 586,00 zł	391 874,23 zł	82,75%
Rodzina	24 679 017,16 zł	24 237 813,85 zł	98,21%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	40 798 371,15 zł	30 838 762,86 zł	75,59%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	7 080 514,76 zł	6 868 812,07 zł	97,01%
Kultura fizyczna	8 224 000,00 zł	8 212 289,51 zł	99,86%

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

Gmina Miejska Jarosław całkowicie uregulowała w 2023 roku wszystkie planowane do spłaty kredyty wraz z ich odsetkami, co świadczy o zachowaniu płynności finansowej Miasta. Ponadto, sytuację finansową kształtuje wysokość przychodów i rozchodów na koniec okresu sprawozdawczego, które w przypadku 2023 r. wyglądały następująco:

Tabela nr 32. Przychody i rozchody w zakresie zadłużenia w 2023 r.

Prognoza po zmianach	Wykonanie (kwota)	Wykonanie (procent)
	Przychody z kredytu	
11 728 438,13 zł	8 215 023,13 zł	70,04
	Rozchody z tytułu spłaty kredytów	
4 510 000,00 zł	4 510 000,00 zł	100%

Źródło: Dane własne Gminy Miejskiej Jarosław

Znając wielkość dochodów, przychodów, wydatków oraz rozchodów można obliczyć wartość jednego ze wskaźników służącego monitorowaniu płynności finansowej jednostek samorządu terytorialnego. Jest to wskaźnik płynności w ujęciu kasowym, którego wzór wygląda następująco:

$$(\text{dochody budżetowe} + \text{przychody budżetowe}) / (\text{wydatki budżetowe} + \text{rozchody budżetowe})$$

Dla Gminy Miejskiej Jarosław w 2023 r. wskaźnik płynności w ujęciu kasowym przyjął wartość:

$$(231\,850\,852,00 + 8\,215\,023,13) / (222\,509\,645,98 + 4\,510\,000,00) = 1,06$$

Przyjęcie wartości przekraczającej poziom 1,0 oznacza, że wydatki budżetu i jego rozchody znajdują pełne pokrycie w uzyskiwanych dochodach i przychodach, co wskazuje na bezpieczne kształtowanie się płynności finansowej. Wobec tego należy jednoznacznie stwierdzić, że Gmina Miejska Jarosław w 2023 r. zachowała płynność finansową.

3. Inwestycje, zadłużenie Miasta i Wieloletnia Prognoza Finansowa

3.1. Inwestycje

Działalność inwestycyjna gminy jest jednym z priorytetów Burmistrza. Planowanie działań do realizacji w danym roku budżetowym musi z jednej strony uwzględniać stan rzeczywisty, w jakim znajdują się poszczególne elementy infrastruktury publicznej, a z drugiej strony oczekiwania mieszkańców, co do kolejności podejmowanych zamierzeń np. budowlanych.

Nakłady na inwestycje w ramach poszczególnych działów budżetu Gminy Miejskiej Jarosław w 2023 roku wyglądały następująco:

- transport i łączność – 6 951 883,63 zł, co stanowi 18,82% planu,
- gospodarka mieszkaniowa – 4 372 437,35 zł, co stanowi 95,76% planu,
- administracja publiczna – 1 266 821,85 zł, co stanowi 55,79% planu,
- oświata i wychowanie – 4 995 667,92 zł, co stanowi 66,48% planu,
- gospodarka komunalna i ochrona środowiska – 10 196 903,53 zł, co stanowi 58,29% planu,
- kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – 54 000 zł, co stanowi 30,99% planu,
- kultura fizyczna – 46 727,90 zł, co stanowi 95,36% planu.

Nakłady na inwestycje w ramach poszczególnych działów budżetu Gminy Miejskiej Jarosław w 2022 roku wyglądały następująco:

- rolnictwo i łowiectwo - 78 837,14 zł, co stanowi 93,11% planu,
- transport i łączność – 15 205 898,36 zł, co stanowi 86,11% planu,
- gospodarka mieszkaniowa – 7 171 630,15 zł, co stanowi 95,9% planu,
- działalność usługowa - 79 684,45 zł, co stanowi 79,68% planu,
- administracja publiczna – 36 260,40 zł, co stanowi 5,75% planu,
- bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa – 215 893,80 zł, co stanowi 98,68% planu,
- oświata i wychowanie – 3 930 807,50 zł, co stanowi 97,3% planu,
- ochrona zdrowia 300 000,00 zł, co stanowi 100% planu,
- gospodarka komunalna i ochrona środowiska – 7 902 620,26 zł, co stanowi 93,51% planu,

- kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – 593 732,91 zł, co stanowi 80,56% planu,
- kultura fizyczna – 1 055 365,40 zł, co stanowi 96,72% planu.

Nakłady na inwestycje w ramach poszczególnych działów budżetu Gminy Miejskiej Jarosław w 2021 roku wyglądały następująco (wydatki oznaczają ogół realizowanych wydatków):

- rolnictwo i łowiectwo - 62 907,75 zł, co stanowi 76,72% wydatków,
- transport i łączność – 9 849 192,59 zł, co stanowi 84 % wydatków,
- gospodarka mieszkaniowa – 12 059 993,35 zł, co stanowi 95,62% wydatków,
- administracja publiczna – 224 193,36 zł, co stanowi 52,75% wydatków,
- bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa – 174 638,15 zł, co stanowi 91,91% wydatków,
- oświata i wychowanie – 1 618 625,54 zł, co stanowi 89,13 % wydatków,
- rodzina – 276 502,03 zł, co stanowi 85,08 % wydatków,
- gospodarka komunalna i ochrona środowiska – 7 128 988,13 zł, co stanowi 57,66 % wydatków,
- kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – 656 319,58 zł, co stanowi 92,76 % wydatków,
- kultura fizyczna - 1 307 569,34 zł, co stanowi 84,26 % wydatków.

W roku 2020 wydatki inwestycyjne w budżecie Gminy Miejskiej Jarosław wyniosły 22 884 232,17 zł, co stanowiło ponad 54,21 % założonego planu i 11,59 % ogółu zrealizowanych wydatków. Podjęte czynności zostały podzielone na zadania, których realizacja zaczęła się w 2020 roku, np. zleceniem przygotowania dokumentacji projektowej oraz zadania, których realizacja została sfinalizowana do dnia 31 grudnia 2020 r.

Nakłady na inwestycje i remonty w ramach poszczególnych działów budżetu Gminy Miejskiej Jarosław w 2020 roku wyglądały następująco (wydatki oznaczają ogół realizowanych wydatków):

- Transport i łączność – 6 065 333,40 zł (29 zadań), co stanowi 26,50 % wydatków,
- Gospodarka mieszkaniowa – 5 167 354,38 zł (5 zadań), co stanowi 22,58 % wydatków,
- Działalność usługowa – 50 825,53 zł (1 zadanie), co stanowi 0,22 % wydatków,
- Administracja publiczna – 13 517,70 zł (1 zadanie), co stanowi 0,06 % wydatków,
- Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa – 165 212,52 zł (2 zadania), co stanowi 0,72 % wydatków,
- Oświata i wychowanie – 1 311 972,77 zł (13 zadań), co stanowi 5,74 % wydatków,

- Pomoc społeczna – 776 464,31 zł (2 zadania), co stanowi 3,39 % wydatków,
- Rodzina – 345 703,44 zł (4 zadania), co stanowi 1,51 % wydatków,
- Gospodarka komunalna i ochrona środowiska – 3 202 686,07 zł (21 zadań), co stanowi 14,00 % wydatków,
- Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – 695 850,09 zł (1 zadanie), co stanowi 3,04 % wydatków,
- Kultura fizyczna – 5 089 311,96 zł (8 zadań), co stanowi 22,24 % wydatków.

W roku 2019 wydatki inwestycyjne wyniosły budżet Gminy Miejskiej Jarosław 21 749 301,62 zł, co stanowiło ponad 70,12% założonego planu i 11,89% ogółu zrealizowanych wydatków.

Nakłady na inwestycje i remonty w ramach poszczególnych działów budżetu Gminy Miejskiej Jarosław w 2019 roku wyglądały następująco (wydatki oznaczają ogół realizowanych wydatków):

- Transport i łączność – 6 974 785,88 zł (50 zadań), co stanowi 32,07% wydatków,
- Gospodarka mieszkaniowa – 213 563,98 zł (4 zadania), co stanowi 0,98% wydatków,
- Działalność usługowa – 1 182 118,07 zł (2 zadania), co stanowi 5,44% wydatków,
- Administracja publiczna – 211 801,62 zł (3 zadania), co stanowi 0,97% wydatków,
- Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa – 66 915,78 zł (2 zadania), co stanowi 0,31% wydatków,
- Oświata i wychowanie – 1 972 999,61 zł (16 zadań), co stanowi 9,07% wydatków,
- Pomoc społeczna – 25 999,84 zł (1 zadanie), co stanowi 0,12% wydatków,
- Rodzina – 740 206,68 zł (2 zadania), co stanowi 3,40% wydatków,
- Gospodarka komunalna i ochrona środowiska – 1 580 693,09 zł (18 zadań), co stanowi 7,27% wydatków,
- Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – 698 192,37 zł (5 zadań), co stanowi 3,21% wydatków,
- Kultura fizyczna – 8 082 024,70 zł (2 zadania), co stanowi 37,16% wydatków.

W roku 2018 wydatki inwestycyjne wyniosły budżet Gminy Miejskiej Jarosław 30 942 176,62 zł, co stanowiło ponad 89% założonego planu i 18% ogółu zrealizowanych wydatków.

Nakłady na inwestycje i remonty w ramach poszczególnych działów budżetu Gminy Miejskiej Jarosław w 2018 roku wyglądały następująco:

- Transport i łączność – 9 418 242,85 zł (55 zadań), co stanowi 30,44% wydatków,
- Gospodarka mieszkaniowa – 56 862,66 zł (3 zadania), co stanowi 0,18% wydatków,
- Działalność usługowa – 2 171 816,17 zł (2 zadania), co stanowi 7,02% wydatków,
- Administracja publiczna – 1 491 632,75 zł (4 zadania), co stanowi 4,82% wydatków,
- Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa – 213 155,00 zł (3 zadania), co stanowi 0,69% wydatków,
- Oświata i wychowanie – 1 429 820,98 zł (8 zadań), co stanowi 4,62% wydatków,
- Pomoc społeczna – 86 000,00 zł (1 zadanie), co stanowi 0,28% wydatków,
- Gospodarka komunalna i ochrona środowiska – 5 979 072,32 zł (20 zadań), co stanowi 19,32% wydatków,
- Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego – 8 912 276,39 zł (4 zadania), co stanowi 28,8% wydatków,
- Kultura fizyczna – 1 183 297,50 zł (4 zadania), co stanowi 3,82% wydatków.

Wydatki na inwestycje stale rosną. W roku 2020 widoczne jest spadek tych nakładów, jest to spowodowane m.in. czasem w jakim się znajdujemy, jest to koniec okresu programowania przewidzianego na lata 2014-2020, nie są ogłaszane nowe nabory wniosków, są to końcówki środków do rozdysponowania przez instytucje wdrażające, głównie realizowane są inwestycje zaplanowane wcześniej.

3.2. Zadłużenie Miasta

Kwota długu zaplanowana na 2023 rok nie uzyskała wskazanego poziomu na jego koniec. W uchwale budżetowej z późniejszymi zmianami założono bowiem kwotę długu na koniec okresu sprawozdawczego w wysokości 80 446 615,00 zł, wykonanie było w kwocie 76 933 200,00 zł. Gmina Miejska Jarosław nie zaciągnęła pożyczki ze środków NFOŚiGW, z przeznaczeniem na realizację przedsięwzięcia „Zielony transport publiczny w Mieście Jarosław” z planowanym terminem zakończenia jego realizacji w roku 2024.

Nie miało to negatywnego wpływu na zachowanie płynności finansowej gminy. Jak zostało wspomniane wcześniej, wszystkie zobowiązania były regulowane na bieżąco i w zaplanowanych wcześniej wysokościach.

3.3. Wieloletnia Prognoza Finansowa

Wieloletnia Prognoza Finansowa jest wieloletnim dokumentem planistycznym dotyczącym finansów jednostek samorządu terytorialnego. Jego głównymi zaletami są: bardziej racjonalne gospodarowanie środkami publicznymi, zwiększenie wiarygodności, przejrzystości i przewidywalności polityki fiskalnej oraz dopasowanie do planowania na szczeblu unijnym. W przypadku Jarosławia wieloletnia prognoza finansowa została przyjęta Uchwałą nr 795/LIX/2023 Rady Miasta Jarosławia z dnia 30 stycznia 2023 r. W trakcie roku sprawozdawczego dokonano siedmiu zmian. Ostatnia zmiana wprowadzona została Uchwałą nr 917/LXVIII/2023 Rady Miasta Jarosławia z dnia 25 września 2023 r. i zgodnie z zapisami zmienionej wieloletniej prognozy finansowej w 2023 r. poszczególne kategorie gospodarki finansowej Gminy Miejskiej Jarosław miały wynosić:

- dochody – 262 238 020,49 zł (wyniosły 231 850 852,00 zł),
- wydatki – 269 456 458,62 zł (wyniosły 222 509 645,98 zł),
- deficyt – 7 218 438,13 zł (wyniosła - NIE DOTYCZY),
- nadwyżka – NIE DOTYCZY (wyniosła 9 341 206,02 zł).

Biorąc pod uwagę najważniejsze kwestie dotyczące finansów, można stwierdzić, że po zakończeniu roku budżetowego 2023 wysokości dochodów, wydatków i deficytu osiągnęły bardziej korzystne wyniki niż te założone w wieloletniej prognozie finansowej. Okres obowiązywania przyjętej prognozy obejmuje lata 2023–2039.

Tabela nr 33. Zobowiązania kredytowe Gminy w 2023 roku na przełomie lat 2013-2023

Lp.	Rok zaciągnięcia kredytu	Kwota	Bank	Okres spłat	Kwota pozostała do spłacenia na 31.12.2023 r.
1	2013	9 662 000 zł	Bank Gospodarstwa Krajowego	2014-2024	1 713 200 zł
2	2016	4 000 000 zł	Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.	2017– 2024	1 420 000 zł
3	2017	10 000 000 zł	Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.	2021– 2027	7 500 000 zł

4	2018	15 000 000 zł	Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.	2021–2034	14 160 000 zł
5	2019	10 000 000 zł	Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.	2021-2037	9 600 000 zł
6	2020	10 000 000 zł	Bank Gospodarstwa Krajowego	2021-2037	9 400 000 zł
7	2021	13 000 000 zł	Bank Spółdzielczy	2022-2039	12 760 000 zł
8	2022	15 000 000 zł	Bank SA Poznań, O. Piotrków Trybunalski	2023-2039	14 980 000 zł
9	2023	5 400 000 zł	Krakowski Bank Spółdzielczy	2024-2039	5 400 000 zł
razem					76 933 200 zł

Analiza sytuacji finansowej Gminy Miejskiej Jarosław w latach 2018-2022 w oparciu o Raport predefiniowany finansowy opracowany przez ZMP na podstawie bazy danych publikowanych przez Ministerstwo Finansów w Biuletynie Informacji Publicznej. W przypadku danych dotyczących liczby ludności zastosowanie znalazły ogólnodostępne dane z Banku Danych Lokalnych GUS

Raport prezentuje zestawienie informacji oraz wskaźników finansowych.

Raport składa się z wyodrębnionych podobszarów, które obejmują:

1. Ogólne informacje budżetowe (wskaźniki tylko dla miasta Jarosławia),
2. Zrównoważenie elementów budżetu,
3. Wysokość i strukturę dochodów,
4. Wysokość i strukturę wydatków,
5. Zadłużenie.

Informacje i wskaźniki zawarte w poszczególnych obszarach pokazane są:

1. W układzie miasta Jarosławia,
2. Na tle obszaru funkcjonalnego – stanowiącego grupę porównawczą, w skład której wchodzi 100 gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju, o podobnych

uwarunkowaniach rozwojowych do miasta Jarosławia i stanowią punkt odniesienia do przedstawienia sytuacji finansowej miasta Jarosławia na tle innych gmin.

3. W obszarze otoczenia miasta Jarosławia – w skład obszaru wchodzi 11 gmin sąsiednich.

Podobszar 1: Ogólne informacje budżetowe – wskaźniki tylko dla miasta Jarosławia.

1) Wskaźnik: dochody miasta Jarosławia na przestrzeni lat 2018-2022 kształtowały się w następujący sposób:

2018: dochody ogółem: 157 285 152,41 zł, w tym dochody bieżące: 147 965 426,00 zł i dochody majątkowe: 9 319 726,41 zł;

2019: dochody ogółem: 181 597 718,07 zł, w tym dochody bieżące: 173 151 015,78 zł i dochody majątkowe: 8 446 702,29 zł;

2020: dochody ogółem: 195 213 669,86 zł, w tym dochody bieżące: 183 069 106,35 zł i dochody majątkowe: 12 144 563,51 zł;

2021: dochody ogółem: 211 419 526,65 zł, w tym dochody bieżące: 196 350 350,85 zł i dochody majątkowe: 15 069 175,80 zł;

2022: dochody ogółem: 217 969 026,00 zł, w tym dochody bieżące: 204 513 495,28 zł i dochody majątkowe: 13 455 530,72 zł.

Warto zauważyć, że z biegiem lat obserwuje się tendencję wzrostową dochodów budżetu miasta, ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu dochodów bieżących. Na dochody gminy składają się: dochody własne, dotacje celowe i subwencje ogólne z budżetu państwa.

Szczególną kategorią dochodów są środki ze źródeł zewnętrznych pozyskane na planowane inwestycje oraz inne działania. Wysokość owych środków jest najbardziej zróżnicowana i można rzec, najmniej przewidywalna, ponieważ zależy od realizowanych projektów i ogłaszanych konkursów.

Niezrealizowane dochody majątkowe to głównie dotacje na realizowane projekty inwestycyjne. Dotacje uzyskane na ten cel zasilały budżet gminy w kolejnych latach.

Podsumowując rok 2020 w części finansowej należy zauważyć, że nie zrealizowano dochodów ze sprzedaży majątku. Było to spowodowane tym, iż w czasie, w którym niespodziewanie dla wszystkich rozpoczęła się epidemia COVID-19, na rynku nieruchomości nastąpiły rekordowe spadki i zmniejszyło się zainteresowanie nabywaniem oferowanych nieruchomości. Sytuacja finansowa miasta Jarosławia pozwoliła na utrzymanie płynności finansowej bez konieczności wyzbywania się majątku w tak trudnym dla wszystkich okresie.

Niezrealizowany plan dochodów ze sprzedaży majątku nie doprowadził do zachwiania równowagi w Budżecie.

Niezrealizowane dochody majątkowe w 2022 roku to głównie dochody ze sprzedaży majątku. Na rynku nieruchomości w okresie utrzymującej się epidemii COVID – 19 oraz trwającej wojny na Ukrainie, rynek w dalszym ciągu reagował rekordowymi spadkami. Sytuacja finansowa miasta Jarosławia pozwoliła na utrzymanie płynności finansowej bez konieczności wyzbywania się majątku w tak trudnym dla wszystkich okresie. Niezrealizowany plan dochodów ze sprzedaży majątku, nie zachwiał równowagi w budżecie.

2) Wskaźnik: wydatki miasta Jarosławia na przestrzeni lat 2018-2022 kształtowały się w następujący sposób:

2018: wydatki ogółem: 169 927 393,43 zł, w tym wydatki bieżące: 138 985 216,81 zł i wydatki majątkowe: 30 942 176,62 zł;

2019: wydatki ogółem: 182 962 894,47 zł, w tym wydatki bieżące: 161 213 592,85 zł i wydatki majątkowe: 21 749 301,62 zł;

2020: wydatki ogółem: 197 449 189,10 zł, w tym wydatki bieżące: 174 564 956,93 zł i wydatki majątkowe: 22 884 232,17 zł;

2021: wydatki ogółem: 217 393 329,64 zł, w tym wydatki bieżące: 184 034 399,82 zł i wydatki majątkowe: 33 358 929,82 zł;

2022: wydatki ogółem: 237 041 225,55 zł, w tym wydatki bieżące: 200 470 495,18 zł i wydatki majątkowe: 36 570 730,37 zł.

Drugą stroną gospodarki finansowej gminy są wydatki, które podzielone na wydatki bieżące i majątkowe. Wydatki bieżące są związane m.in. z działalnością urzędu i miejskich jednostek gminnych, utrzymaniem obiektów publicznych, oświetleniem dróg oraz utrzymaniem porządku w mieście. Kwoty przeznaczane na wydatki bieżące są co roku zbliżone do siebie. Natomiast wysokość wydatków majątkowych może znacznie się różnić w poszczególnych latach i jest to uzależnione od liczby i wielkości zaplanowanych projektów budowlanych, co często jest związane z pozyskaniem dodatkowych pieniędzy zewnętrznych, na przykład unijnych.

Dość niski wskaźnik realizacji wydatków w 2018 roku jest konsekwencją oszczędnej polityki finansowej Gminy Miejskiej Jarosław. Ważnym faktem dla finansowej polityki gminy jest to, że wykonane wydatki bieżące zostały pokryte dochodami bieżącymi.

Dość niski wskaźnik realizacji wydatków w 2019 roku jest konsekwencją oszczędnej polityki finansowej Gminy Miejskiej Jarosław. Ważnym faktem dla finansowej polityki gminy jest to, że wykonane wydatki bieżące zostały pokryte dochodami bieżącymi.

Dość niski wskaźnik realizacji wydatków w 2020 roku jest konsekwencją sytuacji epidemiologicznej w 2020 roku związanej z rozprzestrzenianiem pandemii COVID-19, która miała wpływ na spowolnienia w realizacji zadań inwestycyjnych. Niektóre z nich zostały fizycznie zrealizowane, jednak finansowe rozliczenia nastąpiły w roku 2021 z uwagi na utrudnienia w pracy urzędów i powiązanych instytucji, spowodowane pracą w reżimie epidemiologicznym.

Zaniżony wskaźnik realizacji wydatków w 2022 roku jest konsekwencją kontynuacji oszczędnej polityki finansowej Gminy Miejskiej Jarosław oraz utrzymującą się sytuacją epidemiologiczną związaną z utrzymującą się pandemią COVID-19 oraz wojną na Ukrainie, która w dalszym ciągu spowalniała realizację zadań inwestycyjnych. Niektóre z nich zostały fizycznie zrealizowane, jednak finansowe rozliczenia nastąpiły w kolejnym roku z uwagi na wydłużające się procedury w pracy urzędów i powiązanych instytucji. Wzrost stóp procentowych, skutki zmian podatkowych zawartych w Polskim Ładzie i koszty wynikające z kryzysu uchodźczego spowodowały, że 2022 rok to kolejny, trudny, zwłaszcza dla samorządów okres, który nie pozostaje bez wpływu na bieżącą realizacją zadań Miasta Jarosławia.

3) Wskaźnik: Wynik budżetu miasta Jarosławia (dochody ogółem – wydatki ogółem) na przestrzeni lat 2018-2022 kształtował się w następujący sposób:

2018: - 12 642 241,02 zł (deficyt),

2019: - 1 365 176,40 zł (deficyt),

2020: - 2 235 519,24 zł (deficyt),

2021: - 5 973 802,99 zł (deficyt),

2022: - 19 072 199,55 zł (deficyt).

Na przestrzeni lat 2018-2022 wynik budżetu miasta Jarosławia utrzymuje się w formie deficytu.

W uchwałach budżetowych na kolejne lata określono limity zobowiązań do zaciągania kredytów i pożyczek na pokrycie występujących w ciągu roku budżetowego deficytu.

4) Wskaźnik: Przychody i rozchody ogółem miasta Jarosławia na przestrzeni lat 2018-2022 kształtowały się w następujący sposób:

2018:

Przychody ogółem: 19 465 375,12 zł;

Rozchody ogółem: 4 640 000,00 zł (spłata długu);

2019:

Przychody ogółem: 12 783 134,10 zł;

Rozchody ogółem: 4 683 000,00 zł (spłata długu);

2020:

Przychody ogółem: 16 635 627,78 zł;

Rozchody ogółem: 4 694 000,00 zł (spłata długu);

2021:

Przychody ogółem: 22 600 365,09 zł;

Rozchody ogółem: 4 614 210,00 zł (spłata długu);

2022:

Przychody ogółem: 27 012 352,10 zł;

Rozchody ogółem: 4 390 000,00 zł (spłata długu).

W 2019 i 2020 roku obserwuje się obniżenie wskaźnika przychodów ogółem, co związane jest z utrzymującą się pandemią COVID-19 oraz wojną na Ukrainie. Natomiast w 2021 i 2022 roku zauważalna jest tendencja wzrostowa w przychodach ogółem. Natomiast rozchody ogółem w latach 2018-2021 utrzymują się na podobnym poziomie.

5) Wskaźnik: Kwota długu na koniec roku na przestrzeni lat 2018-2022 miasta Jarosławia (płynność finansowa):

2018: 46 424 410,00 zł;

2019: 51 741 410,00 zł;

2020: 57 047 410,00 zł;

2021: 65 433 200,00 zł;

2022: 76 043 200,00 zł.

W 2018 roku wszystkie zobowiązania były regulowane na bieżąco i w zaplanowanych wcześniej wysokościach. Gmina Miejska Jarosław całkowicie uregulowała w 2019 roku

wszystkie planowane do spłaty kredyty i pożyczki wraz z ich ratami, co świadczy o zachowaniu płynności finansowej miasta.

Gmina Miejska Jarosław zrezygnowała z możliwości zaciągnięcia kredytu w planowanej wysokości i dlatego 5 000 000,00 zł kredytu nie zostało wykorzystane. Nie miało to negatywnego wpływu na zachowanie płynności finansowej gminy. Wszystkie zobowiązania były regulowane na bieżąco i w zaplanowanych wcześniej wysokościach. Zachowanie płynności finansowej dla gminy oznacza zdolność do terminowego regulowania zobowiązań. Gmina Miejska Jarosław całkowicie uregulowała w 2020 roku wszystkie planowane do spłaty kredyty i pożyczki wraz z ich ratami oraz inne należności, co świadczy o zachowaniu płynności finansowej miasta. Gmina Miejska Jarosław zrezygnowała z możliwości zaciągnięcia kredytu w planowanej wysokości i dlatego 5 000 000,00 zł kredytu nie zostało wykorzystane. Nie miało to negatywnego wpływu na zachowanie płynności finansowej gminy. Wszystkie zobowiązania były regulowane na bieżąco i w zaplanowanych wcześniej wysokościach.

Gmina Miejska Jarosław całkowicie uregulowała w 2021 roku wszystkie planowane do spłaty kredyty wraz z ich odsetkami, co świadczy o zachowaniu płynności finansowej Miasta. Kwota długu zaplanowana na początku 2021 r. nie uzyskała wskazanego poziomu na jego koniec.

W uchwale budżetowej założono bowiem kwotę długu na koniec okresu sprawozdawczego w wysokości 67 433 200,00 zł, natomiast wykonanie było w kwocie 65 433 200,00 zł. Gmina Miejska Jarosław zrezygnowała z możliwości zaciągnięcia kredytu w planowanej wysokości i dlatego 2 000 000,00 zł kredytu nie zostało wykorzystane. Nie miało to negatywnego wpływu na zachowanie płynności finansowej gminy.

Zachowanie płynności finansowej dla gminy oznacza zdolność do terminowego regulowania zobowiązań. Innymi słowy, chodzi o zachowanie takiej sytuacji finansowej, w której gmina będzie na bieżąco regulowała płatności wobec swoich wierzycieli ze środków zgromadzonych w ramach budżetu. Gmina Miejska Jarosław całkowicie uregulowała w 2022 roku wszystkie planowane do spłaty kredyty wraz z ich odsetkami, co świadczy o zachowaniu płynności finansowej Miasta.

Kwota długu zaplanowana na początku 2022 r. uzyskała wskazany poziom na jego koniec. Kwota długu na koniec okresu sprawozdawczego wyniosła 76 043 200,00 zł. Gmina Miejska Jarosław zrezygnowała z możliwości zaciągnięcia kredytu w wysokości do 2 000 000,00 zł na pokrycie występującego w ciągu roku przejściowego deficytu budżetu. Nie miało to negatywnego wpływu na zachowanie płynności finansowej gminy. Jak zostało wspomniane

wcześniej, wszystkie zobowiązania były regulowane na bieżąco i w zaplanowanych wcześniej wysokościach.

6) Płynność finansowa miasta Jarosławia na przestrzeni lat 2018-2022:

Znając wielkość dochodów, przychodów, wydatków oraz rozchodów można obliczyć wartość jednego ze wskaźników służącego monitorowaniu płynności finansowej jednostek samorządu terytorialnego. Jest to wskaźnik płynności w ujęciu kasowym, którego wzór wygląda następująco:

$(\text{dochody budżetowe} + \text{przychody budżetowe}) / (\text{wydatki budżetowe} + \text{rozchody budżetowe})$.

Dla Gminy Miejskiej Jarosław wskaźnik płynności w ujęciu kasowym przyjął wartości:

2018: 1,01;

2019: 1,04;

2020: 1,07;

2021: 1,05;

2022: 1,01.

Przyjęcie wartości przekraczającej poziom 1,0 oznacza, że wydatki budżetu i jego rozchody znajdują pełne pokrycie w uzyskiwanych dochodach i przychodach, co wskazuje na bezpieczne kształtowanie się płynności finansowej. Wobec tego należy jednoznacznie stwierdzić, że Gmina Miejska Jarosław w latach 2018-2022 zachowała płynność finansową.

7) Wskaźnik: Wynik operacyjny brutto budżetu miasta Jarosławia na przestrzeni lat 2018-2022:

2018: 8 980 209,19 zł;

2019: 11 937 422,93 zł,

2020: 8 504 149,42 zł,

2021: 12 315 951,03 zł,

2022: 4 043 000,10 zł.

W sytuacji, gdy dochody bieżące są wyższe od wydatków bieżących powstaje nadwyżka operacyjna oznacza to, że gmina ma możliwości finansowe na prowadzenie nowych inwestycji lub spłatę wcześniejszego zadłużenia. W latach 2018-2022 wystąpiły nadwyżki operacyjne.

8) Wskaźnik: Wynik operacyjny netto budżetu miasta Jarosławia za lata 2018-2022 (wynik operacyjny brutto budżetu – spłata długu (rozchody)):

2018: 4 340 209,19 zł;

2019: 7 254 422,93 zł,

2020: 3 810 149,42 zł,

2021: 7 701 741,03 zł,

2022: - 346 999,90 zł.

Miasto Jarosław na przestrzeni lat 2018-2021 uzyskiwało dodatnie wyniki operacyjne netto budżetu, jedynie w 2022 roku wynik osiągnął wartość ujemną z uwagi na spłatę długu w kwocie 4 390 000,00 zł, która przewyższała wartość uzyskanego wyniku operacyjnego brutto budżetu, który wyniósł 4 043 000,10 zł.

Podobszar 2: Zrównoważenie elementów budżetu miasta Jarosławia na przestrzeni lat 2018-2022 (wskaźniki dla miasta Jarosławia).

1) Porównanie dochodów bieżących i wydatków bieżących:

2018:

- dochody bieżące: 147 965 426,00 zł;

- wydatki bieżące: 138 985 216,81 zł;

2019:

- dochody bieżące: 173 151 015,78 zł;

- wydatki bieżące: 161 213 592,85 zł;

2020:

- dochody bieżące: 183 069 106,35 zł;

- wydatki bieżące: 174 564 956,93 zł;

2021:

- dochody bieżące: 196 350 350,85 zł;

- wydatki bieżące: 183 034 399,82 zł;

2022:

- dochody bieżące: 204 513 495,28 zł;

- wydatki bieżące: 200 470 495,18 zł.

Z powyższego wynika, że kwoty dochodów bieżących przewyższają kwoty wydatków bieżących.

2) Rozchody na spłatę długu:

2018:

Rozchody: 4 640 000,00 zł;

2019:

Rozchody: 4 683 000,00 zł;

2020:

Rozchody: 4 694 000,00 zł;

2021:

Rozchody: 4 614 210,00 zł;

2022:

Rozchody: 4 390 000,00 zł.

3) Relacja kwoty wyniku operacyjnego brutto do dochodów bieżących w %:

2018: wynik operacyjny brutto budżetu: 8 980 209,19 zł do dochodów bieżących: 147 965 426,00 zł. Wynik: 6,10 %;

2019: wynik operacyjny brutto budżetu: 11 937 422,93 zł do dochodów bieżących: 173 151 015,78 zł. Wynik: 6,90 %;

2020: wynik operacyjny brutto budżetu: 8 504 149,42 zł do dochodów bieżących: 183 069 106,35 zł. Wynik: 4,60 %;

2021: wynik operacyjny brutto budżetu: 12 315 951,03 zł do dochodów bieżących: 196 350 350,85 zł. Wynik: 6,30 %;

2022: wynik operacyjny brutto budżetu: 4 043 000,10 zł do dochodów bieżących: 204 513 495,28 zł. Wynik: 2,00 %.

4) Relacja wyniku operacyjnego brutto do dochodów bieżących pomniejszona o dotacje i środki na zadania bieżące oraz o oświatową część subwencji ogólnej w %:

2018: Wynik: 11,50 %;

2019: Wynik: 12,80 %;

2020: Wynik: 9,10 %;

2021: Wynik: 11,70 %;

2022: Wynik: 3,70 %.

III. Wykonanie Budżetu Miasta Jarosławia za lata 2018-2022 – część opisowa.

1) Wykonanie Budżetu Miasta Jarosławia za 2018 rok

Rok 2018 był kolejnym rokiem niezwykle trudnym dla samorządów. Na koniec 2018 r. wykonanie dochodów zamknęło się kwotą 157 285 152,41 zł, z tego:

- dochody bieżące: wykonanie 147 965 426 zł, co stanowi 95,92 % wykonania planu,
- dochody majątkowe: wykonanie 9 319 726,41 zł, co stanowi 48,63 % wykonania planu,

Wydatki wykonane zostały w wysokości 169 927 393,43 zł, co stanowi 94,51 % wykonania planu,

w tym:

- wydatki bieżące: wykonanie 138 985 216,81 zł, co stanowi 95,78 % wykonania planu ,
- wydatki majątkowe: wykonanie 30 942 176,62 zł, co stanowi 89,18 % wykonania planu.

Dochody budżetowe zrealizowane w 2018 roku na poziomie 157 285 152,41 zł i wydatki w kwocie 169 927 393,43 zł wyznaczyły deficyt w wysokości 12 642 241,02 zł. Przychody wyniosły 19 465 375,12 zł, natomiast rozchody (spłata długu): 4 640 000,00 zł. Priorytety wynikające z założeń polityki społeczno-gospodarczej Miasta Jarosławia na 2018 rok, we wszystkich obszarach tematycznych były realizowane, bądź przygotowywane do realizacji poprzez przygotowywanie dokumentacji projektowych, czy też wniosków aplikacyjnych o środki na ich realizację. Wszystkie zadania, ustawowo nałożone na Miasto były realizowane w sposób racjonalny i oszczędny.

W zakresie polityki finansowej Miasta, przyjęte priorytety na 2018 rok były osiągnięte zarówno w zakresie dochodów i wydatków budżetu jak i w zakresie obsługi zadłużenia i generowania nadwyżki operacyjnej. Wydatki bieżące gminy rosną, co wynika z tempa wzrostu kosztów pracy, w tym cen energii, materiałów i usług. Wynik finansowy budżetu na koniec 2018 roku wyniósł: 2 183 134,10 zł. Wynik operacyjny brutto budżetu wyniósł 8 980 209,19 zł, pomniejszony o spłatę długu w kwocie 4 640 000,00 zł dał wynik operacyjny netto budżetu w kwocie 4 340 209,19 zł.

2) Wykonanie Budżetu Miasta Jarosławia za 2019 rok

Na koniec 2019 r. wykonanie dochodów zamknęło się kwotą 181 597 718,07 zł, z tego:

- dochody bieżące: wykonanie 173 151 015,78 zł, co stanowi 100,79 % wykonania planu,
- dochody majątkowe: wykonanie 8 446 702,29 zł, co stanowi 52,75 % wykonania planu,

Wydatki wykonane zostały w wysokości 182 962 894,47 zł, co stanowi 91,79 % wykonania planu,

w tym:

- wydatki bieżące: wykonanie 161 213 592,85 zł, co stanowi 95,78 % wykonania planu,

- wydatki majątkowe: wykonanie 21 749 301,62 zł, co stanowi 70,12 % wykonania planu.

Dochody budżetowe zrealizowane w 2019 roku na poziomie 181 597 718,07 zł i wydatki w kwocie 182 962 894,47 zł wyznaczyły deficyt w wysokości 1 365 176,40 zł. Przychody wyniosły 12 783 134,10 zł, natomiast rozchody (spłata długu): 4 683 000,00 zł. Kwota długu na koniec 2019 wyniosła 51 741 410,00 zł. Priorytety wynikające z założeń polityki społeczno-gospodarczej Miasta Jarosławia na 2019 rok, we wszystkich obszarach tematycznych były realizowane, bądź przygotowywane do realizacji poprzez przygotowywanie dokumentacji projektowych, czy też wniosków aplikacyjnych o środki na ich realizację. Wszystkie zadania, ustawowo nałożone na Miasto były realizowane w sposób racjonalny i oszczędny. W zakresie polityki finansowej Miasta, przyjęte priorytety na 2019 rok były osiągnięte zarówno w zakresie dochodów i wydatków budżetu jak i w zakresie obsługi zadłużenia i generowania nadwyżki operacyjnej. Wydatki bieżące gminy rosły, co wynika z tempa wzrostu kosztów pracy, w tym cen energii, materiałów i usług. Wynik finansowy budżetu na koniec 2019 roku wyniósł: 6 734 957,70 zł. Wynik operacyjny brutto budżetu wyniósł 11 937 422,93 zł, pomniejszony o spłatę długu w kwocie 4 683 000,00 zł, dał wynik operacyjny netto budżetu w kwocie 7 254 422,93 zł.

3) Wykonanie Budżetu Miasta Jarosławia za 2020 rok

Rok 2020 był kolejnym rokiem niezwykle trudnym dla wszystkich, zwłaszcza dla samorządów. Wyzwania związane z pandemią, uszczuplenie dochodów, zmieniające się kolejnymi zapisami tarcz antykryzysowych ustawodawstwo, powodowały ciągłą i pilną potrzebę szukania odpowiedzi na skomplikowane kwestie związane z bieżącą realizacją zadań Miasta Jarosławia.

Na koniec 2020 r. wykonanie dochodów zamknęło się kwotą 195 213 669,86 zł, co stanowi 92,19 % planowanej kwoty rocznej, z tego:

- dochody bieżące: wykonanie 183 069 106,35 zł, co stanowi 98,07 % wykonania planu,

- dochody majątkowe: wykonanie 12 144 563,51 zł, co stanowi 48,43 % wykonania planu,

Wydatki wykonane zostały w wysokości 197 449 189,10 zł, co stanowi 86,44 % wykonania planu,

w tym:

- wydatki bieżące: wykonanie 174 564 956,93 zł, co stanowi 93,75 % wykonania planu,

- wydatki majątkowe: wykonanie 22 884 232,17 zł, co stanowi 54,21 % wykonania planu.

Dochody budżetowe zrealizowane w 2020 roku na poziomie 195 213 669,86 zł i wydatki w kwocie 197 449 189,10 zł wyznaczyły deficyt w wysokości 2 235 519,24 zł. Przychody

wyniosły 16 635 627,79 zł, natomiast rozchody (spłata długu): 4 694 000,00 zł. Kwota długu na koniec 2020 wyniosła 57 047 410,00 zł.

Na wynik finansowy 2020 miały wpływ otrzymane środki związane z przeciwdziałaniem COVID-19.

Priorytety wynikające z założeń polityki społeczno-gospodarczej Miasta Jarosławia na 2020 rok, we wszystkich obszarach tematycznych były realizowane, bądź przygotowywane do realizacji poprzez przygotowywanie dokumentacji projektowych, czy też wniosków aplikacyjnych o środki na ich realizację. Wszystkie zadania, ustawowo nałożone na Miasto były realizowane w sposób racjonalny i oszczędny. W zakresie polityki finansowej Miasta, przyjęte priorytety na 2020 rok były osiągnięte zarówno w zakresie dochodów i wydatków budżetu jak i w zakresie obsługi zadłużenia i generowania nadwyżki operacyjnej. Wydatki bieżące gminy rosną szybciej niż dochody bieżące, co wynika z tempa wzrostu wynagrodzeń i innych kosztów pracy, w tym cen energii, materiałów i usług. Coraz większe koszty świadczenia przez miasto lokalnych usług publicznych powodują wzrost wydatków bieżących. Bardzo szybko rosną koszty pracy w urzędach. Wynik finansowy budżetu na koniec 2020 roku wyniósł: 9 706 108,55 zł. Wynik operacyjny brutto budżetu wyniósł 8 504 149,42 zł, pomniejszony o spłatę długu w kwocie

4 694 000,00 zł, dał wynik operacyjny netto budżetu w kwocie 3 810 149,42 zł.

4) Wykonanie Budżetu Miasta Jarosławia za 2021 rok

Rok 2021 był kolejnym rokiem niezwykle trudnym dla wszystkich, zwłaszcza dla samorządów. Wyzwania związane z pandemią, uszczuplenie dochodów, zmieniające się kolejnymi zapisami tarcz antykrzysowych ustawodawstwo, powodowały ciągłą i pilną potrzebę szukania odpowiedzi na skomplikowane kwestie związane z bieżącą realizacją zadań Miasta Jarosławia.

Na koniec 2021 r. wykonanie dochodów zamknęło się kwotą 211 419 526,65 zł, co stanowi 99,49 % planowanej kwoty rocznej, z tego:

- dochody bieżące: wykonanie 196 350 350,85 zł, co stanowi 102,35 % wykonania planu,

- dochody majątkowe: wykonanie 15 069 175,80 zł, co stanowi 72,89 % wykonania planu,

Wydatki wykonane zostały w wysokości 217 393 329,64 zł, co stanowi 93,50 % wykonania planu,

w tym:

- wydatki bieżące: wykonanie 184 034 399,82 zł, co stanowi 96,51 % wykonania planu,

- wydatki majątkowe: wykonanie 33 358 929,82 zł, co stanowi 79,81 % wykonania planu.

Budżet Miasta Jarosławia w 2021 roku zwiększył się o kwotę 17 379 542,44 zł w stosunku do uchwalonego po stronie dochodów i zwiększył się o 18 496 462,53 zł po stronie wydatków. Zmiany były w szczególności wynikiem wprowadzenia wolnych środków, o których mowa w art. 217 ust.2 pkt 6 ustawy o finansach publicznych, niewykorzystanych środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu, wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych, związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach, zmian w kwotach dotacji celowych na dofinansowanie zadań zleconych i własnych, zmian w subwencji, zmiany dochodów własnych.

Dochody budżetowe zrealizowane w 2021 roku na poziomie 211 419 526,65 zł i wydatki w kwocie 217 393 329,64 zł wyznaczyły deficyt w wysokości 5 973 802,99 zł, co przełożyło się na korzystniejszy od planowanego wynik finansowy miasta. Na koniec roku faktyczny deficyt stanowił zaledwie 29,89 % deficytu planowanego.

Przychody wyniosły 22 600 365,09 zł, natomiast rozchody (spłata długu): 4 614 210,00 zł.

W opisywanym okresie Gmina Miejska Jarosław nie korzystała z uchwalonego limitu zobowiązań do zaciągania kredytów i pożyczek na pokrycie występującego w ciągu roku przejściowego deficytu budżetu i nie podjęła ani kredytu ani pożyczki na ten cel. Planowane do spłaty w 2021 rok kredyty zostały w 100 % spłacone w opisywanym okresie sprawozdawczym. Utrzymująca się płynność finansowa Miasta pozwoliła na spłatę planowanego do spłaty długu w terminach wcześniejszych od umownych, co pozwoliło zaoszczędzić około 60.000 zł na wielkości odsetek od kredytów zaciągniętych. Na wynik finansowy 2021 miały wpływ otrzymane środki w kwocie 999 702,21 zł związane z przeciwdziałaniem COVID-19.

Priorytety wynikające z założeń polityki społeczno-gospodarczej Miasta Jarosławia na 2021 rok, we wszystkich obszarach tematycznych były realizowane, bądź przygotowywane do realizacji poprzez przygotowywanie dokumentacji projektowych, czy też wniosków aplikacyjnych o środki na ich realizację. Wszystkie zadania, ustawowo nałożone na Miasto były realizowane w sposób racjonalny i oszczędny. W zakresie polityki finansowej Miasta, przyjęte priorytety na 2021 rok były osiągnane zarówno w zakresie dochodów i wydatków budżetu jak i w zakresie obsługi zadłużenia i generowania nadwyżki operacyjnej. Wydatki bieżące gminy rosną znacznie szybciej niż dochody bieżące, co wynika z tempa wzrostu wynagrodzeń i innych kosztów pracy, w tym cen energii, materiałów i usług. Coraz większe koszty świadczenia przez miasto lokalnych usług publicznych powodują wzrost wydatków bieżących. Bardzo szybko rosną koszty pracy w urzędach. Za 2021 rok koszt kredytów

stanowił wielkość 808 113,27 zł. Kwota długu na koniec 2021 roku wyniosła 65 433 200,00 zł. Wynik finansowy budżetu wyniósł 12 012 352,10 zł. Wynik operacyjny brutto budżetu wyniósł 12 315 951,03 zł, pomniejszony o spłatę długu w kwocie 4 614 210,00 zł, dał wynik operacyjny netto budżetu w kwocie 7 701 741,03 zł.

5) Wykonanie Budżetu Miasta Jarosławia za 2022 rok

Wzrost stóp procentowych, skutki zmian podatkowych zawartych w Polskim Ładzie i koszty wynikające z kryzysu uchodźczego spowodowały, że 2022 rok to kolejny, trudny, zwłaszcza dla samorządów okres, który nie pozostawał bez wpływu na bieżącą realizacją zadań Miasta Jarosławia.

Na koniec 2022 wykonanie dochodów zamknęło się kwotą 217 969 026,00 zł, co stanowi 94,91% planowanej kwoty rocznej, z tego:

- dochody bieżące: wykonanie 204 513 495,28 zł, co stanowi 98,54% wykonania planu,
- dochody majątkowe: wykonanie 13 455 530,72 zł, co stanowi 60,83% wykonania planu; w tym dochody ze sprzedaży majątku: wykonanie 369 914,52 zł, co stanowi 5,28 %.

Niezrealizowane dochody majątkowe to głównie dochody ze sprzedaży majątku, który nie musiał zostać sprzedany dla zachowania płynności finansowej miasta w opisywanym okresie sprawozdawczym.

Wydatki wykonane zostały w kwocie 237 041 225,55 zł co stanowi 93,96% planu, z tego:

- wydatki bieżące: wykonanie 200 470 495,18 zł, co stanowi 94,79% wykonania planu,
- wydatki majątkowe: wykonanie 36 570 730,37 zł, co stanowi 89,65 % wykonania planu.

Budżet Miasta Jarosławia w 2022 roku zwiększył się o kwotę 12 394 969,33 zł w stosunku do uchwalonego po stronie dochodów i zwiększył się o 18 857 366,81 zł po stronie wydatków. Zmiany były w szczególności wynikiem wprowadzenia wolnych środków, o których mowa w art. 217 ust.2 pkt 6 ustawy o finansach publicznych, niewykorzystanych środków pieniężnych na rachunku bieżącym budżetu, wynikających z rozliczenia dochodów i wydatków nimi finansowanych, związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach, zmian w kwotach dotacji celowych na dofinansowanie zadań zleconych i własnych, zmian w subwencji, zmiany dochodów własnych.

Przychody wyniosły 27 012 352,10 zł. Zadłużenie Gminy Miejskiej Jarosław na ostatni dzień kończący okres sprawozdawczy to wielkość 76 043 200,00 zł. Rozchody z tytułu spłaty kredytów długoterminowych (długu) wyniosły 4 390 000,00 zł. Zgodnie z art. 217 ust.1 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych różnica między dochodami i wydatkami budżetu jednostki samorządu terytorialnego stanowi odpowiednio nadwyżkę lub deficyt budżetu. Dochody budżetowe zrealizowane w 2022 na poziomie 217 969 026,00 zł i wydatki

w kwocie 237 041 225,55 zł wyznaczyły deficyt budżetu w wysokości 19 072 199,55 zł. Deficyt jest o 3 550 152,55 zł niższy od planowanego na kwotę 22 622 352,10 zł, co przełożyło się na korzystniejszy wynik finansowy miasta. Dobra kondycja finansowa Miasta pozwoliła zaoszczędzić na wielkościach płaconych odsetek od kredytów już zaciągniętych. Niestety, wojna na Ukrainie, wysoka inflacja i systematycznie podnoszone stopy procentowe NBP nie napawały optymizmem. Zmiany, które zaszły na rynkach finansowych w Polsce, negatywnie wpłynęły na wielkość odsetek od kredytów już zaciągniętych. W okresie sprawozdawczym koszty kredytów wyniosły 4 036 760,37 zł. Dla porównania – za 2021 rok koszt kredytów stanowił wielkość 808 113,27 zł. Wynik finansowy budżetu miasta na koniec 2022 roku wyniósł 3 550 152,55 zł. Wynik operacyjny brutto budżetu wyniósł 4 043 000,10 zł, pomniejszony o spłatę długu w kwocie 4 390 000,00 zł, dał wynik operacyjny netto budżetu w kwocie – 346 999,90 zł.

IV. Podobszar 2: Zrównoważenie elementów budżetu na tle grupy porównawczej, w skład której wchodzi 100 wybranych gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju, o podobnych uwarunkowaniach rozwojowych do miasta Jarosławia i stanowią punkt odniesienia do przedstawienia sytuacji finansowej miasta Jarosławia na tle innych gmin.

1) Relacja wyniku operacyjnego netto do kwoty dochodów bieżących w % dla miasta Jarosławia:

2018: wynik operacyjny netto budżetu: 4 340 209,19 zł do dochodów bieżących: 147 965 426,00 zł. Wynik: 2,93 %;

2019: wynik operacyjny netto budżetu: 7 254 422,93 zł do dochodów bieżących: 173 151 015,78 zł. Wynik: 4,19 %;

2020: wynik operacyjny netto budżetu: 3 810 149,42 zł do dochodów bieżących: 183 069 106,35 zł. Wynik: 2,08 %;

2021: wynik operacyjny netto budżetu: 7 701 741,03 zł do dochodów bieżących: 196 350 350,85 zł. Wynik: 3,92 %;

2022: wynik operacyjny netto budżetu: - 346 999,90 zł do dochodów bieżących: 204 513 495,28 zł. Wynik: -0,17 %.

Ujemny wynik bieżący (deficyt operacyjny) oznacza, że bieżące wydatki jednostki samorządu terytorialnego przekraczają poziom jej dochodów bieżących, co może być spowodowane

nadmiernym wzrostem zadłużenia wraz z kosztami jego obsługi lub niższym, niż zakładano, wzrostem dochodów jednostki.

Najwyższy wynik operacyjny netto do kwoty dochodów bieżących wystąpił w 2019 roku i wyniósł 4,19%, natomiast najniższy, ujemny wynik miał miejsce w 2022 roku i wyniósł -0,17 %. Istnieje tendencja spadkowa, dynamika jest zmienna na przestrzeni lat.

2) Relacja wyniku operacyjnego netto do kwoty dochodów bieżących w % w grupie porównawczej 100 miast w %:

2018: Wynik: 4,11 %;

2019: Wynik: 2,86 %;

2020: Wynik: 1,38 %;

2021: Wynik: 6,20 %;

2022: Wynik: 0,69 %.

Sytuacja finansowa miasta Jarosławia w relacji do grupy porównawczej innych miast wskazuje, że w latach 2018, 2021 i 2022 miały miejsce niskie dochody i zwiększone wydatki w stosunku do grupy porównawczej.

3) Wynik operacyjny brutto na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: Wynik: 238,27 zł;

2019: Wynik: 318,51 zł;

2020: Wynik: 233,32 zł;

2021: Wynik: 342,63 zł;

2022: Wynik: 113,54 zł.

Najwyższy wynik został osiągnięty w 2021 roku i wyniósł 342,63 zł na 1 mieszkańca. Natomiast najniższy wyniósł 113,54 zł w 2022 roku.

4) Wynik operacyjny brutto na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 miast:

2018: Wynik: 299,09 zł;

2019: Wynik: 287,52 zł;

2020: Wynik: 225,11 zł;

2021: Wynik: 503,28 zł;

2022: Wynik: 195,90 zł.

Wynik operacyjny brutto na 1 mieszkańca miasta Jarosławia na tle innych miast jest niższy w latach 2018, 2021 i 2022. Natomiast w 2019 i 2020 osiągnął wyższe wartości w porównaniu do średniej z danych lat w grupie porównawczej.

5) Wynik operacyjny netto na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: Wynik: 115,16 zł;

2019: Wynik: 193,56 zł;

2020: Wynik: 104,54 zł;

2021: Wynik: 214,26 zł;

2022: Wynik: -9,74 zł.

Najwyższy wynik operacyjny netto na 1 mieszkańca miasta Jarosławia został osiągnięty w 2021 roku i wyniósł 214,23 zł, natomiast najniższy uzyskał wartość ujemną 9,74 zł w 2022 roku.

6) Wynik operacyjny netto na 1 mieszkańca miasta Jarosławia w grupie porównawczej 100 miast:

2018: Wynik: 165,45 zł;

2019: Wynik: 127,79 zł;

2020: Wynik: 67,76 zł;

2021: Wynik: 340,88 zł;

2022: Wynik: 38,36 zł.

Wynik operacyjny netto na 1 mieszkańca miasta Jarosławia na tle innych miast jest wyższy w latach 2019 i 2020, natomiast niższy wynik miasto Jarosław uzyskało w latach 2018, 2021 i 2022. W 2022 roku wynik operacyjny netto na 1 mieszkańca miasta Jarosławia był ujemny i wyniósł – 9,74 zł.

7) Dochody bieżące miasta Jarosławia na 1 mieszkańca:

2018: 3 925,85 zł;

2019: 4 619,95 zł;

2020: 5 022,75 zł;

2021: 5 462,52 zł;

2022: 5 743,15 zł.

Najwyższy poziom dochodów bieżących miasta na 1 mieszkańca, Jarosław uzyskał w 2022 roku i wyniósł on 5 743,15 zł, natomiast najniższy w 2018 roku i wyniósł 3 925,85 zł. Na przestrzeni lat 2018-2022 obserwuje się postępujący wzrost dochodów bieżących na 1 mieszkańca.

8) Dochody bieżące miasta na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 miast:

2018: 4 023,98 zł;

2019: 4 472,66 zł;

2020: 4 902,32 zł;

2021: 5 495,44 zł;

2022: 5 525,68 zł.

Dochody bieżące miasta na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 miast kształtują się następująco: w latach 2019, 2020 i 2022 są wyższe niż uśrednione kwoty w grupie porównawczej. Natomiast w latach 2018 i 2021 są niższe.

9) Wydatki bieżące miasta Jarosławia na 1 mieszkańca:

2018: 3 687,59 zł;

2019: 4 301,44 zł;

2020: 4 789,42 zł;

2021: 5 119,89 zł;

2022: 5 629,61 zł.

Najwyższy poziom wydatków bieżących miasta na 1 mieszkańca został uzyskany przez miasto Jarosław w 2022 roku i wyniósł 5 629,61 zł, natomiast najniższy w 2018 roku i wyniósł 3 687,59 zł. Na przestrzeni lat 2018-2022 obserwuje się postępujący wzrost wydatków bieżących na 1 mieszkańca.

10) Wydatki bieżące miasta na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 miast:

2018: 3 724,89 zł;

2019: 4 185,14 zł;

2020: 4 677,21 zł;

2021: 4 992,16 zł;

2022: 5 329,78 zł.

Wydatki bieżące na 1 mieszkańca Jarosławia na tle grupy porównawczej wykazują tendencję wzrostową.

V. Podobszar 2: Zrównoważenie elementów budżetu miasta Jarosławia w obszarze otoczenia miasta, w skład którego wchodzi 11 gmin sąsiadujących z miastem Jarosław i które stanowią punkt odniesienia do przedstawienia sytuacji finansowej miasta Jarosławia.

1) Relacja kwoty wyniku operacyjnego netto miasta Jarosławia do kwoty dochodów bieżących w %:

2018: Wynik: 2,93;

2019: Wynik: 4,19;

2020: Wynik: 2,08;

2021: Wynik: 3,92;

2022: Wynik: - 0,17.

Najwyższy wynik 4,19 % miasto uzyskało w 2019 roku, natomiast wynik ujemny 0,17 w 2022 roku.

2) Relacja kwoty wyniku operacyjnego netto do kwoty dochodów bieżących miasta w obszarze otoczenia miasta w %:

2018: Wynik: 7,11;

2019: Wynik: 6,60;

2020: Wynik: 6,95;

2021: Wynik: 7,72;

2022: Wynik: 5,98.

W relacji kwoty wyniku operacyjnego netto do kwoty dochodów bieżących miasta Jarosławia w obszarze otoczenia miasta, Jarosław uzyskał niższe wyniki w porównaniu do średniej z pozostałych miast w latach 2018-2022.

3) Wynik operacyjny brutto na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: Wynik: 238,27 zł;

2019: Wynik: 318,51 zł;
2020: Wynik: 233,32 zł;
2021: Wynik: 342,63 zł;
2022: Wynik: 113,54 zł.

Najwyższy wynik został osiągnięty przez miasto w 2021 roku i wyniósł 342,63 zł na 1 mieszkańca. Natomiast najniższy wyniósł 113,54 zł w 2022 roku.

4) Wynik operacyjny brutto na 1 mieszkańca obszaru otoczenia miasta:

2018: Wynik: 381,57 zł;
2019: Wynik: 394,93 zł;
2020: Wynik: 439,70 zł;
2021: Wynik: 515,35 zł;
2022: Wynik: 457,97 zł.

Miasto Jarosław osiągnęło niższe wyniki operacyjne brutto na 1 mieszkańca miasta w porównaniu ze średnią z obszaru otoczenia miasta.

5) Wynik operacyjny netto na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: Wynik: 115,16 zł;
2019: Wynik: 193,56 zł;
2020: Wynik: 104,54 zł;
2021: Wynik: 214,26 zł;
2022: Wynik: -9,74 zł.

Najwyższy wynik operacyjny netto na 1 mieszkańca miasta Jarosławia został osiągnięty w 2021 roku i wyniósł 214,23 zł, natomiast najniższy uzyskał wartość ujemną 9,74 zł w 2022 roku.

6) Wynik operacyjny netto na 1 mieszkańca obszaru otoczenia miasta:

2018: Wynik: 286,75 zł;
2019: Wynik: 296,43 zł;
2020: Wynik: 343,46 zł;
2021: Wynik: 415,19 zł;

2022: Wynik: 356,32 zł.

Miasto Jarosław osiągnęło niższe wyniki operacyjne netto na 1 mieszkańca miasta w porównaniu ze średnią z obszaru otoczenia miasta.

7) Dochody bieżące miasta Jarosławia na 1 mieszkańca:

2018: 3 925,85 zł;

2019: 4 619,95 zł;

2020: 5 022,75 zł;

2021: 5 462,52 zł;

2022: 5 743,15 zł.

Najwyższy poziom dochodów bieżących na 1 mieszkańca został uzyskany przez miasto w 2022 roku i wyniósł 5 743,15 zł, natomiast najniższy w 2018 roku i wyniósł 3 925,85 zł. Na przestrzeni lat 2018-2022 obserwuje się postępujący wzrost dochodów bieżących na 1 mieszkańca.

8) Dochody bieżące na 1 mieszkańca w obszarze otoczenia miasta Jarosławia:

2018: 4 031,39 zł;

2019: 4 493,08 zł;

2020: 4 943,74 zł;

2021: 5 378,65 zł;

2022: 5 961,77 zł.

Najwyższy poziom dochodów bieżących na 1 mieszkańca w tej grupie został uzyskany w 2022 roku i wyniósł 5 961,77 zł, natomiast najniższy w 2018 roku i wyniósł 4 031,39 zł. Na przestrzeni lat 2018-2022 obserwuje się postępujący wzrost dochodów bieżących na 1 mieszkańca. Natomiast Miasto Jarosław osiągnęło wysokie dochody bieżące miasta na 1 mieszkańca w porównaniu ze średnią z obszaru otoczenia miasta. Najwyższe dochody bieżące przypadły na rok 2019, 2020 i 2021.

9) Wydatki bieżące miasta Jarosławia na 1 mieszkańca:

2018: 3 687,59 zł;

2019: 4 301,44 zł;

2020: 4 789,42 zł;
2021: 5 119,89 zł;
2022: 5 629,61 zł.

Najwyższy poziom wydatków bieżących miasta na 1 mieszkańca został uzyskany w 2022 roku i wyniósł 5 629,61 zł, natomiast najniższy w 2018 roku i wyniósł 3 687,59 zł. Na przestrzeni lat 2018-2022 obserwuje się postępujący wzrost wydatków bieżących na 1 mieszkańca.

10) Wydatki bieżące na 1 mieszkańca w obszarze otoczenia miasta Jarosławia:

2018: 3 649,83 zł;
2019: 4 098,15 zł;
2020: 4 504,04 zł;
2021: 4 863,30 zł;
2022: 5 503,80 zł.

Najwyższy poziom wydatków bieżących miasta na 1 mieszkańca został uzyskany w 2022 roku i wyniósł 5 503,80 zł, natomiast najniższy w 2018 roku i wyniósł 3 649,83 zł. Na przestrzeni lat 2018-2022 obserwuje się postępujący wzrost wydatków bieżących na 1 mieszkańca w otoczeniu miasta Jarosławia. Wydatki bieżące na 1 mieszkańca Jarosławia mają tendencję wzrostową na przestrzeni lat 2018-2020.

VI. Podobszar 3: Wysokość i struktura dochodów miasta Jarosławia.

1) Dochody ogółem, dochody bieżące i dochody majątkowe miasta Jarosławia:

2018: dochody ogółem: 157 285 152,41 zł, w tym dochody bieżące: 147 965 426,00 zł
i dochody majątkowe: 9 319 726,41 zł;
2019: dochody ogółem: 181 597 718,07 zł, w tym dochody bieżące: 173 151 015,78 zł
i dochody majątkowe: 8 446 702,29 zł;
2020: dochody ogółem: 195 213 669,86 zł, w tym dochody bieżące: 183 069 106,35 zł
i dochody majątkowe: 12 144 563,51 zł;
2021: dochody ogółem: 211 419 526,65 zł, w tym dochody bieżące: 196 350 350,85 zł
i dochody majątkowe: 15 069 175,80 zł;
2022: dochody ogółem: 217 969 026,00 zł, w tym dochody bieżące: 204 513 495,28 zł

i dochody majątkowe: 13 455 530,72 zł.

Warto zauważyć, że z biegiem lat obserwuje się tendencję wzrostową dochodów budżetu miasta, ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu dochodów bieżących. Na dochody gminy składają się: dochody własne, dotacje celowe i subwencje ogólne z budżetu państwa.

Szczególną kategorią dochodów są środki ze źródeł zewnętrznych pozyskane na planowane inwestycje oraz inne działania. Wysokość owych środków jest najbardziej zróżnicowana i można rzec, najmniej przewidywalna, ponieważ zależy od realizowanych projektów i ogłaszanych konkursów.

Niezrealizowane dochody majątkowe to głównie dotacje na realizowane projekty inwestycyjne. Dotacje uzyskane na ten cel zasilały budżet gminy w kolejnych latach.

Podsumowując rok 2020 w części finansowej należy zauważyć, że nie zrealizowano dochodów ze sprzedaży majątku. Było to spowodowane tym, iż w czasie, w którym niespodziewanie dla wszystkich rozpoczęła się epidemia COVID-19, na rynku nieruchomości nastąpiły rekordowe spadki i zmniejszyło się zainteresowanie nabywaniem oferowanych nieruchomości. Sytuacja finansowa miasta Jarosławia pozwoliła na utrzymanie płynności finansowej bez konieczności wyzbywania się majątku w tak trudnym dla wszystkich okresie. Niezrealizowany plan dochodów ze sprzedaży majątku nie doprowadził do zachwiania równowagi w Budżecie.

Niezrealizowane dochody majątkowe w 2022 roku to głównie dochody ze sprzedaży majątku. Na rynku nieruchomości w okresie utrzymującej się epidemii COVID – 19 oraz trwającej wojny na Ukrainie, rynek w dalszym ciągu reagował rekordowymi spadkami. Sytuacja finansowa miasta Jarosławia pozwoliła na utrzymanie płynności finansowej bez konieczności wyzbywania się majątku

w tak trudnym dla wszystkich okresie. Niezrealizowany plan dochodów ze sprzedaży majątku, nie zachwiał równowagi w budżecie.

2) Na strukturę dochodów podatkowych miasta Jarosławia składają się:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT);
- pozostałe dochody podatkowe.

2018:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 295 230,65 (2,18%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):23 051 616,70 (38,74%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):658 924,90 (1,11%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):416 247,90 (0,7%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):33 230 189,60 (55,84%);
- pozostałe dochody podatkowe: 854 111,39 (1,44%).

2019:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 307 596,39 (1,98%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):25 751 776,47 (39,05%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):617 556,88 (0,94%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):431 204,03 (0,65%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):37 083 058,98 (56,23%);
- pozostałe dochody podatkowe: 756 295,48 (1,15%).

2020:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 369 236,07 (2,07%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):26 927 576,50 (40,77%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):593 929,64 (0,9%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):460 332,21 (0,7%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):36 101 556,05 (54,67%);
- pozostałe dochody podatkowe:588 042,71 (0,89%).

2021:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 673 171,88 (2,36%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):26 379 309,73 (37,28%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):656 705,91 (0,93%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):476 047,76 (0,67%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):40 675 474,37 (57,48%);
- pozostałe dochody podatkowe: 906 778,88 (1,28%).

2022:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 479 355,81 (1,97%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):31 865 392,76 (42,4%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):712 950,36 (0,95%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):491 936,13 (0,65%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):39 793 728,70 (52,95%);

- pozostałe dochody podatkowe: 806 277,90 (1,07%).

3) Strukturę dochodów bieżących w mieście Jarosławiu tworzą między innymi:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej;
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT;
- dotacje i środki na zadania bieżące;
- pozostałe dochody bieżące.

2018:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej: 28 868 198,00 (19,51%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT: 33 230 189,60 (22,46%);
- dotacje i środki na zadania bieżące: 43 855 427,71 (29,64%);
- pozostałe dochody bieżące: 42 011 610,69 (28,39%).

2019:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej: 31 757 722,00 (18,34%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT: 37 083 058,98 (21,42%);
- dotacje i środki na zadania bieżące: 52 147 521,75 (30,12%);
- pozostałe dochody bieżące: 52 162 713,05 (30,13%).

2020:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej: 32 744 495,00 (17,89%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT: 36 101 556,05 (19,72%);
- dotacje i środki na zadania bieżące: 61 396 651,23 (33,54%);
- pozostałe dochody bieżące: 52 826 404,07 (28,86%).

2021:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej: 40 877 088,00 (20,82%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT: 40 675 474,37 (20,72%);
- dotacje i środki na zadania bieżące: 60 971 229,11 (31,05%);
- pozostałe dochody bieżące: 53 826 559,37 (27,41%).

2022:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej: 38 290 170,00 (18,72%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT: 39 793 728,70 (19,46%);
- dotacje i środki na zadania bieżące: 61 574 499,56 (30,11%);
- pozostałe dochody bieżące: 64 855 097,02 (31,71%).

4) Udział dochodów własnych bieżących w dochodach bieżących miasta Jarosławia w %:

2018: 42,70;
2019: 39,70;
2020: 38,60;
2021: 38,70;
2022: 36,30.

Na przestrzeni lat 2018-2022 obserwuje się spadek udziału dochodów własnych bieżących w dochodach bieżących miasta Jarosławia.

Źródłami dochodów własnych gminy są: wpływy z podatków: od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych, opłacanego w formie karty podatkowej, od spadków i darowizn, od czynności cywilnoprawnych; wpływy z dodatkowego zobowiązania podatkowego związanego z unikaniem opodatkowania w podatkach określonych w pkt 1 lit. a-d; wpływy z opłat: skarbowej, targowej, od posiadania psów, reklamowej, eksploatacyjnej - w części określonej w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2024 r. poz. 1290), innych, stanowiących dochody gminy na podstawie odrębnych przepisów; dochody uzyskiwane przez gminne jednostki budżetowe oraz wpłaty od gminnych zakładów budżetowych; dochody z majątku gminy; spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy; kary pieniężne i grzywny, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią; 5,0 % dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej; odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej, odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy; odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej; inne dochody należne gminie na podstawie odrębnych przepisów.

5) Udział dochodów z dotacji i środków na zadania bieżące w dochodach bieżących miasta Jarosławia w %:

2018: 29,60;
2019: 30,10;
2020: 33,50;
2021: 31,10;
2022: 30,10.

Największy udział dochodów z dotacji i środków na zadania bieżące w dochodach bieżących miasta przypadł na 2020 rok i wyniósł 33,50 %. Najniższy wystąpił w 2018 roku i wyniósł 29,60 %.

6) Udział dochodów ze źródeł zagranicznych w dochodach miasta Jarosławia ogółem w %:

2018: 5,50;

2019: 2,50;

2020: 1,50;

2021: 5,00;

2022: 4,10.

Największy udział dochodów ze źródeł zagranicznych w dochodach miasta ogółem przypadł na 2018 rok i wyniósł 5,50 %. Najniższy był w 2020 roku i osiągnął 1,50%.

VII. Podobszar 3: Wysokość i struktura dochodów miasta Jarosławia na tle grupy porównawczej 100 gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju, o podobnych uwarunkowaniach rozwojowych do miasta Jarosławia i stanowią punkt odniesienia do przedstawienia sytuacji finansowej miasta Jarosławia na tle innych gmin.

1) Dochody bieżące na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 3 925,85 zł;

2019: 4 619,95 zł;

2020: 5 022,75 zł;

2021: 5 462,52 zł;

2022: 5 743,15 zł.

Najwyższe dochody bieżące na 1 mieszkańca miasta Jarosławia miały miejsce w 2022 roku i wyniosły 5 743,15 zł, natomiast najniższe wystąpiły w 2018 roku i wyniosły 3 925,85 zł.

2) Dochody bieżące na 1 mieszkańca w grupie porównawczej:

2018: 4 023,98 zł;

2019: 4 472,66 zł;

2020: 4 902,32 zł;

2021: 5 495,44 zł;

2022: 5 525,68 zł.

Zestawiając dochody bieżące na 1 mieszkańca miasta Jarosławia dla miasta z dochodami bieżącymi na 1 mieszkańca miasta Jarosławia w grupie porównawczej, stwierdza się, że kwoty dochodów są zbliżone i wykazują nieznaczne różnice kwotowe na przestrzeni lat 2018-2022.

3) Udział dochodów własnych bieżących miasta Jarosławia w dochodach bieżących w %:

2022: 57,90 %;

4) Udział dochodów własnych bieżących w dochodach bieżących w grupie porównawczej w %: 2022:59,36 %

5) Struktura dochodów bieżących miasta Jarosławia w %:

Strukturę dochodów bieżących w mieście Jarosławiu tworzą między innymi:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej;
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT;
- dotacje i środki na zadania bieżące;
- pozostałe dochody bieżące.

2018:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:28 868 198,00 (19,51%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:33 230 189,60 (22,46%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:43 855 427,71 (29,64%)
- pozostałe dochody bieżące:42 011 610,69 (28,39%).

2019:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:31 757 722,00 (18,34%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:37 083 058,98 (21,42%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:52 147 521,75 (30,12%);
- pozostałe dochody bieżące:52 162 713,05 (30,13%).

2020:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:32 744 495,00 (17,89%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:36 101 556,05 (19,72%);

- dotacje i środki na zadania bieżące:61 396 651,23 (33,54%);
- pozostałe dochody bieżące:52 826 404,07 (28,86%).

2021:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:40 877 088,00 (20,82%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:40 675 474,37 (20,72%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:60 971 229,11 (31,05%);
- pozostałe dochody bieżące:53 826 559,37 (27,41%).

2022:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:38 290 170,00 (18,72%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:39 793 728,70 (19,46%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:61 574 499,56 (30,11%);
- pozostałe dochody bieżące:64 855 097,02 (31,71%).

6) Struktura dochodów bieżących miasta Jarosławia w grupie porównawczej 100 gmin w %:

2018:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:1 917 088 375,00 (19,34%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:2 379 719 478,79 (24,00%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:2 844 019 566,38 (28,68%);
- pozostałe dochody bieżące:2 774 015 235,22 (27,98%).

2019:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:2 077 965 814,00 (18,97%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:2 575 383 335,16 (23,51%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:3 382 650 120,92 (30,88%);
- pozostałe dochody bieżące:2 919 123 155,02 (26,65%).

2020:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:2 131 401 442,00 (18,26%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:2 491 310 659,76 (21,34%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:3 993 692 891,88 (34,21%);
- pozostałe dochody bieżące:3 058 054 095,50 (26,19%).

2021:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:2 658 031 911,00 (20,54%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:2 839 746 672,63 (21,95%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:3 940 593 481,36 (30,45%);
- pozostałe dochody bieżące:3 500 824 168,31 (27,06%).

2022:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej: 2 427 319 538,00 (18,86%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT: 2 821 575 821,39 (21,92%);
- dotacje i środki na zadania bieżące: 3 775 030 130,29 (29,33%);
- pozostałe dochody bieżące: 3 848 195 446,87 (29,9%).

7) Dochody podatkowe na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 1 578,84 zł;
 2019: 1 759,59 zł;
 2020: 1 811,91 zł;
 2021: 1 968,77 zł;
 2022: 2 110,35 zł.

Dochody podatkowe na 1 mieszkańca miasta Jarosławia wykazują tendencję wzrostową na przestrzeni lat poddanych analizie.

8) Dochody podatkowe na 1 mieszkańca miasta Jarosławia w grupie porównawczej 100 miast:

2018: 1 651,46 zł;
 2019: 1 768,07 zł;
 2020: 1 812,14 zł;
 2021: 2 059,78 zł;
 2022: 2 110,89 zł.

9) Struktura dochodów podatkowych miasta Jarosławia w %:

Na strukturę dochodów podatkowych miasta Jarosławia składają się:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT);
- pozostałe dochody podatkowe.

2018:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC): 1 295 230,65 (2,18%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN): 23 051 616,70 (38,74%);

- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):658 924,90 (1,11%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):416 247,90 (0,7%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):33 230 189,60 (55,84%);
- pozostałe dochody podatkowe: 854 111,39 (1,44%).

2019:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 307 596,39 (1,98%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):25 751 776,47 (39,05%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):617 556,88 (0,94%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):431 204,03 (0,65%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):37 083 058,98 (56,23%);
- pozostałe dochody podatkowe: 756 295,48 (1,15%).

2020:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 369 236,07 (2,07%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):26 927 576,50 (40,77%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):593 929,64 (0,9%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):460 332,21 (0,7%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):36 101 556,05 (54,67%);
- pozostałe dochody podatkowe:588 042,71 (0,89%).

2021:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 673 171,88 (2,36%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):26 379 309,73 (37,28%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):656 705,91 (0,93%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):476 047,76 (0,67%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):40 675 474,37 (57,48%);
- pozostałe dochody podatkowe: 906 778,88 (1,28%).

2022:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 479 355,81 (1,97%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):31 865 392,76 (42,4%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):712 950,36 (0,95%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):491 936,13 (0,65%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):39 793 728,70 (52,95%);
- pozostałe dochody podatkowe: 806 277,90 (1,07%).

10) Struktura dochodów podatkowych w grupie porównawczej 100 gmin w %:

2018:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):106 892 926,95 (2,63%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):1 463 445 390,35 (35,96%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):66 407 305,62 (1,63%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):11 962 404,50 (0,29%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):2 379 719 478,79 (58,48%);
- pozostałe dochody podatkowe: 40 661 114,11 (1%).

2019:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):118 297 070,06 (2,73%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):1 516 020 865,33 (35%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):68 082 893,05 (1,57%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):12 270 952,13 (0,28%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):2 575 383 335,16 (59,45%);
- pozostałe dochody podatkowe: 41 622 870,72 (0,96%).

2020:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):119 487 817,93 (2,77%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):1 587 195 710,64 (36,78%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):66 343 617,17 (1,54%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):12 768 054,01 (0,3%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):2 491 310 659,76 (57,73%);
- pozostałe dochody podatkowe:38 344 437,08 (0,89%).

2021:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC): 190 007 412,69 (3,92%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):1 681 714 978,17 (34,69%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):71 123 942,35 (1,47%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL): 13 245 579,48 (0,27%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):2 839 746 672,63 (58,58%);
- pozostałe dochody podatkowe: 51 676 265,23 (1,07%).

2022:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):154 255 638,10 (3,14%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):1 805 020 803,61 (36,71%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):73 869 821,44 (1,5%);

- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):13 713 276,97 (0,28%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):2 821 575 821,39 (57,38%);
- pozostałe dochody podatkowe: 48 902 456,20 (0,99%).

11) Dochody z tytułu podatku od nieruchomości na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 611,61 zł;
2019: 687,10 zł;
2020: 738,79 zł;
2021: 733,88 zł;
2022: 894,84 zł.

Najwyższy wskaźnik dochodów z tytułu podatku od nieruchomości na 1 mieszkańca miasta Jarosławia przypadł na 2022 rok i wyniósł 894,84 zł. Najniższy wskaźnik przypadł na 2018 rok i wyniósł 611,61 zł. Warto zauważyć, że dochody z podatku od nieruchomości na 1 mieszkańca wzrastały do 2020 roku, natomiast w 2021 roku obniżyły się w stosunku do 2020 roku o 4,91 zł. Natomiast od 2021 roku zauważalna jest tendencja wzrostowa.

12) Dochody z tytułu podatku od nieruchomości na 1 mieszkańca miasta Jarosławia w grupie porównawczej 100 gmin:

2018: 593,95 zł;
2019: 618,95 zł;
2020: 666,49 zł;
2021: 714,58 zł;
2022: 774,85 zł.

13) Dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 34,37 zł;
2019: 34,89 zł;
2020: 37,57 zł;
2021: 46,55 zł;
2022: 41,54 zł.

Wskaźnik na przestrzeni lat 2018-2021 miał tendencje wzrostowe. Od 2021 do 2022 roku obserwuje się spadek wskaźnika o 5,01 zł.

14) Dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych na 1 mieszkańca miasta Jarosławia

w grupie porównawczej 100 gmin:

2018: 43,38 zł;

2019: 48,30 zł;

2020: 50,18 zł;

2021: 80,74 zł;

2022: 66,22 zł.

Od 2018 do 2021 roku obserwuje się wzrost wskaźnika, z tym, że w 2021 roku uległ znacznemu podwyższeniu w stosunku do 2020 roku bo aż o 30,56 zł. Natomiast po 2021 roku nastąpił spadek dochodów z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych na 1 mieszkańca o kwotę 14,52 zł.

15) Dochody z tytułu podatku od środków transportowych na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 17,48 zł;

2019: 16,48 zł;

2020: 16,30zł;

2021: 18,27 zł;

2022: 20,02 zł.

Wskaźnik osiągnął najwyższą wartość w 2022 roku: 20,02 zł, natomiast najniższą w 2020 roku: 16,30 zł. Na wartość wskaźnika miała wpływ między innymi pandemia COVID-19.

16) Dochody z tytułu podatku od środków transportowych na 1 mieszkańca miasta Jarosławia w grupie porównawczej 100 gmin:

2018: 26,95 zł;

2019: 27,80 zł;

2020: 27,86 zł;

2021: 30,22 zł;

2022: 31,71 zł.

Obserwuje się tendencję wzrostową dochodów z tytułu podatku od środków transportowych na 1 mieszkańca w grupie porównawczej. Dochody z tytułu podatku od środków transportowych na 1 mieszkańca miasta Jarosławia dla miasta osiągnęły niższe wartości niż średnia w grupie porównawczej.

17) Dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 11,04 zł;

2019: 11,51 zł;

2020: 12,63 zł;

2021: 13,24 zł;

2022: 13,81 zł.

Wskaźnik ma tendencje wzrostowe. Najwyższy jest w roku 2022 i wynosi 13,81 zł.

18) Dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 gmin:

2018: 4,85 zł;

2019: 5,01 zł;

2020: 5,36 zł;

2021: 5,63 zł;

2022: 5,89 zł.

Wskaźnik ma tendencje wzrostowe. Najwyższy jest w roku 2022 i wynosi 5,89 zł. Natomiast w relacji ze wskaźnikiem tylko dla miasta Jarosławia, warto dodać, że dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego na 1 mieszkańca miasta Jarosławia są wyższe niż w grupie porównawczej.

19) Pozostałe dochody podatkowe na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 22,66 zł;

2019: 20,18 zł;
2020: 16,13 zł;
2021: 25,23 zł;
2022: 22,64 zł.

Pozostałe dochody podatkowe na 1 mieszkańca Jarosławia od 2018 do 2020 roku miały tendencje spadkowe. W 2020 roku osiągnęły kwotę minimalną 16,13 zł. Po 2020 roku do 2021 roku obserwuje się wzrost wskaźnika do kwoty 25,23 zł. Po 2021 roku wartość wskaźnika maleje.

20) Pozostałe dochody podatkowe na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 gmin:

2018: 16,50 zł;
2019: 16,99 zł;
2020: 16,10 zł;
2021: 21,96 zł;
2022: 20,99 zł.

Pozostałe dochody podatkowe na 1 mieszkańca Jarosławia dla miasta są wyższe od tego wskaźnika w grupie porównawczej 100 gmin.

21) Relacja udziału PIT i CIT w nieznaczonych dochodach bieżących miasta Jarosławia:

2022: 36,30 %.

22) Relacja udziału PIT i CIT w nieznaczonych dochodach bieżących miasta Jarosławia w grupie porównawczej 100 gmin:

2022: 39,90 %.

23) Udział dotacji i środków na zadania bieżące w dochodach bieżących miasta Jarosławia w %:

2018: 29,60;
2019: 30,10;
2020: 33,50;
2021: 31,10;
2022: 30,10.

Wskaźnik posiadał tendencje wzrostowe do 2020 roku, gdzie osiągnął wartość 33,50 %. Natomiast po 2020 roku obniża się.

24) Udział dotacji i środków na zadania bieżące w dochodach bieżących w grupie porównawczej 100 gmin w %:

2018: 28,70;

2019: 30,90;

2020: 34,20;

2021: 30,50;

2022: 29,30.

Wskaźnik posiadał tendencje wzrostowe do 2020 roku, gdzie osiągnął wartość 34,20 %. Natomiast po 2020 roku obniża się. W relacji ze wskaźnikiem udziału dotacji i środków na zadania bieżące w dochodach bieżących miasta Jarosławia dla miasta można zauważyć nieznaczne różnice procentowe.

VIII. Podobszar 3: Wysokość i struktura dochodów miasta Jarosławia w obszarze otoczenia miasta przez 11 JST wchodzących w skład obszaru.

Do obszaru otoczenia miasta Jarosławia należą poniższe jednostki samorządu terytorialnego:

- gmina Jarosław;
- gmina miejska Radymno;
- gmina Chłopice;
- gmina Laszki;
- gmina Pawłosiów;
- gmina Pruchnik;
- gmina Radymno;
- gmina Rokietnica;
- gmina Roźwienica;
- gmina Wiązownica.

1) Dochody bieżące na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 3 925,85 zł;
2019: 4 619,95 zł;
2020: 5 022,75 zł;
2021: 5 462,52 zł;
2022: 5 743,15 zł.

2) Dochody bieżące na 1 mieszkańca w obszarze otoczenia miasta Jarosławia:

2018: 4 031,39 zł;
2019: 4 493,08 zł;
2020: 4 943,74 zł;
2021: 5 378,65 zł;
2022: 5 961,77 zł.

3) Udział dochodów własnych bieżących w dochodach bieżących miasta Jarosławia:

2022: 57,90 %.

4) Udział dochodów własnych bieżących w dochodach bieżących w obszarze otoczenia miasta:

2022: 48,95%.

5) Struktura dochodów bieżących miasta Jarosławia w %.

Strukturę dochodów bieżących w mieście Jarosławiu tworzą między innymi:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej;
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT;
- dotacje i środki na zadania bieżące;
- pozostałe dochody bieżące.

2018:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej: 28 868 198,00 (19,51%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT: 33 230 189,60 (22,46%);
- dotacje i środki na zadania bieżące: 43 855 427,71 (29,64%);
- pozostałe dochody bieżące: 42 011 610,69 (28,39%).

2019:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej: 31 757 722,00 (18,34%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT: 37 083 058,98 (21,42%);

- dotacje i środki na zadania bieżące:52 147 521,75 (30,12%);
- pozostałe dochody bieżące:52 162 713,05 (30,13%).

2020:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:32 744 495,00 (17,89%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:36 101 556,05 (19,72%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:61 396 651,23 (33,54%);
- pozostałe dochody bieżące:52 826 404,07 (28,86%).

2021:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:40 877 088,00 (20,82%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:40 675 474,37 (20,72%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:60 971 229,11 (31,05%);
- pozostałe dochody bieżące:53 826 559,37 (27,41%).

2022:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:38 290 170,00 (18,72%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:39 793 728,70 (19,46%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:61 574 499,56 (30,11%);
- pozostałe dochody bieżące:64 855 097,02 (31,71%).

6) Struktura dochodów bieżących w obszarze otoczenia miasta w %:

2018:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:146 638 957,00 (30,13%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:70 212 101,52 (14,43%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:168 402 252,32 (34,6%);
- pozostałe dochody bieżące:101 392 437,93 (20,83%).

2019:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:158 449 303,00 (29,33%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:79 147 472,22 (14,65%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:189 612 636,90 (35,1%);
- pozostałe dochody bieżące:113 069 875,47 (20,93%).

2020:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:165 771 570,00 (28,46%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:77 880 825,19 (13,37%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:215 564 649,50 (37,01%);
- pozostałe dochody bieżące:123 268 969,93 (21,16%).

2021:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:194 917 665,00 (30,69%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:88 106 925,80 (13,87%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:212 614 135,21 (33,48%);
- pozostałe dochody bieżące:139 487 484,58 (21,96%).

2022:

- dochody z tytułu subwencji ogólnej:188 237 013,00 (27,11%);
- dochody z tytułu udziału w PIT i CIT:108 663 521,70 (15,65%);
- dotacje i środki na zadania bieżące:240 558 346,21 (34,65%);
- pozostałe dochody bieżące:156 836 878,48 (22,59%).

7) Dochody podatkowe na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 1 578,84 zł;

2019: 1 759,50 zł;

2020: 1 811,91 zł;

2021: 1 968,77 zł;

2022: 2 110,35 zł.

Obserwuje się wzrost wskaźnika. Najwyższą wartość osiągnął w 2022 roku w kwocie 2 110,35 zł.

8) Dochody podatkowe na 1 mieszkańca w otoczeniu miasta:

2018: 1 121,39 zł;

2019: 1 219,67 zł;

2020: 1 260,89 zł;

2021: 1 383,40 zł;

2022: 1 643,37 zł.

Obserwuje się wzrost wskaźnika. Najwyższą wartość osiągnął w 2022 roku w kwocie 1 643,37 zł. Natomiast w korelacji ze wskaźnikiem tylko dla miasta, zauważa się znaczny wzrost dochodów podatkowych w Jarosławiu na 1 mieszkańca miasta.

9) Struktura dochodów podatkowych miasta Jarosławia:

Na strukturę dochodów podatkowych miasta Jarosławia składają się:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC);

- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT);
- pozostałe dochody podatkowe.

2018:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 295 230,65 (2,18%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):23 051 616,70 (38,74%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):658 924,90 (1,11%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):416 247,90 (0,7%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):33 230 189,60 (55,84%);
- pozostałe dochody podatkowe: 854 111,39 (1,44%).

2019:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 307 596,39 (1,98%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):25 751 776,47 (39,05%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):617 556,88 (0,94%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):431 204,03 (0,65%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):37 083 058,98 (56,23%);
- pozostałe dochody podatkowe: 756 295,48 (1,15%).

2020:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 369 236,07 (2,07%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):26 927 576,50 (40,77%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):593 929,64 (0,9%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):460 332,21 (0,7%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):36 101 556,05 (54,67%);
- pozostałe dochody podatkowe:588 042,71 (0,89%).

2021:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 673 171,88 (2,36%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):26 379 309,73 (37,28%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):656 705,91 (0,93%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):476 047,76 (0,67%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):40 675 474,37 (57,48%);
- pozostałe dochody podatkowe: 906 778,88 (1,28%).

2022:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):1 479 355,81 (1,97%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):31 865 392,76 (42,4%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):712 950,36 (0,95%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):491 936,13 (0,65%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):39 793 728,70 (52,95%);
- pozostałe dochody podatkowe: 806 277,90 (1,07%).

10) Struktura dochodów podatkowych miasta Jarosławia w obszarze otoczenia miasta:
2018:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):2 765 838,25 (2,04%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):46 541 355,88 (34,38%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):2 109 010,09 (1,56%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):9.383.704,63 (6,93%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):70 212 101,52 (51,87%);
- pozostałe dochody podatkowe:4 355 376,84 (3,22%) .

2019:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):2 854 691,63 (1,95%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):48 622 989,66 (33,15%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):2 268 649,24 (1,55%) ;
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):9 581 863,79 (6,53%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):79 147 472,22 (53,97%);
- pozostałe dochody podatkowe: 4 186 046,87 (2,85%).

2020:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):3 012 090,26 (2,03%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):51 033 584,58 (34,35%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):2 157 206,59 (1,45%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):10 170 290,90 (6,85%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):77 880 825,19 (52,42%);
- pozostałe dochody podatkowe:4 308 382,00 (2,9%).

2021:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):4 181 267,66 (2,58%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):52 396 941,64 (32,37%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):2 464 170,77 (1,52%);

- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):10 295 347,74 (6,36%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):88 106 925,80 (54,43%);
- pozostałe dochody podatkowe:4 433 952,53 (2,74%) .

2022:

- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych (PCC):4 209 579,76 (2,2%);
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości (PN):60 450 947,38 (31,59%);
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych (PŚT):2 504 468,47 (1,31%);
- dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego (PRL):10 677 852,90 (5,58%);
- dochody z tytułu udziałów w PIT i CIT (PIT/CIT):108 663 521,70 (56,78%);
- pozostałe dochody podatkowe: 4 876 711,62 (2,55%).

11) Dochody z tytułu podatku od nieruchomości na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 611,61 zł;

2019: 687,10 zł;

2020: 738,79 zł;

2021: 733,88 zł;

2022: 894,84 zł.

12) Dochody z tytułu podatku od nieruchomości na 1 mieszkańca w obszarze otoczenia miasta Jarosławia:

2018: 385,55 zł;

2019: 404,36 zł;

2020: 433,14 zł;

2021: 447,78 zł;

2022: 519,08 zł.

Wskaźnik tylko dla miasta – dochody z tytułu podatku od nieruchomości na 1 mieszkańca w mieście Jarosławiu, wykazuje wyższe kwoty uzyskanych dochodów niż wskaźnik w obszarze otoczenia miasta Jarosławia.

13) Dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 34,37 zł;

2019: 34,89 zł;

2020: 37,57 zł;

2021: 46,55 zł;

2022: 41,54 zł.

14) Dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych na 1 mieszkańca Jarosławia w obszarze otoczenia miasta:

2018: 22,91 zł;

2019: 23,74 zł;

2020: 25,56 zł;

2021: 35,73 zł;

2022: 36,15 zł.

Wskaźnik tylko dla miasta – dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych na 1 mieszkańca Jarosławia, wykazuje wyższe kwoty uzyskanych dochodów niż wskaźnik w obszarze otoczenia miasta Jarosławia.

15) Dochody z tytułu podatku od środków transportowych na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 17,48 zł;

2019: 16,48 zł;

2020: 16,30zł;

2021: 18,27 zł;

2022: 20,02 zł.

16) Dochody z tytułu podatku od środków transportowych na 1 mieszkańca miasta Jarosławia w obszarze otoczenia miasta:

2018: 17,47 zł;

2019: 18,87 zł;

2020: 18,31 zł;

2021: 21,06 zł;

2022: 21,51 zł.

Dochody z tytułu podatku od środków transportowych na 1 mieszkańca miasta Jarosławia dla miasta są niższe od dochodów z tytułu podatku od środków transportowych na 1 mieszkańca miasta Jarosławia w obszarze otoczenia miasta.

17) Dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 11,04 zł;

2019: 11,51 zł;

2020: 12,63 zł;

2021: 13,24 zł;

2022: 13,81 zł.

18) Dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego na 1 mieszkańca w obszarze otoczenia miasta Jarosławia:

2018: 77,74 zł;

2019: 79,68 zł;

2020: 86,32 zł;

2021: 87,98 zł;

2022: 91,69 zł.

Dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego na 1 mieszkańca miasta Jarosławia dla miasta są niższe od dochodów z tego tytułu w obszarze otoczenia miasta.

19) Pozostałe dochody podatkowe na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 22,66 zł;

2019: 20,18 zł;

2020: 16,13 zł;

2021: 25,23 zł;

2022: 22,64 zł.

20) Pozostałe dochody podatkowe na 1 mieszkańca w obszarze otoczenia miasta:

2018: 36,08 zł;

2019: 34,81 zł;

2020: 36,57 zł;

2021: 37,89 zł;

2022: 41,88 zł.

Pozostałe dochody podatkowe na 1 mieszkańca miasta Jarosławia dla miasta są niższe od dochodów z tego tytułu w obszarze otoczenia miasta.

21) Relacja udziałów w PIT i CIT w nieznaczonych dochodach bieżących miasta Jarosławia w %:

2022: 36,30 %.

22) Relacja udziałów w PIT i CIT w nieznaczonych dochodach bieżących w obszarze otoczenia miasta w %:

2022: 32,20 %.

23) Udział dotacji i środków na zadania bieżące w dochodach bieżących miasta Jarosławia w %:

2018: 29,60;

2019: 30,10;

2020: 33,50;

2021: 31,10;

2022: 30,10.

24) Udział dotacji i środków na zadania bieżące w dochodach bieżących w obszarze otoczenia miasta w %:

2018: 34,60;

2019: 35,10;

2020: 37,00;

2021: 33,80;

2022: 34,60.

Udział dotacji i środków na zadania bieżące w dochodach bieżących miasta Jarosławia - wskaźnik dla miasta jest niższy od wskaźnika udziału dotacji i środków na zadania bieżące w dochodach bieżących w obszarze otoczenia miasta.

IX. Podobszar 4: Wysokość i struktura wydatków miasta Jarosławia na przestrzeni lat 2018-2022 – wskaźniki dla miasta.

1) Wydatki ogółem, wydatki bieżące i wydatki majątkowe miasta Jarosławia:

2018: wydatki ogółem: 169 927 393,43 zł, w tym wydatki bieżące: 138 985 216,81 zł i wydatki majątkowe: 30 942 176,62 zł;

2019: wydatki ogółem: 182 962 894,47 zł, w tym wydatki bieżące: 161 213 592,85 zł i wydatki majątkowe: 21 749 301,62 zł;

2020: wydatki ogółem: 197 449 189,10 zł, w tym wydatki bieżące: 174 564 956,93 zł i wydatki majątkowe: 22 884 232,17 zł;

2021: wydatki ogółem: 217 393 329,64 zł, w tym wydatki bieżące: 184 034 399,82 zł i wydatki majątkowe: 33 358 929,82 zł;

2022: wydatki ogółem: 237 041 225,55 zł, w tym wydatki bieżące: 200 470 495,18 zł i wydatki majątkowe: 36 570 730,37 zł.

2) Luka finansowa w oświacie w mieście Jarosławiu:

2018: - 18 387 471,55 zł;

2019: - 20 293 363,45 zł;

2020: - 22 836 442,25 zł;

2021: - 24 233 161,81 zł;

2022: - 27 315 789,61 zł.

Luka w oświacie wskazuje na poziom środków finansowych, które są przeznaczane na realizację zadań oświatowych. Powiększanie się luki oznacza wzrost obciążeń budżetu miasta z tego tytułu.

3) Struktura wydatków bieżących miasta Jarosławia w %:

2018:

- pozostałe wydatki bieżące: 53 458 986,00 (38,46%);

- wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem UE: 731 383,08 (0,53%);

- wydatki bieżące związane z realizacją zadań statutowych: 28 886 503,92 (20,78%);

- wydatki związane z obsługą długu publicznego oraz udzielonymi poręczeniami i gwarancjami:

978 134,45 (0,7%);

- wydatki na wynagrodzenia i składki od nich naliczane: 54 930 209,34 (39,52%).

2019:

- pozostałe wydatki bieżące: 63 177 656,20 (39,19%);

- wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem UE: 587 424,63 (0,36%);

- wydatki bieżące związane z realizacją zadań statutowych: 38 768 143,61 (24,05%);

- wydatki związane z obsługą długu publicznego oraz udzielonymi poręczeniami i gwarancjami: 1 210 342,90 (0,75%);

- wydatki na wynagrodzenia i składki od nich naliczane: 57 470 025,52 (35,65%).

2020:

- pozostałe wydatki bieżące: 71 643 020,80 (41,04%);

- wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem UE: 349 464,68 (0,2%);

- wydatki bieżące związane z realizacją zadań statutowych: 40 792 355,79 (23,37%);

- wydatki związane z obsługą długu publicznego oraz udzielonymi poręczeniami i gwarancjami: 860 272,46 (0,49%);

- wydatki na wynagrodzenia i składki od nich naliczane: 60 919 843,18 (34,9%).

2021:

- pozostałe wydatki bieżące: 71 335 568,40 (38,76%);

- wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem UE: 547 691,67 (0,3%);

- wydatki bieżące związane z realizacją zadań statutowych: 43 811 338,17 (23,81%);

- wydatki związane z obsługą długu publicznego oraz udzielonymi poręczeniami i gwarancjami: 808 113,27 (0,44%);

- wydatki na wynagrodzenia i składki od nich naliczane: 67 531 688,34 (36,7%).

2022:

- pozostałe wydatki bieżące: 71 330 335,60 (35,58%);

- wydatki bieżące na programy finansowane z udziałem UE: 2 519 609,82 (1,26%);

- wydatki bieżące związane z realizacją zadań statutowych: 48 419 155,45 (24,15%);

- wydatki związane z obsługą długu publicznego oraz udzielonymi poręczeniami i gwarancjami: 4 036 760,37 (2,01%);

- wydatki na wynagrodzenia i składki od nich naliczane: 74 164 633,95 (37%).

Należy zwrócić uwagę na strukturę wydatków, a w szczególności obciążenie wydatków bieżących wydatkami sztywnymi, np. z tytułu wynagrodzeń i składek od nich

naliczanych. Struktura wydatków na wynagrodzenia i pochodne wynosiła kolejno na przestrzeni 2018-2020: 39,52 %, 35,65%, 34,9%, 36,7%, 37%. Istotny jest wzrost płacy minimalnej, który obciąża budżet.

4) Wydatki bieżące z budżetu miasta Jarosławia na wynagrodzenia i składki od nich naliczane:

2018: 54 930 209,34 zł;

2019: 57 470 025,52 zł;

2020: 60 919 843,18 zł;

2021: 67 531 688,34 zł;

2022: 74 164 633,95 zł.

Na przestrzeni lat 2018-2022 obserwuje się sukcesywny wzrost wynagrodzeń i składek od nich naliczanych. Wzrost wynagrodzenia związany jest ze wzrostem płacy minimalnej.

5) Wydatki bieżące miasta Jarosławia związane z obsługą długu i udzielonymi poręczeniami:

2018: 978 134,45 zł;

2019: 1 210 342,90 zł;

2020: 860 272,46 zł;

2021: 808 113,27 zł;

2022: 4 036 760,37 zł.

Najwyższy poziom wydatków bieżących związanych z obsługą długu i udzielonymi poręczeniami miasto osiągnęło w 2022 roku z kwotą 4 036 760,37 zł. Najniższe wydatki z tego tytułu przypadły na 2021 rok i wyniosły 808 113,27 zł.

6) Wydatki bieżące z budżetu miasta Jarosławia związane z realizacją zadań statutowych:

2018: 28 886 503,92 zł;

2019: 38 768 143,61 zł;

2020: 40 792 355,79 zł;

2021: 43 811 338,17 zł;

2022: 48 419 155,45 zł.

Największy poziom wydatków na ten cel miasto osiągnęło w 2022 roku z kwotą 48 419 155,45 zł. Najniższy przypadek w 2018 roku i wyniósł 28 886 503,92 zł.

7) Pozostałe wydatki bieżące:

2018: 53 458 986,00 zł;

2019: 63 177 656,20 zł;

2020: 71 643 020,80 zł;

2021: 71 335 568,40 zł;

2022: 71 330 335,60 zł.

8) Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem budżetu miasta Jarosławia w %:

2018: 18,21;

2019: 11,89;

2020: 11,59;

2021: 15,34;

2022: 15,43.

Największy udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem budżetu miasta Jarosławia miał miejsce w 2018 roku i wyniósł 18,21 %. Najniższy w 2020 roku osiągnął 11,59%.

9) Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi miasta Jarosławia w %:

2018: 30,12;

2019: 38,84;

2020: 53,07;

2021: 45,17;

2022: 36,79.

Najwyższy poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi miasta Jarosławia uzyskano w 2020 roku, co stanowiło 53,07 %. Najniższy w 2018 roku: 30,12 %.

10) Przychody budżetu jako potencjalne źródła finansowania wydatków majątkowych miasta Jarosławia:

2018:

- przychody bezzwrotne (inne niż kredyty, pożyczki i emisja obligacji):4 465 375,12 zł;
- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 15 000 000,00 zł;

2019:

- przychody bezzwrotne (inne niż kredyty, pożyczki i emisja obligacji):2 783 134,10 zł;
- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 10 000 000,00 zł;

2020:

- przychody bezzwrotne (inne niż kredyty, pożyczki i emisja obligacji):6 635 627,79 zł;
- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 10 000 000,00 zł;

2021:

- przychody bezzwrotne (inne niż kredyty, pożyczki i emisja obligacji):9 600 365,09 zł;
- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 13 000 000 zł;

2022:

- przychody bezzwrotne (inne niż kredyty, pożyczki i emisja obligacji):12 012 352,10 zł;
- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji:15 000 000,00 zł.

X. Podobszar 4: Wysokość i struktura wydatków miasta Jarosławia na przestrzeni lat 2018-2022 – grupa porównawcza składająca się ze 100 gmin.

1) Wydatki bieżące miasta Jarosławia na 1 mieszkańca:

2018: 3 687,59 zł;

2019: 4 301,44 zł;

2020: 4 789,42 zł;

2021: 5 119,89 zł;

2022: 5 629,61 zł.

2)Wydatki bieżące na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 miast:

2018: 3 724,89 zł;

2019: 4 185,14 zł;

2020: 4 677,21 zł;

2021: 4 992,16 zł;

2022: 5 329,78 zł.

3) Wydatki majątkowe miasta Jarosławia na 1 mieszkańca:

2018: 820,97 zł;

2019: 580,31 zł;

2020: 627,86 zł;

2021: 928,05 zł;

2022: 1 026,98 zł.

4) Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 miast:

2018: 817,16 zł;

2019: 773,18 zł;

2020: 803,68 zł;

2021: 736,78 zł;

2022: 910,76zł.

5) Luka finansowa w oświacie do wyniku operacyjnego brutto miasta Jarosławia w %:

2018: - 204,80;

2019: - 170,00;

2020: - 268,50;

2021: -196,80;

2022: - 675,60.

6) Luka finansowa w oświacie do wyniku operacyjnego brutto w grupie porównawczej 100 gmin:

2018: - 162,80;

2019: - 190,60;

2020: -281,60;

2021: -135,40;

2022: - 398,90.

7) Udział wydatków na wynagrodzenia i składki od nich naliczane w wydatkach bieżących miasta Jarosławia w %:

2018: 39,50;

2019: 35,60;

2020: 34,90;

2021: 36,70;

2022: 37,00.

8) Udział wydatków na wynagrodzenia i składki od nich naliczane w wydatkach bieżących w grupie porównawczej 100 gmin w %:

2018: 38,90;

2019: 37,50;

2020: 36,30;

2021: 37,10;

2022: 37,90.

9) Udział wydatków związanych z realizacją zadań statutowych w wydatkach bieżących miasta Jarosławia w %:

2018: 20,80;

2019: 24,00;

2020: 23,40;

2021: 23,80;

2022: 24,20.

10) Udział wydatków związanych z realizacją zadań statutowych w wydatkach bieżących w grupie porównawczej 100 gmin w %:

2018: 23,30;

2019: 22,80;

2020: 21,60;

2021: 23,50;

2022: 25,10.

11) Udział wydatków majątkowych miasta Jarosławia w wydatkach ogółem w %:

2018: 18,21;

2019: 11,89;

2020: 11,59;

2021: 15,34;

2022: 15,43.

12) Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem w grupie porównawczej 100 gmin w %:

2018: 17,99;

2019: 15,59;

2020: 14,66;

2021: 12,86;

2022: 14,59.

13) Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi miasta Jarosławia

w %:

2018: 30,12;

2019: 38,84;

2020: 53,07;

2021: 45,17;

2022: 36,79.

14) Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi w grupie porównawczej 100 gmin w %:

2018: 42,07;

2019: 58,77;

2020: 77,95;

2021: 68,89;

2022: 54,47.

XI. Podobszar 4: Wysokość i struktura wydatków miasta Jarosławia na przestrzeni lat 2018-2022 – w obszarze otoczenia miasta.

1) Wydatki bieżące miasta Jarosławia na 1 mieszkańca:

2018: 3 687,59 zł;

2019: 4 301,44 zł;

2020: 4 789,42 zł;

2021: 5 119,89 zł;

2022: 5 629,61 zł.

2) Wydatki bieżące na 1 mieszkańca w obszarze otoczenia miasta Jarosławia:

2018: 3 649,83 zł;

2019: 4 098,15 zł;

2020: 4 504,04 zł;

2021: 4 863,30 zł;

2022: 5 503,80 zł.

3) Wydatki majątkowe miasta Jarosławia na 1 mieszkańca:

2018: 820,97 zł;

2019: 580,31 zł;

2020: 627,86 zł;

2021: 928,05 zł;

2022: 1 026,98 zł.

4) Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca w obszarze otoczenia miasta:

2018: 982,32 zł;

2019: 601,06 zł;

2020: 654,78 zł;

2021: 853,92 zł;

2022: 1 065,86 zł.

5) Luka finansowa w oświacie do wyniku operacyjnego brutto miasta Jarosławia w %:

2018: - 204,80;

2019: - 170,00;

2020: - 268,50;

2021: -196,80;

2022: - 675,60.

6) Luka finansowa w oświacie do wyniku operacyjnego brutto w obszarze otoczenia miasta w %:

2018: -103,20;

2019: -118,00;

2020: -111,80;

2021: -110,70;

2022: - 137,60 .

7) Udział wydatków na wynagrodzenia i składki od nich naliczane w wydatkach bieżących miasta Jarosławia w %:

2018: 39,50;

2019: 35,60;

2020: 34,90;

2021: 36,70;

2022: 37,00.

8) Udział wydatków na wynagrodzenia i składki od nich naliczane w wydatkach bieżących w obszarze otoczenia miasta w %:

2018: 37,70;

2019: 36,10;

2020: 35,00;

2021: 36,50;

2022: 35,50.

9) Udział wydatków związanych z realizacją zadań statutowych w wydatkach bieżących miasta Jarosławia w %:

2018: 20,80;

2019: 24,00;

2020: 23,40;

2021: 23,80;

2022: 24,20.

10) Udział wydatków związanych z realizacją zadań statutowych w wydatkach bieżących w obszarze otoczenia miasta w %:

2018: 20,70;

2019: 21,90;

2020: 21,20;

2021: 23,00;

2022: 23,30.

11) Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem miasta Jarosławia w %:

2018: 18,21;

2019: 11,89;

2020: 11,59;

2021: 15,34;

2022: 15,43.

12) Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem w obszarze otoczenia miasta w %:

2018: 21,21;

2019: 12,79;

2020: 12,69;

2021: 14,94;

2022: 16,22.

13) Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi miasta Jarosławia

w %:

2018: 30,12;

2019: 38,84;

2020: 53,07;

2021: 45,17;

2022: 36,79.

14) Poziom finansowania wydatków majątkowych dochodami majątkowymi w obszarze otoczenia miasta w %:

2018: 44,56;

2019: 47,61;

2020: 69,75;

2021: 49,71;

2022: 27,34.

XII. Podobszar 5: Zadłużenie miasta Jarosławia – wskaźniki dla miasta.

1) Kwota długu miasta Jarosławia na koniec roku:

2018: 46 424 410,00 zł;

2019: 51 741 410,00 zł;

2020: 57 047 410,00 zł;

2021: 65 433 200,00 zł;

2022: 76 043 200,00 zł.

2) Spłata i obsługa długu miasta Jarosławia:

2018: 5 618 134,45 zł;

2019: 5 893 342,90 zł;

2020: 5 554 272,46 zł;

2021: 5 422 323,27 zł;

2022: 8 426 760,37 zł.

3) Przychody i rozchody związane z długiem miasta Jarosławia:

2018:

- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 15 000 000,00 zł;

- spłata długu (rozchody): 4 640 000,00 zł;

2019:

- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 10 000 000,00 zł;

- spłata długu (rozchody): 4 683 000,00 zł;

2020:

- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 10 000 000,00 zł;

- spłata długu (rozchody): 4 694 000,00 zł;

2021:

- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 13 000 000,00 zł;

- spłata długu (rozchody): 4 614 210,00 zł;

2022:

- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 15 000 000,00 zł;

- spłata długu (rozchody): 4 390 000,00 zł.

4) Koszty obsługi długu miasta Jarosławia:

2018: 978 134,45 zł;

2019: 1 210 342,90 zł;

2020: 860 272,46 zł;

2021: 808 113,27 zł;

2022: 4 036 760,37 zł.

5) Relacja kwoty długu do dochodów ogółem miasta Jarosławia w %:

2018: 29,50;

2019: 28,50;

2020: 29,20;

2021: 30,90;

2022: 34,90.

6) Przychody zwrotne i wydatki majątkowe miasta Jarosławia:

2018:

- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 15 000 000,00 zł;

- wydatki majątkowe: 30 942 176,62 zł;

2019:

- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 10 000 000,00 zł;

- wydatki majątkowe: 21 749 301,62 zł;

2020:

- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 10 000 000,00 zł;

- wydatki majątkowe: 22 884 232,17 zł;

2021:

- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 13 000 000,00 zł;

- wydatki majątkowe: 33 358 926,82 zł;

2022:

- przychody zwrotne z tytułu zaciągniętych kredytów, pożyczek i emisji obligacji: 15 000 000,00 zł;

- wydatki majątkowe: 36 570 730,37 zł.

7) Relacja długu do dochodów bieżących pomniejszonych o dotacje i środki na zadania bieżące miasta Jarosławia w %:

2018: 44,60;

2019: 42,80;

2020: 46,90;

2021: 48,30;

2022: 53,20.

XIV. Podobszar 5: Zadłużenie miasta Jarosławia – grupa porównawcza.

1) Kwota długu na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 1 231,74 zł;

2019: 1 380,54 zł;

2020: 1 565,17 zł;

2021: 1 820,37 zł;

2022: 2 135,45 zł.

2) Kwota długu na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 gmin:

2018: 1 101,85 zł;

2019: 1 231,86 zł;

2020: 1 407,83 zł;

2021: 1 441,93 zł;

2022: 1 482,30 zł.

3) Spłata i obsługa długu na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 149,06 zł;

2019: 157,24 zł;

2020: 152,39 zł;

2021: 150,85 zł;
2022: 236,64 zł.

4) Spłata i obsługa długu na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 gmin:

2018: 160,58 zł;
2019: 190,89 zł;
2020: 183,88 zł;
2021: 181,87 zł;
2022: 237,32 zł.

5) Relacja kwoty długu do dochodów ogółem miasta Jarosławia w %:

2018: 29,50;
2019: 28,50;
2020: 29,20;
2021: 30,90;
2022: 34,90.

6) Relacja kwoty długu do dochodów ogółem w grupie porównawczej 100 gmin w %:

2018: 25,20;
2019: 25,00;
2020: 25,50;
2021: 24,00;
2022: 24,60.

7) Przychody z tytułu kredytów, pożyczek i emisji obligacji na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 397,98 zł;
2019: 266,82 zł;
2020: 274,36 zł;
2021: 361,66 zł;
2022: 421,23 zł.

8) Przychody z tytułu kredytów, pożyczek i emisji obligacji na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 gmin:

2018: 278,94 zł;

2019: 284,37zł;

2020: 296,96 zł;

2021: 164,77 zł;

2022: 184,76 zł.

9) Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 820,97 zł;

2019: 580,31 zł;

2020: 627,86 zł;

2021: 928,05 zł;

2022:1 026,98 zł.

10) Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca w grupie porównawczej 100 gmin:

2018: 817,16 zł;

2019: 773,18 zł;

2020: 803,68 zł;

2021: 736,78 zł;

2022: 910,76 zł.

11) Relacja kwoty długu do dochodów bieżących pomniejszonych o dotacje i środki na zadania bieżące miasta Jarosławia w %:

2018: 44,60;

2019: 42,80;

2020: 46,90;

2021: 48,30;

2022: 53,20.

12) Relacja kwoty długu do dochodów bieżących pomniejszonych o dotacje i środki na zadania bieżące w grupie porównawczej 100 gmin w %:

2018: 38,40;

2019: 39,80;

2020: 43,60;

2021: 37,70;

2022: 38,00.

XV. Podobszar 5: Zadłużenie miasta Jarosławia – obszar otoczenia miasta.

1) Kwota długu na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 1 231,74 zł;

2019: 1 380,54 zł;

2020: 1 565,17 zł;

2021: 1 820,37 zł;

2022: 2 135,45 zł.

2) Kwota długu na 1 mieszkańca w obszarze otoczenia miasta:

2018: 805,74 zł;

2019: 827,60 zł;

2020: 853,49 zł;

2021: 924,69 zł;

2022: 1 045,66 zł.

3) Spłata i obsługa długu na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 149,06 zł;

2019: 157,24 zł;

2020: 152,39 zł;

2021: 150,85 zł;

2022: 236,64 zł.

4) Spłata i obsługa długu na 1 mieszkańca miasta Jarosławia w obszarze otoczenia miasta:

2018: 113,61 zł;

2019: 119,48 zł;

2020: 111,59 zł;

2021: 113,28 zł;

2022: 155,17 zł.

5) Relacja kwoty długu do dochodów ogółem miasta Jarosławia w %:

2018: 29,50;

2019: 28,50;

2020: 29,20;

2021: 30,90;

2022: 34,90.

6) Relacja kwoty długu do dochodów ogółem w obszarze otoczenia miasta w %:

2018: 18,00;

2019: 17,30;

2020: 15,80;

2021: 15,90;

2022: 16,70.

7) Przychody z tytułu kredytów, pożyczek i emisji obligacji na 1 mieszkańca miasta Jarosławia:

2018: 397,98 zł;

2019: 266,82 zł;

2020: 274,36 zł;

2021: 361,66 zł;

2022: 421,23 zł.

8) Przychody z tytułu kredytów, pożyczek i emisji obligacji na 1 mieszkańca w obszarze otoczenia miasta:

2018: 260,40 zł;

2019: 120,59 zł;

2020: 109,02 zł;

2021: 161,65 zł;

2022: 223,26 zł.

9) Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca Jarosławia:

2018: 820,97 zł;

2019: 580,31 zł;

2020: 627,86 zł;
2021: 928,05 zł;
2022: 1 026,98 zł.

10) Wydatki majątkowe na 1 w obszarze otoczenia miasta:

2018: 982,32 zł;
2019: 601,06 zł;
2020: 654,78 zł;
2021: 853,92 zł;
2022: 1 065,86 zł.

11) Relacja kwoty długu do dochodów bieżących pomniejszonych o dotacje i środki na zadania bieżące miasta Jarosławia w %:

2018: 44,60;
2019: 42,80;
2020: 46,90;
2021: 48,30;
2022: 53,20.

12) Relacja kwoty długu do dochodów bieżących pomniejszonych o dotacje i środki na zadania bieżące w obszarze otoczenia miasta w %:

2018: 7,11;
2019: 6,60;
2020: 6,95;
2021: 7,72;
2022: 5,98.